

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ
EĞİTSEL İLETİLER

GÖKÇEN BARIŞ

OCAK - 2011

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ
EĞİTSEL İLETİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gökçen BARIŞ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ali ATALAY

BOLU-2011

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Gökçen BARIŞ'a ait “GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ EĞİTSEL İLETİLER” adlı çalışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Akademik Unvan, Adı ve Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Ali ATALAY

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim KIBRIS

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Gönül ÜLKER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin çalışma sureci boyunca Turk Dil Kurumu’nun 2009 baskısı olan Yazım Kılavuzu esas alınmıştır.

İmza
Goken Barış

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “**Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, tezin tamamının ya da bir kısmının başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 01/12/2010

İmza
Gökçen BARIŞ

ÖZET

Gülten Dayıoğlu' nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler

BARIŞ, Gökçen

Yüksek Lisans, Türkçe eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali ATALAY

Ocak, 2011 xiii + 222 Sayfa

Ülkemizde 20. yüzyılın sonlarına doğru ayrı bir dal olarak edebiyat dünyasında yerini alan çocuk edebiyatı, günümüzde çocukların eğitiminde önemi yadsınamaz bir unsur halini almıştır. Bunun etkili olarak kullanılabilmesi için çocuk edebiyatı yazarlarımızın eserlerinde çocuklara yönelik millî ve evrensel iletiler sunmaları beklenir. Çünkü bu iletiler çocuğun biliş, duyuş, sosyalleşme, ahlak ve kişilik kazanma yönünde gelişmesini sağlamaktadır.

Çocuklara yönelik eser vermeyi meslek edinen yazarların sayısı Türkiye’de sürekli artmaktadır. Bu yazarlardan biri de Gülten Dayıoğlu’dur.

Dayıoğlu, çocuk edebiyatının gerekliliğini hat safhada savunan yazarlarımızdandır. Bu amaçla yazı hayatına başladığı ilk günlerden itibaren yazarımız, bir kararsızlık aşamasından sonra kalemını çocuklara yönlendirmiştir. Çocuklara yönelik yazdığı eserlerinde onların bu eserlerden etkilenecek hayatlarında kolaylıklar yaşamalarını amaç edinmiştir. Onları bir şekilde hayata hazırlamaya yönelmiştir.

Bu araştırma Gülten Dayıoğlu’nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler üzerine bir betimleme çalışmasıdır.

Yazarın okurlara hangi millî ve insani değerleri vermek istediği belirlenmeye çalışılmış; bu iletilerin ne içerdiği, hangi amaca yönelik olduğu ve çocuk edebiyatı metni açısından nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Gülten Dayıoğlu, Eğitsel İleti, Çocuk Romanları

ABSTRACT

Children's Literature, which takes place as a separate branch in the area of literature world in our country towards the 20th century, has become an undeniable factor in the education of children recently. To use it effectively, the authors of children's literature are expected to provide national and universal messages for children in their works. Because these messages provide the development of children on the way of cognition, perception, socialization and acquisition of moral and personality.

Today, Gülden Dayıoğlu is one of the important authors whose importance grows rapidly in this field.

Dayıoğlu becomes one of the authors who defend exceedingly the requirement of children's literature. For this reason, our author, after an indecision phase, has directed her writings to children since she began her writing life for the first time. In her works for children, she has aimed the children to live easily being affected by these works. She aims to prepare them for life.

This research is a descriptive study on the educational messages in Gülden Dayıoğlu's juvenile fictions.

It has focused on trying to be determined the national and human values which the author wants to give to the readers, what the messages contain, for what purpose and how the texts are handled in terms of children's literature.

Keywords: Children Literature, Gülden Dayıoğlu, Educational Message, Children's Novel

KISALTMALAR DİZİNİ

S.....:	Sayfa
TDK.....:	Türk Dil Kurumu
Akt.....:	Aktaran
Hızl.....:	Hazırlayan
Vb.....:	Ve Benzeri

Aileme;

TEŞEKKÜR

Öğrencilik ve tez çalışma sürecimde destek ve ilgilerini esirgemeyen hocalarım Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel, Yrd. Doç. Dr. Halit Karatay, Yrd. Doç. Dr. M. Sani Adıgüzel, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Kıbrıs, Yrd. Doç. Dr. Hidayet Özcan'a, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ayyıldız'a; yazma ve düzeltmede yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Yasemin Yazıcı'ya ve Emine Arıcan'a; başta annem ve babam, Sündüs ve İbrahim Barış olmak üzere, sevinç ve üzüntülerimi paylaşan aile büyüklerime; titiz denetimi, derin bilgileri ve ümitlendirici rehberliğiyle çalışmamın bu aşamaya ulaşmasında büyük katkıları olan hocam Yrd. Doç. Dr. Ali Atalay'a teşekkür ederim.

Gökçen BARIŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR.....	vii
İTHAF	viii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	x

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Edebiyat ve Çocuk	2
1.1.1. Edebiyat	2
1.1.2. Edebiyat ve Sanat	6
1.1.3. Edebiyat ve Vasıta	9
1.1.4. Edebiyat ve Sosyallik	14
1.1.5. Edebiyatın Amacı.....	19
1.1.6. Edebiyatın Faydaları.....	23
1.2. Çocuk.....	26
1.2.1. Çocuk Edebiyatı.....	29
1.2.2.Çocuk Edebiyatının Dünyadaki Tarihsel Gelişimi.....	32
1.2.3. Çocuk Edebiyatının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi.....	37
1.2.4. Çocuk Edebiyatının Temel İşlevi ve Önemi.....	42
1.2.5. Çocuk Edebiyatında Roman.....	52
1.2.6. Çocuk Hikâye ve Romanlarında Bulunması Gereken Özellikler.....	58
1.2.7.Çocuk Kitaplarında Eğitsellik ve Yazarın Görüşleri.....	61
1.3. İleti.....	69
1.4. Gülten Dayıoğlu’nun Hayatı	72
1.4.1. Hayatı.....	72
1.5. Eserleri.....	75

1.5.1. Yetişkin ve Gençlere Yönelik Eserleri.....	75
1.5.2. Çocuk Romanları.....	76
1.5.3. 6-9 Yaş Kesimindeki Çocuklar İçin Hazırlanmış Öykü Kitaplar.....	76
1.5.4. Gezi Kitapları.....	77
1.5.5. Dilimize Uyarlanan Yabancı Eserleri.....	78
1.5.6. Yurtdışında Yayımlanan Eserleri.....	78
1.5.7. 7-9 Yaş Kesimindeki Çocuklar İçin Hazırlanmış Eğitsel Öykü Kitapları.....	78

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	80
2.1. Problem Durumu.....	80
2.2. Alt Problem.....	83
2.3. Amaç.....	84
2.4. Önem.....	84
2.5. Sınırlılıklar.....	85
2.6. Araştırma Yöntemi.....	85
2.7. Araştırma Modeli.. ..	85
2.8. Evren ve Örneklem.....	85
2.9. Verilerin Toplanması.....	86
2.10. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi.....	86

BÖLÜM III

3. Bulgular ve Yorumlar.....	87
3.1. Gülsen Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler.....	87
3.1.1. FADİŞ (1971)	87
Özet.....	87
Romandaki Eğitsel İletiler.....	88
Yazarın Romana Ait Düşünceleri	90
3.1.2. DÖRT KARDEŞTİLER (1971)... ..	91
Özet	91
Romandaki Eğitsel İletiler.....	92

Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	97
3.1.3. SUNA’NIN SERÇELERİ (1974)	98
Özet.....	98
Romandaki Eğitsel İletiler.....	101
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	125
3.1.4. YURDUMU ÖZLEDİM (1977)	126
Özet	126
Romandaki Eğitsel İletiler.....	127
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	136
3.1.5. BEN BÜYÜYÜNCE (1979)	137
Özet.....	137
Romandaki Eğitsel İletiler.....	137
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	143
3.1.6. DÜNYA ÇOCUKLARIN OLSA (1981).....	143
Özet.....	143
Romandaki Eğitsel İletiler.....	144
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	149
3.1.7. AKILLI PİRELER (1982)	149
Özet.....	149
Romandaki Eğitsel İletiler.....	150
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	159
3.1.8. ÖLÜMSÜZ ECE (1985).....	160
Özet.....	160
Romandaki Eğitsel İletiler.....	161
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	167
3.1.9. IŞIN ÇAĞI ÇOCUKLARI (1985).....	168
Özet.....	168
Romandaki Eğitsel İletiler.....	169
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	176
3.1.10. PARBAT DAĞI’NIN ESRARI (1989)	177
Özet	177
Romandaki Eğitsel İletiler	178

Yazarın Romana Ait Düşünceleri	183
3.1.11. MİDOS KARTALI’NIN GÖZLERİ (1991)	184
Öze t	184
Romandaki Eğitsel İletiler.....	185
Yazarın Romana Ait Düşünceleri.....	188
3.1.12. TUNA’DAN UÇAN KUŞ (1992).....	189
Özet	189
Romandaki Eğitsel İletiler	190
Yazarın Romana Ait Düşünceleri	193
3.1.13. GÖKYÜZÜNDEKİ MOR BULUTLAR (1993)	194
Özet	194
Romandaki Eğitsel İletiler	195
Yazarın Romana Ait Düşünceleri	199
3.1.14. GANGA (1996)	200
Özet	200
Romandaki Eğitsel İletiler	201
Yazarın Romana Ait Düşünceleri	208
 BÖLÜM IV	
4. Sonuç ve Öneriler	210
4.1.Sonuç	210
4.2.Öneriler	214
 KAYNAKÇA	216

BÖLÜM I

1. Giriş

Edebiyat, çocuk eğitimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Hitap ettiği yaş kesimine göre etkisi değişmekte olup edebiyat, özellikle çocuklar için önemli bir paya sahiptir.

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında 1970'lerden itibaren çeşitli gelişmeler yaşanmaktadır. Bu çalışmalar dergiler, gazeteler başta olmak üzere radyo, televizyon gibi basın- yayın organlarında yer almaya başlamıştır. Tüm bunlar edebiyatın ve edebiyat ürünlerinin çocuk eğitimindeki rolünün daha iyi kavranmasından kaynaklanmaktadır.

İnsanı konu alma ve onu her yönüyle iyiye götürme çabası bakımından edebiyatla eğitim arasında sıkı bir yakınlık vardır. Bu iki alan, kişinin kendini tanımasını, sürekli olarak iyiyi ve güzeli aramasını, daha uyumlu yaşamasını amaçlar. Her ikisi de iyi yurttaşlar, çalışkan ve yaratıcı bireyler, erdemli kişiler yetiştirme çabası güder. İnsanlığa saygıyı, yurt ve ulus sevgisini, kişilik ve bağımsızlık onurunu öğretir, bunları gönüllerde yerleştirmeye çalışır. Bütün bunları eğitim okul kanalıyla, bir güzel sanat olan edebiyat ise estetik yolla sağlar. (Kavcar, 1999:1x)

Çocuk için edebiyatın büyük önem kazandığı günümüzde bu konuda yapılan çalışmaların kilometre taşlarından birini de Gülten Dayıoğlu oluşturmaktadır. Yetmiş iki adet eser vermiş olan ve bu eserlerinin büyük bölümünü de çocukların eğitimine adanmış olan bu yazarımızın on dört romanından oluşan çocuk romanları bu

çalışmamızın kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmamızın amacı, Gülsen Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletilerin belirlenmesi, çözümlenmesi ve eğiticilik yönünün saptanmasıdır. Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle edebiyat, çocuk, çocuk edebiyatı kavramlarını, çocuk edebiyatında hikâye ve romanın yerini, bu türlerin sahip olması gereken özellikler, çocuk kitaplarının eğitsellik özelliği, ileti kavramının tanımı, iletilerin dili, içeriği ve sunuluş bağlamında ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Yaşam gereği çevresiyle etkileşim içinde olan birey, mevcut uyarıcılarla kendini olabildiğince geliştirmektedir. Sosyal çevre, aile ortamı, alınan eğitim bunların başlıcaları olmakla beraber edebiyatın da tahmin edilenden fazla etkisi bulunmaktadır.

“Türü ne olursa olsun çocuk edebiyatı ürünleri ele aldıkları konular, anlatım teknikleri ve kişi kadrosu bakımından çocukların renkli ve masum dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değerleri ve doğru davranış kalıplarını kazandırmaya yöneliktir.” (Arseven,2005: 51)

1.1. Edebiyat ve Çocuk

1.1.1. Edebiyat

Edebiyatın geçmişten bugüne kadar birçok tanımı yapılmıştır. Çok fazla tanımlaması yapılsa da edebiyatın duygu ve düşüncelere hitap ettiği herkes tarafından kabul edilmiştir. Edebiyat insanı estetik yönlerden doyuran, duygu ve düşüncelerin gelişmesine, eleştirel ve yaratıcı bir bakış açısı kazanmaya yarayan bir sanat dalıdır.

Edebiyat kavramına dair birçok kaynakta çeşitli şekillerde tanımlamalar yapılmıştır:

“Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. Sanatça, yani insanda estetik duyguyu heyecana

getirecek değerde meydana getirilmiş şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi nazım veya nesir halindeki eserlerin hepsi.” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük, Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr>, 23.02.2010 tarihinde erişildi.)

“1. Düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı, yazın.” (TDK,1974)

“Düşünce, hayal ve fikirlerin söz veya yazı halinde anlatılması sanatı.”(Özön,1971)

‘Littérature’ yazın, yazma, yazınlar, güzel yazılar, betikler. Edebiyat güzel sanatların bir koludur. Geniş anlamıyla, yazılı her çeşit eser; dar anlamıyla sanat amacıyla yazılmış eserler edebiyat çerçevesine girer. İnsanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde şiir, roman, hikâye, tiyatro, hitabet gibi nazım ve nesir halindeki sanat eserlerini inceleyen bilime; bu bilimi konu olarak ele alan kitaba edebiyat denir.(Karaalioğlu, 1983:219)

“Tahir-ül Mevlevî’nin Edebiyat Lügati’nde edebiyat, manzum olsun, mensur olsun güzel olan sözler. Bir de bunlardan bahseden ilim. ”(Kürkçüoğlu, 1973:39)

Zamanla bu tanımların çeşitlenmesi, uzmanların konuyla ilgili tanım yapmalarına ve görüş açıklamalarına yol açmıştır. Bir eserin edebî nitelikte olması, edebiyatın kendi kurallarına ve kalıplarına da sığması gerekmektedir.

“Geniş anlamda söz ve yazı sanatlarının, bu sanatlarla ilgili bütün eserlerin toplu adı, edebi değerde olabilen; estetik duygularımızı etkileyebilen her tür ve biçimdeki eserler.” (Akalın, 1966: 48)

Milliyet Gazetesi yayını olan Edebiyat Ansiklopedisi’nde edebiyat kavramı, “Sanat gayesi güdülerek meydana getirilen sözlü ve yazılı eserler; söz ve yazı sanatının kurallarını öğreten ilim.” (Edebiyat Ansiklopedisi, 1991:95) olarak tanımlanmıştır.

Bilgegil (1980) kitabında edebiyatın çeşitli tanımları olduğunu belirtmiştir:

“ Edebiyat kelimesi Türkçede sıra ile:

1. Ahlaki bir mana
2. Dile ait ilimler
3. Güzel yazma sanatı ve onun öğretimi
4. Edebî yazılar
5. Bir mevzu ile ilgili neşriyat
6. Lüzumsuz yere sözü uzatmak, edada tasannua düşmek manalarını ifade etmek üzere kullanılmıştır.” (Bilgegil, 1980:18)

Edebiyatın edebiyat olmasını onun kendi hasasiyeti sağlamaktadır. Herhangi bir yazının edebiyat eseri olduğunu kimse söyleyemez. Çünkü edebiyat her ne kadar kalıplaşmış olmaktan uzak da olsa kendine özgü çizgileri olan bir daldır. O öğreticilik peşinde değildir. Amaç duygu ve düşünceleri aktif tutabilmektir. Herhangi bir düşüncenin ardından gitmek için mevcut değildir. Edebiyattaki düşünceler okuyucuya eleştiri şansı tanımak; duygular ise onlara yeni hisler tanıtabilmek uğraşındadır. Bazı uzmanlarca edebiyat, sanatın kurallarını içeren ve bunları okuyucuya öğreten bir ilim olarak görülürken bazılarınca ise öğreticilikten tamamen ayrı düşünülmüştür.

Bir ilmi öğretmek, bir tezi savunmak, bir takım kuralları tespit etmek, bir akde kanıt olmak amaçlarından uzak olarak yazılan; itibari değerini okuyucunun veya okuyucuların tercih ölçüsünden alan; bu tercihlerin ittifakıyla şahesere doğru yükselen edebi eserler; destan, şiir, roman, dram ve benzeri türler içinde karşımıza çıkarlar ve bunların her biri bir edebiyattır. (Tural,2003:29)

Tural bir başka eserinde de edebiyatı şu şekilde açıklar: “Edebiyat kelimesi dile bağlı sanatın adıdır.”

Edebiyatın doğası ve yapısı gereği kullandığı her kelime veya açıklama insanların duygu ve düşüncelerine daha derinden etki eder.

“Hakikatte edebiyat, edep lafzının câmi olduğu mean-i âliye ve lafziyyeyi, insanın vicdanına nakşedecek derecede hâiz-i tesir olan belîğ sözlerdir.” (Naci, Fuad,1304:52, Akt. : Bilgegil, 1980:9)

Kavcar, edebiyat kavramına dair Atatürk’ün yaptığı bir tanımını sunuyor:

“Söz ve anlamı, yani insan zihninde yer eden her türlü bilgileri ve insan gücünün en büyük duygularını, bunları dinleyenleri ve okuyanları çok ilgilendirecek biçimde söylemek ve yazmak sanatı.” (Kavcar, 1999: 172)

Bu kavram hakkında çok çeşitli tanımlamalar yapılmış olsa da bütün uzman bakışlar ve görüşlerin buluştuğı tek bir nokta vardır ki o da edebiyatın estetik bir değer taşıyan dil ürünleri olduğudur. Her yazının edebiyat kavramı içine sığdırılamaması, edebiyatın bu özelliğinden kaynaklanır.

Edebiyat kelime anlamından da anlaşılacağı gibi güzellik, estetik ve zevk unsurlarını içinde barındıran bir alandır. İçine aldığı okuyucuları kendi dünyasında bu açıdan doyurabilecek niteliklere sahiptir.

“Edebiyat denilen güzel sözlere ruh-ı insanî müncezib olur. Bu incizâbı hâsıl etmeyen hiçbir söz edebiyat dairesine giremez.” (Naci, Fuad,1304, , Akt. : Bilgegil, 1980:10)

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğı aklı ve düşünme yetisidir. Dolayısıyla edebiyat da insanı insan yapan sanatların başında gelmektedir. Edebiyat birçok zihinsel işlemin sonucunda ortaya çıkan bir sanat dalıdır. Hayal gücü, duygular ve düşünceler aracılığıyla, yaratıcılığın bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanoğlunun mucizevi beyin gücünün bir bileşimidir.

“İnsan her şeyden önce düşünen ve yaratan bir varlıktır. Düşünme, yorumlama ve yaratıcılık özelliğı, onu öteki canlılardan ayıran temel niteliklerin başında gelir. İnsanın yaratıcı gücünden doğan en önemli ürünlerden biri de edebiyattır.”(Kavcar,

1999: 2)

Edebiyatın, diğer sanatlardan farklı olarak malzemesi dildir. Dili, hiç kullanılmadığı şekilde kullanarak insanların estetik zevkine hitap etmek de asıl alanıdır. Edebiyatın eski zamanlardan beri anlatmak istediği, insanların duygu, düşünce ve hayal güçlerinin ne denli derinleşebileceği olmuştur. Dilin çok çeşitli ve farklı anlamlarını kullanarak estetikliği her zaman ön planda tutmuştur.

Edebiyat, öncelikle malzemesi dil olan metinler dünyasıdır. Bir kişinin veya ortak vicdanın dilin imkânlarına dayanılarak başka insanların hoşluk, güzellik ve ulvilik duygularını işleyişe geçirebilen, bir başkasında ilgi ve heyecan uyandırmayı sağlayabilen metinlerin dünyasına da, bu türden metinlerin değerlendirmesini yapan bilim dalına da edebiyat diyoruz. (Tural, 2004:47)

1.1.2. Edebiyat ve sanat

İnsanların duygu ve düşüncelerine hitap eden; onları estetik açıdan zenginleştiren ve güzelleştiren; öğreticilik gayesi taşımayan birçok sanat dalı vardır. Nitekim hepsinin malzemesi de ürünleri de farklıdır. Edebiyat dili yoğuran; ona incelikler katan ve bu şekilde insanlara dönen bir sanat dalıdır.

“Sanatlar arasında bir şube olan edebiyat, diğer sanat sahaları gibi hayatla devamlı bir surette karşılıklı tesirleşme halini yürütmüştür. Bu bakımdan edebiyatı, insanlık tarihi boyunca gelişen diğer bütün sanatlar arasındaki yerine oturtmak gerekir.” (Atalay,1992:50)

Edebiyatın dille işlenen bir sanat dalı olduğu, sonuç olarak da ortaya yaratıcılığın ve yaşanmışlığın bileşeninin çıktığı düşünülmektedir.

İnsanoğlu yapısı gereği yalnızca akıl ve mantıkla yaşayamaz. Değer yargıları, duyguları, hayal dünyası ve yaratıcılığı vardır. Yalnızca fiziksel ihtiyaçların doyurmakla

kalmaz. Kültürel ve sanatsal açılardan da gelişmek ister. Bunu da çevresiyle etkileşime girdiği uyarıcılarla sağlayacaktır. Belli zaman sonra bir sanat dalıyla ilgilenme gereği duyacaktır. Birçok insan için edebiyat bu konuda önemli bir yere sahiptir.

İnsanın duygu, düşünce ve hayallerini, daha etkili ve canlı bir şekilde cemiyet birimlerine ulaştırma ihtiyacından doğan edebiyat, malzemesi dile dayanan yüksek haberleşme sanatı olarak karşımıza çıkmıştır. Dillerin ses, kelime ve kavram hazinesi bakımından gelişmesi, ifade imkânlarını artırmıştır. Bu artma sonucunda hem edebiyat eserleri hem de edebî eserlerin hitap ettiği toplum birimleri, duyuş, hayal ediş ve düşünüş bakımından, daha zengin bir içerik kazanmıştır. Edebiyatın dili ürünlerinin çeşitliliği ile zenginleşen bir üst dildir. (Tural, 2003: 27)

Kullanılan günlük dilden farklı olarak edebiyatta, bir yoğunluk mevcuttur. Edebiyat, sanatını kelimelerle yaratmaktadır. Bünyesinde dilin en güzel örneklerini taşımaktadır. Kelimelerin neler ifade edebileceğini, bir dilin en fazla ne kadar güzelleşebileceğini görmemize fırsat yaratan sanat dalı, edebiyattır. Sanatçı dilde, kelimelerde kimsenin aklına gelmeyen anlamları bulabilen, olayları bin bir çeşit açıdan yorumlayabilen ve anlayabilen, bir nesneyi farklı şekillerde de görebilen insandır. Bu nedenle kullandığı dil de sıradan insanlarınkinden farklı olacaktır.

“Edebiyat, günlük hayatın veya bir ihtisas sahasının dar kalıplarında kalan 500-900 kelimelik küçük sözlüğü aşıp kavram ve deyim hazinesine, nüans zenginliğine ulaşmak büyük sözlüğün iklimine girmek sonucunda oluşan metinler dünyasıdır.” (Tural, 2003:147)

Edebiyatta işlenen konular, ele alınan olaylar ve karakterler hem hayatla oldukça iç içe hem de estetik değere sahip malzemelerdir. Edebiyat, hayatta karşılaşılabilecek çirkin ve üzücü olayları ve durumları değişik perspektiflerden yorumlayıp her halükârda iyi tarafını görebilmeyi başaran kişidir. Bunları da estetiksel bir şekilde okuyucularına aktarmak peşindedir.

“Edebiyat, malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini

dile getiren, edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verilerin tamamıdır.” (Yalçın ve Aytas 2008: 17)

Kimi yazarlarımız tarafından dilin, edebiyatın malzemesi olduğu düşünülürken kimi yazarlarımız tarafından da edebiyatın belirli bir malzemesi olmadığı düşünülmektedir. Tabi ki diğer sanat dalları gibi elle tutulur bir malzemesi yoktur ancak edebiyatın çok daha güzel ve etkili bir malzemesi vardır ki bu da dildir.

“Diğer sanatlardan farklı olarak edebiyatın kendine mahsus belirli bir malzemesi yoktur; onun malzemesi aralarında ince ayrılıklar bulunan çeşitli malzemelerden meydana gelen girift bir karışımdır. Edebiyatta dilin imkânları çok daha etkili ve sistemli bir şekilde kullanılmaktadır.” (Wellek, Warren, 1983: 23)

Her birey kendi yaşadıklarıyla iç dünyasında hesaplaşmak ister. Düşünce buradan doğmaktadır. Hele ki bir sanatçı duyarlılığı ve hasasiyeti varsa işin içinde bunları okuyucuya aktarmak sanatçıya haz verir. Ancak sanatçıdaki durum yaşanmış bir olayı bire bir aktarmak ya da anlatmak şeklinden biraz farklıdır. Sanatçı en küçük olayı dahi farklı yorumlar ve farklı değerlendirir. Bu değerlendirdiklerini değişik bir üslûpla okuyucusuna aktarır. Amaç kendi yaşanmışlıklarından ya da hayal gücünden okuyucunun da kendine, hayatına dair bir şeylerle karşılaşmasıdır.

İnsanlar, duygularını, düşünce ve hayallerini başkalarında heyecan uyandıracak şekilde, fakat zevk incelikleri taşıyarak anlatmak ihtiyacı duyarlar. Duyarlılığı yüksek bir kişinin insana, insanın yarattığı çevreye, tabii çevreye yaklaşış ve yorumlayış sonucunda, algıladıklarını yeniden kompozisyonlaştırma işlemine sanat denir. Bir başka şekilde söylemek de mümkün: Sanat, bir insanın varlıklar dünyasından etkileneceği sonucunda etkilendiklerinden hoşluk, güzellik, ulvîlik kavramlarına bağlı heyecan ve ilgi uyandıracak şekilde etkileyici parçaları birleştirerek yeni objeler yaratma çalışmalarıdır.

.....

“İnsana ait duyguyu, düşünceyi, hayali; ilişkilerle ortaya çıkan durumlar karşısındaki yorumları, tutumları, bir dilin imkânlarını en güzel şekilde kullanarak gerçekten olmuş gibi anlatma sanatına edebiyat sanatı diyoruz.” (Tural, 2004:10-11)

Geçmişten bugüne kadarki destanlar, masallar, türküler, maniler vb. edebiyat ürünlerinin hepsi sanatçı ruhuna sahip insanlar tarafından şekillendirilmiş eserlerdir. Bu onların insanlara bir şeyler öğretmek ya da onları bilgilendirmek için yazdıkları anlamına gelmez. Özgün bir ruha sahip insan kendi sevinçlerinden, üzüntülerinden başkalarının da aynı hisleri duymasını ister ve bekler. Aldığı karşılık onu mutlu eder. Sanatçı da böyledir. Yaşadıklarını, düşündüklerini ve duyduklarını hamur gibi yoğurarak, ona yeni tatlar katarak okuyucusuna sunar.

“İnsanın duygularını ve düşüncelerini, ümitlerini ve emellerini, korku, üzüntü ve sevinçlerini daima etkili; daha canlı bir şekilde açıklama ihtiyacından doğan edebiyat, dillerin gelişerek ifade imkânlarının artmasıyla bir sanat olarak ortaya çıkmış ve bu gelişmeyi derinden etkileyerek hızlandırmıştır.” (Türk Ansiklopedisi, 1966: 315, 14. Cilt)

1.1.3. Edebiyat ve vasıta

İnsanların ahlaki, kişisel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal yönden gelişebilmesi adına tüm sanatlar elbette ki önemlidir. Ancak edebiyat duygu ve düşünceleri insanlara çok yönlü boyutlarla sunmaktadır. Edebiyatla uğraşan insanlar sadece kendi hayatlarını değil aynı zamanda diğer insanların da bakış açılarını görebilme fırsatı yakalayabilmektedirler. Okuyucular dil aracılığıyla hiç tanık olmadıkları durumlara ve olaylara şahitlik ederler. Kendi hayatlarında karşılaşma fırsatı bile bulamayacakları tecrübeler edinirler.

Edebiyat, vasıta olarak sosyal bir özellik taşıyan dili kullandığı için sosyal bir müessesedir. Edebiyat, kültürün bir parçası olarak sadece belirli bir sosyal ortamda ve sadece sosyal ilişkiler içinde meydana gelir. Ayrıca edebiyat hayatı temsil eder. Edebiyat gerçekte, sosyal olayların

bir yansıması değil, fakat bütün tarihin ruhu, özü ve özetidir. (Wellek, Warren,1982:123-125-140)

Edebiyat, insanla hayatı uzlaştırmaya çalışan, insanı hayata hazırlamaya çalışan, onun hayata karşı anlayışını derinleştirmeye çalışan bir sanattır. Bireye kattığı değerler, duygular ve düşünceler ve ahlak sisteminde bir köprüdür.

“Dünyanın hemen her yerinde edebiyatın tarihî seyri, bize onun daima hem toplum fertleri arasında bağlayıcılık vazifesi yaptığını, hem de toplum ahlakının daha iyiye gitmesine çalıştığını gösteriyor.” (Atalay, 1992:40)

Her insan hayatının tamamı boyunca farklılaşmaya ve değişmeye çalışır. Ancak bunların tamamını gerçekleştirebilmesi yalnızca kendi elinde değildir. Oysaki edebiyat ona dünyanın sınırlarını açabilmektedir.

“Edebiyat, adına ‘insan’ ve ‘yaşam’ denilen gerçekliğin değişik boyutlarından örnekler sunar. Okuru, sanatçı duyarlılığıyla örülmüş öznel bir gerçeklikle buluşturur. En yalın anlamıyla, sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir edebiyat.” (Sever, 2003: v)

Edebiyat insanlara kendisi aracılığıyla farklı hayatlar, mekânlar, kişilikler tanıma fırsatı verir. Bireyin kendini geliştirmesi sosyo-kültürel yapısına, içinde yaşadığı ortama ve toplumuna bağlıdır. Belirli bir çerçeve dâhilinde ise birey, ancak bir yere kadar gelişme yaşayabilir. Ancak edebiyatla çok farklı olaylar, kişiler, hayatlar, yaşanmışlıklar tanıyıp tecrübeler kazanmaması olanaksızdır.

Bizlerin, kendi yaşamımız dışında, bir başkasını yaşamamız, bir başka yaşam sürmemiz olanaksızdır. Edebiyat, bizlere Fransız Devrimi sırasında, Vikingler döneminde veya Amerikan kolonileri zamanında yaşama fırsatı yaratır. İyi bir öykü aracılığıyla Misisipi kenarındaki küçük bir kasabada, esirlerin tutulduğu bir geminin

deposunda, Appalachia (Apalaş) Dağlarının tepelerinde, hatta bir hisarın küçük kulesinde yaşayabiliriz. Bizim yaşamımız dışında, başka yaşamları yaşama olasılığımız kütüphane raflarındaki kitaplar kadar sınırsızdır. (Lukens,1999:8; Akt. Sever, 2003:3-4)

Lukens'in dediği gibi bir edebiyat eserini okurken, hiç görmediğimiz yerler, insanlar; hiç hisetmediğimiz duygularla bile karşılaşabiliriz. Tekrar tekrar yaşadığımız olaylar hiç bakmadığımız bir açıdan çok daha farklı görülebilir.

Edebiyat, sanatçının tüm duyarlığı ve hasaslığını kullanarak hayatla kendi arasında kurduğu bağlantıyı okurlara sunmaktadır.

Edebiyat bize, sanatçı duyarlığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. Yaşamımıza yeni anlamlar katar. İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlığı ile kavramamıza, be gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar. Her yeni pencere, yaşama ve insana ilişkin deneyimlerimizi zenginleştirir; onlara derinlik katar. Dilin en yetkin kullanım örnekleriyle bizi başkalarının deneyimlerine ortak eder. (Sever, 2003:3)

Bunların haricinde edebiyat, okuyucularını götürdüğü dünyasının içinde onlara eğlenceli anlar geçirme şansı verir. Hem eğlendirip hem eğitsellik özelliğini devrede tutması okuyucular arasında her kesim için çok büyük önem taşır. Birey okurken eğlenir; eğlenirken öğrenir.

Edebiyat, hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir uğraştır. Ruha canlılık verir. İnsanoğlunun yaşama gücünü artırmasında, hayatın ciddi ve üzücü durumlarının uzaklaştırılmasında önemli bir görev üstlenir. Bir toplumun diline dayalı olması ayrıca mensubu olduğu milletin duygu, düşünce ve değer yargılarını içermesi açısından millî bir kimlik taşır. (Oğuzkan, 2001: 5-6)

İnsanların özellikle istedikleri edebî türler kendilerini her yönden eğlendirip düşündürebilecek eserlerken aynı zamanda da onların bu eserlerle zaman geçirirlerken birçok yönden gelişmeleridir. Edebiyatın eğitimden apayrı düşünülmesi zaten olanaksızdır. Çünkü ortada yaşanmışlıklar ya da hayata dair gerçekliğin içinde olasılıklar zinciri bulunmaktadır.

Edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbirleriyle yakından ilişkili olan iki alandır. Çünkü edebiyatın da eğitimin de konusu insandır. İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenleri, doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkileri, sağlıklı bir yaşayış özlemi, bu iki alanın ortak konusunu oluşturur. Birbirinden ayrı yollarda, ayrı amaçlarda olan, birbirlerinden habersiz ve kendi dünyasında yaşayan insanları ruh ve zevkçe birleştiren köprüyü ise edebiyat kurar.

Sanat, hem kişinin yaratıcı gücünü geliştirmek, hem de insanlık niteliklerini yüceltmek için güçlü bir araçtır. Kalpten kalbe giden en sıcak, en dolaysız ve sağlıklı araç. Sanatçı, duyarlılığı, düşüncüsü ve yorumlayışı ile dikkati çeker, öteki insanlardan ayrılır. Çünkü o, toplumun ve yurdunun insanların özlemlerini, ihtiyaçlarını en iyi duyan ve sezen kişidir. (Kavcar,1999:2)

Edebiyat, kendi toplumunun nesillerine iyilikleri, kabullenilmiş değerleri aktarmaya çalışır. Bu konuda birçok yaşantıdan çok daha fazla etkiye sahiptir.

“Edebî nitelikteki eserler, toplumların maddi ve manevi dünya görüşlerini yansıtmaktadır. Ortak duygu ve düşüncelerin dile getirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bütün bunları yanı sıra yetişmekte olan nesillere ana dil bilincini ve sevgisini aşılamaktadır.” (Güzel ve Torun,2005:44)

O toplumun içindeki yazar yine kendi toplumuna ışık tutup aynı zamanda onun ışığı da olacaktır.

“Gerçekten de sanatçıyı, sanat eserini ait olduğu cemiyetten, milletten tecrit etmek mümkün değildir. Bir sanatkâr düşünüş, duyuş bakımından mensubu olduğu cemiyetin ve yaşadığı zamanın özü niteliğindedir. Dolayısı ile sanat eseri de istese de istemese de ait olduğu cemiyetin değerlerini yansıtacaktır.” (Gürel, 2009: 67)

Sanatçı gördüğünü bire bir yansıtmak yerine olayları,durumları yorumlar ve zihninde yeniden anlamlandırdıktan sonra okuyucularına sunar.

Her sanatçı ister uyuşan, ister çatışan duygu, düşünce ve davranışlara sahip olsun, bünyesinde yaşadığı cemiyetle bir takım münasebet ve bağlar kurar. Edebî eser, bir sanatkarın, yaradılışından getirdiği idrak, yorumlama ve başkalarına aktarma gücü nisbetinde-kendisiyle bağları bulunan- sosyal hayattan seçme bazı görüntüleri, bazı ayıklamalardan sonra, bir sunma hususîliği içinde bize ulaştırmasıdır.(Tural, 2003:39)

Toplumdan bağımsız düşünülemeyen yazar ve dolayısıyla eseri hem kendi hayatının hem toplumunun eksikliklerini, doğru ve yanlışlarını kurgu ya da yaşanmışlık içinde vermeye çalışır. Ancak bunları hiç bir zaman didaktik bir tutum içerisinde yapmaz.

Sanatçı, örneğin bir yazar bu ödevlerini, bazen iyiyi canlandırmak, bazen de kötüyü, toplumun ve insanların aksak yanlarını sergilemek biçiminde yerine getirir. Vereceği dersi yasa maddeleri ya da ders notları ezberletir gibi kuru kuruya değil, sezgi, yaşantı ve telkin yoluyla, estetik yolla verir. Bu yönüyle sanat, genel anlamda eğitimin bir organı ve aracıdır. (Kavcar, 1999: 2-3)

Özellikle bir toplumu oluşturan en küçük yapı taşının çocuklar olduğu düşünülürse edebiyatın önemi ikiye katlanmış olur. Çocuklar zihinleri boş şemalarla dolu bireylerdir. Onların yetiştirilmesi ve sağlıklı bir şekilde ilerlemeleri bir toplumun gidişatını önceden haber veren tek araçtır.

“İnsan kişiliğinin oluşmasında çocukluk döneminin rolü göz önüne alınırsa, çocuk eğitiminin ve çocuk edebiyatının önemi de hiç tartışmasız ortaya çıkar. Çocuğa yaklaşımda çocuk edebiyatı mühim ve etkin bir araçtır.”(Gürel, 2001:204)

1.1.4. Edebiyat ve sosyallik

İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır. Hayatı boyunca toplumla iç içedir. Bu da onun herhangi bir sanatla ilgilenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Edebiyat, burada en çok devreye giren, hayatı içine alan bir sanat halini almaktadır.

“Sanatçılar birer insan oldukları için, yaşadıkları zamana ait duygulardan, hayal ve fikirlerden ve başka temayüllerden etkilenirler. Böyle sosyal etkiler altında kalan bir zihinden doğduğu için, sanat eseri, kaynak itibariyle sosyal özellikler taşır.” (Atalay, 1992:179)

İnsanın hayatta kalabilmesi için temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Ancak temel ihtiyaçları karşılandıktan sonra daha farklı ihtiyaçları da ortaya çıkacaktır. Bunlardan biri de kendini duygusal yönden doyurmasıdır. Bu aşamada birey sanata yönelecektir. Edebiyat, bireyde hem eğlenme hem öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilen sanat dallarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyatın diğer bir yönü ise mevcut düzeni ve bilgiyi farklı açılardan ve duyarlılıkla yeniden sunmasıdır.

“Edebiyat, insanın kendisini, başkalarını ve doğayla olan ilişkilerinde var olan bilgileri yeniden biçimleme, yorumlama ve yeniden yaratma eylemidir.” (Güleryüz, 2003: 26)

İnsan toplumu oluşturur. İnsanın değişmesi, toplumun değişmesi demektir ve toplumun en önemli ögesi olan kültür de onunla beraberdir. Zaman içinde kültüre dâhil olan tüm unsurlar birbirini etkilemeye başlar. Değişmeyen ve gelişmeyen hiç bir toplum yoktur. Tüm toplumlar zamanla beraber ileriye yönelecektir. Kültürün değişip gelişmesi tüm kültür öğelerini de etkileyecektir. Yazar içinde bulunduğu toplumu yansıtırken bir

ayna görevi görecektir.

“Edebiyat, toplumsal bir kurumdur ve toplumun yapısındaki değişime bağlı olarak da değişir. Toplumdan ve toplum düzeninden etkilendiği gibi, toplumu da etkiler. Çünkü edebiyat ürünleri sadece yaşamı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamı biçimlendirir. Böylece okuyucuları, dolayısıyla da toplumu derinden etkiler.” (Kavcar, 1999:4)

Edebiyat bir sanat dalı olarak kültürle hem gelişip hem değişecektir. Aynı zamanda kültür de diğer sanat dallarından belki daha fazla bir oranda edebiyattan etkilenecektir. Bir toplumun gelişip değişmesi o toplumun okumasına ve edebiyatla bağının derecesine büyük ölçüde bağlıdır. Bu nedenle edebiyat bir toplumda en önemli kültür öğelerinden biridir.

Günümüzde edebiyat denince akla ilk gelen şiir, roman ve hikâye gibi türlere ait herhangi bir eserin incelenmesinde dikkat edilecek unsurların çoğu manevi ise ve aynı unsurların çoğu kültürü yapan veya kültür içinde yer alan unsurlar ise, edebiyatın kültürle iç içe denecek kadar yakın ilişkisi var demektir. (Atalay, 1992:39)

Toplumundan bağımsız düşünilemeyen, toplumuyla paralellik yaşayan her sanatçı eserlerinde gördüğü aksaklıkları, eksiklikleri, yenilikleri ve değişiklikleri işleyecektir. Bunları eserleri aracılığıyla bir sonraki nesillere kanıt olarak bırakmış olacaktır.

“Edebiyat eseri, duyarlılığı aşırı insanların, öz talihlerinde ve bir grubun veya toplumun hayatında karşılaştıklarından, anlatmayı gerekli saydıklarına beğenici veya aşağılayıcı, reddedici bir tavırla yaklaşımlarını, estetik amacı elden bırakmadan, dil aracılığıyla başkalarına duyurmak isteyen kompozisyonudur.” (Tural, 2004 :12)

Her yazar eserlerini, kendi toplumunun kültürü ve değerleri içinde besler. Ona ait, ondan bir parça meydana getirir.

“İnsan tabiat ve toplum içinde yaşar. Onlardan ayrılamaz, onların dışına çıkamaz. Onlarla sürekli bir ilişki içindedir. Onlardan etkilendiği gibi, sırasında o da onları etkiler. Bundan ötürü, insan, tabiat ve toplum bir bütün oluşturur.

“Edebiyat bu bütünün yani ‘ tabiat- toplum- insan’ gerçekliğinin duygu, düşünce ve hayal gücüyle estetik biçimde yansıtılması, yeniden düzenlenip üretilmesidir.” (Bezirci, Göker, 1995:13)

Bu kültürün bir parçası olan, yetişkinler üzerinde bile önemli etkiler ve izler bırakabilen edebiyat ürünleri özellikle zihinleri boş şemalarla dünyaya gelen ve işlenmeyi bekleyen çocuklar üzerinde farklı bir anlam taşımaktadır. Çocuklar gördüklerini, yaşadıklarını, duyduklarını ve kitaplardan öğrendiklerini kaydedici bir cihazmış gibi belleklerine almaktadırlar. Bu da onlar için edebiyatın ne derece önem teşkil ettiğini göstermektedir.

“Edebiyat malzemesi dile dayanan bir sanat faaliyetidir. Edebiyat, sosyal bir müesese olarak; kendisi de sosyal bir varlık olan insan üzerinde- özellikle de insan yavrusu çocuklar üzerinde- özel bir tesire sahiptir.” (Gürel, 2001:3)

Çocuğun yetişmesinde yalnızca informal eğitim yeterli değildir. Çünkü çocuk tüm hayatını yalnızca okulda geçirmemektedir. Sosyo-kültürel yapısı, çevresi, aile ve arkadaş ortamı bunların oluşmasına yardım eden en önemli unsurlardan birkaçıdır. Bununla da kalmayıp çocuk estetik zevklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için yöneldiği sanat dallarından da mutlaka bir şeyler öğrenecektir. Burada edebiyatın çocuğa vereceği onun yetişmesi adına olumlu davranış ve değer kalıpları üretebilmek ve toplum için ona tecrübeler kazandırmaktır.

“Çocuğun benliğinin, kimliğinin ve sosyal kişiliğinin gelişmesinde aile, okul ve çevre başlıca tesir alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk, aile, okul ve sosyal çevre olarak cemiyette edebî yayınların (sesli, resimli, yazılı, sözlü, film...) etkisi altındadır.” (Gürel,2001:204)

Birey olarak çocuk, özellikle içine doğduğu dünyanın ayrımlarını yapmaya bir

süre sonra başlar. Kendi ülkesinin eserleri, ona, onu oluşturan çerçevede daha anlamlı gelecektir. Çünkü yazar da o toplumun, o kültürün bir üyesidir.

Eseri ortaya koyan bir şair ya da yazardır. Başka bir deyişle, bir ferttir. Gerçeklik ve onun bir parçası olan toplum, ferdin kendine has bakış açısıyla, hayal gücüyle yeniden düzenlenerek yansıtılır. Ama eserin doğuşu ferdî de olsa, edebiyatın oluşumu- genel olarak- toplumun yapısıyla, şartlarıyla, yasalarıyla bağlantılıdır. Edebiyat toplumdaki ayrı, onun üstünde soyut, bağımsız bir varlık değildir. Tersine, onunla birlikte, onun içinde var olur. Toplumun bütün kurumları gibi edebiyat ad yere ve çağa göre değişir. Kendisini meydana getiren toplumu durmayan değişme ve gelişmesine az çok ayak uydurur. Toplumun yapısında ortaya çıkan her köklü başkalaşma er geç edebiyatı da etkiler. Onun için edebiyat ürünleri, akımları ve olayları toplumun yapısından, maddî ve manevî şartlarından soyutlanamaz. (Bezirci, Göker, 1995: 14)

Bir kültürün en iyi yaşatıcısı o toplumun eserleridir. İlim ve fenle başlı başına bir toplumsal kültür oluşturmak imkânsızdır. Sanat onun ve dolayısıyla kültürün tamamlayıcısıdır.

“Demek ki edebiyat, hem kültürün yapıcı, yayıcı, geliştirici bir unsurudur ve hem de kültürün her bir unsuruyla beslenen dile bağlı kompozisyonlar dünyasıdır.” (Atalay,1992:41)

En eski zamanlardan günümüze dek toplumun aynası olarak görev yapan edebiyat ürünlerinin, çağını ve yazarın anlayışını yansıttığını bilmekteyiz. Her toplum zaman içerisinde önemli değişimler ve gelişmelere tanık olmuştur. Bunları edebiyatın yeniden yorumlama gücüyle eserlerde görmemiz mümkündür.

“Edebiyat; geçmişi, bugünü, geleceği kucaklar. Edebiyat kökü geçmişte olan bir gelecektir. Geniş anlamda edebiyat; yaşayan tarih anlamındadır. Gerçekte edebiyat

sadece bir ayna değil; toplumu etkileyen, toplumda yepyeni dűşüncede ikinci bir toplum çıkartabilen bir kudret kaynağıdır.” (Karaalioęlu, 1983:10)

Edebiyat hem etkileyen hem etkilenendir. İçinde bulunduğu toplumu hem şekillendirir hem de kendini ona göre şekillendirir. Toplumuna sahip çıkarak nesillere değerleri aktarmakla beraber toplumuna yeni değerler de katmaktadır.

Edebiyat, bir toplumu tinsel ve töresel bakımlardan düzenleyebilecek en etkili araçtır. Toplumun tüm dertleri, sevinçleri, edebiyatın konusu olabilir. Bir ulusun edebiyatı, o ulusun tinsel haritasını, tarihi boyunca yaşadığı hayatı, duygu ve düşünce yapısını ortaya koyar. Toplumun, toplumu kuran insanların dilbilgilerinin gelişmesine yol açar. (Karaalioğlu, 1983: 22)

Sanatçının birey olarak sosyal oluşu onun hem toplumuyla iç içe olmasını hem de ondan ayrı düşünmemesini sağlamaktadır. Bu ona kendi alanında çok faydalı gelişmeler sunabilmektedir.

Ulusların manevi yaşayışlarında çok etkili olan edebiyat, elbette ki, ulusların toplumun başından geçen büyük olayların etkisinde kalacaktır. Bir istila, bir göç, büyük savaşlar, dünya çapında keşifler, icatlar, sosyal ve ekonomik devrimler; yepyeni görüşler, duyuşlar ve idealler getireceğinden dolayı ilk ürünlerini edebiyat alanında gösterecektir.(Türk Ansiklopedisi, 1966:315, 14. Cilt)

Sanatçı gerçeği esas alarak ya da ona uygun seçmeler yaparak eserlerini oluşturmaktadır. Gerçeklerle bağlantılı olarak aynı zamanda da toplumunun tarihine tanıklık edebilmektedir.

“Edebiyat daima hayattan seçtiği unsurları kullanmasına rağmen hayata tesiri de bazen çok belirgin olmuştur.” (Atalay,1992: 238)

Tarih bile geçmişi bire bir yansıtırken bazı düşünürlerimiz edebiyat yanında onun da yetersiz kaldığını belirtmektedirler. Çünkü tarih tarafsız, bire bir aktarırken; edebiyat bunu şekillendirip önümüze serer.

Toplumun belli bir süre içindeki durumunu görmek istiyor musunuz? Edebiyatını gözden geçiriniz. Toplumbilim araştırmalarında çok zengin bir kaynak olan tarih, bu konuda edebiyatla asla yarışamaz. Tarih, ulusları ancak siyasal birer topluluk olarak ele alır; onları uluslararası ilişkiler çerçevesi içinde izler. Tarihin belgeleri olan fermanlar, kanunlar, tutanaklar, anlaşmalar, antlaşmalar vb., ancak tarihçinin elinde dile gelen tanıklardır.

Oysa edebiyat, umut, kaygı, heyecan ve tutku içinde çırpınan, çabalayan insan yığınlarını, bütün düşkünlükleri ve değerleriyle canlandırır. Edebiyat tarihçisinin aracılığına muhtaç olmaksızın sakladığı hazineyi olduğu gibi isteklilere sunar. (Levend,1988:52-53)

1.1.5. Edebiyatın amacı

Edebiyat, toplumun dilini kullanır ve bu yönden toplumsal bir üründür. Doğal olarak içinde bulunduğu toplumun izlerini taşır. Bununla beraber sanatçıların tek tek veya kendi eserlerinin tamamında başka sanatçılardan farklı amaçları bulunabilmektedir. Zaman, kültür, düşünüş ve anlayış sınırları, tamamen eseri ortaya çıkaran ve aynı zamanda toplumunun bir ferdi olan yazara aittir. Yazarla toplum arasında kurulan bu bağ, dolaylı olarak muhataba yansır. Bu yönden edebiyat toplumu hem düşündüren hem değiştirebilen bir sanat dalıdır. Ancak bunu okuyucusuna didaktik bir biçimde aktararak yapmaz.

“Edebiyatın ve şiirin görevi, içinde yaratıldığı kültürün değerlerini çağın ve şairin perspektifinden güzel bir biçim içinde sunmaktır.” (Eliot,1983:6)

Her şeyden önce bir edebiyat eserindeki olaylar, kahramanların karakterleri bize değişik hayatlar sunar. Bunlar yaşanmamış olsa da insana tecrübe kazandırır;

insanların muhtemel olaylar karşısındaki tavırlarını tahmin etme şansı verir. İnsanoğlunun hayat çerçevesi haricinde çok farklı olaylar, hayatlar ve karakterler tanıma fırsatı oldukça azdır. İşte edebiyat bize bu fırsatı sağlar. Çoğu, yaşanabilirliklere dair olan edebiyat ürünlerinin içerdiği bakış açıları, anlayış ve yorumlayışları okuyuculara gözlem ve eleştiri gücü kazandırmaktadır.

Bir anlamda da edebiyatın amacının olumsuzlukların ardında da güzellik arama çabası olduğu düşünülebilir. Çünkü sanatçıda var olan farklı bakış açıları ve yorumlama gücü, sanatçıya tüm çirkinliklerin ardında da bir güzellik yakalama olanağı vermektedir. Sanatçı zaten hayatta gördüğü her şeyi bire bir aktaran kişi değildir. Öyle olsaydı sıradan insanlardan farkı kalmazdı. Gördüklerini yeniden yorumlama ve biçimlendirme gücüne sahip sanatçılar ve edebiyatçılar sayesinde okuyucu da kendini geliştirme şansı yakalar. Kendini yalnız hisetmesini engeller ve eserin işlediği ve yarattığı dünyada kendisi de yaşamaya başlar.

Gerçekten güçlü olan eserler insanı derin bir biçimde etkiler. Hiçbir çocuk güzel bir masal ve öyküyü sonuna kadar dinlemekten kendini alıkoyamaz. Gençler hoşlarına giden bir romanı, uykularını feda ederek hatta yasak edilse bile gizli gizli okumaktan geri kalmazlar. Yaşlı bir insan da çekici bir kitabı elinden bırakamaz. Bütün bunları yaptıran, sanatın insan ruhuna işleyen derin etki gücüdür ve bu güçten eğitim için mutlaka yararlanmak gerekir. Çünkü edebiyatın temel işlevlerinden biri, eğitime, insan kişiliğini değiştirme ve geliştirmedir. Bu işlevine, duyguları geliştirme, duyarlılık kazandırma, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denebilir. Çünkü insanoğluna sevmeyi, acımayı, güzellikler karşısında heyecanlanmayı öğretmede edebiyat bir görev üstlenir. Kişiyi sıgılıktaki, bencillikten ve onun doğurduğu yalnızlıktan kurtarır.(Kavcar, 1999:5)

Edebiyatın gerçekte ilişkisi her zaman ön planda olmuştur. Gerçek onun hem esin kaynağı hem de yarattığıdır.

“Beşir Fuad’ a göre edebiyat hakikati tespit etmelidir.” (Bilgegil,1980: 13)

Edebiyat, çağlar boyunca öncelikli olarak kendine güzelliği ve estetikliği amaç edinmiştir.

“(…) Maksad-ı edebiyatın- güzel ve münakkah eserler yazmak olduğu anlaşılmış yani – bir eser-i edebîden- okuyanın bir şey anlaması ve nazar ve vicdanın zevk-yab olması esas ittihaz olunmuştur.” (Ziver, 1327, Akt.: Atalay, 1992: 234)

Edebiyat aynı zamanda iki işlemi bir arada yapan bir sanat dalıdır. Okuyucusunu hem eğlendirmek, onun estetik ihtiyaçlarını karşılamak hem de onu bilgilendirmek ve eğitmek ister. Bunu da didaktikliğe kaçmayacak ölçüde eğitsellikle yapar.

Bir edebiyat ürünüyle ilgilenen okuyucu, yalnızca eseri okuyup geçmez. Bunu istese de yapamaz. Eserdeki kurguya, olaylar örüntüsüne kendini kaptırır. Kendisi, çevresi, hayatı ve eserdeki diğer unsurlar, olaylar ve karakterler arasında, kendi içinde sürekli bir düşünme ve eleştirme yaşar.

Kendi içinde yaşadığı bu hesaplaşma ve eleştirme sonucunda edebî ürünlerden alacağı değerleri oluşturmaya başlar. Bir edebiyat yapıtı aslında sadece okunmak için yazılmış bir metinler toplamı değildir. O insanlar ve toplum tarafından benimsenmiş, kabul edilmiş değerleri, ister zıtlıklarını ele alarak ister doğrudan aktararak olaylar içinde kurgulayarak okuyucuya taşımaktadır.

İnsan merakları olan ve meraklarını gidermek isteyen bir varlıktır. İnsan beş duyusuyla ve onları aşan algılayışıyla oluşan meraklarına ait sorularını cevaplandırmak istiyor: Mutlaklarına ait cevapların bir kısmını dinden, bir kısmını felsefeden, bir kısmını bilimden gelen hükümlerle karşılamaya çalışıyor. Çeşitli kaynaklardan ulaştığı tatmin edici cevapları kendi iç dünyasında özel olarak yapılandırıp başkalarıyla paylaşmak istediğinde ise, sanat adı verilen

bir alanı, din, bilim, felsefe alanlarına ekliyor. Ulaştığı bilgi ve yorumları ‘anlatmak ihtiyacı’ insanı yoğuruyor. İnsanın ‘doğru’, ‘güzel’, ‘faydalı’, ‘dürüst’, ‘ahlaklı’, ‘namuslu’, ‘hoş’, ‘şefkatli’, ‘merhametli’, ‘fedakâr’, ‘iradeli’, ‘itidalli’, ‘uyumlu’, ‘bilgilenmeye açık’, ‘yaşama arzusu taşıyan’, ‘başkalarının varlığına saygılı’, ‘nazik’, ‘zevkli’ olan insanlara ait durum ve davranışları – zıtlarını da dikkate alıp- mecaz(metafor)lar yoluyla anlatma, sanata ait anlatma ihtiyacının temelini oluşturuyor. Malzemesi olan edebiyat ise anlatma ihtiyacının, ‘dil aracılığıyla paylaşma ihtiyacı’ nın açıkça görüldüğü kompozisyonlardır. (Tural, 2004: 136)

Nitekim her sanat dalında olduğu gibi edebiyat da kendi toplumunun yansımalarını taşımaktadır. Hem kendi içinde hem nesilden nesile bu görevi yerine getirmektedir.

“Genel anlamıyla edebiyat, insanın duygu, düşünce ve toplum yaşamını, doğayla olan ilişkilerini söz veya yazıyla etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalıdır.” (Bezirci ve Göker, 1993:13)

Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar üzerinde de tüm sanat dallarının ve eserlerinin nihaî amacı hayatı kolaylaştırmak; hayatta karşılaşılabilecek olaylara dair zihinde önceden bir hazırlık oluşturabilmektir.

“Genel anlamda sanatın ve sanat eserinin asıl amacı yaşamı kolaylaştırmaktır. Çünkü yaşamı yalnızca teknolojik araçlar kolaylaştırmaz. İnsanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltme, güzellik duygusunu geliştirme ve toplumun ilerlemesi yolunda hizmet etme, sanatın temel işlevleri arasında yer alır. ” (Kavcar,1999:2)

Ulu önder Atatürk de edebiyatın amacını şu şekilde açıklar:

”Edebiyatın gayesi; çocuklara dünyayı, insanlığı öğretmek, onlardaki inceleme ve kaynaştırma yeteneklerini geliştirmek onların kendi başlarına çalışmalarını geliştirme

olunda kullanmayı öğretmen olmalıdır.” (Karaalioğlu, 1983:219)

1.1.6. Edebiyatın faydaları

Edebiyat, insanların günlük hayatta kullanmadıkları dil özellikleriyle onların tüm duygu, düşünce ve hayal dünyalarını en iyi şekilde aktarabilen bir daldır. Bununla birlikte farkına varılmayan birçok yaratıcılık ve hayal gücü ürününü de gözler önüne serebilmektedir.

Edebiyat insanda çok çeşitli duyuşsal ve bilişsel gelişmeler oluşturmaktadır. Birey içinde bulunduğu ortamın uyarıcılarından farklı olarak eserlerdeki uyarıcılarla da karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar bireyin zihinsel gelişimlerini aktif tutarak ona yeni şemalar kazandırmaktadır.

Edebiyat çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır. Eğitim bakımından değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. İnsan ancak böyle geniş bir ortam içinde kendisine uygun olan yolu seçme özgürlüğünü kazanır. Tek bir roman okumak bile bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter. (Kavcar, 1999:4)

Edebiyat, savunmak, kanıtlamak, kurallara şahitlik etmekten uzaktır. O, sunulduğu kesimim duygu, düşünce ve hayaller ufkuna değinir. İnsanlara kendisinden bir şeyler buldurur. Didaktiklikten uzak bir eğitsellik sunmaktadır. Bu gerek kişiler, karakterler gerekse sergilenen olaylar eşliğinde bireyde yeni yaşantılar oluşturmaktadır.

Kimi insanlar edebiyat aracılığıyla kendinde farklı durumlar da yaratabilmektedirler.

“Edebiyatın faydasında yani ciddiyeti ve öğreticiliğinde bir zevk unsuru vardır;

ondaki ciddiyet yapılması gereken bir görevin veya öğrenilmesi gereken bir dersin ciddiyetine benzemez; bu estetik ve insan zihni ile ilgili bir ciddiyettir.”

Okuyucuyu kendi dünyasına çeken eserler insanın içinde bulunduğu durumdan ve ortamdan uzaklaşmasına ve eserin dünyasına girmesini sağlamaktadır. Böylece birey yeni dünyalarla kendine yeni ufuklar kazandırabilmektedir.

“Bazılarına göre edebiyatın fonksiyonu hem okuyucuyu hem de yazarı içlerindeki duyguların geriliminden kurtararak ferahlığa çıkartmak ve huzura kavuşturmadır.” (Wellek, Warren, 1982: 34)

Edebiyat toplumla iç içe ve ona bağılı olan bir kültür ögesi olarak, bireyi topluma, toplumunu da bireyine tanıtır.

Edebiyat dil ve kültürün bileşiminden oluşmaktadır. Dolayısıyla aynı zamanda geliştiğı toplumun neye, nasıl baktığını, neye güzel, neye çirkin dediğini anlatır. Güzellikleri paylaşp çirkinliklerin kaynağını fark etmemizi de sağlayan bir alandır. İnsanların farkındalıkları ne kadar yüksek olursa olsun bakış açıları en fazla gözlerinin görebildiğı kadardır. Oysaki edebiyat, ürünleri aracılığıyla okuyucularına farklı manzaralar, yaşantılar görme olanağı sağlayacaktır. Özellikle çocuklar üzerinde yeni zihinsel şemalar çok önemlidir. Çocuk yaşayarak öğrenir. Edebiyat bu alanda onlar için oldukça yeterli ve faydalı birer kaynak oluşturmaktadır.

Çocuk oynayarak, insan rüya görerek, sanatçı yaratarak komplekslerin, karmaşık duyguların zararından kurtulur. Burada eğitim bakımından bizim için önemli olan, sanatçının kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan eserlerinde seyredenlerin veya okuyanları da kendi duygu ve düşüncelerini bulması, kendi komplekslerinden kurtulmasıdır. Gerçekten, oynanmakta olan bir tiyatro eserini izleyen, ya da güzel bir şiir veya romanı okuyan bir kimse, psikolojik yönden rahatlar. Ruhunun derinliklerinde gizlenmiş olan ve her an ortaya çıkmak, doyuma ulaşmak için fırsat kollayan duygularında büyük bir

boşalma, arınma duyar. Kendisi bir madde olarak koltuğunda oturur, yani pasif durumdadır. Fakat iç dünyası büyük bir hareket ve kaynaşma halindedir. Sanki birçok yerde, örneğin tiyatro ve roman kahramanı onun kişiliğine bürünür, onun duygu ve düşüncelerini dile getirir. Artık o kişi sanat eserinin bir parçası olur, onunla bütünleşir. (Kavcar, 1999:3)

Yeni olaylar çerçevesinde yeni davranış kalıpları ve yeni düşünce sistemleriyle karşılaşan çocuklar kendilerine yeni şemalar ve yeni değerler sistemi yaratacaklardır.

Hem kişilik sahibi olmak, hem de başkalarının kişiliğine saygı göstermek, normal olan her insan için gerekli ve temel bir ilkedir. Özgürlük ve kişilik düşüncesine sahip olan bir kimse, ne kendi benliğini başkalarına köle eder, ne de başkalarını köle etmeye kalkar. Çünkü insanlığın tarih boyunca acı çektiği ağır baskılar ve zorbalık yönetimleri, insanların ayrı birer kişilik olduğunu düşünememekten ya da bu gerçeğe uymamaktan ileri gelmiştir. İşte edebiyat, insana yeryüzünde ne kadar insan varsa o kadar ayrı mizaç ve kişilik olduğunu canlı örneklerle gösterir.

Bilimsel bilgi bize sadece anlaşılmaz ayrılıkları gösterir ve bir hoşgörü fikri verir. Oysa sevgi, kaynaşma ve anlaşma olanakları yaratır. Edebiyatın bilimden farkı, sadece kafaya değil, daha çok kalbe hitap etmesi, insandan insana duyguları aktarmasıdır. Okuduğumuz edebiyat ürünleri bizde birtakım özlemler, hayaller, tutku ve sevgiler uyandırır. Bilinç düzeyimizi yükseltir.(Kavcar, 1999:4-5)

Hayatla okuyucu arasında bir köprü görevi gören edebiyat, sistemli bir şekilde bireyin tüm yönlerden gelişmesini sağlamaktadır. İstendik değer kalıplarının kazanılması yolunda edebiyatın önemli etkileri bulunmaktadır.

Sonuç olarak, edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası edebi eserler hem bireysel hayatla, hem de sosyal hayatla

ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir. (Kavcar,1999:6)

Sanatçının bakış açısıyla yoğrulan yeni ve farklı olalar, durumlar çerçevesinde bireyde farklı görüşler, farklı zihin işlemleri ve yeni düşüncelere kapılar açılmaktadır.

“Gerçekten, edebiyat değişik insanlık durumlarını, serüvenlerini yansıtarak insan doğasını tanıtır, bu yolla yaşantımızı zenginleştirir, güzelin tadına ve farkına varma gücünü geliştirir.” (Kavcar, 1982:6)

Özellikle çocuklar için seçkin eserlerin onlara tavsiye ve temin edilmesi onlar için yeni ufuklar geliştirecektir. Başta dil gelişimi onların diğer yönlerden gelişmelerini de tamamlayacaktır.

Edebiyat insanı okumaya, okuya okuya fikirden lezzet almaya alıştırıyor. Zihin o sayede tatlı tatlı çalışıyor; çalıştıkça da bir keyf, bir huzur, bir teceddüd hisediyor. Gitgide fikir daha ziyade inceliyor. Kalp daha ziyade rikkat buluyor; nihayet en ince mülahazat, en dakik hisiyat kolayca kabul ve telakki edilmeye başlanıyor.(Fikret,1312, Akt.: Bilgegil, 1980:14)

1.2. Çocuk

Belirli bir yaş kesimindeki insanlar için kullanılan çocuk kavramı, birçok şekilde tanımlanabilmektedir. Çocuk kavramının tanım olarak olmasa da ne olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Öncelikle yapılan tanımlamalara ve özelliklerine bakılırsa onların yetişmesinde ne gibi değerler kullanılması gerektiği daha açık anlaşılacaktır.

“Küçük yaştaki oğlan veya kız.”(TDK, Güncel Türkçe Sözlük , <http://tdkterim.gov.tr>, 25.02.2010)

“İnsan yavrusu.” (Özön, 1971)

“1. Genel anlamda, olgunluğa erişinceye kadar her yaştaki erkek ve kızlara verilen ad.

2. İki yaşından erginlik çağına kadarki hayat dönemi.

3. Doğumlarından 12 yaşına kadar kız ve erkeklerin ortak adı.

4. Erinlik dönemine erişmemiş kız” (Oğuzkan, Alaylıoğlu, 1976:52)

“İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek.” (Yalçın ve Aytaş,2008:13)

Bu bir kavram kargaşası yaratmamakla beraber çocuğun ne olduğu değil nasıl ve ne şekilde büyümesi gerektiği üzerinde durulmalıdır. Bir milletin hatta insanlığın geleceği olan çocukların yetişmesine ne kadar özen gösterilip, dikkat edilirse o toplumun sağlığı o kadar sağlam ve duyarlı olacaktır.

Bir insanın yetişmesi için temel ve fiziksel ihtiyaçlarının dışında elbette ki farklı ihtiyaçları da söz konusudur. Temel ihtiyaçlar bir insanın yalnızca hayatta kalması içindir. Oysaki bir insanın tümüyle insan olabilmesi için diğer ihtiyaçları da önemle göz önünde tutulmalıdır.

Çocuk kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yaşa ve konuma geldikten sonra bu ihtiyaçlarını da doyurabilmek için farklı alanlara yönelecektir.

“1. Çocuk bakılmak, korunmak ve kollanmak ister.

.....

2. Anne ve babasına bağımlıdır.” (Zengin,Ahmet Yaşar ve Nesrin,2007:25)

3. “Çocuk aile üyelerinden her biriyle olan ilişkisinde kendini güven içinde hisetme ihtiyacı duyar.” Zengin, Ahmet Yaşar ve Nesrin,2007:28)
4. “Yeterli olabilme ihtiyacı insan davranışında kuvvetli bir güdüleyici güçtür.” (Zengin, Ahmet Yaşar ve Nesrin,2007:33)
5. “Her çocuk bir grubun kabul edilen bir üyesi olmak ister.”(Zengin, Ahmet Yaşar ve Nesrin,2007:31)

Çocuğun temel ihtiyaçları karşılandıktan sonra; ihtiyaçlar hiyerarşisinde de belirtildiği üzere duygusal ihtiyaçları ortaya çıkacaktır. Bu durumda çocukların yapacakları ilk iş sanata ve edebiyata yönelmek olacaktır. Ancak çocuğun yöneleceği sanat ve edebiyat da kendi yaşı, çevresi ve seviyesi oranında çeşitlenecektir. Çocuk, duygu, düşünce ve dünyası geliştikçe arayacağı, yöneleceği çevrelerin ve etkinliklerin değişmesini bekler. Edebiyat bu durumda onlara kaynaklık edecek ilk sanat alanıdır. Bu bağlamda edebiyatın çocuklar için ne derece önem arz ettiğini görebilmekteyiz. Dolayısıyla onların bilişsel, ahlaki ve sosyal gelişimlerini doyurabilecek nitelikte ürünler aranacaktır.

Tüm yaş kesimlerine olduğu gibi çocuklara hitap edecek edebiyat, çeşitli türlerle çocuğun iç dünyasını zenginleştirir. Ancak çocuğun yararlanacağı edebiyatın da çocuğa görelilik ilkesine uygun olması gerekir. Bu durumda ise ortaya bir çocuk edebiyatı kavramı çıkmaktadır.

Edebiyatın çocuk eğitimindeki önemi tartışılmazken, edebî ürünler de çocuğu hayata hazırlamaktadır. Çocuk, kendi doğal çevresi içinde ancak çeşitli ve zengin uyarıcılarla karşılaşması oranında kendini bilişsel alanda geliştirebilmektedir. Farklı sosyal statüler, ekonomik durum, sosyo-kültürel yapı çocuğun bilişsel dünyasının gelişmesinde en önemli unsurlardır. Bu şartlar doğrultusunda çocuğu olabildiğince zengin uyarıcı ortamında bulundurmak ve onun bilişsel, duyuşsal gelişimini tamamlamasına yardımcı olmak gerekir. Bunu başarabilmenin en önemli vasıtalarından biri de edebiyattır. Edebiyat, dolayısıyla çocuk, hayata dair her şeyle zihinsel olarak

iletişime geçmektedir. Çeşitli sanatsal türler ve bunların çocuğa etkisi yalnız estetik olarak değil her yönden olumlu sonuçlar sağlamaktadır. Bu nedenle yetişkinler için nasıl bir edebiyat varsa çocuk için de oraya konacak eserlerin aynı ölçüde hatta daha fazla bir özenle oluşturulması gerekmektedir.

1.2.1. Çocuk edebiyatı

Yetişkinlerin olduğu gibi, kültürümüzü oluşturan ve devam ettiren çocuklarımızın da edebiyat anlayışları bulunmaktadır. Eğitimle iç içe olan edebiyat, onların geleceğini ve hayatlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun önemi kavranmaya başlandıktan sonra çocuklara yönelik başlı başına bir edebiyat alanı oluşmaya başlamıştır.

Çocuğa verilen önem ve özen giderek artmaktadır. Bu onların her açıdan daha iyi koşullarda ve ortamlarda daha zengin uyarıcılarla yetişmelerini sağlamak için yeni yollar aranmasını sağlamıştır. Çocukların tamamen kendi ortamlarında yetişmeleri onların tüm gelişim alanları için ne kadar doygun da olsa yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle onların yöneleceği her alanda onlara göre olmak üzere yenilikler ve değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan biri de çocuk edebiyatıdır.

Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını. Usta yazarlarca, özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan edebiyat. Çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir edebiyat alanı. (TDK, Eğitim Terimleri Sözlüğü, 1974, Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr>, 23.02.2010 tarihinde erişildi.)

Çocuk edebiyatı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır:

“Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad.” (Oğuzkan, Alaylıoğlu, 1976:52)

“Çocuk edebiyatı, genellikle 2-14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyaçlarına cevap veren bir edebiyat olarak tarif edilmektedir. (Gürel, 2001:204-205)

Çocuk edebiyatına dair bugüne kadar birçok tanım yapılmıştır. Bireyin estetik ihtiyaçları ve bunlar doğrultusunda yöneldiği sanat alanlarından birinin edebiyat olması çocuk edebiyatı kavramını doğurmuştur. Varlığı ve ayrı bir edebiyat türü olduğu kesinleşmiş durumda olan çocuk edebiyatının etkisi ve önemi gün geçtikçe de artmaktadır.

Birçok yazarımız tarafından çocuk edebiyatının diğer türlere oranla daha fazla dikkat edilmesi gereken bir tür olduğu kanısı yaygınlaşmıştır. Çünkü söz konusu olan insan yavrusu, çocuktur. Bir çocuğun iyi yetişmesi için tüm gerekli koşullar en mükemmel şekilde hazırlanmaya çalışılırken onun her yönden gelişmesini sağlayacak buna yardım edecek çocuk edebiyatı konusunun da farklı düşünülmesi olanaksızdır.

Her yaşın, her zihnin, her dönemin zekâsı ve hayata bakış açısının çok farklı olması çocuk edebiyatını kendiliğinden ortaya çıkarmaktadır.

İnsanın gelişim evreleri, bebeklikten başlayarak (başta Jean Piaget olmak üzere) birçok bilim adamı tarafından incelenmiş ve her yaşın algılama, düşünme kapasitelerinin farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Tabii ki, çocuklar ve gençler için edebiyat vardır. Bu bir tür uzmanlık alanıdır. Bir yazar okurunu pekâlâ seçebilir. (Erdoğan, Thema Laoruse: 147, Akt. : Ateş,1998:1)

Şirin (2007a:42) tarafından çocuk edebiyatı, Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırılması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. şeklinde tanımlenmiştir.

Çocuk edebiyatı, edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındırabilen ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini yetişkinler için yazılan edebî türlere göre daha fazla göz önünde bulunduran; hayata, ahlaka ve yüksek değerlerle çocuğun gelişimine ait unsurlara daha çok önem vererek, bunların ön plana çıkmasına dayanan bir olaydır. (Yalçın ve Aytaş, 2008: 18)

Çocuk edebiyatı hitap ettiği kesimden dolayı farklı birçok özelliğe sahiptir. Amacı okurlarını sadece eğlendirmek değil aynı zamanda da eğitmektir. Ancak edebiyat içerisindeki eğitim informal bir eğitim değildir ve olmamalıdır. Çocuk okuduklarından kendisine bir ders verilmek istendiğini bilinçli olarak değil sezerek anlamalıdır. Kendisine dayatma yoluyla bir şeyler verilmeye çalışıldığını fark eden çocuk bunu anlamak ve kapmak yerine bundan soğumaya ve uzaklaşmaya başlayacaktır. Edebiyatın zaten bünyesinde var olmayan bu didaktik tutum çocukların yetişmelerinde daha iyiye değil daha uzağa kaçmalarına neden olacaktır.

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır.” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 17)

Şirin ise çocuk edebiyatını büyüme ve gelişmelerine, duygu, düşünce, hayal ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olarak tanımlamaktadır.

“Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilene, okunabilen dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür.” (Şirin, 2000: 10)

Çocuk edebiyatı da diğer edebiyatlar gibi etkili, özenli, belirli değerlere sahip olmalıdır. Oğuzkan (2001:3) çocuk edebiyatını “Usta yazarlar tarafından özellikle

çocuklar için yazılmış olan üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad.” olarak tanımlar.

Başka bir yandan ise çocuk edebiyatı ile diğer türler arasında ölçüt farklılığının olmaması gerektiğini savunanlar da vardır. Edebiyatın kendisinin belirli kuralları olduğunu ve bunlara bağlı kalmanın yeterli olduğunu ayrıca bir de çocuklara ya da kesim kesim ayrılmış gruplara edebiyat yaratmanın gereksizliğine inananlar vardır.

Bununla beraber çocuk edebiyatına henüz bir sınır da konulamamıştır. Kimileri tarafından hâlâ çocuk edebiyatının farklı niteliklere sahip olması gerektiği kanısı ortak bir düşünce haline gelememiştir. Bununla beraber asıl amacın eğitsellik özelliklerinin eritilmiş bir halde daha fazla ön planda olması gerektiğidir. Eğitselliğin çocuğun farkında olmadan eğlenme ve düşünme esnasında sezme yoluyla anlaması ve kavraması esastır.

Çocuk edebiyatında esas nokta genç zihinlerin her yönden doğru kavramlara yönlendirilmesidir.

1.2.2. Çocuk edebiyatının dünyadaki tarihsel gelişimi

İlk insanlardan, topluluklardan itibaren çocuk insanlık için her zaman çok önemli olmuştur. Bu değer ve önem zaman içinde gelişmelere ve teknolojiye, toplumun içinde bulunduğu durum ve yapıya göre değişiklik göstermiştir. Yazının olmadığı zamanlarda çocuk kavramına ya da edebiyat kavramına yok gözüyle bakılması olanaksızdır. Sadece o zamanki mevcut durumlara göre şekillenen bir yapı görülmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı öncelikle sözlü ürünlerle olmak üzere zaman içinde tüm dünyada kendini göstermeye başlamıştır. Sözlü kültür bu alanda da ilki oluşturmıştır.

Çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü olarak başladığına kesin gözüyle bakılabilirken yazılı edebiyatın gelişerek, çocuk edebiyatında kullanılır duruma gelmesine kadar geçen süreçte, sözlü edebiyat ürünleri etkin olarak varlığını

sürdürmüştür. Bu sözlü edebiyat ürünleri, daha sonra derlenerek çocuk edebiyatının ana malzemesi haline gelmiştir

Günümüze kadar gelen ve çocuk eğitiminde kullanıldığı anlaşılan belgeler arasında, tekerlemeler veya çocuk şarkılarının yanında, içinde genellikle soru ve cevap öğretim tekniğinin kullanıldığı metinler de bulunmaktaydı. Bu metinler daha sonra İngiltere’ de 45 kitap halinde derlendi.13.yüzyılın başında yazıldığı düşünülen Latince belgelerin, daha sonra ünlü İngiliz edebiyatçıları tarafından yeniden düzenlendiği bilinmektedir. (Yalçın ve Aytas, 2008: 19)

Çocuklara verilen önemin ve değerin artmasıyla beraber çocuk edebiyatı dünya çapında evreler halinde gelişmeler göstermiştir. Çocuklara verilen önem ve değer artmaya başladıkça edebiyat da bu konuda kendi içinde gelişmeler yaşamıştır.

Avrupa’da matbaa teknolojisi önce Almanya ve Hollanda’ da yaygınlaşmıştır. Bu dönemde alfabe öğretiminde bazı kitapların basıldığını, ilk basılan kitaplar arasında Ezop Masalları’nın (1484 yılında) olduğunu bilmekteyiz.

Ancak ilk zamanlarda çocuk edebiyatına pek de olumlu gözlerle bakılmamıştır. Ön yargılı düşünce sistemi bunu da olumsuz etkilemiş ancak zamanla doğru yol bulunmuştur.

İngilizler başlangıçta çocuk edebiyatına ve çocuk kitaplarına karşı olumsuz bir yaklaşım sergilediler.1545’te Hogh Rhodes’in kaleme aldığı bir eğitim kitabında, anne ve babaların çocuklarına basitleştirilmiş hayvan öyküleri, çocuklar için düzenlenmiş kolay anlaşılır öyküler, fantezilerden oluşan eserler okumalarını tavsiye etmesiyle birlikte, bu konudaki olumsuzluklar yavaş yavaş ortadan kalktı.

Bir dönem ise çocuk edebiyatı ürünlerinde konular toplumun ve insanlığın kabul ettiği değerler olmuştur.

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren J.J. Rousseau çocuklar için yazdığı kitaplarda onların hayatın zorluklarına karşı koyacak bir nitelikte yetiştirilmesi gerektiğini belirtir.

.....

İngiliz edebiyatında bu dönemde J.J. Rousseau'yu destekler nitelikte, büyükler için yazılmış olan iki kitap bir çocuk klasiği haline geldi. Bunlardan biri Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe isimli romanıdır. Yine aynı dönemde aralarında yaklaşık on yıllık farkla ikinci bir roman yazıldı. Swift tarafından kaleme alınan Guliver'in Seyahatleri isimli roman da aslında büyükler için yazılmıştır.

19. yüzyılın ortalarından sonra da çocuk kitapları resimlemenin ayrı bir bilim ve sanat alanı olduğu anlaşılmaya başlandı.

Günümüzde eğitim teknolojilerini en çok kullanan ve bu konuda çok büyük yatırımlara giren Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuk edebiyatının daha çok, millet olma şuuru etrafında şekillendiğini görmekteyiz. Bu yüzden, çocuklar için yazılan eserlerde eğitcilik yanının diğer temalara oranla daha ön planda olduğu görülmektedir.

.....

“20. yüzyıla girerken, Amerikan çocuk edebiyatında fantezi ve masalların çok geniş yer tuttuğu; I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, çocuklar için öykü, roman, şiir ve geleneksel yazı türlerinin dışında, çeşitli konularda çocuk kitaplarının hızla arttığı görülür.” (Yalçın ve Aytaş, 2008:19-20-21)

Çocuk edebiyatının Fransa'da şöyle bir gelişim sergilediği belirtilir:

İlk dönemlerde Fransız edebiyat ve eğitim tarihinde çocuk edebiyatı eseri yok denecek kadar azdır. Fransa’da gerçek çocuk edebiyatının Charles Perrault’un (1628-1703) peri masallarıyla başladığı bilinir. Fransız aydınlanma çağıının hazırlayıcısı kabul edilen 14. Louise döneminde yapılan bu çalışma; ‘Öyküler ve Geçmiş Zaman Söylencelerinden Dersler’ adını taşıyordu. Bu çalışmalar içinde yer alan ninni, anne-çocuk ilişkisinin doğal ürünleri sayılan uykuya hazırlık için söylenen masallar, şiirler ve tekerlemeler çocuk edebiyatı alanında türünün ilk örneği kabul edilmektedir. Perrault, Fransa’da halk ağzından masalları derleyip kısaltarak çocuklar için 1697 yılında basmıştır. Bunların içinde Kül Kedisi, Parmak Çocuk, Mavi Sakal, Kırmızı Başlıklı Kız, Çizmeli Kedi, Uyuyan Güzel, gibi dünyaca tanınan eserler vardır. Daha sonra de Aulnoy ve de Beaumont isimli bayan yazarların ve peri masallarından örnekler alarak özgün peri masalları oluşturdukları görülür. (Yalçın ve Aytaş, 2008: 22)

Zamanla çocuğa verilen önemin artmasıyla çeşitlilik de artmıştır.

Daha önceki yıllarda Fransız çocukları genellikle La Fontaine’in (1621-1695) fabllarıyla yetinmekteydiler. Bu ülkede J.J.Rousseau (1712-1778) görüşleriyle çocuk edebiyatı alanında uğraşanları derinden etkilemiştir. Onun ileri sürdüğü düşünce ve ilkeleri benimseyen yazarlar, uzun bir süre eserlerinde daha çok dürüstlük, erdem, özveri gibi temaları işlemeye büyük bir özen göstermişlerdir. Fransız çocuk edebiyatında bu ahlaki-öğretici tutum, etkisini 19. yüzyılda ve hatta 20. yüzyılın başlarında sürdürmüşlerdir. (Şirin 2000:61)

Bu didaktik tutumun etkisinden zamanla sıyrılan Fransa, çocuk edebiyatında olması gereken eğlendiricilik unsuruna da yer vermiştir. Çocuğa verilecek olan didaktikliğin ölçüsü kendini ders kitaplarından ayırarak eğlendirici unsurlar içinde kendini eritmeye başlamıştır. Hiç bir zaman edebiyatın asıl amacının öğreticilik olmaması çocuk edebiyatında da çocuk eğitiminde de düzeyini korumuştur.

19.yüzyıldan itibaren Fransız edebiyatında yer alan eserlerde,

öğreticiliğin yanında, yavaş yavaş eğlendirici ve sürükleyici unsurların da yer almaya başladığını görürüz. Çocuk edebiyatı türleri bu dönemde çeşitlenmiştir. İlk gençlik çağında çocukların serüven, araştırma, gezi-gözlem ve bilim kurgu türlerine duydukları ilgi göz önünde bulundurularak çocuk romanları yazıldığını görürüz. İngiltere’de Charles Dickens’ın ‘Büyülü Balık Kılçığı’, Jules Verne’in ‘Aya Seyahat’, ‘Deniz Altında On Bin Kilometre’, ‘Yeryüzünün Merkezine Seyahat’ romanları gibi. Kipling’in Hindistan’da ormanda kaybolarak hayvanlar arasında büyüyen bir çocuğun öyküsüne dayanan ‘Ormanlar Öyküsü’, Mark Twain’in ‘Huckleberry Finn’in Serüvenleri’ ve ‘Tom Sawyer’in Maceraları’ bütün dünyaya yayıldı. ‘İsveçli Robinson Ailesi’, ‘Stevenson’un Hazine Adası’, ‘Pinokyo’, ‘Alice Harikalar Diyarında’ ve daha birçok kitap 19. yüzyılı da dünyanın birçok ülkesinde basıldı ve çocuklar tarafından okundu. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çizgi roman, çizgi film ve sinema filmi haline dönüştürüldü. (Yalçın ve Aytaş, 2008: 23)

Dünyanın her yerinde ve her konuda olduğu gibi her ülkede farklı seyreden çocuk önemi ve değeri doğrultusunda gelişmeler de birbirinden farklılaşmıştır. Bazı ülkelerde bu durum yavaş ve güç seyrederken bazı ülkelerde de bunun aksi durum yaşanmıştır.

İsveç’te çok yaygın çocuk kitapları ve tiyatroların etkisiyle çocuk edebiyatı oldukça zengindir. Selma Lagerlöf’ün ‘Nils Holgerson’un Eşsiz İsveç Yolculuğu’ adlı kitabı başka birçok dile çevrilen bir çocuk klasiğidir.

Norveç’te çocuk edebiyatı halk masallarıyla başlar. Moe’nin ‘Kuyuda ve Gülde’ adlı düşsel kitabı bu ülke çocuklarını bir yüzyıl boyunca etkiler. XII. yüzyıl sonu ile XX. Yüzyılın başlarında çocuk edebiyatı altın çağını yaşar. (Zengin, 2007:112)

Rusya’da çocuk edebiyatı, önceleri geleneksel, sözlü halk ürünleriyle

başlamıştır. Çocuklar için yazılmış bir eser yoktur. Bunu fabllar, halk masalları ve derlemeler yayımcılığı izlemiştir. Sonraları toplumsal gerçekçilik ile yeni insan tipini yaratmaya yönelik eserler yazılmıştır.

1.2.3. Türkiye çocuk edebiyatı tarihsel gelişimi

Çocuğa verilen eğitim bir ülkenin geleceğini belirlemektedir. Ülkemizde de edebiyatın gelişmesiyle beraber bunun eğitime olan katkıları kavranmaya başlanmıştır.

Türk toplum hayatında çocukların önemsendiği gibi ilim adamlarımızca çocuk edebiyatının da önemsendiğini kabul etmek zorundayız. Tarihimiz boyunca bu önemi örneklendirecek veriler bulunduğunu biliyoruz. Çocuk edebiyatıyla ilgili sayfalar dolusu bibliyografya bunun göstergesi sayılır. Günümüzde çocuk edebiyatı eskiye kıyasla daha yoğun bir ilgiye ve uğraşıya kucak açan cazibe alanı olmuş sayılır. (Atalay, 2008, Hzl., Karaman ve diğerleri, 2008 :23)

Çocuğun bir toplumdaki değeri ve önemi giderek arttıkça bu konuya verilen önem de artmıştır. Bir toplumu oluşturan en küçük birey olarak çocuğun eğitiminin nelere etki edebileceği zamanla daha iyi kavranmaya başlanmıştır.

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimiyle yakından ilgilidir. Genellikle edebiyat araştırmacıları, bütün yeniliklerin başlangıcı saydıkları Tanzimat Dönemi’ni, Türkiye’de çocuk edebiyatı gelişiminin de başlangıcı saymaktadırlar. Tanzimat’tan önce, çocuklara yönelik daha çok doğrudan öğüt verici kitapların kaleme alındığı görülmektedir. Bu eserler arasında, Şair Nabi’nin ‘Hayriye’ ve Sümbülzade Vehbi’nin ‘Lütfiye’ isimli eserlerini sayabiliriz. Bu eserler, her ne kadar şairlerin çocuklar için yazmış olduğu eserler olsa da, ele aldıkları konu ve içerik bakımından daha çok büyüklere yönelik olduğundan, çocuk edebiyatı

içerisinde değerlendirilemezler.

.....

“Bizde çocuk edebiyatı malzemelerinin genellikle sözlü gelenekte çok gelişmiş olduğunu görüyoruz. Bunlar, masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasrettin Hoca fıkraları olarak evlerde; Karagöz oyunları şeklinde kahvehane ve toplantı yerlerinde çocuklara sunuluyordu.” (Zengin, 2007:115)

1274/1858 tarihinde, Kayserili Doktor Rüştü tarafından, harf yöntemi esasına göre ilk Türkçe alfabe kitabı olan Nuhbet’ül-Etfal yazılmıştır.

“Çocukların zevkle okuyacakları hikâye ve karşılıklı konuşma metinlerine yer verilmiştir. Bugün için çocuk edebiyatının birer örneği olan bu hikâyelerin eğitici öğretici olmalarına dikkat edilmiştir. ” (Aksoy,2007:150-151)

Ayrıca çocuklar için gerek öğretici gerek eğlendirme amaçlı ürünler oluşturulmuştur.

“Mehmet Şemsettin çocuklara dil kılavuzları çıkardığı gibi , ‘Çocukların Cuma Günü Mektebi’ adıyla İslamiyet, terbiye, ilim ve fen konularında çocuklar için yazdığı ve daha önce gazetelerde çıkan kısa hikâyeleri de ‘Çocuk Gece Eğlencesi’nde toplanmıştır. ” (Zengin, 2007:115)

Bu tür özellikle Tanzimat Dönemi’nde gelişme göstermiştir.

Tanzimat döneminde dikkat çeken yazarlarımız arasında yer alan Ahmet Mithat’ın ‘Hace-i Evvel’ ve ‘Kısadan Hise’ isimli eserleri, ilk çocuk kitapları arasında sayılır.

“Tanzimat’ın hemen sonrasında, edebiyatçılarımızın gitgide artan bir hızla

çocuk edebiyatına yöneldiklerini, daha önce yapılan acemiliklerden de ders alarak, tamamen çocukların hedef alındığı eserleri kaleme aldıklarını görmekteyiz. Çaylak Tevfik'in 1883'te topladığı 'Nasrettin Hoca Fıkraları' buna örnektir. " (Yalçın ve Aytaş, 2008: 24-25)

Daha sonra çeviri olarak da olsa ilk kitaplarımız oluşmaya başlamıştır.

"Türkiye'de ilk çocuk kitapları Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat'ın Fransızcadan yaptıkları kısa şiirler ve hayvan öykülerini içeren çevirilerdir. Ziya Paşa, J.J.Rousseau'dan Emile'i çocuklar için tercüme etmiştir. Recaizade Ekrem 'Tefekkür', Muallim Naci 'Ömer'in Çocukluğu' isimli eserlerini çocuklar için kaleme almışlardır."

.....

19.yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında özellikle Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Tevfik Fikret, Ali Ekrem Bolayır, İbrahim Alaattin Gövsa, Ali Ulvi Elöve ve Aka Gündüz'ü çocuk edebiyatı yazarlarımız arasında sayabiliriz. Özellikle Millî Edebiyat Döneminde , çocuklarda dil bilincini geliştirmek, yeni nesilleri millî ve manevi değerler konusunda eğitmek amacıyla başta Ziya Gökalp olmak üzere,Ömer Seyfettin ve diğer millî edebiyat sanatçıları çocuklara yönelik birçok eser kaleme alarak çocuk edebiyatımızın gelişmesine katkıda bulundular. (Yalçın ve Aytaş, 2008: 24-25)

Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra çocuk ve çocuk eğitiminin ulusal bir politika olarak düşünülmesi sebebiyle çocuk edebiyatının da çeşitlenerek geliştiğini görüyoruz.

Yapılan harf devrimiyle yeni bir dönem başlar. Özellikle bu dönemde çocuk daha çok önemsenir, çocuklara yönelik birçok etkinlik düzenlenerek, onların da toplum içinde çok özel ve önemli bir yere sahip oldukları vurgulanır. Reşat Nuri Güntekin,

Mahmut Yesari, Peyami Safa, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Rakım Çalanpala, Kemalettin Tuğcu gibi yazarlar, Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatı yazarlarımız arasındadır.

Bu dönemden sonra çocuk edebiyatı ülkemizde yavaş yavaş oturmaya başlar. Bu alanda oldukça sağlam yazarlar ortaya çıkar.

1936'da Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu çabalarıyla çoğu çeviri olan pek çok kitap yayınlanır. Aynı kurul 'Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Dergisi'(1936-1948) ile 'Çocuk' ve 'Yuva' dergisini çıkarır. Artık özel yayınevleri de çocuk kitabı yayımlamaya başlarlar. Naki Tezel'in halk kaynaklarına yönelerek 'Çocuk Masalları'(1943), Eflatun Cem Güney 'Dertli Kaval' (1945), 'Nar Tanesi'(1946) ile 1956 Andersen Kurumu Onur Diploması alır. Aynı yazarın 'Bir Varmış Bir Yokmuş'(1956), 'Dede Korkut Masalları' (1958) adlı eserleri de anılmaya değerdir. (Zengin, 2007:116)

Eflatun Cem Güney, 'Açıl Sofram Açıl' ve 'Dede Korkut Masalları' ile Doğan Kardeş ödülü kazanırken, 1964 yılında da Vala Nurettin ve Nihal Karamağaralı'nın yazdığı 'Korkusuz Murat' Doğan Kardeş ödülünü alır. Aynı dönemde Orhan Veli Kanık La Fontaine'nin tercümelerini ve 'Nasrettin Hoca Fıkraları'nı akıcı bir dille yazar. Fazıl Hüznü Dağlarca, 'Çocuk ve Allah', 'Açıl Sofram Açıl', 'Balina ile Mandalina', 'Okumayı Seven Ayı' ve 'Yaramaz Sözcükler'; Aziz Nesin, 'Şimdiki Çocuklar Harika', 'Üç Karagöz Oyunu', 'Pıtlatan Bal' adlı eserleri ile dikkat çekerler. Cahit Uçuk 'Kırmızı Mantarlar', 'Üç Masal', 'Türk Çocuğuna Masallar' , 'Ateş Gözlü Dev' ve 'Kurnaz Tilki' eserlerini yazar. Mümtaz Zeki Taşkın tiyatro eserlerinin yanı sıra 'Çocuklarımıza Resimli Şiirler', 'Çitlembik Kız' ve 'Çocuklara Kahramanlık Öyküleri' adlı eserleri yayınlarlar.

.....

1960 yılında Türk Dil Kurumu ve Kültür Bakanlığı çeşitli yarışmalar düzenler. Rıfat Ilgaz Hababam Sınıfı, Küçük Çekmece Okyanusu ve Cankurtaran Yılmaz'ı yazar. Mehmet Seyda, roman ve öykü türünde Bir Gün Büyüyeceksin, Şeytan Çekiçleri, Çikolata ve Düşleme Oyunu'nu kaleme alır.

.....

“1966’dan sonra çocuk kitaplarında büyük bir gelişme görülür. Talip Apaydın Toprağa Basınca, Dağdaki Kaynak, Elif Kızın Elleri, Gülten Dayıoğlu Fadiş, Dört Kardeşiler, Suna’nın Serçeleri ve Yurdumu Özledim’i yazmıştır.” (Yalçın ve Aytaş, 2008:26)

Bir eğitimci duyarlılığı ve hasasiyetiyle bilinçli bir şekilde çocuk eğitimine verilen önem doğrultusunda ve genellikle öğretmen kökenli yazarların başarılı çalışmalarıyla çocuk edebiyatımız zenginleşmiştir. Gülten Dayıoğlu bunlardan biridir.

Çocuk edebiyatı konusunda oluşan hasasiyet sonucunda bilim seviyeli merakların oluşturduğu birçok çalışma yapılmıştır. Çocuk edebiyatı konusundaki çalışmalarıyla dikkat çeken Zeki Gürel, bir çocuk edebiyatçısı olan İ. Alaattin Gövsa hakkında monografik bir doktora çalışması yapmıştır. Konuyla ilgili temel kavramların da tartışıldığı bu doktora tezi, çocuk edebiyatı sahasında yapılan ilk ve şimdilik en kapsamlı çalışmadır. (Zengin, 2007:116)

Bunun gibi alanında önemli çalışmalar yapan daha birçok yazarımız bulunmaktadır.

“Çocuk edebiyatı sahasında önemli çalışmaları olan bir diğer isim de Mustafa Şirin’dir. Çocuklara yönelik yazdığı eserlerin yanı sıra çocuk edebiyatının kavram çerçevesinin çizilmesi hususunda verdiği hizmetle büyüktür.” (Zengin, 2007:117)

1.2.4. Çocuk edebiyatının temel işlevi ve önemi

Çocuk edebiyatının asıl işlevi her şeyden önce hitap ettiği kesimi sanat aracılığıyla birçok yönden geliştirmektir. Bunu yaparken onlara estetik değerler sunarak onları aynı zamanda da eğlendirmektir. Çocuk okuduğu eserler doğrultusunda iyiliğe ve kötülüğe daha çabuk alışmaktadır. Bir bireyin ailesinden, çevresinden, sosyal hayatından, aldığı uyarıcılardan ve ortamından ne görür ne yaşarsa onu benimsemesi daha kolay olmaktadır. Yalnızca okullarda ve eğitim kurumlarında verilen informal eğitimin her zaman istendik davranışlar oluşturmadığı ortadadır. Bununla beraber çocuğun kendi kendine etkileşim içine girdiği ortam ve uyarıcıların da istendik birey oluşturma çabasına yönelik olması gerekmektedir. Dolayısıyla bunları sağlayan en önemli etkileşim unsurlarından birinin de edebiyat olması buna kolaylık sağlamaktadır. Burada edebiyatın tahmin edilenden fazla etkisini yaşayıp görmekteyiz. Özellikle çocuk kesiminde buna verilen dikkatin ve gösterilen özenin nedeni çok açıktır.

Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onları zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Başka bir deyişle, çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili bir uyarıcı olmalıdır. Çocuklara, yazınsal metinlerin ve resmin iletilerini tanıma ve anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, sınıyabileceği olanaklar sunmalıdır. (Sever, 2003: 11)

Edebiyat eserleri çocuklarda olumlu değişiklikler sağlamalı ve onları olumlu farklılıklara yönlendirmelidir. Onlara farklı hayatlar, farklı hisler, düşünceler ve davranışlar kazandırma çabası içinde olmalıdır. Olumsuz özellikler katacak eserlerin hiç

bir sanat dalında hele ki edebiyatta bulunması mümkün değildir.

Çocuğun her gün çevresinde gördüğü yaşantıları, sıradan ve bilinen sözlerle yineleyen bir kitap, çocuk için önemsenen bir iletişim aracı olmaktan gittikçe uzaklaşır. Çocuklarla sloganlaşmış genel yargıları paylaşmayı ilke edinen kitaplar, çocukların duygu ve düşüncesini sıradanlaştırma sorunuyla karşı karşıya bırakır. Bu sıradanlık, çocuğu kuşatan çevrenin, onu biçimlendiren diğer kaynakların da genel anlayışına dönüşmüşse, çocuğun kendini gerçekleştirmesi de baskılanmaya başlar. İşte çocuk gerçekliğine yeterince duyarlı olmayan bir çevredeki çocuk için sıradanlığın dışına çıkabilmenin de en etkili yolu, onun kendi gerçekliğini önemseyen kitaplarla buluşması ya da buluşturulmasıdır. Bunun için kuru ve çocuksu anlatımın egemen olduğu, yapay bir öğreticiliği temel ilke edinmiş yayınların çocuğun gereksinmelerine yanıt vermeyeceği, üstelik zamanla çocuk ve kitap arasındaki ilişkiyi zayıflatacağı gerçeği, anne-baba ve eğitimciler tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

.....

Çağdaş bir toplumun duyarlı ve etkin bir üyesi olabilmek, bireyin tüm duyu ve düşünceleriyle yaşadığı evreni algılamasını gerektirir. Bir resme bakmak, bir sergiyi gezmek, bir dans gösterisini izlemek ya da bir roman, bir şiir, bir öykü okumak; kişiyi, dünyaya sanatçı gözüyle bakan bir duyarlık ile tanıştırır. Sanatsal iletilerle etkileşimi yoğunlaşan birey ise, duygu ve düşünce boyutuyla yetkinleşmeye, tepkilerini bilinçlendirmeye yönelir. (Sever, 2003: 12)

Çocukların bu alanda gelişebilmesi için öncelikle sanatçının bakış açısı ve duyarlılığıyla tanışması gerekir. Sanatçının olaylara bakış ve onları yorumlayış tarzı illa ki sıradan insanlarınkinden farklı olacaktır. Sanatçı yaşadığı en küçük bir duruma, olaya

bile değişik anlamlar ve yorumlar yükleyebilen kişidir. Bu yüzden sanatçıdır. Çocuklar da öncelikle bunun farkına varmalı ve tadını almalıdır.

Sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden etkilice yararlanabilmesi için, kişilerin erken çocukluk dönemiyle birlikte, anlam evrenlerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmesi gerekir. Çocuk kitapları, çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır. Kitaplar, okul öncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. Çocuklara, dil bilinci ve duyarlığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteğı ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğı gerçeğı ortaya çıkar. (Sever, 2003: 12-13)

Çocuk aslında kitap okurken toplumdan soyutlanmış değildir. Bunu yaparken toplumla, insanlarla daha fazla ilişki içine girmektedir.

Toplumsal değerler, çatışmalı durumların üstesinden nasıl gelineceğı böyle bir paylaşım sırasında daha kolay cevaplanabilecektir.

Günlük hayatta karşılaşılmaması çok ender olan olaylar ve durumlara, yazarın hayal dünyasının ürünü olan eserde rastlamak mümkündür. Böylece edebiyat ürünlerinden faydalanabilen çocuk, kendi yaşantısının dışındaki pek çok konu ve olayla tanışmak, onların üzerinde düşünmek ve bu olayların muhtemel çözümlemlerini bulabilmek imkânı kazanır. (Şirin, 2000:177-178)

Çocuk okuma kültürü sürecine girdiğinde birçok aşamayla karşılaşır. Zamanla bu aşamaları kat ettikçe alışkanlığın boyutlarına girmiş bulunacak ve istese de bundan kopamayacaktır.

Çocuğun okuma kültürü edinme süreci ardışık bir süreçtir; birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Aşamalı bir sıra izleyen bu sürecin ilk basamağı dinleme alışkanlığı edinmedir. Bunun ardından okuma-yazma becerisi edinilir. Bunu da okuma alışkanlığı becerisi, eleştirel okuma becerisi ve evrensel okur-yazarlık becerisi izler.

.....

“Okuma becerisinin basamaklarından çıkmaya başlayan bir öğrenci hem öğretici metinlerin bilgilendirici kaynağından hem de yazınsal metinlerin çok yönlü anlamsal dünyasından yararlanma olanağına kavuşur.” (Sever, 2003: 16-17)

Okumak, önemi her geçen gün artmakla beraber evrenselleşmesi gereken bir alışkanlıktır. Görünüşte sadece bir okuma eylemiyken beraberinde getirdiği artılar çok fazladır.

“Günümüzde okuryazarlık dediğimiz şey, her bireyin kazanması gereken bir beceridir; ancak, bu beceri, kazanılıp rafa kaldırılmak için değil, yaratıcı, araştırmacı, eleştirici düşünceye varmak içindir. Bunun da yolu kitaplardan geçer.” (Göktürk, 1989:122)

Çocuk ve gençlik yazınının eğitici işlevleri olarak şunlar belirtilmiştir:

- Okurlarının ilgilerini kapsar, aslında bu yazını çocuk ve gençlik yazını yapan da bu özelliştir;
- Yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yüreklendirir, okurların yazınsal metinler üzerinde basit analizler yapabilmelerini sağlar;

- Gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturur; örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme olanakları çocukların okumalarını güdüler;
- Çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.(Dahrendorf, 1992:14, Akt. : Dilidüzgün 1996:27)

Kitap okuma alışkanlığı, sevilen, kişiye hitap eden eserleri okumakla oluşmaktadır. Bireyler kendi ilgi ve merak alanları doğrultusunda kitaplara yönelerek öncelikle kitap okumanın zevkini yaşamalıdır. Bunu yaşadıktan sonra kitap okumanın önemini ve kendilerine olan katkılarını fazlasıyla hisedeceklerdir.

“Kitap bir çocuğu eğitmek için yazılır, eğitmek bir insanın kaderini değiştiren soylu bir iştir.” (Letres Sovietiques,1974:4, Akt.: Ateş,1998:2)

Edebiyat tüm özelliklerinden sıyrılrsa bile dilin yarattığı bir sanattır. Dil ise bir bireyin gelişimini tamamlaması için gerekenlerin en başında gelen bir değerdir. Edebiyatın önemi bununla beraber daha da artmaktadır.

Çocuklar için edebiyat her şeyden önce dildir. Edebiyat çocuğun dünyasına zenginlik katar. İyi edebiyat edebî zevki ve güzellik duygusunu geliştirir. Kendisini ve çevresini tanımasına, güzel konuşmasına, zevklerinin gelişme ve incelmesine katkıda bulunur. Yaşama sevinci kazandırır. Günlük yaşantının zorlukları karşısında duyarlı davranmasını sağlar. Yeteneklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Düşünme ve yorum yapma yeteneğini geliştirir. (Şirin, 2000:103)

Edebiyata yönelmiş olan çocuk hem eğitilir hem de edebiyatın kendi içerisinde

barındığı hasas dünyasıyla tanışır. Bu da bireyin diğer yönlerden de gelişmelerini tamamlamasına yardımcı olmaktadır.

Çocuk kitaplarından okuma alışkanlığı kazandırma, sanat ve kurmaca eğitimi verme, yazınsal duyarlılığı geliştirme gibi eğitsel beklentiler çocuk kitabının estetik boyutunu yok etmez. Tersine, bu gibi özellikler sanatsal kaygılarla üretilmiş her çocuk kitabının temelinde vardır. Okumaya başlayan çocuk, kendi düzeyine göre üretilmiş böylesi kitapları okuyarak bir bakıma bu dünyanın ürünleriyle tanışır. (Dili düzgün, 1996: 26)

Çocuk okuduğu kitap sayısını artırdıkça tecrübelerini de derinleştirecektir.

Okuma zevkini kazanması istenen bir insana, iyi kitaplar verilmesi, onun, bu eserler hakkındaki tenkidi bir görüşe sahip olabilmesi, okudukları üzerinde düşünme alışkanlığını kazanması için lazımdır. Okuyucu, başarılı bir edebiyat eserinin her okuyuşta yeni yeni cephelerini, görebilecek hale gelmiş olmalıdır. Çünkü gerçek edebiyat mahsulleri her okunuşta insana başka yönleriyle görünür, yepyeni hayaller verir, yeni tecrübeler kazandırır, hayatın değişik yönlerden tenkidini göz önüne serer. (Baymur, Demiray, 1961: 1)

Zamanla kendi beğenisini oluşturarak onları tercih etmeye başlarlar. Bir alışkanlık haline geldikten sonra kendi beğenilerini oluşturan eserleri okumayı, eleştirmeyi ve hazmetmeyi öğrenirler.

Gerçek okur, kendi gelişmesi içinde, bilgi birikimine göre sürekli olarak, bir yazarı, sonra bir başkasını kendi istemiyle seçer. Yazın alanında yeni yayınları ilgiyle izler. Sevdiği bir yazarın bir yeni romanının yayımlanması, olaydır yaşamında onun. Kendi okuma deneyleriyle, beğendiği, önemsendiği kitapları, dergileri alır, ilgiyle okur. (Göktürk, 1989: 14)

Çocuğun dünyasına hitap eden ve eğitcilik boyutunu kurgu içinde eriten eserler çocuklar için her zaman öncelikli olandır. Bir ders kitabı gibi onlara emirler yağdıran, iyiyi ve kötüyü keskin hatlarla birbirinden ayırmaya ve onlara benimsetmeye çalışan yapıtlar tercih edilme konusunda geri plandadır.

Çocuk gerçekliğinden yola çıkan edebiyat yapıtları, çocuklarda okuma ilgi ve isteği uyandırır. Çocuklara şiir, öykü, roman gibi türleri okuma ve anlama deneyimleri edindirir. Kitaplar sanatsal bir paydaya oturan dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğu da doğal bir sanat eğitimi sürecinin içine çeker; onun dil bilincini ve duyarlılığını geliştirir. Sunduğu yaşam durumlarıyla da çocuğun insan ve yaşam gerçekliğini tanımasına kendi kişiliğini oluşturmaya yardımcı olur. (Sever, 2003: 17-18)

Kişilik oluşturma sürecinde ise dilsel, düşünsel, bilişsel, sosyal, ahlaki ve duygusal boyutlarda etkilenmektedir.

Dil gelişimi, başta zihinsel gelişim olmak üzere diğer bütün gelişimleri etkilemektedir.

Dil gelişiminin evrensel basamakları sağlıklı; her çocuk için geçerli olmasına karşın çocuğun içinde yaşadığı kültürel çevre ve bir uyaran olarak modellerin özellikleri, dil gelişiminin niteliğini de etkilemektedir.

“Bilişsel gelişim, çocuğun, zihinsel beceri ve yeteneklerinde süreç içerisinde oluşan değişiklik anlamında tanımlanabilir.” Gander ve Gardnier (2004:166) Bilişsel terimi, bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, kavramları ve düşünmeyi, yani zihni içine alır.

“Norton bu süreçlerin tümünün hem okul hem de yetişkinlik dönemindeki yaşam için önemli olduğunu belirtir. Bunların her birini edebiyatın anlaşılması ve ondan zevk alınmasıyla ilişkilendirir. ” (Norton, 1999: 19, Akt. Sever, 2003:39)

Edebiyat öğreticiliği ve estetik yanı ile tüm bu süreçleri olumlu etkilemektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri özelliklerinden dolayı çocuklarda bazı davranışları da aktif tutmaktadır. Amaç olarak toplum tarafından kabul edilen, istendik davranış ve sonucunda birey ortaya çıkarmaya çalışan edebiyat, doğru niteliklerle bu yönde gelişmeler yaşatmaktadır.

Nitekim edebiyat çocuklarda kişilik oluşumunda önemli bir paya sahiptir.

“Kişilik terimi “1. Bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle davranış özelliği”. 2. “Bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen ad”. 3. “Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumu.” (Oğuzkan.1981: 95) ya da “Bir bireyi diğerlerinden ayıran zihinsel, duygusal ve sosyal niteliklerin toplamı.” olarak tanımlanabilir. ” (Lukens, 1999, Akt.Sever, 2003:46)

Edebiyat toplumsal yönüyle eserlerdeki gerçek hayata ilişkin kişileri, problemleri ve karakterleri yansıtmaktadır. Kurgusuyla ve anlatımıyla hayata ilişkin ipuçları ve yönlendirmelerle dolu edebî ürünler insan kişiliğinde belirli ölçütlerin nasıl işlediğini ve bu konudaki tecrübeleri de işlemektedir.

Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir. (Kavcar, 1999: 4)

Çocuklara farklı bakış açıları, farklı sorun çözme yöntemleri ve hayatı daha yakından tanıma fırsatı verir.

“Edebiyat insana, her şeyden önce kişilik verir. Bu kişilik hayat yolunu hazırlar. İnsana gidilmesi gereken yolu çizer. Bunun için, görmesini, düşünmesini öğretir.” (Karaalioğlu, 1983a: 22)

Çocuk kitapları, yaşam çizgisinde karşılaşılabilecek sorunlara oluşturulacak yanıtların, verilecek tepkilerin sanatçı bakış açısıyla örneklendirildiği bir kaynaktır. Bu kaynak, çocuklara insanların farklı özelliklerde olabileceğini sezinletir; değişik kültürlerdeki yaşamı ve insan ilişkilerini tanıtır. Çocukların yaşam çevrelerini genişletir, o çevrelerden sayısız duygu ve düşünce örnekleriyle buluşmasını sağlar. Okuma eylemini alışkanlığa dönüştüren çocukların, kendilerini tanıma, başka insanlarla karşılaştırma, onlara benzeyen ya da onlardan ayrılan yanlarını görme denemeleri, onları kendi kişiliğini tanımaya, çevresindekilerin kişiliklerini de anlamaya yönelik bir bilinçlenme sürecine sokar.

Bunun sonucunda bireyin toplumsallaşmasına katkıda bulunmuş olmaktadır.

Toplumsallaşma, toplumun genel geçer değerlerinin kişiler tarafından kazanılması sürecidir. Kişilik gelişimi toplumsal bir çevrede oluşur.

“Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri toplumsallaşmadır. Yalın bir anlatımla toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir.” (Gander ve Gardnier, 2004: 297)

Bilerek ya da farkında olmadan çağının tüm değer yargıları, yazarı tarafından aktarılmış olan eserler, aynı zamanda çocuğu toplumsal açıdan da bilinçlendirmektedir.

Edebiyat yapıtları yaratıldığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de yansıtır. Masal, öykü, roman gibi yaratılardaki kahramanların kendisiyle, çevresiyle, doğa ve toplumla yaşadıkları çatışmalar, toplumun benimsenen ya da karşı çıkılması gereken değerlerini, inançlarını okura sezdirir. Edebiyat yapıtlarıyla kurulan etkileşimde, yazarın biçimlendirdiği öznenin kaynağı, genellikle yaşadığı, var olduğu toplumun değerleriyle beslenir. Bazen olumlanan bazen de karşı çıkılan bu değerler, okura o toplumun geliştirdiği, önemseydiği davranışlara ilişkin ipuçları sunar. (Sever, 2003: 54-55)

Edebiyatın çocuklara katkılarını ve çocukların da edebiyata ihtiyaç duyma nedenleri şu şekilde belirtilmektedir:

1. Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.
Çocuklara okulda bu yaşantılar edinmek için birtakım fırsatlar verilmediği sürece onlar ruhun canlanıp güçlenmesinde edebiyatın bu şaşırtıcı, olağanüstü değerini hiçbir vakit öğrenemeyeceklerdir.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir. (Oğuzkan,2001:5-7)

Yazarımız da edebiyat hayatına başladıktan bir süre sonra çocuk edebiyatına yönelmiştir. Onlar için çalışmak ve yazmak istemiştir. Bir televizyon programında Doğan Hızlan'ın neden çocuk edebiyatına yöneldiği sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

Bunun pek çok nedeni var. En belirginlerini şöyle sıralayabiliriz: Ben çocukluğumda okuma açlığımı giderecek nitelikte çocuk kitapları bulamadım. Anne ve öğretmen olduğumda da benzer sorunla karşılaştım. Çocukluğuma ve öğrencilerime okuma sevgisi, okuma alışkanlığı, okuma zevki verecek kitaplar yoktu piyasada. Çeviriler dışında tabi... Çeviri çocuk kitapları da doğrusu okuyucuyu hemen kavrayıp içine alabilecek tatta değildi. Dil ağır, anlatım aksak oluyordu... İşte bu sorunlar içinde bocalarken, çocuğuma ve öğrencilerime, kendi kurgum olan kısa öyküleri anlatmaya başladım. Bunlar pek sevildi. Sonradan kaleme aldım. İki yıl itilip kakıldıktan sonra, bu öykülerin kitaplaşmasını ve okuyucu kitlelerine ulaşmasını başardım. Sonra bu işi çok sevdim. 1963 yılında çıkan ilk çocuk kitabımdan sonra, bir daha çocuklar için yazmaktan vazgeçmedim.

(Kabacalı, 1993:52)

1.2.5. Çocuk edebiyatında roman

Edebiyatımızda bir geçmişe sahip olan ve önemli bir yer tutan roman türünün birçok tanımı bulunmaktadır.

İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür. Bu türde yazılmış eser.

Nesrin hikâyeleme türlerinden, bir veya birkaç kitap meydana getirecek uzunlukta büyük hikâye.

“Genellikle, insanların serüvenlerini, karakterlerini (ıralarını), düşünce ve duygularını-imgesel ya da gerçek olaylara dayanarak-ayrıntılarıyla kendine özgü bir biçimde öyküleyen açıklayan uzun düzyazı sanatı.” (TDK, Yazın Terimleri Sözlüğü, 1974, Edebiyat ve Batı Terimleri Sözlüğü, 1948, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr>, 23.02.2010 tarihinde erişildi.)

“Gerçek veya düzme uzun hikâye.” (Özön, 1971)

Yalnızca kurmaca bir hikâye olmaktan hariç tanımlar içerisinde romanın özelliklerine de yer verildiği görülmüştür.

“Karakterleri, görenekleri inceleyen, duygu ya da tutkuları çözümleyen, gerçeği andırır yolda düzyazı biçiminde yazılmış imge ürünü yazın türü.” (TDK, 1974)

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi roman türünün özellik ve gerçekliğe dayanma gibi özellikleri bulunmaktadır.

Roman kelimesi, Lütfullah Sami Akalın’ ın 1966 baskılı Edebiyat Terimleri

Sözlüğünde ise şöyle tanımlanmaktadır:

“Edebiyat türü. Roman sözü, Roma’dan türüyor. Roma İmparatorluğunun diline Roman denirdi. Sonraları, bu dille yazılan kitaplara Roman adı verildi. Daha sonra da bugünkü anlamını kazandı.”

Edebiyat Terimleri Sözlüğü’nde (Akalın,1966) roman hakkında şunlar söylenmiştir:

“Sözün bize geçişi, Fransız Edebiyatı kolundandır. İngiliz ve Amerikan edebiyatlarında roman yerine başka söz kullanılır. Roman türü bize, roman sözünden çok önce gelmiştir. Tanzimat ve Serveti-i Fünun edebiyatları çağında romanlara ‘hikâye’ denirdi. Hikâye yerine ‘küçük hikâye’ denmesi de bununla ilgilidir.”

Namık Kemal 1884’te romanı şu sözlerle tanıtır:

“Sahiden geçmemişse de geçmesi mümkün bir olayı, ahlak, âdet, duygu ve daha olabilmesi akla gelen bütün ayrıntılarıyla canlandırmak. Romandan maksat güzerânı imkân dahilinde olan bir vak’ayı ahlak ve adat ve hisiyat ve ihtimal ata müteallik her türlü tafsilatıyla beraber tasvir etmektir.” (Yılmaz, 1997:43)

Roman, gerçeği ya da gerçeğe uygunluğu esas aldığından topluma ait iyi, kötü tüm özellikleri okuyucularına sergiler ve onlara tecrübeler sunmuş olur.

“Cemiyetin sakat yönünü ortaya koyan roman; onun tedavi çarelerini düşünmek için de, imkân hazırlamış olur.” (Bilgegil, 1980: 13)

“Namık Kemal, romanın; eğlendirmek ve eğitmek maksadıyla akla her geleni söylemek olmadığını, hatta bunların bırakılarak; insanlığın tabiatının, ruhunun derinliklerinin araştırılması, incelenmesi için çalışmak amacı taşıdığını, belirtir.” (Tural, 2006:28)

Roman türündeki karakterler ve olaylar önemli ölçüde gerçeğe yakındır. Olaylar oldukça ayrıntılıdır. Zaman, mekân ögesi belirlidir. Tipler karakterleri yansıtır. Kayda değer tasvirler yapılmaktadır ve bunlar okuyucunun zihninde bir tablo oluşturabilecek düzeydedir. Kişiler kalabalıktır. Ana olay etrafında bir dizi zincirleme küçük olaylar yaşanmaktadır.

“Namık Kemal, romanı Tabiat-ı Beşeriyetin tahliline çalışmaktır” diye tanımlarken, Beşir Fuat, romanı sosyolojinin bir şubesi olarak düşünür.” (Yılmaz, 1997: 45)

Yansıttığı karakterler, olaylar ve tahliller dolayısıyla çağını da yansıtan roman, okuyucusuna içinde bulunduğu toplumla ilgili büyük ölçüde bilgi verir. Her devrin içindeki edebiyat ürünleri o devri ayna gibi yansıtır. Toplumundan bağımsız düşünölemeyen yazar içinde bulunduğu hayatın eksiklik ve aksaklıklarını, toplumunun değer yargılarını, iyiye ve kötüye bakış açısını, bunları hangi ölçötlere göre adlandırdıklarını eserlerinde farkında olmadan da olsa belirtir.

Roman türünü, insanlık tarihi saymak hiç yanlış olmaz. O belki tarih kadar titizliğı gösteremez ama insanlığı belki de tarihten daha iyi tanır ve tanıtır. Tanzimat’a kadar Türk toplumunda, romanın yerini destanlar, efsaneler, mesneviler ve halk hikâyeleriyle masallar tutmuştur. Bir edebiyat türü olarak bize roman Tanzimat’tan sonra batıdan geldi. İlk örnekler de Fransız edebiyatından yapıma çevirilerdir. İlk tanıdığımız roman, Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan çevirdiğı Telemak’tır. (1862) Bunun ardından Robenson (1864) ve Monte Kristo (1871) gelir. (Akalın, 1966:132, 133)

.....

İlk Türk romanını Şemseddin Sami Bey yazdı: ‘Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat’(1872). Yalnız, Şemseddin Sami Bey, kitaba yazdığı önsözde, pek olgun ve ciddi bir roman anlayışına sahip olmadığını

gizlemez. Ondan sonra Tanzimat çağında Ahmet Mithat Efendi, Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Samipaşazade Sezai, Nabızade Nazım, M. Murat, Vecihi.... roman yazdılar. (Akalın, 1966:132,133)

Serveti-Fünunculardan Halit Ziya Uşaklıgil, Türk romanını, Sezai Bey'in 'Sergüzeşt'le kurduğu geçit köprüsünden alıp, çağı için tam bir başarıya ulaştırdı. Bu hizmetiyle modern Türk romanının babası Halit Ziya Uşaklıgil sayılır. Edebiyat-ı Cedidecilerden Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ve topluluk dışında kalanlardan Hüseyin Rahmi, 1908'den sonra Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin roman türünde eserler verdiler. Cumhuriyette romancılığımız daha da ilerledi.(Akalın, 1966:132,133)

Roman türünün gelişmesiyle birlikte ele alınan olaylar, hayatlar ve karakterler de çeşitlenmeye başlamıştır. Ancak buna rağmen roman hayat ve gerçeklikle olan bağını her zaman korumalıdır. Yazar ya yaşanmışlıkları ya da yaşanabilirlikleri aktarır. Ancak bunları sıradan bir insanın olayları yorumlayış şeklinden farklı biçimde sunar.

“Roman, mevzuunu yaşanan hayattan veya yaşanması mümkün olan hayattan almalıdır. Fakat romanın tarihi eserden, röportajdan ve benzer türlerden bir farkı olmalıdır. Roman her ne kadar hayatı model olarak alıyorsa da, kendine özel bir aleme sokarak, gerçek hayata başka türlü bakmasını öğretir.” (Yılmaz, 1997:46)

Zamanla roman ve hikâyenin eğitimindeki yeri de kavranmaya başlandı. Çocuğun yalnızca aile ve okul ortamında gelişmesini tamamlayamayacağı anlaşıldıktan sonra onu zengin uyarıcıların ortamında bulundurma çabası edebiyatta da önemli gelişmeler sağlamıştır.

Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; gelişmekte olan değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur. Böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel

ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bunun dışında hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanların geçmişleriyle tanışmalarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka ülkelerde yaşayan insanlar hakkında da bilgi verir. Her şeyden önemlisi de içinde kendilerinden bir şeyler bulabilecekleri hikâye ve romanları okuyan çocukların okuma becerileri de gelişecektir. (Gürel ve Diğerleri, 2007: 107-112)

Henüz kalıplaşmamış bir zihne sahip olan çocuklar için edebiyatın onlara katacakları çok değerlidir. Çünkü çocuklar dünyaya geldiklerinde boş bir zihinle gelmektedirler. Temel ihtiyaçlarından sonra kendi değer yargılarını ve düşünce sistemlerini oluşturmak isteyeceklerdir ve bunun için de sanata yöneleceklerdir. Edebiyat bu konuda oldukça derin bir öneme sahiptir.

Çocuk edebiyatı türü olarak roman, çocuğun somut işlemler dönemini bitirdikten sonra olayları çok boyutlu düşünmeye başladığı on bir yaşından sonra zevkle okuyabileceği sanat ürünleridir. Roman, çocuklara, olayların neden ve niçinlerini üzerinde geniş düşünme, olaylar arasında bağ kurma, olayları bütün içinde ayrıntılara inerek görme fırsatı verir. Çocuk romanla hayal gücünü, düşünce ufkunu ve yaratıcı gücünü geliştirebilir. (Güleryüz, 2003:275)

Çocuklar yaşları gereği, eğilimleri ve merakları çok daha farklıdır. Bu nedenle onlara uygun temalarla, okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Onların ilgi, dikkat ve merak düzeyleri elbette ki yetişkinlerinkinden farklıdır. Okumayı bir alışkanlık haline getirebilmeleri için öncelikle kendi ilgi alanlarına yönelik eserlerle tanışmaları gerekmektedir.

Çocuklar yeni ve ilk olana eğilimlidirler; çünkü bu onlara heyecan ve zevki tanıtır. Romanı çocuğa bu heyecan ve zevki tattıracak bir araç olarak gören Sağlık bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: 'Duymak, görmek, gezmek, okumak, yaşamak, tecrübe

etmek gibi bilgi edinme yolları, yaşlılara göre çocuklarda bir hayli eksiktir. Bu yüzden çocuklar yeni bir şey duymaya, yeni bir yer görmeye, yeni ve farklı mekânlar görmeye çok meraklıdır. Çocukların bu durumlarını hep ‘arayış içinde olmak’ deyimini ile ifade ederiz. Çocuk, doğası gereği hep yeni ve ilk olana eğilir. Bu yüzden olacak, çocuklar yeni bir oyuncaktan bıkınca hemen onu parçalarlar. Yeni ve ilk olanın doğal sonucu ise heyecandır, zevktir. Çocuğa bu zevki tattırabilecek en iyi araçlar da çocuk romanı olmanın hakkını veren romanlardır. (Sağlık 2005:237)

Eserlerin içerdiği iletiler okuyucularını sanıldığından fazla etkilemektedir. Bu nedenle yöneltilen iletilerin üzerinde titizlikle durulması gerekir. Çünkü çocuğa hayata dair yaşantılar sunmaktadır.

Roman ve öyküler, duygusal yönleri ağır basan, sanat yapısı nitelikleri taşıması gereken yazılar olduğu için, ilk elden bilgi sunmak gibi didaktik- öğretici- bir hedefleri yoktur. Ancak böyle bir roman ya da öyküde ister istemez büyüklerin yaşantılarından, yaşamla ilgili deneyimlerinden kesitler sunulduğu için bunları okuyan çocukların yaşam deneyimleri de zenginleşmiş olur. (Kıbrıs, 2000:123)

Çocuk hikâye ve romanları da diğer hikâye ve romanlar gibi bazı alt türlere ayrılabilir. Bu ayrımında hikâye veya romanın konusu, iletileri, kişileri ele alış biçimleri, belirleyicidir. Oğuzkan bu türleri şöyle adlandırır:

“

- Yakın çevreyle ilgili romanlar
- Hayvan hikâye ve romanları
- Mizahi hikâye ve romanlar
- Serüven hikâye ve romanları
- Duygusal hikâye ve romanlar
- Tarihi hikâye ve romanlar

- Gezi hikâye ve romanları”(2001:99-106)

Genel hikâye ve romanların dışında çocuk hikâye ve romanlarının da taşıması gereken belli başlı özellikleri vardır.

1.2.6. Çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken özellikler

Çocuk hikâye ve romanları her şeyden önce ‘çocuğa görelilik’ ilkesine uygun olmalıdır. Kahramanlar, olay, dil ve anlatım, bakış açısı vb. tüm unsurlar çocuk göz önünde tutularak ele alınmalıdır. Eserlerin içeriğini oluşturan iletiler de eğitsel değer taşımali ve çocuğa sezdirilerek verilmelidir. Kendilerine bir şeyler aşılarmaya çalışıldığını fark eden çocuklar bundan uzaklaşma çabası içine gireceklerdir.

“Roman ve öyküler duygusal yönleri ağır basan, sanat yapıtı nitelikleri taşıması gereken yazılar olduğu için, ilk elden bilgi sunmak gibi didaktik – öğretici- bir tutumları yoktur.” (Kıbrıs, 2000:123)

Çocuğa görelilik kavramı, eserlere aktarırken belli bir ölçü dahilinde tutulmalıdır.

“Çocuksu edebiyat, öncelikle çocuğa göre olmalı ve çocukların dünyasını yansıtmalıdır. *Çocuğa göre*’liği, çocuk bakışı, dil ve anlatım, bütünlüğe ulaştırır. Çocuksu edebiyatın içeriği, anlatımı ve kahramanların karakteri çocuk algılamasına uygun olursa, çocuksu edebiyat gerçekleşebilir.” (Şirin, 2007a:45)

Çocuk okuduğu eserlerdeki kahramanlarla kendini çok kolay eşleştirebileceği için karakterler, tipler ve bunların özellikleri çok önemlidir.

Roman türünde değişik tavır ve tutumlara sahip kişiler arasındaki ilişkilerin iyi bir kurguyla sunulması önemlidir. Bu kurgu içine sindirilen iletilerin çocuğun gelişim düzeyi göz önünde bulundurularak verilmesi, onun dünsel ve duyuşsal hazır bulunuşluk

düzeyini artıracaktır. Romanda iyilik, doğruluk, sevecenlik, çalışkanlık özellikleri bulunan karakterlerle kendini özdeşleştiren çocuk, bu özelliklere sahip olma isteği içine girecektir. (Küçükavşar, 2008, Hzl.: Karaman ve Diğerleri, 2008: 27-32)

Çocuk edebiyatındaki eserlerin hem bu edebiyat türünün özelliklerine dair hem de kendi içerisinde bütün olarak uygunluk taşıması gerekmektedir.

“Çocuk kitaplarının her birinin sadece edebiyat eseri olmak açısından değil bütün özellikleriyle bir sanat eseri olarak çocuğun dünyasına girmesi çok önemlidir. Çocuk kitaplarının baskısında sadece kâğıdın değil bezin ve ıslanmaz kâğıt diye tabir edilen malzemenin de kullanıma girdiği günümüzde çocuklarımıza ulaştıracığımız her bir sahifenin, kapağıyla birlikte kitabın tamamının baskı, muhteva, form ve renk olarak bir sanat eseri olmasına dikkat edilmelidir.” (Gürel, 1998)

Çocuk hikâye ve romanlarında olması gereken özellikler yazarlarımız tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun bir konu,
- Çocuk düşüncesine aykırı olmayan, sade ve gerçekçi bir plan,
- Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,
- Somut, doğru fakat düşünceyi dağıtmayan ayrıntılar,
- Özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluk bakımından hiç kuşkuyla yer vermeyen kişiler,
- Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatım,
- Çocukların seviyesine uygun basit ruh çözümlemeleri,
- Kalabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler ve konuşmalar,
- Küçük ayrıntılara karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,
- Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,
- Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler. (Oğuzkan 2001:109)

- İşlenilen olaylar çok karmaşık olmamalı, çocukta ilgi ve yazınsal beğeni oluşturan devinimli olay ve durumlara yer verilmelidir.
- Betimlemeler canlı olmalı, ruh çözümlemelerine gereğinden fazla yer verilmiş olmamalıdır.(Kıbrıs, 2000: 124)

Diğer edebiyat türleri gibi çocuk edebiyatı ürünleri de içinde bulunduğu topluma ait izleri de taşıdığı ve nesille devir arasında köprü görevi görür. Özellikle milletin en küçük yapı taşlarının çocuklar olduğunu düşünürsek toplumun içinde yaşadığı kültürü bir sonraki nesle devretmek oldukça gerekli ve önemlidir.

Çocuk hikâye ve romanları yazılırken millî kültür değerleri, toplumun ahlak kuralları, gelenekleri göz önünde tutulmalıdır.

.....

“Kurmaca eserler çocuklara Atatürk, yurt, doğa, aile sevgisi, dürüstlük, iyilikseverlik, çalışkanlık gibi duyguları aşılmalıdır. ” (Gürel, ve diğerleri,2007:113)

Onların bu dünyalarına hitap edebilmeli, gerçek dünyayla eserler arasında uçurumlar olmamalıdır.

Çocuk hikâye ve romanlarında konular, çocuk gerçekliğine uygun olmalıdır. Çocuk hikâye ve romanlarında, çocuğu bilimsel düşünceden uzaklaştıracak, çağ dışı anlayışlara sürükleyecek, çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığı yaratabilecek konulara yer verilmemelidir.

Didaktik ve öğütücü bir hava içermemekle beraber okuyucusunu bilinçlendirmelidir.

“İnsanların çevre konusundaki duyarsızlığı, insanoğlunun acımasızlığı, bencilliği, para ve mal düşkünlüğü, saldırganlığı, eleştirilmeli; bunlar karşısında umut ışığı kavramlar bilim kurgu türü aracılığıyla çocuklara sunulmalıdır.” (Ateş, 1998:257)

1.2.7. Çocuk kitaplarında eğitsellik ve yazarın görüşleri

Hiç bir sanat dalı yoktur ki içerisinde öğrenilecek bir şey olmasın. Bunun nedeni hayatın bilgiyle dolu olmasıdır. Öğrenilecek bir şeyler her yerde ve her zaman bulunmaktadır. Bu konuda bir de söz konusu sanat ise sunulan eserlerde mutlaka okuyucu kendi hayatı için ve kendinden bir şeyler bulup zihnine eklemeler yapacaktır.

Çocukların bunlardan etkilenmesi ve hayatlarına yeni bilgiler eklemeleri çok daha kolaydır. Çünkü onlar henüz kendileri için bir değerler sistemi, düşünceler zinciri oluşturmuş durumda değildirler. Yaşayarak öğrenmek onlar için birinci plandadır. Edebiyat eserleri kendileriyle bağlantı kurulduğunda okuyucuyu alıp kendi dünyalarına çeken ürünlerdir. Özellikle çocukların hem eğlenerek hem düşünerek eğitilmeleri çok daha kolay ve faydalıdır.

Dolayısıyla edebiyat ve eğitim birbirleriyle iç içe kavramlardır. Eğitimin içinde bir parça edebiyat, edebiyatın içinde de mutlaka eğitim vardır. Ancak edebiyatın içindeki eğitim özelliği hiç bir zaman ders kitaplarındakiler gibi olmamıştır ve olmamalıdır. Aksi halde edebiyat edebiyat olma özelliğini yitirmeye başlar.

Eğitim; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye (TDK Türkçe Sözlük,1988:677) olarak tanımlanmıştır.

Edebiyat eserleriyle ilgili eğitselliğe değinecek olursak öncelikle tanımlara bakmamızda fayda vardır.

“Eğitme ile ilgili, eğitimsel, terbiyevi. (TDK, 1974)

Eğitimin sadece formal ya da informal da olsa verilen kalıp yaşantılar olmadığını biliyoruz. Eğitim insanın hayatına işlemektedir.

Çocuk yaşamı sırasında türlü eğitsel uyarıcılarla karşı karşıya gelir. Bunlardan

en yakınındaki ailesi, okulu ve sosyal çevresidir. Bunların haricinde edebiyat da bu eğitsel iletileri aktarabilen bir sanat dalıdır.

Edebiyatla eğitim arasındaki sıkı bağ bu ilişkinin ne kadar gerçekçi olduğunu ortaya koymaktadır. Edebiyat kelimesinin kökünün ‘edep’ den geliyor olması da bunu kanıtlamaktadır. Ancak edebiyat eserlerinin verdiği eğitsellik ders kitaplarındaki ciddiyetten uzaktır. Edebiyat her şeyden önce bir sanattır ve öğreticilik gayesinden çok duygu, düşünce ve hayaller dünyasına hitap amacı gütmektedir. Edebiyat düşündürüp uygulandırırken eğitir. Bu nedenledir ki sıkıcı olmaktan da uzaklaşır.

“İyi bir edebi çocuk yayınının kazandıracığı pek çok ahlaki ve toplumsal değer vardır. Edebiyat ürünlerinden faydalanabilen çocuk, kendi yaşantısının dışındaki pek çok konu ve olayla tanışmak, onların üzerinde düşünmek ve bu olayların muhtemel çözümlerini bulabilmek imkânını kazanır.” (Şirin, 2000:178)

Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların hayata ilişkin deneyimler tanınmasına yardımcı olur.

Aynı görüş şu şekilde de ifade edilmiştir:

Çocuk için yazmak, bir anlamda çocukları eğitmektir. Edebiyat, engin tecrübe dağarcığı ile çocuğa dünyanın tüm hallerini göstermekte, onu bu hallere tanık kılmaktadır. Çocuğa edebiyatı sunmak, çocuğa dönük modeller oluşturma girişimidir. Hem onun nasıl bir insan olmasına dönük hem de hayat tarzını hangi çizgide, hangi çerçevede belirleyeceğine ilişkin teklifleri yüklemektir. Tüm bu deneyimlerden geçen çocuk da kendine ait modeller, örnekler bulmakta gecikmeyecektir. (Alver, 2005: 307)

Çocuğun yaşamını kolaylaştırmak ve hayatına daha kolay uyum sağlamasında edebiyat, en iyi kaynaklardan biridir.

En geniş ve genel anlamıyla eğitim, çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun, insanlarda sosyal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği sağlamaktır. Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtip benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hüneler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güven altına almaktır.

Bu durumda eğitimin, geçmişe, bugüne ve geleceğe dönük olmak üzere 3 temel yönü var demektir. Kısacası eğitimden beklenen üç esas, dünü tanıtmak, bugünü kavratma ve yarına hazırlamaktır. (Kavcar, 1999:1)

Tüm görüşlerin vardığı ortak nokta olarak diyebiliriz ki; çocuk kitapları, çocuklara hem zevk verip onları eğlendirebileceği gibi hem de onların eğitimine katkıda bulunabilecek edebi ürünlerdir. Çocuk çevresindeki tüm unsurlardan etkilendiği gibi kitaplardan da farklı oranlar da etkilenmektedir. Ele alınan tema ve bu temaların iletim şekli oldukça önemlidir.

“Konular seçilirken, çocukların hem ulusal hem de evrensel düzeyde bir kişilik kazanmaları gerektiği gerçeği unutulmamalıdır.” (Kıbrıs, 2000: 29)

Çocuk okuduğu edebiyat eseri içerisinde onun dünyasına taşınıp kendine yeni tecrübeler yaşantısı arar. Kahramanlarla özdeşleşerek aynı zamanda onların yaşadığı olayları ve durumları kendisi de yaşar ve yorumlar.

Çocuğun geleceğe ilişkin idealleri yönünden roman ve hikâye kahramanları da etkili olabilir. Bazen kendisine okunan masaldaki kahramanın yerine kendisini koyan çocuk, bazen de masala kendi hayal dünyasından yeni kahramanlar, yeni olaylar ekleyerek onu zenginleştirir. Bu açıdan çocuk için seçilecek eserlerdeki kahramanların olumlu özelliklerinin ön plana çıkarılması, iyi davranışlarının ödüllendirilmesi

şeklindeki motifler çocuğun doğru toplumsal değer yargılarını geliştirmek açısından yararlı olabilir.

.....

“Doğru davranışları çocuğa kazandırmaya çalışan yetişkin için, kendisi ve çevresindekilerin doğru ve tutarlı davranışları kadar, çocuğa okunmak, anlatılmak veya onun kendisinin okuması için seçilen eserlerdeki doğru davranış ve değer yargısı öğeleri de önem taşır.” (Şirin, 2000:176-177)

Eğitsellik anlamında çocuğa kazandırılması gereken belli başlı evrensel ve istendik değerler bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda ilköğretim müfredatımızdaki dersler doğrultusunda ve birkaç yazarımızca bunlar şu şekilde belirlenmiştir:

Hayat Bilgisi dersi programında öğrencilere kazandırılması istenen değerler şunlardır:

- Özsaygı
- Özgüven
- Toplumsallık
- Sabır
- Hoşgörü
- Sevgi
- Saygı
- Barış
- Yardımseverlik
- Doğruluk
- Dürüstlük
- Adalet
- Yeniliğe Açıklık
- Vatanseverlik

- Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme

Sosyal bilgiler dersi müfredat programında ise istendik değerler şunlardır:

“

- Adil Olma
- Bağımsızlık
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Saygı
- Sevgi
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Sağlıklı Olmaya zen Gösterme
- Aile Birliğine nem Verme
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik ” (<http://ttkb.meb.gov.tr>., 21.10.2010 tarihinde erişildi.)

İbrahim Kıbrıs bu iletilere dair şu sıralamayı yapmıştır:

“

- Aile
- Yurt
- Ulus
- Doğa ve Yaşama Sevgisi

- Özverinin ve Dayanışmanın Önemi
- Kişiler Arası Davranışlarda Hoşgörü ve Sempati
- Doğruluğun, Dürüstlüğün ve Yiğitliğin Değeri
- Çalışkanlık ve Görev Duygusu ” (Kıbrıs;2000:29)

Hasan Güleriyüz tema başlıkları olarak şunları belirtmiştir:

“

- Hayvan, Orman Sevgisi
- Doğa Olayları
- Arkadaşlık, Dostluk
- Anne
- Kardeş
- Yardımlaşma
- İşbirliği
- Bilimsel Çalışmalar
- Zorlukları Yenme
- Problem Çözme” (Güleriyüz, 2003:166)

Mustafa Ruhi Şirin ise iletileri şu şekilde sunmuştur:

“

- Kardeş, Ana-Baba ve Arkadaş Sevgisi
- Aile ve Değerlerine, İnançlarına Bağlılık
- Doğayı Sevmek, Korumak ve Geliştirmek
- Girişimci, Atılımcı ve Yaratıcı Olmak
- Başta evcil hayvanlar olmak üzere canlı varlıkların korunmasına, beslenmesine ve bakımına ilgi göstermek. ” (Şirin, 2000:211)

Yazarımız da bu konuda şöyle düşünmektedir:

Eğitim, insanı yaşama hazırlayan ve yaşam boyu süren bir eylemdir. Kitaplarla da eğitim yapılabilir. Çünkü kitaplarda yaşamla ilgili ipuçları vardır. İnsan ilişkileriyle örülür kitaplar. Kitaplar aynı zamanda anadilimizi en iyi düzeyde kullanmamıza katkı sağlar. Dil dağarcığımızı zenginleştirir. Diline egemen olan insanın, hayat başarısı yüksek olur. Bence romanlar, öyküler, tiyatro oyunları, şiirler, çocuğun eğitimine, en az ders kitapları kadar yarar sağlar.

Eserlerimi yazarken, çocuklara mesaj ya da öğüt vermek gibi hedefler koymuyorum. Olayların akışı içinde, yaşamla ilgili ipuçları çıkıyor ortaya. Çocuğa katkı sağlayıp deneyim kazandıracağına inandığım bu ipuçlarını didaktik, buyurgan ya da öğüt havasında vermiyorum. Olaya yedirilmiş oluyor her şey. Çocuk onları sezinleme yoluyla kavıyor.

Yazarımız bir televizyon programında Doğan Hızlan' ın çocuklarına nasıl bir dünya kurmak istediği hakkındaki sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

Ben konularımı yaşamın içinden çekip çıkarıyorum. Yani yaşadığımız dünyayı yazıyorum. Ama bunu yaparken, zaman zaman düşlediğim dünyayı da vurguluyorum doğrusu. Bu dünyada barış var, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, özveri, acıma duygusu, yardımlaşma vb. var. Tüm bunları eserlerimin belkemiği olan sevgi kavramı üzerine örüyorum. İnsanı mutlu kılacak kavramların en önemlisi bence sevgi. Seven insan tüm olumsuz koşullara karşın mutluluğu bir yerinden yakalayabilir inancındayım. Çocuklara pek öyle sabun köpüğü gibi eserler yazmıyorum. Ürünlerimde hep iyi güzel doğruya yönelik öz ve tez bulunuyor. Ancak bu öz ve tezi, olabildiğince pembe tüllere sarıyorum. Yoksa , yaşam dersi verir gibi yazsam, beni kimse okumaz. Çocuk zaman harcayıp bir kitabı okuyorsa bence, eğlenirken eğitilip bir şeyler de öğrenmeli. Hele bilgi çağını yaşamaya hazırlanan yeni kuşakların bu tür eserlere daha çok gereksinimi var. Ders

kitaplarındaki kuramsal bilgilerin, yeni kuşakları bilgi çağına hazırlayacak nitelikte olmadığına inanıyorum. Bu boşluk, ders dışı kitaplarla, örneğin öykülerle, romanlarla doldurulabilir. Çocuklar için yazarken hep bu kaygıyı taşıyorum. (Kabacalı, 1993:52-53)

Eğitsellik, aslında eğitim sürecinin içinden bir parçadır. Ancak yazarımızın da dediği gibi birebir eğitimin kendisi olmayıp yine eğitim yolunda hedefler amaçlayan bir kavramdır.

Eğitsellik, eğitim kavramının açınıdır. Eğitim, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, ‘Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için, gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek.’ Olarak tarif edilmektedir. Aslında eğitim, çocukluk ve gençlik dönemleriyle sınırlanamaz. Çünkü insanın eğitimi, beşikten mezara kadar sürer. Ancak çocukluk ve gençlik süreci, eğitimin en yoğun ve etkin olduğu dönemlerdir. Bu dönemde verilen eğitim, çocuğa ve gence, toplum içinde insanlarla uyumlu yaşama becerisi kazandırmaya, başka bir deyişle yaşama sanatını öğretmeye yöneliktir. (Dayıoğlu, 2000, Hzl.: Sever, 2000:523)

Edebiyat, kendisiyle içli dışlı olan herkese farklı dünyalar sunar. Mümkün olanın ötesinde farklı bakış açıları, duyarlılık, hasasiyet ve görüşler dünyası sağlar. Okuyucuya estetik biçimde bir eğitim fırsatı verir. Birey, gerçek hayatta karşılaşabileceği çeşitli olaylar karşısında yorum yeteneği geliştirir. Bilişsel gelişimin çok önemli olduğu çocukluk döneminde edebiyat önemli bir eğitim aracıdır.

Gerçek eğitim, insanın önce kendisini tanıması yoluyla ortam hazırlar, bu tanımayı gerçekleştirir. Bu yapılırsa, kişinin kendini olumu ve olumsuz yanlarıyla kabul etmesi, yaşam planını ona göre yapması ve başkalarıyla sağlıklı ilişki kurması kolaylaştıracaktır. Sanat ve edebiyat da, insanın kendi özelliklerini bilmesi yolunda

önemli hizmetlerde bulunur. Onun önüne değişik seçenekler ve zengin yaşantı örnekleri getirir. (Kavcar, 1999: 1x)

Eğitim her yerde olmakla beraber bireyin etkileşime girdiği hiç bir uyarıcıdan öğrenme yapmadan çıkması düşünülemez. Edebiyat gibi bir sanat dalından da mutlaka öğreneceği şeyler - didaktik boyutta olmasa da- vardır.

“Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan ve ‘terbiye=eğitim’ anlamına gelen ‘edep’ kelimesi de bunu açıkça gösterir.” (Kavcar, 1999:2)

1.3 İleti

İleti herkes tarafından gönderilmek istenen bilgi ya da mesaj olarak bilinmektedir. Ancak söz konusu edebiyat ve çocuk edebiyatı olduğunda bu konu üzerinde durulması gereken bir önem teşkil etmektedir.

Yazar, okuyucularına bir takım şeyler aktarırken bunları önce kendi süzgecinden geçirmektedir. Farklı bakış açıları, daha ince duyarlılıklar ve hasasiyet, yeniden yorumlama ve anlayışla okurlarına sunmaktadır.

Bir çocuğa bazı eğitsel değerleri kavraması için yahut yeni sistemler oluşturmaları için çocuk edebiyatı ürünleri seçilirken bu konuda ince ayrıntılarla işlenmiş, özenle oluşturulmuş iletilerin bulunduğu eserlerin seçilmesinde fayda vardır.

İletinin çeşitli şekillerde tanımlamaları yapmıştır:

“İleti, yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj. (TDK,Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr 25.02.2010) İletişim araçlarıyla okur ya da izleyicilere aktarılan olay ya da yorum.” (TDK,1981, Yöntembilim Terimleri Sözlüğü, www.tdk.gov.tr 25.02.2010)

“Amacın yoğunlaştırılarak bir yargıya dönüştürülmesine, daha doğrusu bir önerme biçiminde yazıda belirmesine ileti (anadüşünce) diyoruz.” (Özdemir, 2007:71)

“İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinler, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde işe, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir. (Sever, 2003:131)

Yazarın eserinde paylaşmak istediği, zihinlerde oluşturmaya çalıştığı her bilgi ya da mesaj ileti olarak düşünülebilmektedir.

Ancak yazarın oluşturmaya ve göndermeye çalıştığı iletiler çoğu zaman bir kesinlik taşımayabilir. Özellikle bu konu çocuk edebiyatı ürünlerinde çok daha fazla önem taşımaktadır.

“Yazınsal metinlerde ileti, kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez. Metnin dokusuna sindirilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin iletisi örtük iletidir. Konuya yüklediği gizli bir anlam, gizli bir özdür.” (Özdemir, 2007:115)

Çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan iletiler, çocuğa toplumsal ve insani olarak kabul görmüş değerleri aktarır. Yazar kendi toplumunda millî ve evrensel istendik davranış kalıplarını oluşturmaya çalışmaktadır.

Öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amaç, çocuklara, öncelikle bilgi aktarmak, onların doğrudan bilgilenmelerini sağlamaktır. Yazınsal nitelikli bir kitabın amacı ise, çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek, onlara insana özgü duyarlıklar kazandırmaktır. Bu nedenle, her iki metin iletileri aktarış biçimleri bakımından birbirinden farklılıklar gösterir. (Sever, 2003:132)

Çocuklar için öğreticilik oldukça önemlidir. Ancak, istendik davranışları onlara yerleştirebilmek için öncelikle o davranışların neler olduklarını belirlemek gerekir.

Çocuk kitaplarında öğreticilik, günümüzde üzerinde çok tartışılan bir sorundur. Yalın bir anlatımın görsel öğelerle desteklendiği kitaplarla çocuklara bir bilgi ya da bilim alanıyla ilgili bilgiler aktarılabilir. Çocukların bilgi evrenini zenginleştirmeleri, değişen ve gelişen bilgileri edinmeleri için, öğrenmeye dayalı çabaların çocukların yaşamındaki önemli yeri yadsınamaz. Çocukların bu gereksinimini, doğru ve geçerli bilgileri düzeylerine uygun biçimde yansıtarak karşılayan ürünlere öğretici çocuk kitapları adı verilebilir.

.....

Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı ise, bu çalışmanın değişik sayfalarında yinelenildiği gibi öğretmek değil, çocuklara duyarlılık kazandırmak, onların güzele yönelik duygularını geliştirmektir. Daha genel bir belirlemeyle, çocuk edebiyatının öncelikli sorumluluğu, çocukların duygu ve düşünce evrenini genişletmek, onlara dilin ve çizginin olanaklarıyla yaşam ve insan gerçeğini tanıtmaktır.

Bunu oluştururken aşamalı ilerlemeyle daha verimli sonuçlar alınabilir.

Okul öncesi dönemden gençlik dönemine kadar, masal, şiir, öykü, roman ve anlatıların iletileri, doğrudan öğretme amacı güden kesin yargılar içermez. Başka bir söyleyişle, sunulan örtük iletiler, anlamın oluşması için çocuklardan da katkı bekler. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocuklar, edebiyat yapıtlarıyla kurdukları iletişimde özne konumundadır. Bu metinlerde, sanatçıların sunduğu iletilerden anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğu çocuğa bırakılmıştır. Çocuk, yazar ve çizerle birlikte anlam oluşturan, bunun içinde düş, düşünce ve imgeleme yetisine sürekli gereksinim duyan bir alımlayıcı konumundadır. (Sever, 2003:133-134)

Çocuklar farkına varmadan iletilerin kaynağı olan değerleri benimsemektedir.

.....

Yener(2002)'in 'Kayıp Seslerin İzinde' adlı romanında, ağaçların sesleri kaydettiği konusu, bilimsel bir çalışma kurgusu içinde sunulur. Ağaçtaki halkaların çözümlenmesiyle yıllar öncesinden yankılanan sesler dinlenir. Fantastik bir kurgu içinde, tarihin tanıklığını yapan konuşmalar aktarılır; cumhuriyetin temel değerleri yansıtılır. Okurlarına, tarih bilinci edindirebilecek nitelikteki olayların aktarılışı, tarih derslerinin kanıksanan yönteminden farklı özellikler gösterir. (Sever, 2003:135)

Çocuklara verilmek istenen ana düşünce ya da ileti onlara hem iyiliği, doğruluğu, istendik davranış kalıplarını aşılama çalışmalı hem de onları eğlendirip düşündürerek okumaya yönlendirmeli, okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmalıdır.

Çocuk kitaplarında ana düşünce, kitabın yazılmasına neden olan, yazarın okurla paylaşmak istediği temel ileti olarak da ifade edilebilir. Ana düşünce, çocuğu saplantılı hale getirmemeli, onu değişik olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmaya yardım etmeli, çocukların esnek düşünmesini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli, öğrenmeye karşı güdülemelidir. (Güleryüz, 2003:166)

1.4. Gülten Dayıoğlu'nun Hayatı ve Eserleri

1.4.1. Hayatı

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı alanında 'Üç Kuşağın Yazarı' ünvanıyla anılan Gülten Dayıoğlu, Kütahya'nın Emet ilçesinde dünyaya geldi. İlköğrenimini Kütahya 30

Ağustos İlkokulu'nda, liseyi İstanbul Atatürk Kız Lisesi'nde tamamladı. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam etti. Dışarıdan sınavlara girip ilkokul öğretmeni oldu. On beş yıllık hizmetten sonra 1977'de istifa ederek bu meslekten ayrıldı.

İlkokul üçüncü sınıfta, öğretmenin yönlendirmesiyle, yazı denemelerine başlayan Dayıoğlu'nun Bahçıvanın Oğlu adlı ilk kitabı 1963'te yayımlandı. Yazarın bazı eserleri, İngilizce, Alman, Macar, İsveç, Rus, Arap (Mısır) Urdu (Pakistan) dillerine çevrilmiştir.

Almancaya çevrilen kitaplarından 'Dünya Çocukların Olsa' adlı romanı 1984 yılında, Alman Yayıncılar Birliği tarafından, dünya çapında, yazarlar arasında yapılan Gençliğe Yarın Umudu Veren Üç Yüz Kitap seçkisine girmiştir.

Yazar, 1963-2009 sürecinde, yedi, on sekiz yaş düzeyinde okurlar için yetmiş iki kitap yazmıştır.

Başta, 1971 yılında yayımlanan ilk romanı 'Fadiş' olmak üzere, tüm çocuk ve gençlik kitapları, kesintisiz baskılarla hâlâ, kuşaktan kuşağa hizmet vermeyi sürdürmektedir.

2001 yılında Fadiş'in 30. doğum yılı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından düzenlenen, ulusal nitelikte bilimsel sempozyumlarla kutlanmıştır. Çocuk Vakfı, aynı konuda bir panel düzenlemiş, Fevziye Mektepleri Ayazağa Yerleşkesi'nde, Fadiş, öğrenciler tarafından sahneye konulmuştur.

Gülten Dayıoğlu, dünya gezginidir. Altı kıtada yaptığı gezilerde, dünyanın büyük bir bölümünü görme olanağı bulmuştur. Yediden yetmiş, okur kitleleri tarafından ilgiyle okunan, özgün fotoğraflarla bezeli, on iki gezi kitabı yazmıştır. Gezi kitaplarının bazıları, okullarda kaynak kitap olarak değerlendirilmektedir.

Yazar, roman, öykü, radyo ve televizyon oyunları yanında, ilköğretim sorunlarıyla, yurtdışındaki işçi çocuklarının eğitim- öğretim sorunlarını irdeleyen inceleme yazıları da yazmıştır. Bu yazılar, 1967-1987 yıllarında Cumhuriyet ve Millîyet gazetelerinde yayımlanmıştır.

Gülten Dayıoğlu, başta Başbakanlık ve TRT kurumu olmak üzere pek çok kurum, vakıf, dernek, gazete, dergi ve sivil toplum örgütleri tarafından ödüllendirilmiştir. Yazarın ilk ödülü, Cumhuriyet Gazetesi Yunus Nadi Öykü Ödülü'dür (1964-1965). En yeni ödül ise Kabataşlılar Derneği tarafından verilen, Behçet Necatigil Edebiyat Onur Ödülü'dür(2008). Yazar Kütahya Gazeteciler Cemiyeti Asıl ve Onursal Üyelik Basın Kartı ile Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası 'Sanata Katkı' Onur plaketine sahiptir.

Yazar, 1997-2007 arasında, TÖMER, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Kütüphaneciler Birliği tarafından yapılan araştırmalar sonucunda, üç kez, Türkiye'nin en çok okunan ve en iyi çocuk ve gençlik kitabı yazarı seçilmiştir.

Gülten Dayıoğlu, 2006 yılında; yaşamını adadığı Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'na nitelikli eserler kazandırmak amacıyla GÜLTEN DAYIOĞLU ÇOCUK VE GENÇLİK VAKFI'nı kurmuştur. (www.gultendayioğlu.com, 22.01.2010 tarihinde erişildi.)

“Yazar, yurt çapında okullar, valilikler, belediyeler, sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen söyleşi ve imza günlerine katılarak, okurlarına hizmet vermektedir.” (Dayıoğlu,2010a:5-6)

Ayrıca, yazar 2002 yılında Türkiye Edebiyatçıları Birliği Hizmet Onur Ödülü ile Ödüllendirilmiştir.

1.5. Eserleri

Gülten Dayıoğlu'ndan:

Eserlerimle ben bir bütünü. Başka bir deyişle, eserlerimin yazılış öyküleri, yaşadıklarımla düşlediklerimin bileşiminden oluşuyor.

Anlatımda bazen ben öne geçiyorsam da kısa bir süre sonra, özelimle ilgili konuların esere hazırlık niteliğinde olduğu ortaya çıkıyor.

.....

Eserlerimi yazarken bir bakıma gökyüzüne kement atıyorum. Düşler, düşünceler, türlü fanteziler, en çok da yüreğime sığdıramayacağım kadar sevgi ve coşku yakalıyorum. Yetmiş iki kitabı işte o ganimetlerle yazdım.

Yaşam boyu, beni derinden etkileyen, sevindirip coşturan, güldürüp şaşırtan, içimi acıtıp ağlatan, ürkütüp korkutan nice olayla karşılaşmışım. Nicelerini canımı dişime takarak göğüslemişim. Sonra her şeyi sindirip özümsemiş, birleştirerek, bin bir renkli çiçek demetini andıran öykülere, romanlara dönüştürmüştüm. (Dayıoğlu, 2010a: 11-13)

1.5.1. Yetişkin ve gençlere yönelik eserleri

- Döl
- Geride Kalanlar
- Geriye Dönenler
- Yeşil Kiraz

- Yeşil Kiraz 2
- Sekizinci Renk
- Mo'nun Gizemi
- Kıyamet Çiçekleri
- Alacakaranlık Kuşları
- Yada'nın Gizil Gücü
- Mo'nun Gizil Gücü 2

1.5.2 Çocuk romanları

- Fadiş
- Dört Kardeştiler
- Suna'nın Serçeleri
- Yurdumu Özledim
- Ben Büyüyünce
- Akıllı Pireler
- Işın Çağı Çocukları
- Ölümsüz Ece
- Parbat Dağı'nın Esrarı
- Midos Kartalının Gözleri
- Tuna'dan Uçan Kuş
- Gökyüzündeki Mor Bulutlar
- Ganga
- Dünya Çocukların Olsa

1.5.3. 6-9 Yaş kesimindeki çocuklar için hazırlanmış öykü kitapları

- Duvardaki Gölgeleler
- Yüce Kim Biliyor musunuz?
- Ece Abla Oluyor
- Anneler Çocuklarını Çok Sever

- Kıskanç Bebekler
- Ah Şu Televizyon
- Ece Yazar Olmak İstiyor
- Annem Beni Seviyor mu?
- Minik Fide Çiçek Açtı
- Ece'nin Kardeşi Doğdu
- Ece'den Mektup Geldi
- Ece'nin Turist Arkadaşları
- Çok Gülünç Birşey Oldu
- Ece Kümese Girip Bitlendi
- Ece Okula Başladı
- Ece Yüce ile Nasıl Baş Edecek?
- Ece'nin Çorapları Çok Gülünç
- Yüce Nasıl Kanatlandı?
- Öyle Eğleniyorum ki!
- Leylek Karda Kaldı
- Kırmızı Bisiklet
- Aydede Kime Gülümsüyor?
- Ablalar Yaramazlık Yapar mı?

(Bu dizinin ilk baskıları 1988'de yapıldı.)

1.5.4. Gezi kitapları

- Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk
- Okyanuslar Ötesine Yolculuk
- Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk
- Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk
- Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk
- Kenya'ya Yolculuk
- Mısır'a Yolculuk

- Meksika'ya Yolculuk
- Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk
- Güney Pasifik Adaları'na Yolculuk
- Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk

1.5.5. Dilimize uyarlanan yabancı kitaplar

- Ayşegül Dizisi

1.5.6. Yurtdışında yayımlanan eserleri

- Geride Kalanlar
- Sık Dişini
- Ebem Kuşağı
- Yılan Nine
- Dünya Çocukların Olsa
- Yurdumu Özledim
- Geriye Dönerler
- Küskün Ayıcık
- Mo'nun Gizemi 2- Oran-
- Fadiş

1.5.7. 7-9 Yaş kesimindeki çocuklar için hazırlanmış eğitsel öykü kitapları

- Azat Kuşu
- Şenlik Günü
- Kır Gezisi
- Uçan Motor
- Deli Bey
- Sıcak Ekmek
- Uçurtma

- Kumluktaki Yavru Martı
- Neşeli Boyacı
- Küskün Ayıcık
- Yaşanmış Hayvan ykleri
- Yaşanmış Hayvan ykleri 2
- Bahçıvanın Oğlu

(1984 yılında ilk kez basılan bu dizinin 1995’e kadar baskıları devam etmiştir.)

Yazar son olarak da yetmiş iki kitabının öyküsünü anlatan ‘Yaşadıklarım ve Dşlediklerim Yetmiş İki Kitap, Bir Hayat’ adlı eserini yazmıştır.

BÖLÜM II

2. Araştırma Yöntemi

2.1. Problem Durumu

Bir toplumu yönlendiren, onun geleceğini belirleyen çocukların eğitimi her zaman büyük önem taşımaktadır. Bunun anlaşılması her ne kadar geç de olsa verilen değer ve önem üzerinde her geçen gün daha çok durulmaya başlanmıştır.

Özellikle çocuklar için hazırlanmış yerli ve yabancı eserlerin azımsanmayacak sayıda arttığı bir dönemde çocukların zihinsel ve duygusal gelişimlerinden sorumlu olan ilgililerin, çocuklara rehberlikte bulunurken daha dikkatli olmaları gerektiği ortadadır.

Çocuklar için kitap yazarken belirli bazı kurallara uymak, bazı deneyimleri göz ardı etmemek gerekiyor, öykünün kendisi, olayların akışı, dil... özellikle dil. Çocuğun kavrayabileceği, sevebileceği bir dil. Uzun betimlemelerden bir büyük tat alabilir ama çocuk, bir kitabı okurken önce, 'Ne olacak?' diye düşünür. Olayların akmasını, kendisini sürüklemesini ister. Önemli olan çocuğun hayal gücünü geliştirmek, ona anadilinin tadını kavramasında yardımcı olmak, güzellikleri göstermek, insan sevgisinin ve değerinin vazgeçilmezliğini anlatmak... (Zengin, Ahmet Yaşar ve Nesrin 2007: 77-78)

Çocuk edebiyatı ürünleri çocuklardaki edebî yönü geliştirmekle kalmayıp

onların zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

“Çağımızın en önemli niteliklerinden biri olan yaratıcı düşünmenin gelişmesinde de sanat ve estetiğe ait ilgi ve becerilerin geliştirilmesinin de büyük rolü vardır. Dolayısıyla kitapların biçim, renk, desen ve çizimlerinin çocuk üzerinde büyük etkileri olduğu söylenebilir.”(Yalçın ve Aytaş 2008: 30)

Çocuk için de edebiyatın önemli bir tür haline geldiği günümüzde birçok çocuk edebiyatı yazarımız ortaya çıkmıştır. Şüphesiz ki geleceğe yatırımı oluşturan çocukların eğitiminde aile, okul, çevre gibi faktörlerin yanında edebi eserlerin de etkisi bulunmaktadır.

Bu noktada çocuk edebiyatı yazarlarımızın üzerine önemli görevler düşmektedir. Çocuğun hayatın gerçeklerini fark etmesi, yaratıcılığının ve estetik değerlerinin gelişmesi ve aynı zamanda da eğitilmesi çok önemlidir.

Bunu doğru bir şekilde gerçekleştirebilmesi için de bazı ölçütler bulunmaktadır.

Bu doğrultuda çocuk kitaplarının diğer kitaplardan ve yaşça farklı kesime hitap eden edebi eserlerden belirli farkları olması gerekir.

Bunlar:

1. Çocuk kitapları okullardaki programları destekleyici olmalıdır. Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin, eğitim sürecine katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Yazılanların hangi yaş grubuna hitap ettiğini gözetmek ve yazdıklarının eğitim programları ile uyumuna dikkat etmesidir.
2. Metinler yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır. Metinlerde verilen hayal unsurları ve masalsı yapılar mutlaka çocuğun yaşadığı çevrenin gerçeğine uygun sonuçlarla bitirilmelidir.

3. Eserler duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır. Onları umutlandırıcı, hayata bağlayıcı eserlerle karşı karşıya getirmek gereklidir.
4. Çocukta üretme becerisini geliştirmelidir.
5. Çocuğun girişimci ve katılımcı olması sağlanmalıdır.
6. Şiddet öğeleri içermemelidir.
7. Çocuklarda estetik duyarlılığı geliştirmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanmasını sağlamalıdır.
8. Çocukta eleştirme yeteneğini geliştirici olmalıdır.
9. “Çocukların, kendilerine özgü kişiliklerinin gelişmesine katkıda bulunmalı, onların toplumda uyumlu olmalarını sağlamalıdır. Onun toplumda değerli bir varlık olduklarının hissettirilmesi, kendisinin toplumdan soyutlanmaması gerektiği belirtilmelidir.” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 50-51)
10. Evrensel ve millî değerleri geliştirici olmalıdır.
11. İnsan sevgisi, doğa bilinci oluşturuıcı nitelikte olmalıdır.
12. Sevgi ve saygının bütünleşmesi gerektiğini vurgulamalıdır.
13. Millî kültür öğeleri üzerinde durmalı; gelenek, görenek ve değer yargılarının anlaşılmasını kolaylaştırmalıdır.
14. “Aile, vatan, millet, bayrak gibi konuların üzerinde önemle durulmalıdır.” (Zengin, Ahmet Yaşar ve Nesrin, 2007:124)

15. İnsanlığın ortak mirası olan değerlere karşı bilinçlendirici olmalıdır. (Yalçın 2003: 34)
16. “En iyi arkadaş kitaptır’ ilkesinden yola çıkılarak, kitabın iyi bir vakit geçirme aracı ve bilgi edinme kaynağı olduğunun sezdirilmesi” (Kıbrıs, 2000:18) gereklidir.

Hemen her edebi eserin bir hedef kitlesi ve bu kitleye ilettiği bir mesajı vardır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin hedef kitlesi ağırlıklı olarak çocuklardır. Çocuk edebiyatı ürünleri genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyması gereken kuralları öğretmek, iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi bir takım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda yazılan her ürün, farklı mesajlar içermekte ve çocuğun dünyasında bir yer edinmeye çalışmaktadır. (Arseven 2005: 42)

Yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alarak Gülten Dayıoğlu’nun çocuklara yönelik 14 romanındaki iletilerin varlığını, eğitselliğini ve edebiliğini betimlemek bu araştırmada problem edilmiştir.

2.2. Alt Problemler

- 1) İletiler, gerçek hayatla paralellik göstermekte midir?
- 2) İletiler, öğretici bir tutumla mı yoksa olaylar arasında sezdirilerek mi verilmiştir?
- 3) İletiler, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak hangisinde ağırlıklandırılmıştır?

4) İletilerin niteliği, eserlerin tavsiye edilmesini sağlayacak nitelikte midir?

2.3. Amaç

Bu çalışmanın amacı Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletilerin eğitimciler ve ebeveynler açısından çocuk eğitimindeki faydalarını ortaya koymaktır.

Bu temel amacı ortaya koymak için şu soruya cevap aranacaktır:

Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarında çocuklara yönelik eğitsel iletileri nelerdir?

2.4. Önem

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk eğitiminde en önemli araçlardan biridir. Sunduğu iletilerle bu görevi yerine getirir. Ülkemizde çocuk kitaplarında yer alan iletiler üzerine yapılan çalışmalar yetersizdir. Dolayısıyla bu konuya dikkat çekmek ve yapılacak çalışmalara yön vermesi açısından önemlidir.

Hikâye ve roman çocuklara hitap eden en önemli edebiyat türleridir. Çocuk, bu türleri okurken kendini kahramanların yerine koyar ve âdeta olayı yaşar. Eğitsel iletiler bu yolla çocuğa aktarılır.

Çalışma sonuçları, ebeveynlere, eğitimcilere ve ilköğretim öğrencilerine Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarının eğitim alanında ne şekilde kullanılacağına dair rehberlik etmektedir.

2.5. Sınırlılıklar

Araştırmamız çocuk edebiyatı yazarlarımız arasından seçilen Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarıyla sınırlı tutulmuştur.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuklara verdiği iletilerin önemi doğrultusunda çalışmamızda romanlardaki eğitsel iletiler incelemeye tabi tutulmuştur.

2.6. Araştırma Yöntemi

Araştırmamızın başlıca gereçlerini Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanları oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra çeşitli edebiyat tarihi kitaplarından, çocuk edebiyatı antolojilerinden, konuya dair makalelerden ve çocuk edebiyatı üzerine yapılmış tezlerden faydalanılmıştır.

Çalışma sırasında tarama yöntemi kullanılarak çocuk edebiyatı alanındaki kaynaklar tespit edilmiş, gözden geçirilmiş, romanlar belirlenmiş ve eserler üzerinde bir inceleme çalışması yapılmıştır. Bu incelemeler yönünde eğitsel iletiler ortaya çıkarılmıştır

2.7. Araştırma Modeli

Bu çalışma literatür tarama modelini ele almıştır. Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarında yer alan eğitsel iletileri saptamaya yönelik kaynak taramasıdır.

2.8. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Gülten Dayıoğlu'nun yazdığı romanlar; örnekleme ise yazara ait romanlardan 'Çocuk Romanları' adı altındaki on dört roman oluşturur.

Gülten Dayıoğlu'nun diğer hikâye ve romanları çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

2.9. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. Gülten Dayıoğlu'nun tüm ocuk romanları yayınevinden temin edilmiştir.

Romanlar, ocuğa yönelik eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla bir plan dahilinde incelenmiş; kaynaklar bulunmuş; okunup değerlendirilmiştir.

2.10. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu aşamasında Gülten Dayıoğlu'nun ocuk romanları baştan sona taranmıştır.

Tarama sonucunda her bir romanda geçen çocuğa yönelik eğitsel iletiler tespit edilip yorumlanmıştır.

BÖLÜM III

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Gülsen Dayıoğlu'nun Çocuk Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler

3.1.1. FADİŞ (1971)

Özet

Cemile ve annesi Naciye beraber yaşamaktadır. Savaş dönemi yeni bitmiştir. Cemile komşularının onlar için el birliğiyle yaptığı ev tamamlandıktan sonra çalışmaya ve annesine bakmaya başlar. Bir süre sonra annesi hastalanır. Cemile kendisini isteyen Kamil'le- annesini de yanlarına almak şartıyla- evlenir. Ancak bir süre sonra evlilikleri yolunda gitmemeye başlar. Kamil iş bahanesiyle evden ara ara ayrılır ve sonunda başka biriyle evlenmeye karar verir. Bu sırada Cemile hamiledir. Annesi öldükten sonra kızı Fadiş'le yalnız kalan Cemile, Kamil'in yanına gider ancak Kamil kendisini istemez. Kızını da alıp İstanbul'a gider. Bir hanımın yanında işe başlar. Ancak burada da Fadiş'in hor görülmesini içine sığdıramayıp işten ayrılır.

Cemile, yeni bir iş bulur. Aynı zamanda Fadiş'e bakacak birini bulması gerekir. Fadiş'e annesinin kendisine bakması için para karşılığı anlaştığı yaşlı bir kadın bakar. Bir süre sonra babası onu alır ve kardeşine götürür. Ancak Fadiş'i yengesi istemez. Çaresiz, Cemile onu alıp teyzesinin kızına bırakır. Zamanla oraya alışan Fadiş evin çocuğu Hasan'la ve köydeki yaşlılarıyla çok iyi geçinip arkadaşlıklar kurar. Köy hayatını da iyiden iyiye benimser. Annesinin işleri de yoluna girer ve onu yanına almak ister. O sırada Fadiş'e yatılı okul çıkar ve köyden ayrılıp yeni hayatına doğru yola çıkar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Annenin Evladına Olan Sevgisi

Yazar, romanında Cemile karakteriyle bir annenin evladına olan eşsiz sevgisini ve fedakârlığını anlatmak istemiştir.. Anneliğin yüce bir özellik oluşu ve evlat sevgisinin her şeyden üstün olduğunu okurlarına bu karakterle iletmiştir

“Yavrumu hırpalamasınlar, hor görmesinler, en ağır işleri yapmaya gönüllüyüm. Oysa Fadiş’imi çok horluyorlar. Ondan ötürü burada diken üstündeyim.” (Dayıoğlu, 2009a:25)

.....

“Hanımefendi, Fadiş’e gösterdiğim düşkünlük onu şımartmak için değil... Fadiş’im babasız, yuvasız, ezilip kavruluyor. Ben, onun için yaşıyorum. Yavruma bir şey olursa ben de yaşayamam.” (Dayıoğlu, 2009a: 26)

.....

“Hanımefendiciğim, ne olur beni bağışlayın! Siz de anasınız. Varım yoğum bir Fadiş’im. Dayanamıyorum onun hırpalanmasına. Başka türlü davranmak elimde değil!” (Dayıoğlu, 2009a: 27)

.....

“Fadiş’in sokuluşları, neşeyle, iri, siyah gözlerini yüzüne dikişleri, ağırbaşlılığı, büyük insan gibi davranışları, gözünün önüne geliyordu. Ondan ayrılırsa amaçsız kalıp çalışamayacağını, yaşama bağlanıp zorluklara göğüs geremeyeceğini, kısacası, Fadiş’siz yaşayamayacağını düşünüyor.” (Dayıoğlu, 2009a: 41)

.....

“Cemile’nin Fadiş’siz hiçbir şeyi gözü görmüyordu. Yedikleri içine sığmıyordu. Kaloriferle ısıtılan apartmanda diken üstünde oturuyor gibiydi.” (Dayıoğlu, 2009a:50)

“O yıl kış çok zorluydu. Cemile, lapa lapa yağan karı gördükçe, Fadiş’ten çok uzaklarda olduğunu düşünüyor, bu uzaklık böyle günlerde gözünde daha çok büyüyordu.” (Dayıoğlu, 2009a:50)

Karlı bir gün, Hanımın yanına gitti:

“Hanımefendi, yavrum bu kara kışta üşüyordur. Belki de odunları bitmiştir. Paraları yoksa da titreşiyorlardır. Birkaç saat izin verin de Hafize Nine’ye biraz para yollayayım, dedi.” (Dayıoğlu, 2009a: 50)

.....

Yazar bu romanında bir annenin çocuğu için verdiği savaşı, çektiği sıkıntıları anlatmaktadır. Romanın kurgusu aracılığıyla annelerin çileleri için, onların sevgisi yolunda birçok zorluğun üstesinden gelebileceklerini anlatmaya çalışmıştır.

b) Savaş

Yazar bu eserinde savaşın olumsuz etkilerini, ne denli kötü sonuçlar doğurabildiğini okuyucularına aktarmıştır.

Seni bin bir özenle büyüttüm. Bebekliğinde yere koymaya kıyamazdım. Sağlıklı bir sütanne tutmuştum. Gün boyunca senin bakımınla uğraşırdı. Baban, üstümüze titrerdi. Ağabeyini, yabanlara okumaya yollamıştı. ‘Oğlum, büyük adam olacak, soyumuzu sürdürüp adımızı yaşatacak,’ derdi. O ölünce ben de sizi hiçbir şeyden yoksun etmemeye çalıştım. Savaş olmasaydı, düzenimiz bozulmayacaktı. Ağabeyin vurulup ölmeyecek, sen böyle ellere kulluk etmeyecektin.

(Dayıoğlu, 2009a: 11)

Savaşın insanlık için ortaya çıkardığı kötü sonuçlardan bu roman aracılığıyla çocuklara iletmeye çalışılmıştır. Yazar savaşın artık insanlık dışı bir kavram olduğunu diğer romanlarında olduğu gibi bu romanda da sıkça vurgulamıştır.

c) Ebeveynlerin İlgisizliği

Eserde, ebeveynlerin evlatlarına gösterdikleri ilgi ve özenlerin ne kadar önemli olduğunu, aksi durumların ileride kötü sonuçlara neden olabileceğini vurgulamaya çalışmıştır.

“Bir baba olarak, keşke sen de Fadiş’e benim kadar bakabilsen! Yazık ki kalbin taş gibi. Sen iyilikten, acımdan, sevmekten yoksun kalmışsın. Çekil yolumdan ve sakın yavruyu zorla almaya, kaçırmaya kalkma.” (Dayıoğlu, 2009a: 51)

.....

O gidince Fadiş, ‘Babam, başkalarının babalarına hiç benzemiyor. Yabancı gibi,’ diye iç çekti. Mahaldeki çocukların babalarını gözünün önüne getirdi. Akşamüstleri işten dönen babalar, çocuklarını kapı önlerinde nasıl kucaklıyor, sımsıkı sarılıp nasıl öpüyorlardı? Fadiş bunları derin derin düşündü. Babası kendisini hiç öpmemişti. Ona candan sarılmamıştı. (Dayıoğlu, 2009a: 67)

Yazar romanında anne- baba sevgi ve ilgisinin çocuklar için önemini romanında bizzat kahramanlarının ağzından dile getirmiştir.

Yazarın romana ait düşünceleri

1960’larda başladığım Fadiş’in yazımı iki yıl sürdü. 1964

yılında, Yapı Kredi Yayınları çocuk romanı yarışması açtı. Yarışma duyurusunu gazetede okur okumaz, Fadiş'le o yarışmaya girme kararına vardım. Romanı teslim ettikten sonra büyük umutlarla beklemeye başladım. Ne yazık ki sonuç umduğum gibi olmadı. Fadiş yarışmada dereceye girmiş. İlk on kitap, zaman içinde Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanacaktı. Ancak ben birinci olmak istiyordum. Çok üzgündüm. Ama umutsuz değildim. Fadiş'in bir gün okurlarına kavuşacağından hiç kuşum yoktu.

Fadiş, 1971 yılında Millîyet Yayınları'nın çocuk romanları bölümünde, dizinin yedinci kitapları olarak yayımlandı.

Fadiş 1980'li yıllarda, TRT İstanbul Radyosu tarafından, on bölümlük radyo oyunu haline getirilerek dinleyicilere sunuldu. 2008 yılında Almancaya çevrildi.

Fadiş'in gördüğü bu ilgi nedeniyle, üniversitelerde pek çok araştırma yapıldı. Roman, doktora tezlerine ve çeşitli çalıştaylara konu oldu. Bu incelemenin odak noktası; Fadiş halk tarafından neden bu denli ilgi gördü? Neden üç kuşak okudu ve okumakta? Sorularıydı. Bu tür sorular bana da çok soruldu ve hâlâ sorulmakta. Benim yanıtlım yalın: Fadiş'te herkes kendinden bir parça buluyor. Kitap öylesine içten yazılmış ki! Okuyanlar başta Fadiş olmak üzere, romandaki kahramanlarla kolayca özdeşleşebiliyor. (Dayıoğlu, 2010a:46-62)

3.1.2. DÖRT KARDEŞTİLER (1971)

Özet

Feten, Habibe, Döndü ve Yaşar, Apanlar Köyü'nde korucu olan 'İpek Salih' ve Hasibe'nin çocuklarıdır. Yaşar doğar doğmaz anaları vefat eder. Baba da keçilerini koruya salan köylülerle yaşadığı sorunlar yüzünden eve doğru dürüst gelemez. Evde bir

de dede vardır. Tüm yük, Feten'in üzerindedir. Feten'in babası köylüler arasında çıkan bir çatışmada ölür. Köyün muhtarı ise Döndü ve Habibe'yi evlatlık verir. Artık Feten Yaşar ve dedeleri yalnız yaşarlar.

Dedesi rahatsızlanıp öldükten sonra köyün muhtarı Feten'i bir evin işlerine yardımcı olarak verir ve Yaşar'ı da yanına alır. Feten gittiği evde çok kötü muamele görür. Yaşar'ın da durumu pek farklı değildir. Apartmanda çıkan bir yangından canını zor kurtaran Feten üç ay hastanede yatar. Evinde kaldığı aile de onu geri istemez. Köyünün yeni muhtarından hastaneye Feten'i çağıran bir mektup gelir. Feten çok mutlu olur. Köyüne döner ve kardeşini de yanına alarak beraber yaşamaya devam ederler.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Kardeş Sevgisi ve Fedakârlık

Feten, annesi öldükten sonra tüm kardeşlerine ve en çok da Yaşar'a annelik etmektedir. Yazar, Feten aracılığıyla kardeşlik bağlarını ve aradaki sevgiyi vurgulamaktadır.

Evin yükü, dört kardeşin en büyüğü Feten'in omuzlarındaydı. Yaşar'ın bezlerini ve bulaşıkları o yıkıyordu. Dedesi ona yol gösterip akıl veriyordu. Evi şöyle süpür, avluyu böyle temizle, diyor, bez ya da bulaşık yıkamanın kolaylık ve inceliklerini belletiyordu. Feten, bu işleri isteyerek yapıyordu. Çünkü kardeşlerini, babasını, dedesini ve evini çok seviyordu. Hele babasını! Onu herkesten çok severdi. Sonra Yaşar'ın sevgisi gelirdi. Daha sonra da Habibe, Döndü ve dedesi... (Dayıoğlu, 2010:11)

.....

“Feten bütün gün sokaklarda, çoban gibi, kardeşlerini güder dururdu.”

(Dayıoğlu, 2010: 11)

“Hele Feten, hepsinden çok yorulmuştu. Önce ev işi, sonra oyun oynamak, kardeşlerinin ardında koşmak ve sık sık Yaşar’ı sırtlamak...” (Dayıoğlu, 2010: 12)

“Feten oturduğu yerde düşünce kalmıştı;’ Anılardan sıyrılmalı’ diyordu kendi kendine, içeriye girip sofrayı kurmalı, kardeşlerini doyurmalı, yatakları serip yatırmalıydı... Bir an ‘Anamız olsaydı’, deyip içini çekti.” (Dayıoğlu, 2010: 12)

“Su buz gibiydi... Yaşar, ablasının eteğini çekiştirirdi:

- Abla elim dondu!.. Suyu sen içir bana!” (Dayıoğlu, 2010:19)

“Varıp kardeşini kucakladı. Gözyaşlarıyla ıslanmış yanaklarını öptü, öptü...

- Ağlama böyle, ben sana hemen bir dilim ekmek daha veririm. Gel, şimdi evimize gidelim, diye saçlarını okşadı.” (Dayıoğlu, 2010:59)

“Sen yürüsene gayri!’ Kocaman oğlan oldun. Kundaktan çıktığın günden beri, Feten’in sırtında geziyorsun, yazık değil mi ablana? diye azarladı.

Yaşar, başını önüne eğdi, onlardan ayrıлып sendeleye sendeleye yürümeye başladı. Feten’in içi sızladı. ‘Daha bacakları incecik,’ diye düşündü.

Nevzer kadın:

“ - Hadin, dedi. Davranın, geç kalıyoruz.

Bir süre, Yaşar önde, ötekiler arkada ilerlediler. Feten, bir fırsatını bulup Yaşar’ı yeniden sırtlanmak istiyordu. Birden ötelere gelen bir köpek uluması işitildi. O anda Yaşar, olduğu yere çakılıp kaldı. Feten, koşup kardeşini kucağına aldı. Elleri, yanakları buz gibi olmuştu.” (Dayıoğlu, 2010:70)

“Feten, helvanın çekilişine dalmış, Yaşar’ı unutmuştu. Oysa Yaşar, arkasındaki ot yastığa başını dayayıp uyuyakalmıştı. Feten’in içi burkuldu. Kızlara baktı; onlarda uyumak üzereydiler. ‘Uyumayın, yoksa helva yiyemezsiniz,’ diyerek onları yavaşça dürttü.” (Dayıoğlu, 2010: 74)

“- Gel kızım, içine sinerek ye! Ben Yaşar’ın hakkını buraya ayırdım, dedi.” (Dayıoğlu, 2010: 75)

- Abla, dedem de öldü. Biz yapayalnız kaldık. Kimsesiz kaldık gayrı!’ diye hıçkırıyordu.

“Feten, ağlarken alt dudağını dişliyordu. Bir an kendini topladı.

- Ben varım, Yaşar’ım, ben sana bakarım, diye mırıldandı.” (Dayıoğlu, 2010:111)

Yazar, romanının kurgusu aracılığıyla bir ailedeki bağların ne kadar güçlü olduğunu anlatır. Başlarında ana-baba olmasa bile kardeşlik duygusunun bunların yerini tutabilecek kadar sağlam olduğunu, en zor zamanlarda aile bireylerinin birbirlerine sevgi ve şefkatle tutunacağını okuyucularına aktarmak istemiştir.

b) Emanete Sahip Çıkma

Yazar, korucunun davranışı ile emanete karşı nasıl bir tutum içinde olunması gerektiğini okuyucularına iletme istemiştir.

“İyi ama keçiler bu güzelim korunun kökünü kurutacaklar... Buna nasıl göz yumarım? Köylü burayı bana emanet etti... Canım pahasına da olsa, bu koruyu koruyacağım!” (Dayıoğlu, 2010: 18)

c) *Yardımseverlik*

Yazar, dört kardeşin durumundan yola çıkarak komşularının davranışlarıyla yardımseverliğin insanlığa ait bir değer olduğunu vurgulamaktadır.

“Komşular, durumu muhtara bildirdiler. Muhtar, eve geldi. Dede’yle konuştu. Feten’e:

‘Gün aşırı bizim eve git, birer ekmek al. Bizimkilere söylerim. Bu yıl tarhana bulgur yaparken, çokça yapsınlar. Size de verilsin. Arada bir evde pişen yemekten de yollarım, dedi.’ (Dayıoğlu, 2010: 86)

“Hadi hadi, sen daha çocuksun! Yiyeceğinizi ben vereceğim. Ben vermesem bile köylü bakar size. Baban köyümüz uğruna şehit oldu. Bu köyde kimse sizi aç ve garip bırakmaz. Şimdi eve git. Kardeşlerinle dedene bakmakla daha yararlı bir iş görmüş olursun.” (Dayıoğlu, 2010: 88)

Öğretmen, durumlarını bildiği için ona kızmıyordu. Arada bir dede’nin hatırını sormak için evlerine geliyor, her gelişinde de Feten’e biraz para bırakıyordu. Feten ilkin parayı almamakta direnmişti. Ama öğretmen, ‘Zor durumlarda yardımlaşmanın gerekli olduğunu; okullarda adlarını öğrettiği yardım kurumlarının bu işler için kurulduğunu’ anlatmıştı. (Dayıoğlu, 2010: 89)

‘- Nasıl karışmam, onlar benim elime doğdular. Hele Yaşar’ı sütümle besledim. Ötekilere dilediğini yaptın ama bundan sonra Yaşar’ın kılına dokunanın karşısında ben olacağım!...’

- Al öyleyse, Yaşar’ı besleyip büyüt.

- Ben yoksul dul bir kadını. Birkaç dönümlük toprağımın geliriyle zar zor geçiniyorum ama , bu gelirle Yaşar’ı da beslerim. Bugünden tezi yok, oğlanın bakımını

üstüme alıyorum!’ (Dayıoğlu, 2010:142)

İnsanların zor zamanlarda birbirlerine yardım edip, birbirlerini gözetmelerinin bir insanlık davranışı olduğunu yazar, romanında anlatmaya çalışmıştır.

d) *Çalışkanlık*

Yazar zor durumlarda bile insanın ekmeğini kendi alın teriyle kazanma ve yaşamını devam ettirebilmenin onurunu, çalışkanlığın bir erdem olduğunu vurgulamıştır.

“Feten her sabah, kardeşlerini ve köpeği alıp harman yerine gidiyordu. Konu komşunun dövenini sürüyor, sularını taşıyarak, onlara yardım ediyorlardı.

Çoğu öğle yemeklerini, emeklerinin karşılığı olarak, harman sahiplerinden yiyorlardı.

Dede :

“- Aferin size! Artık karnınızı alın teriyle doyurmaya başladınız, diyordu. ”
(Dayıoğlu, 2010:81)

.....

“- Sen bunlara üzülme dede, ben çalışırım. Kimseye muhtaç olmayız.’

- ‘Ne iş yapabilirsin ki sen?’

- ‘Her bir işi yaparım. Hemen gidip muhtar emmiyle konuşayım. Bana bir iş göstereyim.’ (Dayıoğlu, 2010:87)

.....

- “Yok yok, bana bir iş göster diyecektim! Her bir işi yapabilirim. Ev süpürürüm, ahır temizlerim, çeşmeden su taşıırım, kaz güderim, hatta koyun keçi bile güderim... Yüzünü kara çıkarmam. N’olur muhtar emmi! Hiç olmazsa yiyeceğimiz kuru ekmeğin parasını çıkarabileceğim bir iş göster bana!” (Dayıoğlu, 2010: 87)

Feten, böylece çobanlığa başladı. İşini çok seviyordu. Yediği her şey, boğazından artık rahatlıkla geçiyordu. Kendi çalışmasıyla karnını doyurmanın sevincini, hiçbir sevinçle ölçemiyordu. Sevindikçe gücü artıyordu. Akşama dek otlakta olan koyunların çevresinde dolaşıyordu. Öğle vakti koyunlar, bir ağacın altına toplanıyor, başlarını birbirlerine doğru sokup yumularak, öğlenin kızgın güneşinden korumaya çalışıyorlardı. Feten, ancak o zaman, iç rahatlığıyla çimenlerin üstüne oturuyordu.” (Dayıoğlu, 2010: 99-100)

“- Ben çalışırım. Artık büyüdüm. Varlıklı komşuların tarlalarına, bağlarına, bahçelerine gündeliğe giderim. Köyümüz cennet gibi, tarlalar, bire bin verir. Yaz gelince bağlar, bahçeler meyve ve sebzeyle donanır. İyi niyetle çalıştıktan sonra köyde daha niceleri beslenir.” (Dayıoğlu, 2010:158)

Yazar çalışmanın bir erdem olduğunu, insanların alın terleriyle şerefli ve onurlu bir hayat sürmelerinin çalışmaktan geçtiğini okuyucularına iletmeye çalışmıştır.

Yazarın romana ait düşünceleri

Fadiş’in hemen ardından, Dört Kardeştiler adlı romanı yazdım. Okurlarım tarafından çok sevilen ve hâlâ okunmakta olan bu kitap, kurgudan çok gerçek yaşamdan alınan motiflerle örülmüştür.

Anadolu’da yaşadığım yıllarda tanık olduğum bir evlatlık öyküsü, belleğimin derinliklerinde capcanlı duruyordu. Roman yazmak isteyince hemen o anılar su yüzeyine çıktı.

Çocuk sahibi olamayan bir komşu, çevre köylere haber salıp, küçük bir çocuğu evlat edinmek istediğini belirtmiş. Sonunda bir gün yaşlı bir adam, kucağında iki, iki buçuk yaşlarında bir kız çocuğuyla çıkageldi. O sırada ben de o evde bulunduğum için, olaya bire bir tanık olmak durumunda kaldım.

Bu romanım da Fadiş gibi 1971’de yayımlandı ve 1980’li yıllarda on üç bölümlük bir radyo oyunu olarak dinleyicilere sunuldu.’
(Dayıoğlu, 2010a: 63-70)

3.1.3. SUNA’NIN SERÇELERİ (1974)

Özet

Suna, hep mahalledeki erkek çocuklarla top oynamak isteyen bir kızdır. Bir gün kaçarken; kireç kuyusuna düşüp sakatlanmıştır. Bir süre hastanede yattıktan sonra evine dönen Suna’nın canı çok sıkılır. Camına konan serçelerle bir düş oyununa girer. Gelen serçelerin her birine isim takar ve her gün onlardan bir öykü dinler.

Suna’ya ilk öyküyü anlatan Kara Kanatlı Serçe’dir. Bu öyküde serçe ailelerinden habersiz, donmuş nehri görmeye giden iki arkadaşın sıkıntılarını ve pişmanlıklarını anlatır.

Beyaz Serçe öyküsünde kendini beğenmiş bir salyangozun; kabuğunu beğenmeyip kendine rengârenk bir kabuk yapar ve bunun üzerine başına gelenleri anlatır.

Eflatun Serçe; hayvanlara eziyet eden bir çocuk ve köpeğinin acı sonunu anlatır.

Turuncu Serçe; Maviş adında, insanların fiziksel görünüşleriyle alay eden bir kızın daha sonra bu yaptığından pişman oluşunu anlatır.

Lacivert Serçe; başkasının iyi halini, malını ve varlığını çekemeyen; onların kötülüğünü isteyen bir çocuğun fesatlığının nasıl kendine döndüğünü anlatır.

Sarı Serçe; bir eşeğin tembelliğini konu edinen bir öykü anlatır.

Kırmızı Serçe; kardeşlerden birinin kıskançlığının kendi sonunu nasıl hazırladığını anlatır.

Gri Serçe; bencil bir insanın hikâyesini anlatır. Bencillik ederek plandan farklı davranan küçük çocuğun sonunu ve bulduğu cezayı anlatır.

Mor Serçe; bir akilopanta ile leyleğin öyküsünü anlatır. Hak edilmeyen konumlara göz dikme sevdasının sonunda ne getirdiğinden bahseder.

Kahverengi Serçe; bir cin ile bir yolcunun öyküsünü anlatır.

Yeşil Serçe; öyküsünde sorumsuz, çıkarıcı, tembel bir çocuk olan Ümit'in nasıl pişman olduğunu ve değiştiğini anlatır.

Pembe Serçe; Suna'ya bir serçe ile bir korkuluğun yardımseverlik üzerine kurulu hikâyesini anlatır.

Suna bu süreç içerisinde iyileşmeye başlar ve tam da ailesinin onun için endişelendiği sırada bu düş oyununa son verir. Ama artık kendi öykülerini yazıp ailesiyle paylaşmaya başlar.

Suna'nın ilk öyküsü Damdaki Korkuluklar'dır. Bu öyküde evlerinin önünde her gün bir ölü güvercin gören ve bu duruma çok üzülen Yusuf'un, babasının önlemini üzerine yaşadığı mutluluk anlatılır.

Geri Gelen Armağan adlı öyküde arkadaşının hediyesini ona tekrar doğum günü hediyesi olarak götüren, armağanlara saygısızca davranan bir çocuğun utancı

anlatılır.

Çöp Kutusundaki Ayakkabı adlı öyküde Suna, kendini savunamadığı için arkadaşlarının önünde zor durumda kalan bir öğrenciyi anlatır.

Piyangodaki Kurbağa adlı öyküde arkadaşlarına kötülük etmek, onları şaka mahiyetinde de olsa zor duruma düşürmek isteyen bir çocuğun kendi sonu ve aldığı ders anlatılır.

Köpek Paltosu adlı öyküde biri zengin ailede diğeri ise sokaklarda yaşayan iki köpeğin durumu anlatılır ve her iki köpeğin de aynı cana sahip, aynı şefkate değer olduğu vurgulanır.

Bencil Karga adlı öyküde karganın bencilliğinden dolayı arkadaşlarının vurulması ve sonunda bencilliğinin ona getirdiği durum anlatılır.

Soylu ve Soysuz Köpek adlı öyküde insanların hayvan sevgisini yalnızca sahip oldukları hayvanlara değer vermek olarak anlamalarından bahsedilir.

Evdeki Sincap adlı öyküde; hayvanların asıl yaşama alanlarının doğa olduğu ve buna saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanır.

Haylaz Ağaçkakan adlı öyküde yavru bir ağaçkakanın yapması gerekenleri yapmayıp; büyüklerinin nasihatlerini dinlemeyip kendi başına hareket etmesinin sonunda yaşadıkları anlatılır.

Fatma Nine'nin İneği adlı öyküde bir köylü kadının hayvanına olan sevgi ve bağlılığı anlatılır.

Yalan Üç Ayaklıdır adlı öyküde yalanın ne kadar kötü bir şey olduğu ve insanı ne zor durumlara sokabileceği anlatılır.

Bariş İçinde Yaşamak adlı öyküde iki arkadaşın tartışmaları ve insanların sorunlarını kavga ve kötülük yoluyla değil; konuşup anlaşarak çözmeleri gerektiği anlatılır.

Sucu Uluç adlı öyküde Uluç'un işi sırasında başka şeylerle ilgilenmesinin, işine gereken önemi vermemesinin sonunda yaşadıkları anlatılır.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Dürüstlük ve Merhametli Olmak

Yazar, okurlarına insani değerler olan dürüst ve merhametli olmayı romanın kahramanı olan Suna aracılığıyla edindirmeyi amaçlamıştır.

Suna yaramaz, savruk, biraz da kaba bir çocuktur. Ama çok dürüsttü. Hiç yalan söylemez, iyi ya da kötü hiçbir olayı annesinden, babasından, öğretmeninden ve arkadaşlarından saklamazdı. Bir konuda söz verdi mi, ölür yine de sözünden dönmezdi. Sınıf arkadaşları arasında çıkan anlaşmazlıklarda ve kavgalarda, öğretmen Suna'nın tanıklığına başvururdu. Güzel bir huyu daha vardı Suna'nın: Acımak. Acıma duygusu çok güçlüydü. Yoksullara acır, aç ve güçsüz hayvanlara acır; kedilere, köpeklerle işkence eden çocuklarla kıyasıya kavgaya girişirdi. Yoksullara yardım eder, öksüz çocuklarla birlikte gözyaşı dökerdi... (Dayıoğlu, 2009c:10-11)

İnsanların en önemli erdemlerinden olan dürüstlük ve merhametli olmanın insanı insan kılan önemli özellikler oluşu okuyuculara bu roman aracılığıyla aktarılmıştır.

b) Aileden Habersiz İşler Yapmak

Suna'nın dinlediği öykülerden birinde, ailesinden habersiz, donmuş nehri

görmeye giden iki arkadaşın zor durumunu anlatır:

“

‘Keşke takılmasaydık o çocukların peşine....’

‘Buz tutmuş bir nehir görmek ilginçti, ama buzların üstünde kaymamalıydık.’

‘Hiç olmazsa kıyılarda birkaç kez kayıp eve dönseydik... Ah! ” Dayıoğlu, , 2009c: 36)

“Çocuklar birbirine sarılmış, ağlaşıyorlardı. Karınları acıkmıştı. Bedenleri buz gibi olmuştu. ” (Dayıoğlu, 2009c: 30)

“Kış günü akşamın o saatinde sokaklar bomboştu. İnsanlar sıcacık evlerinde o günün yorgunluğunu çıkarıyorlardı. Kentin ışıkları gitgide uzaklaşıyordu. Ve çocuklar, buz adacığının üzerinde ölüm korkusuyla birbirlerine sarılmış ağlaşıyorlardı..” Dayıoğlu, 2009c: 29)

Buz Üstünde Yürümek adlı öykü aracılığıyla yazar, okurlarına aile sözü dinlememenin, onların sözünden çıkmanın sonuçlarını iletmeye çalışmaktadır. Ailenin bilgisi olmadan yapılan işlerin çocuklar açısından sıkıntı yaratacak durumlar oluşu yazarımız tarafından çocuklara aktarılmak istenir.

c) Var Olanları Küçümsemek ve Kendini Beğenmişlik

Suna’ya anlatılan Kendini Beğenmiş Salyangoz adlı öyküde bir salyangozun kendi doğal dış görünüşünü beğenmemesi, diğerlerini küçümsemesi ve bu nedenle yaşadıkları anlatılır..

‘İçlerinden biri dikkatle çevresine bakınıyordu. Ergin salyangozların boz renkli, kaba kabuklarını görünce tiksintiyle irkildi. ‘Ev dedikleri, bu kaba saba kabuk

mu?’ diye söylendi. Sonra şöyle bir karara vardı: Kendine görülmemiş güzellikte bir kabuk yapacaktı. Hemen işe girişti. Günlerce durmadan çalıştı. Sırtında pırıl pırıl sedefli bir kabuk geliştirdi. Kabuğun üstünde güneşin yedi renginden yedi halka vardı. Öteki salyangozlar bunu görünce şaşakaldılar. Salyangozun kabuğu görenin gözünü kamaştırıyordu. Haber, çevrede bulunan tüm salyangozlara yayıldı. Hepsi de işlerini güçlerini bırakıp, küçük salyangozun göz alıcı kabuğunu görmeye geliyorlardı. Genç salyangozlar ona özlemle bakıyor,’ Bizim de böyle kabuğumuz olsa,’ diye iç çekiyorlardı. Küçüklerin böyle söylediklerini duyan yaşlı salyangozlardan biri onları hemen etrafına topladı.

‘Beni iyi dinleyin. Görüyorum ki hepiniz şu salyangozun pırıltılı kabuğuna gıpta ediyorsunuz. Bu kabuk yüzünden o küçük budalanın başına gelecek olan felaketleri hiç düşünmüyorsunuz. Tanrı, her canlıyı, yaşadığı yere ve yaşam koşullarına göre yaratıp silahlandırmıştır. Boz renkli, kaba kabuğumuz bizim hem evimiz hem de düşmanlarımıza karşı savunma silahımızdır. Tanrı, isteseydi hepimizi pırıltılı bir kabukla yaratırdı. O zaman çabucak göze batar, düşmanlarımız tarafından kolayca avlanırdık. Oysa şimdi gizlenebiliyoruz.’

.....

“Kendini beğenmiş salyangoz sevinçten uçuyor,’Ben salyangozların en güzeliyim.’ Diyerek böbürleniyordu. ” (Dayıoğlu, 2009c:41-42)

“Kimi kabuğunun içine parmağını sokup hayvanın canını acıtıyor, kimi onu ters çeviriyor, kimi de kabuğa tak tak vuruyordu. Kendini beğenmiş salyangoz, kabuğun içinde büzülmüş, korkudan tir tir titriyordu.” (Dayıoğlu,2009c: 43)

‘Salyangoz kendine böyle bir kabuk yaptığına bin kez pişman olmuştu. Ben de ötekiler gibi boz renkli ve kaba kabuklu olsaydım, başıma bu korkunç işler gelmezdi. Vücudum yara bere içinde belki de Ayhan yarın öldürür beni, diyerek acı acı inliyordu.

“Pırıltılı kabuğumla birlikte, kötü huylarım da yok oldu, beni de aranızda alır

mısınız?’ diye yalvarmaya başladı.” (Dayıoğlu, 2009c: 44)

Bu öyküyle çocuklara iletilmek istenen; insanların kendi özellikleriyle barışık olmaları gerektiğidir. Ayrıca insanları küçümsemek ve kendini onlardan büyük görmenin de kötü davranışlar olduğu belirtilmek istenmiştir.

ç) *Hayvanlara Yapılan Eziyetler ve Bilinçsizlik*

Babasının büyük bir çiftliği olan Orhan’ın, en büyük eğlencesi hayvanları kızdırmak ve onlara eziyet etmektir.

“Orhan yaramaz ve acımasız bir çocuktur. Annesi, babası onun böyle katı yürekli olmasına çok üzülmüyorlardı. Kedilere, köpeklerle sataşır, tavukları taşlar, koyunların, kuzuların sırtlarına biner, kısacası yaz boyunca hiçbir hayvana rahat vermezdi.” (Dayıoğlu, 2009c: 46)

Bir gün boğaların kırmızıya olan hırçınlıklarını öğrenip çiftlikteki köpeklerine kırmızı bir sofra örtüsü dolayarak onu boğanın karşısında öylece bırakır:

‘N’olur bir şeyler yapalım! Tazıyı kurtaralım,’ diyerek telaşla oradan oraya koşmaya başladı.

Ama her şey boşunaydı... Gözü dönmüş boğalara yaklaşmak, bile bile ölüme atılmak demekti. Tazı bir süre daha boğalara karşı savunmasını sürdürdü. Sonra gücü tükendi. Kendini tere atıp yuvarlanmaya başladı. Boğaların üçü birden üzerine çullandılar. Zavallı köpeği boynuzlarıyla bir anda parça parça ettiler.

“Bu korkunç olayı dehşet içinde izleyen Orhan ağlayarak ağaçtan indi. Babası ve orada bulunan işçiler ona tiksintiyle bakıyorlardı. Daha sonra birer birer çekilip gittiler. Orhan güneş batıncaya kadar tek başına ağacın dibinde oturdu. Hava kararırken utanç ve pişmanlık içinde eve döndü...” (Dayıoğlu, 2009c: 48-49)

Yazar bu öyküde, insanlar olarak hayvanların da birer canlı olduklarını ve yaşama haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamak istemiştir.

d) Bilinçsizce İş Yapmak

Bu öyküde Yeşim bir öfke ve inatla kendi başına saçlarını kesmek ister ve karşılaştığı sonuç hiç hoş olmaz.

Yeşim annesinin odasına gitti. Aynanın karşısına geçti. Bir süre saçlarını değişik biçimlerde tarayıp topladı. Ama hiçbir şekli yakıştıramadı kendisine. Daha sonra, saçlarımı biraz kesip kısaltsam, diye düşündü. Bu düşüncesini pek beğendi. Hemen gidip dikiş kutusundan makası aldı. Berberde gördüğü şekilde, saçlarını ortadan iki yana ayırdı. Biraz ıslattı ve sol omzuna dökülen saçlarından bir tutam aldı. Makas vurup kesti... Bir tutam daha... (Dayıoğlu, 2009c: 51)

“Yeşim bu saçları kendine hiç yakıştıramadı... Durmadan ‘Keşke,’ diyordu. ‘Keşke kesmeseydim.’ ” (Dayıoğlu, 2009c: 52-53)

.....

“Yeşim son bir kez daha aynada kendine bakıyordu. Birden öfkeleni. Kırpık saçlı, eğri perçemli, gülünç Yeşim’e ‘Ööö!’ diyerek hınçla dilini çıkardı ve hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı.” (Dayıoğlu, 2009c:53)

Bilinçsizce bir işe kalkışan Yeşim’in durumu gözler önüne serilmiş ve bilgisiz olunan konularda kendi başına hareket etmenin olumsuz sonuçları iletilmek istenmiştir.

e) Yalan

Ailesine yalan söyleyen iki kardeşin hikâyesi anlatılır.Yalan söyleyen iki

kardeş işi kurtardıklarını sanır.

“Yalan ve düzen er geç açığa çıkar. Yaşınız küçük olduğu için bunu bilemediniz. Kara kediye unla beyazlaştırıp, bizi aldatmaya kalkıştınız. Oyununuz çabuk ortaya çıktı. Bu olay size ders olsun.” (Dayıoğlu, 2009c: 59)

Yazar yalan söylemenin ne kadar kötü bir davranış olduğunu ve er geç ortaya çıkacağını, böyle kötü davranışlardan kaçınılması gerektiğini okurlarına iletmektedir:

f) İnsanların Fiziksel Özellikleriyle Alay Etmek

Ailesiyle beraber bir köyde yaşayan Maviş, acımasız, katı yürekli ve duyarsız bir kızdır. İnsanların fiziksel özelliklerini alay konusu ederek onlarla eğlenmektedir. Yazar, Maviş’in bu çirkin davranışıyla okuyucularına doğruyu göstermeye çalışmıştır.

Bu gezginler ötekiler gibi değildi. Kiminin bacağı, kiminin kolu yoktu. Kiminin kamburu çıkmış, kiminin de belden aşağısı tutmuyordu... Aralarından biri, çarpık bacaklı bir genç kız, bin bir zorlukla otobüsten inip, şöyle bir çevresine bakındı. Sonra Maviş’in bulunduğu yere doğru yöneldi. Maviş ona dikkatle bakıyordu. Genç kız ayaklarının tabanına değil de, yanlarına basarak yürüyordu. Bacakları iki yana doğru eğilip çember gibi olmuştu.

Gezgin kız ona yaklaşırken Maviş hemen ayağa kalktı. Yaramazlık olsun diye, kızın taklidini yapa yapa yürümeye başladı. (Dayıoğlu, 2009c: 62)

Sakat genç kız, Maviş’in gerçekten sakat olduğunu sanması üzerine çıkarıp kolyesini ona uzatır:

“Bu kolye bana sağlam insanlar arasında sakat olarak yaşayabilme gücü veriyordu. Görüyorum ki senin için daha yararlı olacak.” (Dayıoğlu, 2009c: 63)

.....

“Sakat kızın kolyeyi ona niçin verdiğini sezinlemişti. Utanç ve pişmanlık içindeydi. Yüreği burkuluyor, gözlerine yaşlar doluyordu. Otobüsün peşinden koşup kolyeyi geri vermek istiyordu.” (Dayıoğlu, 2009c: 63)

“O günden sonra Maviş tümüyle değişti. Her davranışıyla evde, okulda hatta köy içinde örnek bir kız oldu. Ama sakat kıza oynadığı oyundan ötürü benliğini saran utanç ve pişmanlıktan hiçbir zaman kurtulamadı.” (Dayıoğlu, 2009c: 64)

İnsanların dış görünüşlerinin onların elinde olmamaları, bunları kabullenmelerine bir nedendir. Bunlarla alay etmenin insanlık dışı bir davranış olduğu yazar tarafından okuyuculara aktarılmıştır.

g) Kıskançlık ve Fesatlık

Mehmet ve Yaşar okulda en iyi arkadaşlardır. Mehmet Yaşar’ kışkanır ve artık ona kötü düşünceler beslemeye başlar. Böylece kötü düşüncelerinden dolayı hem hiçbir zaman mutlu olamaz hem de kendi kötülüğü sonunda yine kendisini bulur. Yazar Mehmet aracılığıyla bu davranışın yanlışlığını ortaya koymuştur.

‘Yaşar’ın okulda en iyi arkadaşı Mehmet’ti. Ama ‘radyo’ haberine en az sevinen de o oldu. O günden sonra Mehmet Yaşar’dan kaçmaya başladı. Onunla eskisi gibi arkadaşlık yapmıyor, fırsat buldukça Yaşar’ı ve radyosunu küçük düşürücü sözler söylüyordu. Yaşar’ın radyosu dert olmuştu ona. Ölesiye kışkanıyordu arkadaşını.’

.....

“Birden koşup geldi. Kümeye sokuldu. ‘Radyonu hırsızlar çalar inşallah!’ diyerek, Yaşar’a omuz vurup fırladı.” (Dayıoğlu, 2009c: 66)

Bir süre sonra Mehmet’ e de ailesi bir radyo alır. Mehmet ona gözü gibi bakar:

‘Lokmayı ağzına atıp ayağa kalktı. Bir yandan karnımı doyurur, bir yandan da şarkı, türkü dinlerim, diye geçiriyordu içinden. Ne var ki tekne yana devrilmişti... Ve radyo yoktu ortada. Evet, yoktu radyo... Başından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi oldu.’

.....

‘Radyosunu bulamayınca ‘Yok, yok, yok!..’ diyerek saçını başını yolmaya başladı. Sonra hırsız geldi aklına. Tüyleri diken diken oldu.’

“Suna ‘Mehmet’e acımadım,’ dedi. ‘İğneyi kendine, çuvaldızı başkalarına batır’ demiş atalarımız... Ana oğul ikide bir Yaşar’ın radyosunun çalınmasını diliyorlardı. Bu kötü dilek sonunda kendi başlarına geldi.” (Dayıoğlu, 2009c: 68)

Kıskançlığın, insanları çekememenin ve fesatlığın ne kadar kötü bir his olduğunu, zararlı çıkacak olanın her zaman bu duyguların sahibi olacağı vurgulanmıştır.

h) Çalışmak ve Zorluklara Alışmak

Kara Sıpa adlı öyküde bir eşeğin tembelliği ve miskinliği konu edilmektedir. Buradan yola çıkarak tembelliğin ve miskinliğin çirkinliği ele alınmıştır.

“Hemen o gün ahırdaki küçük semerlerden birini getirip eşeğin sırtına yerleştirdi. Kara sıpa bu işten hiç hoşlanmamıştı. Sırtıma koca bir değirmen taşı koydular sanki diye dertleniyordu... O gün ve gece semeri sırtından çıkarmadılar. Kara sıpa annesine huysuzluk yapıyor, ‘Ben semer falan istemem. Çıkarsınlar bunu sırtımdan.’ diyerek tepiniyordu.

Annesi ona çok kızıyor, ‘Ahmet Ağa seni boş yere mi besleyecek? Köydeki bütün hayvanlar gibi sen de yediğin yemlerin karşılığını çalışarak ödemelisin,’ diye çıkışıyordu.

Kara sıpa, 'Olmaz.' Diyordu. 'Ben çalışmam. Bu semeri de sırtımdan uğraşır, atarım.'

Annesi kara sıpaya arka ayaklarıyla güçlü bir çifte savurdu. 'Hem tembel, hem de aptalsın.' (Dayıoğlu, 2009c: 71)

Kara sıpa bir yandan yürüyor, bir yandan da beterin beteri varmış, soru görmeyince kolayını, kötüyü bilmeyince iyinin değerini anlamak zormuş, diye düşünüyordu. O gün ilk kez karnını alının teriyle doyurdu... O günkü yemin tadı bir başkaydı. Bunu söylediği zaman anası, 'Elbette,' dedi. 'Bugün emeğinin yemeğini yiyorsun. En tatlı yiyecek, alın teriyle elde edilen yemdir...' (Dayıoğlu, 2009c: 74)

Yazar bu öyküde okuyucularına çalışmanın, karşılığını almanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu; insanların hayatta zorlukları gördükçe yaşadıklarının küçük ve üzülmeye değmeyecek tatlı hüznler olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

1) *Sevgi*

Yılanların Dostu adlı öyküde iki kardeşten birinin diğerine olan kıskançlığı yüzünden öğretmenlerini öldürmek istemesi ancak sevginin gücünün buna engel oluşu anlatılır.

'Saku, öğretmenden öç alma tutkusuna kapılmıştı. Günlerce düşünüp taşındı. Sonunda ilginç bir öç alma yolu buldu. Birkaç gün üst üste ormana gidip yılan yuvalarını araştırdı. Zehirli yılanlardan birinin yuvasından bir avuç dolusu yılan yumurtası buldu. Hemen onları aldı.'

.....

"Evin önündeki ağaçlardan birinin altına bir karış derinliğinde bir çukur kazdı. Yılan yumurtalarını oraya yerleştirdi. Üstlerini kaba saba örtüp oradan uzaklaştı.

Amacı onu sevgili kardeşinden ayıran öğretmenini öldürmekti.” (Dayıoğlu, 2009c:77)

Ama kıskanç kardeş öğretmenin yuvadan çıkan yumurtalarla dost olduğunu duyunca daha da sinirlenir.

“Sevgi elektrik gibidir, canlıdan canlıya akar. Onlara sevildiklerini anlıyorlar.” (Dayıoğlu, 2009c: 79)

Ancak Saku amacına ulaşamaz ve kıskançlığı kendi felaketini getirir.

Ertesi sabah öğretmen yılanları doyurmak için erkenden bahçeye çıktı. Süt kabını her zamanki yerine koydu. Ama ortada yedi yılan vardı. Biri yoktu. Şöyle bir bahçeyi dolaşıp sekizinci yılan arayayım, diye düşündü. Birden, ilerde, çiftin dibinde iki büklüm olmuş Saku’yu gördü. Yanında öğretmenin yılanlarından biri vardı. Başı taşla ezilerek öldürülmüştü. Saku gece eve girmek isterken yılan ayağını sokmuştu. O da taşla yılanı öldürmüştü, sonra orda kıvrılıp kalmıştı. (Dayıoğlu, 2009c: 80)

‘Saku cezasını buldu.’ (Dayıoğlu, , 2009c:81)

Yazar okuyucularına bu öykü aracılığıyla düşünülen kötülüklerin er geç düşünenin başına geleceğini ve sevginin her şeyin çözümü olduğunu iletmektedir.

i) Bencillik

Yazar Büyülü Mağara adlı öyküde açgözlülüğünün ve bencilliğinin kurbanı olan birini anlatmaktadır. Her şeye tek başına sahip olmak isteyen Bekir bu tutkularının cezasına çarptır.

“Düşünüp taşınmış, bulacakları altınları üçe bölmenin gereksiz olduğu kanısına

varmıştı. Kısacası, altınlara tek başına sahip olmak istiyordu.” (Dayıoğlu, 2009c: 84)

“Oysa mağarada ne cin vardı, ne peri. Çıralar yeraltından sızan zehirli bir gazın etkisiyle sönüyordu. Bekir gazın etkisiyle bayılıp kendinden geçmişti. Arkadaşları yetişmeselerdi, o da kendinden önce mağaraya giren adam gibi orada ölüp kalacaktı.” (Dayıoğlu, 2009c:88)

.....

“Bekir bencilliğin cezasını çekti.” (Dayıoğlu, 2009c: 88)

Bencilik ve çıkarıcılık insanların kendi sonunu hazırlayabilecek nitelikteki kötü davranışlardır. Yazar bunu bu öykü aracılığıyla iletmiştir.

j) Özgürlük, Düşmanca Hırslar ve Savaş

Yazar Leylek ile Akilopanta Kuşu adlı öyküde düşmanca hırslarla yok olan bir Akilopanta soyunun yaşadığı sonla, leyleğin kötü düşüncelerinden vazgeçmesini ve gerçeğin farkına varmasını konu edinmiştir. Bu öyküde yersiz hırsların sonuçlarına dair ipuçlarıyla okuyuculara bu davranışın kötülüğü iletilmiştir.

‘Sürülerden birinde Aktak adlı bir genç leylek vardı. Göç sırasında sürü başının izlediği yolları hiç beğenmiyordu. Tek amacı sürü başı olmaktı.’

.....

Aslında leylekler göç sırasında hep aynı yolları izlerlerdi. Bu, atadan kalma bir kuraldı ve bu kuralı hiç kimse değiştiremezdi. Aktak birkaç genç leylekle anlaşp, sürü başı olan leyleği ortadan kaldırmaya karar verdi. Bu işi gerçekleştirebilirse hemen göç kafilesinin başına geçip yönetimi ele alacaktı. (Dayıoğlu, 2009c:90)

Akilopanta kuşuyla karşılaşan leylek onun hikâyesini dinleyerek bu düşüncelerinden vaz geçer.

Bir gün ormanda kötü ruhlu bir Akilopanta türedi. Tüm Akilopanta türüne kral olmak tutkusuna kapıldı. Oysa biz özgür yaşamaya alışmıştık. Kralımız yoktu bizim. Aramızda çıkan anlaşmazlıkları, türümüzün yaşlısı bilge Akilopanta giderirdi. Onun kimsenin özgürlüğünde gözü yoktu. Bizler özgürlüğümüzü kötü Akilopantaya kaptırmak istemiyorduk. Ama o bizi zorla buyruğu altına almaya çalışıyordu. Bilge Akilopanta bize ‘Özgürlük her şeyden değerlidir. Hatta yaşamaktan bile. Ona teslim olmayalım.’ Diyerek öğüt verdi. Böylece ormandaki Akilopantalar ikiye bölündüler. Kötü Akilopanta bazı soydaşlarımızı kandırıp kendi yanına çekmişti. İki taraf arasında kıran kırana savaş başladı. Bu savaş yıllarca sürdü. Ormanda, rahat, dirlik kalmadı. Ağaçlar dal, budak salmadılar. Mantarlar bitmez oldu. Coşkun dereler durgunlaştı. Çevremizdeki canlılar bizi kınıyor ve bize küsüyorlardı... Elbette böyle olacaktı. Birbirine kıyan bir soyu kim severdi? Kötü Akilopantalar korkunç bir baskın yapıp, bilge Akilopantayı da öldürdüler. Bu olaydan sonra savaş büsbütün hızlandı. Orman Akilopanta ölüsünden geçilmez oldu... Dağlar taşlar dile gelip, Akilopanta soyuna lanet yağdırdılar. (Dayıoğlu, 2009c: 93-94)

.....

“Aktak leyleğin içini sevinç kapladı. Sürü başını öldürmeyi düşündüğü için çok utanıyordu. ” (Dayıoğlu, 2009c: 95)

Düşmanca hırs ve tutkulara kapılmanın ne gibi kötü durumlara neden olduğu ve özgürlüğün değişilmez bir kavram olduğu vurgulanmıştır.

k) Çalışmanın Faydaları

Cüce Cin adlı öyküde yazar iş yapmanın ve çalışkanlığın faydasını belirtmiştir.

“Yolcu,’ İşsize şeytan iş bulur. İş kişinin şeytana uymasına engel olur demiş.”
(Dayıoğlu, 2009c: 100)

Çalışmanın faydaları, boş zaman geçirmenin, tembelliğin insanı kötü şeylere sürükleyeceği okuyuculara iletilmiştir.

l) Kitap Okumanın Faydaları ve Tembellik

Yazar, tembelliğin ve sorumsuzluğun ne kadar kötü bir davranış olduğunu Ümit’in Gördüğü Düş adlı hikâye aracılığıyla okurlarına iletmek istemiştir.

Ümit varlıklı bir ailenin tek çocuğuydu. Annesi babası ve öğretmeni onu iyi bir insan olarak yetiştirebilmek için ellerinden geleni yapıyordu. Ama Ümit, bencil, savruk ve tembel bir çocuktur. Öğretmeni onu sık sık yanına çağırır, ‘Derslerini çalış, ödevlerini gününde yap. Defter ve kitaplarını temiz tut. Boyasız kundurayla gezme. Çarpık yakalı, düşük çoraplı, burnu ve elleri kirli bir çocuktan kimse hoşlanmaz.’ Diye öğüt verirdi. (Dayıoğlu, 2009c: 104)

.....

Ancak Ümit bunları yapmaktan hiç hoşlanmaz.

‘Ben bunlardan hoşlanmıyorum. Sokakta arkadaşlarımla top ve bilye oynamak istiyorum. Eve kapanıp kitap okumak, resim yapmak, radyo dinlemek neye yarar?’

Kitaplar bize iyiliği, doğruluğu ve insancıl olmayı öğretir. Resim yapmak insanı dinlendirir. Çocuklar için hazırlanan radyo

programları sizleri yurduna, ulusuna ve insanlığa yararlı kişiler olarak yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Bu programları izleyen çocuklar hem eğlenir, hem de iyi insan olmanın yollarını öğrenirler... Oysa sokaklar çocukları kötülüğe sürükler. (Dayıoğlu, 2009c:104-105)

Ümit bir gece rüyasında kendini sorumsuz bir çoban olarak görür ve onun yüzünden tüm koyunlar mahvolur. Bu rüyadan etkilenen Ümit artık olması gerektiği gibi bir çocuk olur.

m) Yardımseverlik

Yazar, Korkuluk ile Yaralı Serçe adlı öyküde yaralı bir serçe ile korkuluğun arasındaki yardımlaşmayı ve dostluğu anlatır. Serçenin kanadı yaralıdır. Bu yüzden karnını doyuramamıştır ve açlıktan ölmek üzere olan serçenin yardımına korkuluk koşar.

“Sen yaralısın, uçamazsın. Sana yardım etmem gerek. Buraya her zaman gelebilirsin. Başımın üstünde yerin var.” (Dayıoğlu, 2009c:111)

.....

Sonbaharın bitimine doğru soğuklar başladı. Sık sık yağmur yağıyor, rüzgâr sert esiyordu. Bir gün şapkanın üstündeki yuva dağılıp gitti. Serçe buna çok üzüldü. Kışı geçirmek için kuytu bir çatı arasında kendine yuva yaptı. Korkuluk çok dertliydi. ‘Koskoca bahçede kapkaranlık gecelerde, yağmur ve kar altında tek başına nasıl kalabilirim?’ diyordu. (Dayıoğlu, 2009c: 111)

“Bir gün, havada fırtına ve kar kokusu var, çok korkuyorum, diye sızlandı.” (Dayıoğlu, 2009c: 112)

“ Serçe, ‘Korkma,’ dedi. ‘Kar yağarsa yanından hiç ayrılmam.’ (Dayıoğlu,

2009c:112)

.....

“Güzel bir masal bu . Serçecik iyiliğin değerini bilen bir kuşmuş. Kötü gününde ona yardım eden korkuluğa borcunu canıyla ödedi...” (Dayıoğlu,2009c:112)

Yardımseverliğin, dostluğun, sevginin insanca davranışlar ve duygular olduğu ve buna sahip olanları mutlu ettiği okuyuculara aktarılmaya çalışılmıştır.

n) Hayvan Sevgisi

Evlerinin önünde her sabah ölü bir güvercin bulan baba ve oğul bu duruma çok üzülmemektedirler. Baba sonunda güvercinlerin neden öldüğünü anlar ve onları kurtarmak için elinden geleni yapar.

“Baba oğul önce şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzüne baktılar. Sonra Yusuf koşup ölü kuşları eline aldı. İkisi de henüz sıcacıktı. Yusuf’un içi burkuldu. Gözlerinden tomur tomur yaşlar döküldü.” (Dayıoğlu, 2009c: 122)

.....

“Kuşlar pınara inerken bu korkuluklardan ürküp, çatımıza doğru alçalamazlar. Böylece ölümden kurtulmuş olurlar. Haydi, hemen işe başlayalım.” (Dayıoğlu, 2009: c:123)

Burada hayvan sevgisi ve aynı durumdaki insanlara yapılan her yardım ve fedakârlığın hayvanlar için de gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

o) Kitap Sevgisizliği ve Armağana Saygısızlık

Can arkadaşı Aksel’in doğum günü için ona bir kitap hediye etmiştir. Ancak

Aksel, hediyelerin içinde ona aldığı kitabın da olduğunu görünce kitaba dönüp bakmaz.

“Arkadaşları gidince, Aksel hemen armağan paketlerini açmaya girişti. Renkli kalemler, suluboyalar, oyuncak araba, uçak, plastik askerler ve birçok kitap getirmişti arkadaşları. Aksel kitaplara dönüp bakmadı bile. Keşke kitap yerine herkes oyuncak getirmiş olsaydı... Kitabı ne yapacağım, diye geçirdi içinden.” (Dayıoğlu, 2009c:125-126)

.....

“Kitap en güzel armağan bence. Oyuncaklar kısa bir süre sonra bozulup kırılacak. Ya da bıkacaksın onlardan. Kitaplar öyle mi? Her biri çeşit çeşit bilgilerle dolu. İyiyi, güzeli ve doğruyu, iyi seçilmiş kitaplar aşılabilir insana.” (Dayıoğlu, 2009c:126)

Arkadaşının doğum gününe giderken ona hediye almayı unutan Aksel kendi doğum gününde getirilen kitaplardan birini alıp götürdü. Ancak götürdüğü kitabın doğum gününe gittiği arkadaşı tarafından kendisine getirildiğinden hiç haberi bile yoktu.

“Hayır, Aksel, kitabın değerini biliyorum, ona darılmadım. Ama dün bana, doğum gününde benim sana armağan ettiğim kitabı getirmişsin. İçini açıp okumadın mı? İlk sayfasına, ‘Kardeşim Aksel, doğum günün kutlu olsun’ diye yazmış, altına da imzamı atmıştım.” (Dayıoğlu, 2009c:128)

Yazar bu öykü aracılığıyla okuyucularına bize gelen tüm armağanlara gereken değeri vermemiz gerektiğini ve kitabın önemini anlatmaya çalışmıştır.

ö) Kendini İfade Edememe

Yazar, sınıfta ayakkabısını çöp kutusunda bırakmak zorunda kalan öğrenciyi derse kaldırmak ister. Ama Fatoş durumu açıklayamadığından zor durumda kalır.

“Fatoş çekine çekine ayağa kalktı. Ama tahtaya kalmak istemiyordu.”
(Dayıoğlu, 2009c:131)

.....

‘Fatoş önce ağlayacak gibi oldu. Sonra gülümseyerek cevapladı.

‘Çöp kutusunda öğretmenim.’

“Haklı olduğun konularda kızarıp bozararak susman doğru değil. Başına geleni, terbiyeli bir dille karşındakine anlatıp kendini savunmalısın. Yoksa boş yere suçlu duruma düşersin.” (Dayıoğlu, 2009c:131-132)

Yazar, okuyucularına, hangi durumda olursak olalım haklıyken kendimizi savunup ifade etmemiz gerektiğini iletmeye çalışmıştır.

p) Kötü Niyetin Kendine Dönmesi

Piyangodaki Kurbağa adlı öyküde arkadaşlarına kötü bir şaka yapmak isteyen bir çocuğun sonunda kötü niyetle kendinin karşılaşması anlatılır.

“Çetin okulun ve semtin en yaramaz çocuğuydu. Arkadaşlarına akla gelmedik şakalar yapar, çevresindekileri sor duruma düşürüp keyiflenirdi.” (Dayıoğlu, 2009c: 134)

.....

‘Çetin elini torbaya soktu. Numara yazılı kâğıtlardan birini çekti.

‘On beş!’

Emine paketlere göz attı.

“On beş numara, işte şu büyük kutu,’ diyerek ellerini çırpı. Çocuklar ‘Yaşasın, piyangoğun en kocaman armağanı Çetin’e çıktı!’ diye bağıştılar. Çetin kıpkırmızı olmuştu.” (Dayıoğlu, 2009c:135)

“Bir ara Tomris ‘O kutuyu kim getirmişti?’ diye sordu. Çocuklar hep bir ağızdan yanıtladılar: ‘Kutuyu Çetin getirmişti. Bizim için hazırladığı yılbaşı armağanı kendisine çıktı...’ (Dayıoğlu, 2009c:135)

Yazar bu öyküsünde okurlarına insanları zor duruma düşürmek isterken zor duruma düşenin kendimiz olabileceğini vurgulamak istemiştir.

r) Hayvan Sevgisi

Köpek Paltosu adlı öyküde varlıklı bir ailenin köpeğine örülmüş olan giysi, denemek için bir sokak köpeğine giydirilince köpek onu bir daha vermek istemez.

“ ‘Bırakın’ diye bağırdı çocuklara. Yün giysi onu ısıttı. Besbelli vermek istemiyor. Üstelik çok da yakıştı haylaza. Olan oldu, artık üstüne varmayın. Giysiyi söküp üstünden almanız haksızlık olur. Süs köpeğinin canı can da yavru köpeğinki patlıcan mı?...” (Dayıoğlu, 2009c :140)

Aynı tema ve ileti Soylu Köpek ile Soysuz Köpek adlı hikâyede de işlenmiştir.

Varlıklı aile, köpeğini bir sokak köpeğinin yanında görünce çok sinirlenir.

“Hanım, Aman Allahım! Soylu köpeğim sokak köpeklerinin saldırısına uğramış’ diye bağırırken, hizmetçi süpürgeyi kapıp yavru köpekle anasının üstüne saldırdı. Onları döve döve bahçe kapısından sokağa attı.” (Dayıoğlu, 2009c:148)

.....

“O sırada anne köpek, yavrusuyla boş bir arsaya sığınmıştı. Küçük, korkudan,

acıdan ve açlıktan tir tir titriyordu. Annesi hiç durmadan yaralarını yalayarak, yavrusunun acılarını dindirmeye çalışıyordu.” (Dayıoğlu, 2009c :148)

Yazar okuyucularına hayvan sevgisinin ve onlara gösterilmesi gereken özenin tüm hayvanlara verilmesi gerektiği üzerinde durur.

s) Hayvanların Yaşama Alanları

Gökbay, babasıyla çıktığı avda bir sincap görüp onu evine getirir.

“ ‘N’olur babacığım, onu bana ver! Yarın okulda arkadaşlarıma ve öğretmenime gösteririm. Evde boş bir kuş kafesi var. Sincabı orda beslerim...” (Dayıoğlu, 2009c:150)

“Al bakalım. İnşallah pişman olmazsın,’ diyerek sincabı Gökbay’ın eline tutuşturdu.” (Dayıoğlu, 2009c:150)

Sincabın yaşam alanının doğa olduğunu geç de olsa fark eden Gökbay pişman olur.

Birden sincap fırlayıp masanın üstüne atıldı. Kuyruğuyla mürekkep şişesini devirdi. Masa örtüsü ve Gökbay’ın yazdığı yazı mürekkebe bulandı. Gökbay sincabı yakalamaya çalışıyordu. Sincap bunu sezinleyince kitaplığın üstüne sıçradı. Oradaki vazoyu ve su bardağını devirip kırdı. Gökbay telaşla o yana koştu. Sincap ele avuca girmiyor, kıvılcım gibi oradan oraya sıçırıyordu. (Dayıoğlu, 2009c: 151)

.....

“Gökbay, ‘Evet, hem de çok pişmanım,’ diyerek içini çekti.” (Dayıoğlu, Suna’nın Serçeleri, 2009c:51)

Hayvanların da insanlarınki gibi kendilerine ait bir dünya ve yaşam alanları olduğu ve buna saygı duyulması gerektiği yazar tarafından aktarılmak istenmiştir.

ş) Bilinçsizce Hareket Etmek

İki öğrenci okulda işledikleri deneyi kendi başlarına yapmaya kalkışınca tüm mahallenin başına iş açarlar.

‘Anne telaşla atıldı.

‘Samanlıkta ateş yakan mı olmuş?’

‘Yok canım. Çok garip bir şey olmuş. Dediklerine göre gökten ateş düşmüş. Ne olduğu anlaşılamamış. Kocaman, balon gibi bir şeymiş. Alev alev yanarak, döne döne gelmiş, sanmalığın tepesine inmiş.’

‘Babasını dinlerken Ali’nin yüzü sapsarı olmuştu. Birden kapı çalındı. Anne koşup açtı. Mehmet korku ve telaş içinde odaya girdi.

‘Duydun mu Ali, bizim balon yangın çıkarmış!..’ (Dayıoğlu, 2009c: 155)

Yazar bu öyküde okuyucularına kendi başlarına tehlikeli deneylere ya da işlere girişilmemesi ve mutlaka bir bilen eşliğinde yapılması gerektiği iletisini vermiştir.

t) Tembellik ve Söz Dinlememe

Yavru ağaçkakan ağaçları gagalamaya üşenir, tembellik eder.

‘Yavru ağaçkakan,’Olmaz,’ dedi. ‘Ağaçlar çok sert, gagam acır..’ (Dayıoğlu, 2009c:157)

Yavru ağaçkakan bir ara çam sakızı kaplarından birinin

önüne kondu. Gagasıyla birkaç kez kabın dışına burdu. Teneke sesi hoşuna gitti. Oyunu sürdürürken, birden gagası kabın içindeki çamsakızına battı. Bu keskin kokulu yapışkan şeyden hiç hoşlanmadı. Telaşla başını çekip çıkardı. Ama iyi soluk alamıyordu. (Dayıoğlu, 2009c:158-159)

Anne ağaçkakanın sözünü dinlemediği ve tembellik yaptığı için çok pişman oldu.

“Ah, dedi kendi kendine. Ben bir ağaçkakanım, önüme gelen her şeyi ne demeye gagalıyorum? Annem haklı. Bundan sonra gagamı kurtlu ağaçlardan başka bir yere uzatmamalıyım..!” (Dayıoğlu, 2009c: 159)

Yazar ağaçkakan kahramanı aracılığıyla büyüklerin sözlerinin dinlenmesi ve kendi kafamızın dikine gitmememiz gerektiğini vurgulamıştır.

u) Yalan

Bu öyküde yalan söyleyen bir öğrencinin sonunda yaşadığı utanç anlatılır.

“ ‘Ergün, bu matematik kitabı senin mi?’

‘Ergün bir an sustu, sonra kekeleyerek öğretmeni cevapladı.

‘Evet, öğretmenim, benim.’

‘Peki biraz önce gösterdiğin kitap kimindi?’

Ergün kıpkırmızı oldu.’ ” (Dayıoğlu, 2009c:168)

ü) Barış, Sevgi ve Dedikodu

Yazar bu öyküde, sorunların kötü yollarla halledilemeyeceğini, sevginin her zaman üstün geleceğini ve dedikodunun ne kadar çirkin bir davranış olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

İki çok yakın arkadaşın sınıfta kavgası üzerine öğretmenleri onları uyarır.

Uygar insanlar, aralarındaki anlaşmazlıkları, toplum kurallarına göre giderme yolunu tutarlar. Dünya ulusları bile, aralarındaki uyuşmazlık çıkınca hemen silaha sarılıp birbirleriyle savaşa girişmezler. Önce Birleşmiş Milletler Örgütüne başvururlar. Bu örgütün, uluslar arası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözümlemek için kurulduğunu geçen yıl öğrenmiştiniz. Toplum içinde herkes aklına geldiği gibi davranmaya kalkışsaydı, insanlar birbirlerine girerlerdi. Dünyada dirlik düzen kalmazdı. Böylesi mi iyi, yoksa barış içinde yaşamak mı? (Dayıoğlu, 2009c: 170-171)

.....

“Barış içinde yaşayabilmek için birbirimizi sevip saymalısınız. Aklına geldiği gibi davranmamalı, yasalara, kurallara uymalısınız.” (Dayıoğlu,2009c: 171)

.....

“Çocuklar, halk arasında ‘ dedikodu’ diye adlandırılan laf taşıma çok kötü bir huydur. Dedikodu anlaşmazlıkların, kavgaların, dövüşlerin, hatta cinayetlerin anahtarıdır.” (Dayıoğlu, 2009c: 171)

.....

“Birbirinizi eskisi gibi sevin davranışlarınızda ölçülü olun ve kötü huylu kişilerin taşıdığı asılsız sözlere uyup çevrenizdekileri kırmayın.” (Dayıoğlu, 2009c: 171)

v) *Çalışmak ve Boş Zamanları Değerlendirmek*

Bu öyküde yaz tatilini boş oturarak geçirmek yerine öğretmenin konuşmaları üzerine çalışarak değerlendirmek isteyen Uluç'un hikâyesi anlatılır. Hikâye aracılığıyla verilmek istenen düşünce, boş zamanların değerlendirilmesi gerektiği ve çalışmanın bir erdem olduğudur.

Düzensiz bir tatil yaşamı, bugüne değin edindiğiniz iyi alışkanlıkları kısa sürede yok eder. Bunun için uyku, yemek ve oyun saatlerinizi iyi düzenleyin. Bu arada günlerinizi değerlendirin. Evde ve sokakta başıboş ve amaçsız gezip dolaşmak sizi tembelliğe sürükler. Tembelliği alışkanlık haline getirirseniz, gelecek yıl okulda zorluk çekersiniz. Bu nedenle tatilde boş durmayıp yararlı işler yapmalısınız. (Dayıoğlu, 2009c:172-173)

.....

“Ülkemizin tembel, hazır yiyici ve kendinden yana insanlara değil, çalışkan, alın terinin karşılığını yiyen, insancıl yurttaşlara gereksinimi var. Yurdun gerçek sahibi onlar olacaklar. Ulusumuzu onlar yüceltecekler.” (Dayıoğlu, 2009c: 174)

Yazar bu öyküde okurlarına zamanın değerli olduğunu bunu çalışarak; kendimize ve ülkemize faydalı işler yaparak geçirmemiz gerektiğini iletmektedir.

y) *İşe Gereken Önemi Vermemek*

Sucu Uluç hikâyesinde Uluç yaz tatilini çalışarak değerlendirmek istemiştir. Ancak yaptığı işe gereken önemi vermediği için tüm uğraşı boşa gitmiştir.

“İkindiye dek bidon yarıya dek boşaldı. O saate değin on beş lira kazanmıştı, ama yorulmuştu. Üstelik bunaltıcı bir sıcak bastırmıştı. Bahçeye gelen giden yoktu. Gölgelek bir yere oturup dinlenmeye karar verdi. Otururken yanına birkaç çocuk geldi.

Selamlaşıp tanıştılar.” (Dayıoğlu, 2009c: 175)

.....

‘Uluç kendini oyuna öyle bir kaptırmıştı ki, kazandıkça sevinçten uçuyor, ütöldükçe arkadaşlarına kaptırdığı bilyeleri almak için kendinden geçercesine oyuna girişiyordu.

“Böylece saatler geçti. Güneş batmak üzereydi. Çocuklar birer birer dağıldılar. Uluç yalnız kalınca, gerideki ıhlamur ağacının altına bıraktığı bidonu aradı. Ama bulamadı. O bilye oynarken bidonu çalmışlardı. Uluç üzüntüyle içini çekti. Keşke iş sırasında oyun oynamasaydım. Anneme ne derim şimdi?” (Dayıoğlu, 2009c: 175-176)

Yazar bu öyküyle iş sırasında tüm dikkatimizi ona yöneltmemiz gerektiğini başka şeylerle ilgilenirsek yaptığımız işin hakkını veremeyeceğimizi vurgulamıştır.

z) Bencillik

Bir karganın gözcülük ederek diğerlerinin beslenmeleri planlanır. Tüm kargalar önce gözcülük ederek bir karganın karnını doyurmasını beklerler. Bencil karga karnını doyurup da sıra gözcülük etmeye gelince işi savsaklar ve arkadaşlarının kötü şeyler yaşamalarına sebep olur.

“Koca karga,’ Hepimiz senin sözüne güvenerek tarlaya giriyoruz. Gözünü dört aç. Çiftçi bizi görüp de tüfeğine doğru giderse, var gücünle bağırmaya başla. Hep birlikte kaçıp canımızı kurtaralım.’ Dedi.”

.....

“Genç karga gerçekten bir süre çiftçiye gözledi. Sonra yavaş yavaş gevşemeye başladı. Sırtını ısıtan güneş ve kursağındaki aşırı dolgunluk, ona uyku isteği veriyordu. Az sonra, üzerine çöken ağırlığa yenildi. Üstüne aldığı sorumluluğu unutarak uykuya

geçti.” (Dayıoğlu, 2009c:143)

“Genç karga silah sesiyle uyanıp korkuyla yerinden fırladı. Öteki kargalar neye uğradıklarını bilemediler. Acı acı gaklayarak sağa sola uçuştular. İçlerinden beş tanesi vurulmuştu.”

.....

“Öfkeli kargalar, gözcülük yaparken uyuyakalan sorumsuz kargayı iyice dövdüler. Tüylerini yolup kanat teleklerini kopararak, onu orada cascavlak bırakıp gittiler.” (Dayıoğlu,2009c:144)

Yazar, okurlarına kargaların bencilce davranışları sonunda yaşadıkları ile bencilliğin ne kadar kötü bir davranış olduğunu ve sonuçlarının da ağır olabileceği düşüncesini aktarmaktadır.

Yazarın romana ait düşünceleri

Bu kitabın yazılış serüvenini anlatabilmek için 1960’lı yıllara dönmem gerek. O yıllar, ailemiz için gerçekten zor yıllardı. Ama olsun. Bizim evde zorluktan yılan yok. Bir yandan öğretmenlik yapıyorum, bir yandan da özel derslere gidiyorum. Öğrencilerimden biri, ilkokul dördüncü sınıfta. Evi bize çok yakın. Özel bir okula gidiyor. Ailenin tek çocuğu. Anne baba biraz yaşlıca. Çocuğun ev ödevleriyle ilgilenemiyorlar. Birileri beni önermiş. Onunla çalışmayı severek üstlendim.

Küçük kızla teras katında ders çalışıyoruz. Odanın penceresi sokağa değil de balkona açılıyor. Küçük kız balkonun bir köşesine ekmek kırıntıları koyuyor. Serçeler gelip karınlarını doyuruyorlar. Yaz kış demeden, serçeler düzenli olarak oraya beslenmeye geliyorlar. Küçük kız yapayalnız bir çocukluk geçiriyor. Ana babanın yaşlıca

olması onun yalnızlığını daha da artırıyor. Kızın her istediği yapılıyor. Yediği önünde, yemediği ardında.

Ancak çocukcağız bülbülün altın kafesteki hali gibi, hiç de mutlu değil. Sonunda bir gün bana iç dünyasını açtı.

.....

‘Biliyor musun Gülten abla, ben bu serçelerle konuşuyorum. Sen onları birbirinin aynı kuşlar olarak görüyorsun. Ama öyle değiller. Her birinde kendine özgü desen ve renkte birer ya da ikişer tüy var. Bu tüyleri sen ayırt edemezsin ama ben bunu yapabiliyorum. Çünkü onları yıllardır avucumda besliyorum. Bu özelliklerine göre her birine bir ad koydum. Onları canım gibi seviyorum. Onlar da beni çok seviyorlar. İnan bana bu serçelerle özel bir dostluğum var.’

.....

Belleğimde yer eden bu anılar yıllar sonra Suna’nın Serçeleri adlı kitabı yazarken su yüzüne çıktı.

.....

“Suna’nın Serçeleri’nin kurgusu akademik incelemelere konu oldu. Ülkemizde bilim kurgu türünde yazılan kitapların öncüsü olarak değerlendirildi.” (Dayıoğlu, 2010a:71-77)

3.1.4. YURDUMU ÖZLEDİM (1977)

Özet

Atıl, kız kardeşi ve ninesi ile birlikte yaşayan, üçüncü sınıf öğrencisi bir

çocuktur. Annesi ve babası Almanya’da işçi olarak çalışır. Ailesi verilecek olan çocuk parası için ilk izinlerinde Atıl’ı da yanlarına alırlar. Almanya hayalleriyle dolan Atıl çocukça duygularla sevinir. Ancak bir yandan da kardeşi ve ninesinden ayrılacağı için üzgündür. Hep beraber yola çıkarlar. Uçağa ilk kez bineceği için çok heyecanlıdır. Yolculuk sırasında tuvalete gitmek ister ve başına gelmedik şey kalmaz. Köy yaşamından çıkıp aniden değişik ortamlara giren Atıl zor anlar yaşar.

Kalacakları yere vardıklarında Atıl büyük hayal kırıklığı yaşar ancak durumu kabullenmek zorundadır. Annesi ve babası onu birçok şeye karşı tembihlerler. Ancak henüz okula başlamadığı için yalnız kalan Atıl çok sıkılır. Bir gün dışarıdan gelen bir ses üzerine dışarı çıkar ve yemeği ocakta unuttur. Yangına neden olur. Kaldıkları yerden başka bir yere yerleşmek zorunda kalırlar.

Tek eğlencesi babasıyla nadiren çıktıkları çarşıdır. Bir seferinde ise kendine bir oyuncak beğenir. Yalnız kaldığı bir zaman kendine güvenerek düşünmeden oraya gider ve kaybolur. Kendinden yaşça büyük olan bayan Frida ile aralarında sıkı bir dostluk başlar. Ona İngilizce dersleri verip onun arkadaşı olur.

Atıl bir sonraki dönem okula başlar. Ancak çok fazla sıkıntı yaşar. Okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri ona durumundan dolayı kötü davranırlar. Ailesi henüz yeterince para biriktiremediği için dönmek istemez. Atıl kendileriyle problemlerini konuştuktan sonra durumun ciddiyetinin farkına varan aile, dönmeye karar verir. Atıl ailesiyle bir süre sonra köye döner ve çok mutlu olurlar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Gurbetçilik

Yazar, romanda Atıl’ın içinde bulunduğu durum aracılığıyla gurbette olmanın verdiği sıkıntılara, yaşattığı zorluklara değinmiştir.

Atıl, yapayalnız kalmıştı. İçinden bir ses ‘Kaç!’ diyordu. ‘Hemen eve dön!’

Kapıyı pencereyi, hatta perdeleri ört, yatağa gir. Yorganın altına saklan!’ Atıl bu sese uymadı. Çekine çekine öğrencilerin arasına karıştı. Ana babalar ona ters ters bakıyordu. Atıl önce aldırmadı. Fakat bulunduğu yerden bekleşenler bir süre sonra onun yanında uzaklaştılar. Bunu sezinleyince Atıl’ın kolu kanadı kırıldı. Ölçüsüz bir eziklikle bahçe kapısına yöneldi. Çıkıp giderek, eve varıp yorganın altına girecek, var gücüyle ağlayacaktı. (Dayıoğlu, 2008e:129)

Atıl, okula başladığında yabancı bir işçi çocuğu olduğu için öğrenciler ve öğretmeni tarafından hep dışlanır. Öğretmeni ve Atıl arasında geçen bir karşılıklı konuşma şu şekildedir:

‘Atıl önce duraksadı. Sonra gücünü toplayarak, ‘N’oldu? Neden gülüyorsunuz?’

Öğretmen kaşlarını çatı.

Çünkü gülünçsün! Okuduğun parçadaki Almanca sözcükleri köylü dilinle öylesine gülünçleştiriyorsun ki, arkadaşların kendilerini tutamıyorlar. Sen okurken sözcüklerin anlamları değişiyor. ‘Kaz’ı ‘Koz’, ‘Evet’i ‘Küvet’, ‘Baş’ı ‘Boş’, ‘Taş’ı ‘Yaş’ olarak okuyorsun. Neden güldüğümüzü anlayabildin mi? Haydi otur. İkide bir parmak kaldırıp arkadaşlarını güldürerek sınıfın düzenini bozma! İyi okuyanları dinle. Hep dinle! (Dayıoğlu, 2008e: 136)

‘Atıl dışarıya çıkıp kapıyı vurdu. Öğretmen ‘Gir!’ deyince, süklüm püklüm içeriye girdi. Yerine oturdu. Sıra arkadaşı onu aşağılamak için fırsat kolluyordu. Yüzüne dik dik bakarak , ‘Hey, öte git biraz,’ dedi. ‘Ne demeye yanıma sokulup duruyorsun?’

“Buranın ötesi senin! Benim tarafa kolunu ya da kitabını kaydırırsan bozuşuruz.” (Dayıoğlu, 2008e: 137)

“Okulda Türk çocuklarının dışında arkada edinmek şöyle dursun, günden güne Almanların gözlerine batan bir diken olmuştu. Yalnız sınıf arkadaşları değil, ikinci, üçüncü sınıf öğrencileri de ona iyi davranmıyorlardı. Oyunlarına almadıkları gibi, uzaktan izlemesini bile hoş görmüyor sık sık tersliyorlardı onu” (Dayıoğlu, 2008e:140)

Atıl’ın babasının kaçak arkadaşı Hasan’ın durumu ise daha kötüdür.

‘Hasan,’ Dur bakalım,’ dedi. ‘Akşam baban gelsin. Onunla bir çıkar yol bulmaya çalışırız. Biraz para biriktirdim. Artırabilirsem, gideceğim buralardan. Yurduma, yuvama döneceğim. Orada açlıktan ölsem bile dert edinmem gayrı. Burada karnım tok, cebimde para var. Ama dirliğim yok. Hep korku, hep hor görülme, aşağılanma, itilip kakılma. Bu durum beni zaten gün be gün öldürüyor. (Dayıoğlu,2008e:141)

“Yabancı işçi çocukları Alman okullarında gerçekten ‘istenmeyen’ sığıntılardı. ” (Dayıoğlu, 2008e:151)

.....

“Atıl bilinçli olmamakla birlikte sınıfta kenara itilmekte oluşundan, öğretmenin derslerde kendisi için zaman ayırmaya yanaşmamasından, orada istenmeyen insan olduğunu seziyordu. Bahar başlarında bu sezgileri, tatsız bir olayla apaçık gerçeğe dönüştü...” (Dayıoğlu, 2008e:151)

Atıl artık sıkıntılarını içinde saklayamamıştır ve ailesine isyan eder:

Her şeyde haksız yere beni suçluyorsun baba. Bugüne kadar başıma gelen abuk sabuk işler, ilgisizlik ve görgüsüzlükten oldu. Köyde doğup büyüdüm. Hemen hop diye Münih’li olamam ya! Okulda istenmediğim, horlanıp aşağılandığım için başarılı olamadım. Tembelliğimden ya da aptallığımdan değil. Aslını sorarsan uyamıyorum buraya. Sevemedim Almanya’yı, hem de hiç sevemedim.

Daha ilk gününden yurdumu özledim. Bu özlem her gün biraz daha artıyor. Elimden gelse her şeyi göze alıp kaçıp gideceğim buralardan. Köyüme gitmek istiyorum. Orada tarlada, harmanda çalışmak, çobanlık etmek bence burada tutsak gibi boynu bükük yaşamaktan çok daha iyi. Köyümde yavan ekmek yemeye ve yamalı giysilerle gezmeye gönüllüyüm. Yeter ki buradan kurtulayım. Dört divan arasında ökseye tutulmuş tarlakuşu gibi yaşamaktan usandım. Köyüme dönüp gönlümce yaşamak istiyorum. (Dayıoğlu, 2008e: 164)

Atıl'ın babası ise bu cümleler üzerine bazı şeylerin farkına varır:

Burada itile kakıla çalışarak üç beş kuruş kazanmaya çabalıyoruz. Emme insanlığımızdan oluyoruz. Onurumuz kırılıyor. Onlara uymak, onlar gibi olma ve hoş görünmek için ister istemez kendimizi yozlaştırıyoruz. Demin oğlan söylenirken dank etti kafama. Varsın paramız kıt, yiyeceğimiz katıksız, giyeceğimiz eski olsun. Emme insan gibi yaşayalım. Göğsümüzü gere gere yaşamının tadına varabiliriz. Bu tadı burada ezilerek kazanacağım milyonlara değişmem gayrı. Oğlan beni uyardı. Yeter be! Gerçekten yeter! Fabrikada ustabaşı, çarşıda tezgâhtar, parkta hiç tanımadığım insanlar, mahallede konu komşu, okulda öğretmen... Hep tepeden bakıyorlar bize. Bu halleri öldürüyor beni. Sanki biz onlar gibi insan değiliz de başka bir yaratıyız. Kaç yıldır hep içime attım bu duygularımı. Oğlan benden yürekli çıktı. Çok bile dayandı yavrucağı. Gidelim, hem de tezden dönelim yurdumuza. Ölümlü dünyada insana bu kadar çile yeter de artar bile! (Dayıoğlu, 2008e: 165)

Atıl ve ailesi İstanbul'a inerler:

“İstanbul'a varıp Yeşilköy Havaalanına inince, üçü de yere diz çöküp vatan toprağını öptüler. Yalnızca onlar değildi toprağı öpenler. Yurt özlemiyle yanıp tutuşan pek çok Türk işçisi, toprağı öpmek için yerlere kapanmışlardı.” (Dayıoğlu, 2008e:167)

Kendi topraklarımda yaşıyorum. Horlanmıyorum, aşağılanmıyorum, dövülüp sövülmüyorum. Almanya'nın insanları, taşı toprağı, sokakta gezen kedisi, köpeğı, daldan dala uçuşan serçeleri bile yabancıydı bana. Onların arasındayken diken üstünde yaşıyordum. Orada iki yıl süreyle hiçbir gün sokakta, evde, parkta, okulda gönlümce koşup coşamadım. Merdivenlerden inip çıkarken bile ölçülü ve korkulu yaşamak çok zor geliyordu bana. Kısacası sığıntı gibiydim Almanya'da. (Dayıoğlu, 2008e:170)

Hiç bir yerin insanın kendi ülkesindeki huzuru ve mutluluğı sağlamayacağı vurgulanmak istenmiştir.

b) Yurda ve Kültüre Bağlılık

Atıl'ın köyünden ayrılacağı gün öğretmeni ona şunları söylemiştir:

Sen binlerce yıllık şanlı geçmişı olan yüce ve soylu bir ulusun çocuğusun. Türk olmakla övünmeli, onların karşısında ezik durmamalısın! Orada ülkeni ve ulusunu küçük düşürecek davranışlarda bulunmaktan sakın! Çevrendekiler ne yaparsa yapsınlar ne söylerse söylesinler, Türk olduğunu hiçbir zaman unutma! Senin vatanın burası; er geç geri döneceksin topraklara. Onun için geleneklerimizi, inançlarımızı aklından çıkarma! Oradaki ulusların birçok konuda bizden daha uygar, daha varlıklı, daha güçlü olduklarını anlayacaksın. Ama gördüklerin gözlerini kamaştırmamasın. Ülken, ulusun küçülmesin gözünde. Oradaki tüm iyi ve güzel şeyleri ülkende nasıl gerçekleştireceğini düşün. Her şeye hep o gözle bak! Birlikte yaşayacağın insanların da kendilerine özgü gelenekleri, töreleri ve inançları var. Bunlara saygı göster! Ama sakın hiçbirini benimseme! Kendi töre ve inançlarından sapıp soysuzlaşma! Bu sözlerimle neler demek istediğimi anlayabiliyorsun değil mi, oğlum? (Dayıoğlu, 2008e: 10-11)

.....

‘Almanya’da bozulma, hep Türk olarak kal!’ (Dayıoğlu, 2008e: 11)

Atıl, babasının yurt dışında Türk olan ancak tanımadığı insanlarla sohbet ettiğini görür.

“Atıl o zaman yabancı bir ülkede başka başka kent, kasaba ya da köyden gelmenin önemsiz olduğunu anladı. Yurdun dört bir yanından gelen Türk işçilerini birbirine çeken güçlü bağın ‘ulusal bağ’ olduğunu sezinledi.” (Dayıoğlu, 2008e: 71)

Atıl ve Türk arkadaşları okulda 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nı kutlarlar.

‘Hatice sabırsızlandı.

‘Ayın kaç olduğunu Türkçe söyleyin!’

Atıl ‘29 Ekim!’ diye bağırdı.

‘Nee?’ dedi çocuklar. ‘Bugün 29 Ekim haa!’

Hatice sevinçle ellerini çırpı.

‘Evet, dünkü gazetede yurdumuzda yapılan bayram hazırlıklarından söz ediliyordu. Bugün biz de bir şeyler yapalım. Cumhuriyet Bayram’ımızı kutlayalım.’

Atıl coşkuyla söze karıştı.

‘Yaşasın Cumhuriyet Bayram’ımız!’ (Dayıoğlu, 2008e: 138)

‘Gözlerini bayrağa dikerek dillerinin döndüğünce İstiklal Marşı’nı söylediler. Dördünün de göğüsleri kabardı, içleri coştı, gözlerinden yaşlar boşandı.’ (Dayıoğlu,

2008e:139)

.....

‘Dördü de Türk bayrağını öptüler.’ (Dayıoğlu, 2008e:139)

Atıl yurdunun Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili başarılarını duydukça kıvanç duyar.

“Atıl ordumuzun Kıbrıs’ta kazandığı başarılarını duydukça sevinçten uçuyordu. Türk olmanın verdiği onur, onu güçlendiriyordu. Sokaklarda başı dik geziyor, arkadaşlarının yanında artık eskisi gibi ezik durmuyordu.” (Dayıoğlu, 2008e: 157)

“Türkçeyi öylesine özlemişti ki hiç tanımadığı kimselerin birbirleriyle konuşmalarını dinlerken bile kendinden geçiyordu. Sokaklardaki reklamlara film afişlerine hatta sokak ve dükkân adlarına bakarken bile göğsü kıvançla kabarıyordu.” (Dayıoğlu, 2008e:167)

Atıl yurdunun farkının hep bilincindeydi.

“Ya köyün insanları!... Onlar bambaşkaydı. Her şeyleriyle bambaşka. İnsancıl, konuksever, hoşgörülü, gösteriştan uzak, alçakgönüllü, saygılı ve sevecen...’Ahh!’ dedi Ayıl. ‘Yabancılar bir gelse de görse insanımızı!’ (Dayıoğlu, 2008e:171)

Yazar bu cümlelerle yurdunu ve onun insanların güzelliklerini okuyucularına iletme istemiştir. Vatan kavramının değeri, onun hiçbir şeye değışilmeyeceğı düşünceleri vurgulanmıştır.

c) Paylaşıcılık

Atıl daha Almanya’ya gitmeden oradan arkadaşlarına neler getireceğini

düşünmektedir.

“Anamla babamın getirdiği tüm Almanya oyuncaklarını size armağan edeceğim. Nasıl olsa bana oradan yenilerini alırlar. İsteyen okuldan çıkar çıkmaz bize gelsin. Bir sepet oyuncağım var evde. Taksiler, trenler, tüfekler, askerler, bir torba da çiçekli üfürgeç...!” (Dayıoğlu, 2008e: 10)

Almanya’daki oyuncakçı dükkânlarını görüp imrenir.

“Ana bunların tümü benim olsaydı emme iyi olurdu ha!”

Anası güldü, ‘Deli misin oğul? N’edeceksin bunca oyuncağı?’

“Köye götürürdüm. Bebekleri kızlara, arabaları, uçakları, trenleri, silahları, bıçakları oğlanlara dağıtırdım. Alaman çocukları gibi bizim köyün çocukları da sevinir gönenirdi.” (Dayıoğlu, 2008e: 68)

Bu durumla paylaşmanın, insanlara karşı gösterilen bir sevgi davranışı olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

d)Annenin Evladına Sevgisi

Atıl’ın annesi kızından ayrılacağı için üzülmemektedir. Bu durum bir annenin evladına olan yüce sevgisi ve bağlılığını göstermektedir. Annelerin fedakârlıkları ve sevgilerinin büyüklüğü anlatılmaya çalışılmıştır.

“Emme kolay değil yavrumdan ayrılmak. Oralar da kokusu burnumda tütüyor, görüntüsü gözlerimin önünden gitmiyor. Bir türlü unutup avunamıyorum.” (Dayıoğlu, 2008e: 14)

“Bazı günler yavrularımın özlemi bir tutam çıra oluyor, yüreğimi yakıp tutuşturuyor. Kanatlanıp uçmak geliyor içimden. Para, pul, yoksulluk moksulluk silinip

gidiyor gözümden... Yüreğim özlemle sızım sızım sızlayıp dururken, hık demeden yürütüyorum elimdeki işi.” (Dayıoğlu, 2008e: 15)

“Kolay mı yavrumdan, yurdumdan, yuvamdan kopup gurbete gidiyorum.” (Dayıoğlu, 2008e: 45)

‘Hani sana özlemimden yakınır dururdum ya!... Emme şimdi de köydeki küçük kızın özlemi yüreğimi dağlıyor.’ (Dayıoğlu, 2008e: 60)

Bir akşam yemeği sırasında annenin aklına küçük kızı düşer.

“Atıl Ayşan kızın diliyle konuşmaya başlayınca, ana kaşığı tabakta bıraktı. Lokmalar boğazına dizilmişti. Gözlerinden yaşlar boşandı.” (Dayıoğlu, 2008e:112)

“Özlesem ne olacak, özlemesem ne olacak? Elimden bir şey gelmiyor ki. Aslını sorarsan, Ayşan kız burnumda tütüyor. Her gece düşümde yüzünü, kıvrıcık saçlarına gömüp doyasıya kokluyorum. Sonra ağlayarak uyanıyorum. Bir de bakıyorum ki ne Ayşan kız var ne kıvrıcık saçları...” (Dayıoğlu, 2008e: 161)

Bir annenin evladına olan bağlılığı ve sevgisi hayattaki en yüce sevgi ve bağlılıktır. Yazar bu durumu okuyucularına bir örnekle açıklamaya çalışmıştır.

e) Savaş

Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de savaşın ortaya ne gibi kötü durumlar çıkaracağını okurlarına hatırlatmak ve benimsetmek istemiştir.

Dünya büyük, üstelik üzerinde hepimize yer var. Canlılar birbirlerinin yaşam ortamlarına göz dikip savaşmazlarsa, dünyada rahat rahat yaşanabilir. Ama barışa, hayvanlar şöyle dursun, insanlar bile uymuyor. Hayvanlar çevrelerine acıktıkça saldırırlar. İnsanlar tersine doydukça daha çok isterler. İstediklerini elde edemediler mi

silaha sarılır, savaşı, savaşı, savaşırlar... Dünya kana bulanır. Yüz binlerce insan öldürölür, uygarlıklar yok edilir. Savaşı düşündükçe hayvanlardan utanırım. Onlar birbirleriyle böylesine savaşımazlar. (Dayıoğlu, 2008e: 96)

Diğer eserlerinde de olduğu gibi bu eserde de savaşı insanlara nasıl etki edeceği ve sonuçlarının neler olabileceği konusunda uyarmaktadır.

Yazarın romana dair düşünceleri

Bu romanı yazdığım yıllarda, yaşamımızda epey bir gelişme olmuştu. Örneğin, Millîyet gazetesinin ikinci sayfasında yer alan Düşünenlerin Düşünceleri adlı sütunlarda, sıklıkla yazılarım yayımlanıyordu. Eğitim öğretim ya da sosyolojik eleştiriler içeren bu yazılar, okurların ilgisini çekip beğenilerini kazanıyordu.

1971 yılında hem iki romanım yayımlanmış hem de yurtdışına çıkma olanağı bulmuştum. Bu ilk yolculuğun hedefi Almanya'ya ulaşmaktır. Yurtdışında çalışan işçi ailelerin çocuklarının eğitim öğretim sorunları bir öğretmen olarak beni çok etkilemişti. Almanlaşmakla Türk kalmak arasında bocalayıp cehennem hayatı yaşayanlar çoğunluktaaydı.

Bu yüzden Millîyet gazetesinin desteğiyle bu soruna eğildim. Bu çalışmalar sırasında edindiğim bilgiler, yaptığım gözlemler beni Yurdumu Özledim adlı romanı yazmak için tetikledi. Bu roman önce Millîyet Çocuk dergisinde bir yıl süreyle dizi olarak yayımlandı. Sonra kitap haline getirilerek Millîyet Yayınları'nın çocuk romanları dizisinde yerini aldı. (Dayıoğlu, 2010a: 83-86)

3.1.5. BEN BÜYÜYÜNCE(1979)

Özet

Sınıkçılar köydeki kırık çıkık işleriyle uğraşır. Bir gün yanlış kaynama nedeniyle Ayıngacı'lardan birinin bacağının kangren olmasına neden olur. Sınıkçılar'dan alınan öç ile kan davası başlar. Sınıkıcı'lardan Mehmet'in Erek adında bir oğlu olur. Babaannesi Erek'in büyüyünce amcasının intikamını almasını ister ancak başta dedesi olmak üzere tüm aile buna karşı çıkar.

Amca İsmail, kıskançlığına esir olup İdris ve Ömer'in ölümüne neden olur. Kendisi de hapse girer. Mehmet eşini de alıp Almanya'ya gider. Erek, babaannesi ve dedesi ile İstanbul'a yerleşir. Korkmaz adında da bir kardeşi olur. Okula kaydolar. Ancak okulda arkadaşları ve öğretmeni tarafından hor görülüp dışlanır. Yazları arkadaşı Erol'la da marketlerde müşterilere taşımacılık yaparlar.

Ertuğ adında çok samimi bir arkadaş edinir. Ertuğ ve ailesi de Erek'in ailesinin saklandığı Ayıngacı sülalesindendir. Ertuğ'un babası kendisine korkak dense de köyden kaçıp hayatını kurtarmıştır ve kan davasına da şiddetle karşıdır.

Erek yaz gelince Erol'la tekrar çalışmaya başlarlar. Bir akşam yaşlı bir bilgenin eşyalarını taşıırken bilgeye odaklanan kurşunun yanlış adrese gelmesiyle Erek yere düşer. Hayatını orda kaybeder.

Romandaki eğitsel iletiler

a) İntikam ve Sevgisizlik

Erek'in dedesi Nalbant Nuri en baştan beri bu kan davasını saçma bulup ona karşı çıkanların en başında yer almaktadır. Erek doğar, babaannesi oğlunun intikamını Erek'in almasını ister. Dedesi içinden şunları geçirmektedir:

“İnsan gerçekten düşünseydi, insan soyunu kırma düzeni kuran, insan kılıklı şeytanlarla onların ürettikleri, öldürme araçlarına tapar mıydı?” (Dayıoğlu, 2008: 10)

.....

“Bir yandan geceyi gündüze katarak hasta insanlara sağlık sağlamaya çalışıyor; öte yandan geceyi gündüze katıp en iyi öldürme, yıkma, yok etme araçlarını geliştirmeye çabılıyor. İnsan denen yaratık ‘düşünebilseydi’ bu denli delice işler yapar mıydı? Yaptığını yıkıp bindiği dalı keser miydi?” (Dayıoğlu, 2008: 10)

.....

Ama insan, dünyanın da değerini bilmiyor. Kafası kızdı mı tohumu gebe topraktan, çiçeğe gelmiş ağaçlara değin basıyor bombayı. Yakıyor, yıkıyor, delik deşik ediyor ‘yer’in yüzünü. Süslü saraylar, görkemli tapınaklar, dağ gibi kaleler yapıyor özene bezene. Sonra bir gün, gözünü kırpmadan yok ediyor yaptıklarını. (Dayıoğlu, 2008: 10-11)

.....

“Düşünebilseydi zaten, yeryüzünü ‘Bura benim, şura senin.’ Diye bölük bölük edip yamalı bohçaya döndürür müydü?” (Dayıoğlu, , 2008: 11)

.....

“İnsanlar gerçekten düşünebilen yaratıklar olsalardı, her şeyden önce birbirlerini severlerdi.” (Dayıoğlu, 2008: 11)

.....

“Sevgi düşüncesiyle filizlenip gelişen tüm silahları, tüm kötülükleri yok ederek

düşünceye iyi yön verebilecek tek güç.” (Dayıoğlu, Ben Büyüyünce, 2008: 11)

.....

Bilginler insanlara birbirlerini sevdirecek bir ilaç ya da araç bulsalar. Hani şu ölüm saçan bombaları bulan yüce bilginler! Kim bilir nice emekle ortaya çıkıyor o bombalar! Ya insanlar! Onlar da az emekle mi büyüyüp yetişiyorlar! Nasıl oluyor da insan emeği insan emeğini böylesine acımasızca yok edebiliyor? (Dayıoğlu, 2008: 11)

Yazar Ereğ’in dedesi Nalbant Nuri’nin düşüncesi aracılığıyla okuyucusuna insanların sevgisizliğini; onların birbirlerini, düşünemediklerinden değil sevgisizlikten böyle acımasızca öldürdüklerini ve bunun çok kötü bir davranış olduğunu iletmektedir. Sevginin olduğu yerde bu tarz çirkin davranışların bulunmayacağını ve bu nedenle çirkin düşüncelerin sevgiyle örtülmesini öğütlüyor.

Komşuları, Meryem Kadın, Ereğ’in ninesine kan davası için şunları söylemektedir:

Yıllardır bir sizden, bir onlardan, bir sizden, bir onlardan... Nice yiğitler göçtü boşu boşuna. Ne uğruna öldü onca yiğit? Öç uğruna değil mi? Öç alanın eline ne geçti? Hiç. Onların da sizin de acıdan başka bir kazancınız olmadı. Bu davayı burada kes at. Bebeği bulaştırma bu işe. Kerim’in öldü. Onların Recep’leri de tutuk evinde çürüyor. Ödeştiniz demektir. Kan davasının ucunu koyuver. Varma üstüne üstüne. (Dayıoğlu, , 2008: 15)

Hırslarına yenik düşen İsmail’in kurduğu tuzak karşı taraftan iki kişinin ölümüne neden olur. Bunu öğrenen annesinin oğluyla övünmesi üzerine evde bulunan ebe ona çıkışır:

‘Kendine gel Sultan Bacım! Senin Allah inancın yok mu?’

.....

Onlar başlattı ama yıllardır sürdürmekle siz de onlar kadar suçlusunuz. Hem Allah katında hem de yasa önünde suçlusunuz. Allah, biz insanlara ‘Birbirinizi öldürmeyin’ buyruğunu duyuruyor din kitaplarıyla. Beş vakit namaz kılar, Kur’an okursun da bunu nasıl bilmezlikten gelebilirsin? Nasıl sevinebilirsin? Bir düşünsene! İsmail’in durumu n’olacak şimdi? (Dayıoğlu, 2008: 50)

.....

Hiç de alın yazısı değil! Ayıngacılar olsun, siz olun, oğullarınızı küçük yaştan kan davasına sürmeyi görev sayıyorsunuz. Onların yazgıları sizin elinizde. Sen yıllar yılı dilinden düşürmedin öç kaygısını. Onlar da öyle, sen kafasına sokup aklına yatırmısaydın İsmail’e İdris’i sevmeyi, onunla dostluk kurmayı öğretseydin. (Dayıoğlu, , 2008: 50-51)

Nalbant Nuri İsmail’in yaptığına karşılık onlardan da öç alınabileceği ihtimalini düşünüp hem üzülür hem korkar:

“İnsanın canını almak onu yaratanın hakkıdır. İnsanın insanı öldürmesi Allah’a karşı gelmektir. Yasaları hiçe sayarak şanlığı ayaklar altına almaktır. Biz bu suçları işledik ama cezamızı bulduk. Er geç Ayıngacılar da yurtsuz yuvasız dalsız budaksız kalarak sürüneceklerdir.” (Dayıoğlu, 2008: 56)

Kan davası sırasının kendilerine geldiğini düşünüp Ereğ’e bir şey olacağından korkarlar ve İstanbul’a yerleşirler. İstanbul’da Ereğ arkadaşlar edinir. Yakın arkadaşı Ertuğ’a bir konuşma sırasında şöyle der:

“Çelikten koruyucu kuşanacağımıza, birbirimizi öldürmesek daha iyi olmaz mı? Bak ne geliyor aklıma. Tüm insanlar birbirlerini öldürmemek için sözleşseler.

Savaşlar da kalkar ortadan. Ne iyi olur değil mi?” (Dayıoğlu, 2008: 102)

.....

“Tiksindirici bir mutluluk yöntemi bu. Nötron bombasıyla milyonlarca suçsuz insanın bir çırpıda yok edilmesi çok korkunç. İnsanlık adına utanç verici. Bu bombayı kim yaptıysa”

Erek’in arkadaşı Ertuğ’un babası tesadüfen Erek’lerin kan davalı olduğu köyden biridir.

Ancak o da kan davasından kaçıp İstanbul’a yerleşmiştir. Erek’i tanır. Erek’le bir konuşması sırasında Erek ona şunları söyler:

“Ben büyüyünce silahları, kurşunları, barutları, dinamitleri, atom ve nötron bombalarını ortadan kaldırmaya çalışacağım. Son soluğuma değin, insanların insanları öldürmelerine karşı duracağım. ‘Ölmek istemiyorum.’ diye.” (Dayıoğlu, 2008: 105)

Yazar, intikam ve hırs duygularının insanları çok kötü sonlara itebileceğini, bu eserindeki kurgusuyla okuyucularına iletme istemiştir.

b) İnsanlık Hakları

Yazar, Erek’in dersi esnasında çalıştığı konuyla okuyuculara insanların en temel hakkının yaşamak olduğunu, buna da herkesin saygı göstermesi gerektiğini iletir.

“En temelli hakkımız yaşamak hakkıdır. Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin yasalar önünde eşittir. ” (Dayıoğlu, 2008: 91)

İnsanların başta yaşama hakkına ve tüm haklarına saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

c) Çalışkanlık

Yazar alın teri ile çalışıp insanın kendisinin kazandığı paranın manevi değerinden bahseder..

Erek işe başlayıp ilk parasını kazanır:

“Emek karşılığı elde ettiği bu ilk para Erek’i öyle sevindirdi ki! Daha sonraları o anki sevinci pek çok kez düşlerinde de yaşayacaktı. ‘Ben kazandım, kendi param.’ diyerek uzun süre avucunda tuttu o parayı.” (Dayıoğlu, 2008: 81)

İnsanın alın teriyle çalışıp kazandığının ne kadar değerli ve mutluluk verici olduğunu Erek’in kazandığı ilk parasına yaşadığı sevinçle okuyucularına aktarmıştır.

d) Savurganlık

Yazar savurganlığın ne kadar kötü sonuçlar yaratabileceğini okuyucularına ninesinin Erek’e olan şu sözleriyle iletmıştır:

“Bak hele oğul! Sakın ola hepsini yeme bu paranın. Savurganlık iyi değildir. Ocağını söndürür insanın” (Dayıoğlu, 2008: 82)

.....

Para bolken savurganlığa alışırsan, parasız kaldığında da aynı bolluk içinde yaşamak istersin. Bu istekle para bulmak için şeytana uyanlar pek çoktur. Hırsızlık yapan mı ararsın, adam dolandıran ya da kapı kapı borca çıkan mı? Salıncaklara filan yeterince bin. Fazlası iyi olmaz. Param bol diye aşkın taşkın işler etme emi oğlum! (Dayıoğlu, 2008: 82-83)

Erek, çalışmanın zorluğunu ve alın teriyle para kazanmanın değerini

anlar. Ancak bunu savurganlıkla yok etmeye çalışmak ve emeklerin boşa gitmesi, istenilmeyen bir durum olarak ele alınmıştır.

Yazarın romana ait düşünceleri

Kendimi bildim bileli, beni tedirgin eden bir konu var: Karanlık çağlardan kalma, kan davası. O geleneğin, ülkemizde hâlâ gündemde olması çok acı! Suçsuz insanların hatta küçücük çocukların kan davası nedeniyle öldürülmesi, beni aşırı derecede mutsuz kılıyordu. Bu yetmiyor gibi o yıllarda ülkemizde ölüm, sokak aralarında bile kol geziyordu. Kahvelerin kurşunlandığı, gencecik insanların vurulduğu, çok yoğun terör olaylarının yaşandığı dönemlerdi. Yaşanan tüm bu acılar yaşam sevincimi söndürüyordu. Bu olayları engellemeye katkı sağlayacak bir şeyler yazmak istiyordum. Sonunda bu umut doğrultusunda romanı yazmaya giriştim. Bu kurguyla insanlara kurşun sıkacak olanları, çocuk yaşta bilinçlendirerek caydırmayı umuyordum. (Dayıoğlu, 2010a: 87-91)

3.1.6. DÜNYA ÇOCUKLARIN OLSA (1981)

Özet

Avampaka ve Çirupon denen iki yarı küre dünyayı kuzeyden güneye ikiye ayırmak ve birbirlerini yok etmek isterler. Sürekli birbirlerine karşı hain planlar düşünürler. Her iki yarı kürede de dizginleri elinde tutan dizginci babalar vardır. Avampakalılar Çiruponluları sürekli aşağılarlar.

Avampakalılar insan iskeletini geliştirecek bir aşı bulurlar ancak Çiruponluların daha iyisini yaptıklarından haberleri yoktur.

İki yarı kürede de kıtlık başlar. Bunun üzerine bir bilim adamı sıcak yağmur şenliği ile Çiruponluları öldürme fikrini geliştirir. Üstlerinden boşanacak olan sıcak

yağmurla Çiruponluları öldürmek isterler ancak aynı buluş Çiruponlular tarafından da uygulanır.

Sıcak yağmur başlar ve insanlar ölürler. Bu arada uzay aracındaki bilgin ve eşi yörüngeden çıkan araçta mahsur kalırlar. Çiruponlu bilginler ölürken Avampakalı bilgin ve eşi yumuşak bir inişle hayatta kalırlar. Sıcak yağmurdan sadece çocuklar kurtulur. Bir süre sonra açlık baş gösterince çocuklar kentlerden köylere dağılırlar ve artık burada yeni bir hayata başlarlar. Kin, hırs, bencillik, düşmanlık, egemenlik, ölüm kavramlarından nefret ederler. Sevgi, saygı ve huzur içinde hayatlarını sürdürürler.

Avampakalı bilgin ve eşi zorlu uğraşlarla ülkelerine dönerler ancak ne bir insan ne de yiyecek bir şey bulurlar. Çocuklara ulaştıklarında işin aslını öğrenen Avampakalı bilgin sonunda yaptığı planın, çocuklar aşılı olduğu için onları etkilemediğini fark eder. Eşi, bilginin amacının geride kalan çocukları egemenliği altına almak olduğunu anlayınca çok üzülür. Çiruponya yer altı merkezinden çıkacakları sırada merkezin süresinin dolmasıyla mahsur kalıp yaşamlarını yitirirler.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Savaş

Yazar, romanda iki ülkenin birbirlerine olan tutumlarıyla ülkeler arasındaki savaşçı yaklaşıma eleştirel bir bakış açısı sergilemiştir.

Ama insan o günlerden bu yana tek bir konuda hep yerinde saydı: 'İnsan öldürme tutkusunu' söküp ataması içinden. İnsanların bir bölümü, kimi kez derilerinin rengini bahane ederek, kimi kez kafataslarının biçimine takılarak, kimi kez inançlarını göz dikenini edinerek, kimi kez de beslenme kaynaklarına, barınma olanaklarına göz koyarak, diğer insanları boğazlayıp durdular. (Dayıoğlu, 2008a:9)

Başka bir deyişle, insanoğlu nice uygarlaşırsa uygarlaşsın,

ilkel bir tutum olan öldürme eyleminden kendini kurtaramadı. Bu tutum giderek öylesine soysuzlaştı ki dünyanın dört bir yanında yaratıcı güçlerin tümünü insan öldürme araçları üzerinde yoğunlaştıran bilgin grupları çok gelişkin ölüm üreteçleri oluşturdular. Bu bilginler bir insanı, bin insanı, yüz bin ya da bir milyon insanı değil, milyarlarca insanı bir solukluk süre içinde yok edebilecek öldürme aracı bulma yarışına girdiler. (Dayıoğlu, 2008a:9)

“Sıcak yağmur şenliğinden önceki yaşamda insanlar yerküreyi kendilerince oluşturdıkları sınırlarla kuzeyden güneye, boydan boya ikiye ayırmışlardı. Her iki yarıkürede yaşayan insanlar birbirlerine insan değil de yok edilmesi gereken yaratıklar gözüyle bakıyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008a: 10)

Romanda geçen bu cümleler, okuyuculara, ülkeler arasındaki maddiyatçılık, çıkarıcılık, bencillik gibi duygular ve egemenlik tutkusu yüzünden toplumların insaniyetten ve insanın sahip olması gereken özelliklerden yoksunlaştığını iletmektedir. Örtük bir uyarı ile okuyucularına bunun tersi özellikleri benimsemeyi amaçlamıştır.

Her gün biraz daha yaklaşmakta olan kıtlığın korkunç etkisi ancak, Çiruponya'ya egemen olunarak giderilebilir. Yoksa halkımız açlıktan ölecektir. Askeri bir savaşla bu işe girişmek, milyonlarca Avampakalıların ölümüne neden olur. Onun için bu kez savaşta top, tüfek, tank, mermi kullanmayalım. Öyle bir silah bulun ki sadece Çiruponyalı insanlar ölsün (Dayıoğlu, 2008a: 12)

Romanda ülke başkanları ve dolayısıyla insanlar, birlik olup barış içinde kıtlığa çare aramaktansa karşı tarafa yönelik yok etme planları içindedirler. Böylelikle kendilerinin rahat içinde yaşayacağını düşünmektedirler. Ancak yazar, bunun ne denli çirkince bir tutum olduğunu eseri aracılığıyla gözler önüne sermektedir.

“O günden sonra her iki yarıkürenin bilginleri de kuluçkaya yatmış tavuklar gibi laboratuarlara kapadılar. Kendilerini çalışmaya vurarak, topsuz tüfeksiz insan

öldürme yollarını aramaya koyuldular.” (Dayıoğlu, 2008a: 13)

.....

Bilginler ülke başkanlarına şöyle bir açıklamada bulunurlar:

“Efendim, bugüne değin kullandığımız silahlarla savaşlarda sadece düşmanlar ölmüyor, onlardan ele geçirdiğimiz topraklar üzerinde bulunan görkemli yapılar, fabrikalar, anıtlar, çiftlikler, tarlalar, maden yatakları, petrol kuyuları da yok olup gidiyordu.” (Dayıoğlu, 2008a: 13)

.....

“ ‘Gerçekten öyle’ dedi dizginci baba. ‘Bombalar insanla birlikte çevreyi de yakıp yıkıyorlar. Cesetlerle, aç, yaralı ya da sakat insanlar, yıkıntılar arasında dolaşıp duran kimsesiz çocuklar ve kıraç topraklardan başka bir şey kalmıyor yendiğimiz ülkelerde...’”(Dayıoğlu, , 2008a: 13)

Yazar dizginci babanın ağzından aslında okuyucularına savaşın gerçek ve çok acı görüntüler sergileyen sonuçlarını aktarmak istemiştir.

Sıcak yağmur şenliğini bulan bilginin eşi, bilginin yağmurdan sonra kalan çocukların yarattığı dünyayı da egemenliğine almayı düşündüğünü öğrenince çok üzülür:

Bilim adamının görevi, insanı daha tok, daha sağlıklı, daha güvenli kılacak buluşların peşinde koşmaktır. Oysa kocam yıllarca laboratuarlara kapanarak insanları yok edici bir formül buldu. Üstelik bununla övünüyor. İnsanlık adına korkunç, iğrenç ve utanç verici bir olay bu. Üstelik bilmeden ben de buna ortak oldum. (Dayıoğlu, 2008a: 34)

“İnsanoğlu rahat, kolay, görkemli, konforlu yaşamak için akla gelmedik araçlar

yapmış; amansız hastalıkları yenecek ilaçlar bulmuş, insan sağlığı için türlü aşılar oluşturmuştu. Ama sonra etine, kemiğine işlemiş olan öldürme dürtüsünün etkisiyle insanı yok edici bir silahın peşine düşmüştü.” (Dayıoğlu,2008a: 40)

Yazar eserde geçen bu cümlelerle insanlığın içine düştüğü durumu okuyucuların gözleri önüne bu şekilde sergilemiştir.

b) Barış, Dayanışma ve Sevgi

Yazar sıcak yağmur şenliği sırasındaki insanların tutumunu anlatarak insanların insani duygulardan ne kadar uzaklaştığını okuyucularına göstermektedir:

Acı dolu haykırışlarla oradan oraya kaçışanların güçlü olanları ilerleyebiliyor, yaşlılar, çocuklar, bebekliler ayaklar altında eziliyorlardı. O sırada herkes canını kurtarmayı amaç edinmişti. Kimse kimseye yardım etmeyi düşünmüyordu. Zaten yardımlaşma kavramı toplumlarda unutulmuştu. İnsanlar uzun süredir birbirlerini sevmeye duyularını yitirmişlerdi. Herkes sadece kendini seviyordu. İşte bu nedenle kaçışma sırasında güçlüler güçsüzleri, gençler yaşlıları hiç duraksamadan ezip geçiyordu. (Dayıoğlu, 2008a: 20)

Sıcak yağmur ölümünden küçükken vuruldukları aşırı nedeniyle hayatta kalan küçük çocuklar birlik olmuş, tekrar bir yaşama düzeni kurmaya çalışıyorlardı.

“İlk günler bebeklerin bir bölüğü sahipsizlikten ölüp gitmişlerdi. Daha sonra kızlar elbirlik olup, bebeklerin kalanlarına sahip çıktılar. Ele geçirdikleri yiyecekleri bulamaç yapıp bebeklerin ağızlarına akıtıyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008a: 23)

Sıcak yağmur şenliğinden sonraki çocuklar arasında en büyükleri on iki yaşında olanlardı ve her şeyin başını onlar çekiyorlardı.

“Kendilerinden küçük çocukların tok, giyinik, sağlıklı ve mutlu

yaşayabilmeleri için canlarını dişlerine takıyor, durup dinlenmeden çalışıyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008a: 24)

“Kalanlara daha özenle bakıyor, onların yaşaması için özveriyle çabalıyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008a:38)

Kalan çocuklar sanki farklı bir tür gibiydiler. Beraber yaşadıkları bu acıdan sonra birbirlerine sevgi, dayanışma ve kardeşlikle kenetlenmişlerdi.

Birbirlerini ırk, cins, kafatası biçimi, inanç, ulus ayrımı yapmadan, sadece insan oldukları için seviyorlardı. ‘Dünya hepimizin.’ diye düşünüyor, herkesin dirlik içinde yaşaması gerektiğine inanıyorlardı. İnsanların birbirlerine karşı değil, insanlığı yok etmeye yönelik yaratık ve koşullara karşı güç, düşünce ve gönül birliği içinde olmalarını istiyorlardı. (Dayıoğlu, 2008a: 40)

“Sıcak yağmur öncesinin, insanları kısıktırak bağlayan tutucu, hor görücü, insanı insana karşı kışkırtıcı, insanlar arasında ayrım yaratici örf ve âdetlerle, çarpık değer yargıları yeni toplumda silinip atılmıştı.” (Dayıoğlu, 2008a: 41)

Bilgin çocukların düşüncelerini öğrenince çok sinirlenir:

“Derilerinin rengi, dilleri, inançları ne olursa olsun, yeryüzü tüm insanların. Hepimiz yeni kuşakların düşmanlıktan, savaştan, insan öldürme eyleminden ve tutkusundan arınmış olarak yetişmelerini amaç edindik. Hepimiz barış ve özgürlük içinde, savaşız, kansız bir dünyada yaşamak istiyoruz.” (Dayıoğlu, , 2008a: 55)

Yazar düşlediği ve insanlığın layık olduğu geleceği ve dünyayı okuyucularına yukarıda belirttiğimiz cümleler aracılığıyla iletmek istemiştir.

Yazarın romana ait düşünceleri

Bir yazar, dünyada olup biten her şeyden etkilenir. Olumlu, olumsuz hiçbir olaydan soyutlanamaz. Ben de yaşadığım dönemden etkilenip böyle bir roman yazdım.,

Bloklar gerçektir. Biyolojik silah yarışı da gerçektir. Kırmızı telefonlar da gerçektir. Bloklar arasındaki düşmanlık da gerçeğin ta kendisiydi.

Sonra yazmaya başladım. Roman su gibi aktı. Biter bitmez hemen yayımlandı.

Dünya Çocukların Olsa adlı romanım, dünya çapında yazarlar arasında yapılan üçyüz kitaplık seçkiye alındı. Seçkideki tek Türk yazarıyım. Öteki yazarların büyük bölümü Nobel ödülü almış kişilerdi. Seçkiye alınan eserlerin yazarları için bir tanıtım kitabı hazırlandı. Bu üç yüz kitap yıl boyunca, Almanya'da şehirlerde, kasabalarda, hatta çiftliklerde açılan sergilerle ya da gezici kütüphaneler yoluyla halka sunuldu.

Bu uluslar arası başarı beni hem onurlandırdı hem de sanatımda daha bilinçli olmamı sağladı. Aynı zamanda da yazma coşkumu tetikledi.' (Dayıoğlu, 2010a:92-96)

3.1.7. AKILLI PİRELER (1982)

Özet

Ülkelerden birinde olağanüstü yeteneklerle donanmış çok akıllı bir bilim adamı yaşamaktadır. Birçok bilim dalında profesörlük almış olan bu bilgin bununla yetinmek istemez. Halinden yakınırken bir arkadaşının önerisi üzerine hayvanların seslerinin

anlamlandırılması üzerine çalışmaya başlar. Yirmi yıl boyunca çeşitli araştırmalarla çalışır. Sonuca ulaşır. Artık kedi, köpek ve diğer hayvanların dillerini bilgisayarına kurduğu düzenek sayesinde anlamaktadır ve bu birçok felaketin de önlenmesini sağlar. Ancak devlet başkanı bunun insanlara duyurulmamasını ve bundan öncelikle savaş ve askerlik alanında yararlanılmasını ister. Bir çalışması sırasında fark ettiği cızırtılardan bunların pirelerin konuşması olduğunu olur.

Pireler, insanların onlara soykırım düzenlediğini ve buna karşı bir tedbir almaları gerektiği üzerine bir kurultay toplayacaklardır ve çalışmalara başlarlar. Bunu öğrenen bilgin ve arkadaşı bir aygıt düzenleyerek onların konuşmalarını dinler. Tüm pireler insanlığın bencilliklerinden, kendi çıkarları için hem kendilerinin hem de diğer canlıların ölmesinden yakınırlar. Başlarından geçen olayları anlatmaya başlarlar. Pireler konakladıkları insanların iyi ve kötü tüm yanlarını anlatırlar. Bir yandan da insanların bu özelliklerinden onları nasıl vaz geçirebileceklerine dair planlar yaparlar.

Sonunda tüm pireler, insanların bu kötü özelliklerinin sevgisizlikten kaynaklandığı kanısına varırlar. Bunun için de insanlara Havva zamanından kalan bu güzel duyguyu aşılamaaya karar verirler. Böylece insanlık ne kendine ne de diğer canlılara farkında olmadan ya da kasıtlı olarak kötülük edebileceklerdir.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Savaş

Yazar, romanında pirelerin konuşması aracılığıyla savaşın doğurduğu kötü sonuçları okuyucularına iletme istemiştir.

“İnsanoğlu uzayda yeni bir gezegen bulur da oraya taşınmaya kalkarsa, o yenedünya, ya yazık olur... Kısa sürede orayı da kine nefrete boğarak, savaş alanına çevirirler.” (Dayıoğlu, 2009: 33)

“Duyduğuma göre, insanlar aralarındaki renk, soy, dil ayrımlarını bahane

ederek, birbirleriyle kanlı savaşlara tutuşurlarmış. Yolculardan kimi kara derili, kimi sarı, kimi beyaz ırktan. Dilleriyle dinleri de birbirine uymuyor. Acaba neden burada birbirlerine saldırıp dövüşüyorlarmış.” (Dayıoğlu, 2009: 34)

“İnsanoğlu, kendini yeryüzünün sahibi olarak gördüğünden her yaratığa yaptığı gibi devlere de sataşmaya başlamış.” (Dayıoğlu, 2009: 50)

Çiftçiler, yeryüzünü ağaç çitlerle kaya parçaları ya da taş yığınlarıyla ayırarak ‘Burası benim’, ‘Şurası senin’ diyerek paylaşmaya girişmişler. Senin benim kavgasının temeli böylece atılmış. Giderek sınır denen engellerle dağları, ovaları, yaylaları bölük bölük ayırarak, köyler, kentler sonra da ülkeler oluşturmuşlar. Kurnaz ve çıkarıcı yöneticilerden sonra gelen yeni yöneticiler, atalarından kalış olan insanları birbirine kışkırtma silahını daha da kurnazca kullanmaya başlamışlar. Gün gelmiş, kardeş kardeşi, oğul atayı, gözünü kırpmadan boğazlar olmuş. (Dayıoğlu, 2009: 51)

“Bir zamanlar, insanları yönetenlere kral denirmiş. Krallar halklarına iyi örnek olacak yerde, sürekli birbirlerinin kuyularını kazarlarmış. Yönettikleri insanları, kendi kin ve öfkeleri uğruna, kanlı savaşlara sürerlermiş. Krallığı ellerinden kaptırmamak için öyle dolaplar çevirirlermiş ki şeytan bile şaşakalırmış.” (Dayıoğlu, 2009: 53)

“Savaş alanlarında, gözlerini kırpmadan, birbirlerini kurşunlayan, evlerin, okulların, fabrikaların, köprülerin, gemilerin hatta hastanelerin... Üstüne bomba yağdıran bunlar değildi sanki. Onlara bakarken, ‘İnsanoğlu isterse, evrenin en iyi yaratığı olabilir.’ diyerek içimi çekmekten kendimi alamadım.” (Dayıoğlu, 2009: 53)

“Bu olayda senin suçun yok. İnsanlar gereksiz olayları abartarak birbirleriyle savaşmak için bahane ararlar. ” (Dayıoğlu, 2009: 73)

“İnsanlar yine kavg, dövüş, itiş kakış, yalan dolan, dostluk ve düşmanlık eylemlerini sürdürerek yaşamaya koyuldular. ” (Dayıoğlu, , 2009: 74)

“Değerli temsilciler, öç alma isteği, insanlara özgü aşağılık bir duygudur. Yazık ki onların kanlarından sizlere de geçmiş! Ama bence öç yoluyla hiçbir sorun çözülemez. Tersine öç, düşmanlıkları körükler. Yeni yeni kin tohumları atar yaratıkların içine.” (Dayıoğlu, 2009: 76)

“Zaten insanlar ne zaman bir konuda el birlik olmaya karar verseler hemen renk, dil, soy, din ayrımına kalkışarak, insanlar birliğinin gerçekleşmesini olanaksız kılarlar.” (Dayıoğlu, , 2009: 86)

“Yüzyıllardır birbirleriyle savaşıp duran, birbirlerini öldürmek için akla gelmedik silahlar yapan, insanoğlundan ibret alsın. Bu gidişle bir gün şu güzelim yeryüzünden soyları silinip gidecek. Belki de buldukları amansız silahlarla bizleri de yok edecekler.” (Dayıoğlu, 2009:117-118)

.....

“Oysa insanlar Benim ve Ben sözcüklerinin tutsağı olmuşlar. Bunları ağızlarından düşürmezler. Aralarındaki savaşların kaynağı da bu sözcüklerdir.” (Dayıoğlu, , 2009:118)

.....

“Soy sürdürme konusunda asıl tehlikede olanlar bizler değiliz. İnsanlardır. Anlattıklarımıza bakılırsa akıl almaz silahlar üretip delicesine işler yaparak bir gün kendi kendilerini tümünden yok edecekler.” (Dayıoğlu, Akıllı Pireler, 2009: 125)

Alegorik bir anlatımla pirelerin insanlar hakkındaki düşünceleri anlatılır. İnsanların sevgisizliği dünyanın en büyük sorunudur ve bunun aşılması gerektiği yazar tarafından okuyuculara aktarılır.

b) Sevgisizlik

Yazar, güçlü bir yaratıcılık ve hayal gücü ile sevginin önemini ve onun yokluğunda ortaya çıkabilecek kötü durumları okuyucularına iletmek istemiştir.

“Hayvan dilleri bilgini bunları gördükçe insanların birbirlerine karşı takındıkları sevgisiz ve katı tavırları düşünerek, eksiklenmekten kendini alamıyordu.” (Dayıoğlu, 2009: 7)

“Hemen anlatmaya başlıyorum, dedi gülerек güleç pire. Gördüğüm kadarıyla insanlar gülmeyi unutmak üzereler. Sokaklarda, evlerde, okullarda, taşıtlarda, fabrikalarda, eğlence ve işyerlerinde gördüğüm tüm insanlar somurtuyor. Dikkat ettiniz mi hiç? Bu insanların kanları pek tatsız oluyor.” (Dayıoğlu, 2009: 11)

İnsanlar hep sevinç, neşe ve mutluluk peşinde koşarlar. Ama sürekli olarak birbirlerinin ayaklarına çelme taktıklarından aradıkları sevince, neşeye, mutluluğa bir türlü sahip olamazlar.

Üstelik her biri gülmeyi unutmakta olduğunun bilincinde değildir. Bu nedenle biraz olsun gülebilmek için güldürü tiyatrolarına, sinemalara, sirkelere, kuklalara gider; gülmece kitapları, yazılar okurlar. Ama yine de doya doya güldükleri söylenemez. (Dayıoğlu, , 2009: 63)

İnsanlar insanları sevmedikleri için öldürüyorlar. Çünkü insanın eti yenmez, derisi giyilmez. Ölüsü ise hiçbir işe yaramaz. Demek ki insan insanı etinden derisinden ya da ölüsünden yararlanmak için öldürmüyor. İnsanı insan öldürmeye iten en önemli neden sevgisizliktir. Eğer insanlar birbirlerini sevselerdi, hangi nedenle olursa olsun birbirlerine düşman olup kanlı savaflara kalkışmazlardı. Sorunlarını birbirlerini öldürmeden çözümleme yolları ararlardı. Çok akıllı oldukları için bu tür yolları bulmakta zorluk

çekmezlerdi. Onlar bencilliğe ve çıkarlara dayanmayan, gerçek sevgiden yoksundurlar. Bu nedenle sorularını barış yoluyla çözeceklerine, kanlı savaşları yeğ tutuyorlar. İnsanlar birbirlerini niçin sevmezler? Bu sorunun yanıtını çok düşündüm. (Dayıoğlu, 2009:125)

.....

İnsanlar, birbirlerini çıkar gözetmeden sadece insan oldukları için sevmeye başlayacak. Bu sevginin gücüyle birbirlerini öldürmeye elleri varmayacak. Bu yolla savaşlar son bulacak. Kendileri doyasıya beslenirken, bir bölük insanın açlıktan ölmesi de onları tedirgin edecek. Bu duruma çözüm bulmaya kalkışacaklar. Böylece yeryüzünden savaşla birlikte açlık da yok olup gidecek. Bilim adamları artık insan öldürme araçları bulmak için değil, insanlara mutlu ve sağlıklı bir yaşam sağlamak amacıyla gecelerini gündüzlerine katacaklar. Katı yürekli, acımasız, bencil, kan dökücü, sevgisiz, o günkü düzeye gelebildikleri için övünüp kıvanmaktan kendilerini alamayacaklar. (Dayıoğlu, 2009:125-126)

Hayattaki her şeyin başının sevgiden geçtiğini yazar okuyucularına aktarmak istemiştir.

c) Bencillik

Yazar bu bölümde insanların sırf kendilerini düşünmelerinin sonuçlarını anlatır.

Hepimiz, dünyaya yaşamak ve soyumuzu sürdürmek için geldik. Oysa insanoğlu, sanki dünya yalnız kendininmiş gibi davranarak, bizim yaşamamıza engel olmaya kalkışıyor. Evrendeki yaratıklara, insanoğlu kadar haksızlık eden başka bir yaratık yoktur. Onlara karşı durarak, yaşam hakkımızı savunmamız gerekir. Bu

kurultayı düzenleyenlere, temsil ettiğim pireler adına teşekkür ederim.
(Dayıoğlu, 2009: 11)

.....

“Kendimizi savunmazsak, insanların bencilliği yüzünden soyları tükenmiş, pek çok yaratık gibi biz de yeryüzünden yok olup gideceğiz.” (Dayıoğlu, 2009: 11)

.....

İnsanoğlu uygarlaştıkça, duygusuzlaşıp acımasızlaşıyor. Karada, havada, suda nice canlı varsa, kendi çıkarı için hiç düşünmeden kesiyor, biçiyor, vuruyor, öldürüyor. Bizler için geliştirdiği korkunç bombalarla sürekli olarak, sayısız pire yok ediliyor. İnsan bedeninde yaşamaktan geçtim, eskisi gibi evlerin tozlu köşelerinde çoğalma olanağı da bulamıyoruz. Oralarda da elektrikli süpüre çıkıyor karşımıza. (Dayıoğlu, 2009:11)

.....

“Gerçekten insanoğlu acımasız ve bencildir. Kendi çıkarı için canlıları öldürür, bitkileri keser, ormanları yakar, denizlere zehirli sular salarak, sürülerle balığın yok olmasına neden olur. Tüm canlılar, insanın bu çirkin özelliklerinden yakınmaktadır.” (Dayıoğlu, 2009: 11)

“İnsanoğlu evrendeki varlıklara şunları yapar bunu eder, diye yakınıp duruyorsunuz. İnsanoğlunun insanoğluna yaptıklarını bilseniz, yakınmak şöyle dursun, dünyalı olmaktan utanç duyar, insanlarla iç içe ve onların kanlarıyla beslenerek yaşadığınız için yerin dibine geçerdiniz.” (Dayıoğlu, 2009: 12)

Sıska oğlan, çok bencildi. Her zaman, her konuda yalnız kendi çıkarlarını kolluyordu. Sanki çevresindekiler onun karnı tok,

sırtı pek, rahat, kolaylık içinde yaşaması için yaratılmıştı. Hep insanları sömürüyor, kendisine hizmet düşünce de yan çiziyordu. Evde televizyonun karşısındaki en iyi yere oturur, sofraya konan yemeğin en iyi yanını ister. Taşıtlara binip inerken herkesi itip kakarak, öne geçer. Yer bulup oturduğunda yaşlı, hasta ya da bebekli kadınlar görünce, başını öte yana çevirirdi. Okulda ise sürekli olarak öğretmenine arkadaşlarından yakınırdı. (Dayıoğlu, 2009: 16)

Toplumda yaşarken insanların uymaları gereken görgü kurallarını ve sosyal hayatı düzenleyen kuralların önemini, bunların tam aksini yaşayan bir çocuk kahramanı aracılığıyla dile getirmiştir.

d) Yardımseverlik

Yazar romanda iki kahramanının olayına yer vererek yardımlaşma temasına değinmiştir..

“Gel kardeşim, insanlık ölmedi, ben sana yardım edeyim de hükümetin yolunu öğren.” (Dayıoğlu,, 2009: 29)

.....

“Dur kardeşim. Bunca zor altında yol alamazsın. Sana yardım edeyim. Şunun şurasında hepimiz insanız. Birbirimize yardım insanlık gereğidir.” (Dayıoğlu, 2009: 29)

‘Yetişin, yardım edin! Üç aylık emekli aylığımı yel adı. Üç ay parasız kalırsam, açlıktan ölürüm... Gözlerim de iyi görmüyor. N’olur paralarımı toplamama yardım edin, yardım...’ ‘Bizimki hemen ok gibi fırladı, adamın yanına ulaştı:

‘Hiç üzülme. Ben sana yardım edeceğim. Paralarının tümünü toplar gelirim şimdi.’ Diyerek paraların peşine düştü. Kimini yellere, kimini ağaç dallarından topladı. Üstü başı toza bulandı. Dikenli dallar ellerini çizerek kanattı. Görünürde para

kalmayınca, kaldırırma çömelerek, başını ellerinin arasına almış, üzüntü içinde kendisini beklemekte olan yaşlı adamın yanına koştu:

‘İşte paraların. Hemen tümünü topladım. Kaç paran vardı?’

‘Yaşlı adam parasının ne kadar olduğunu kuruşuna değin söyleyince, bizimki el çabukluğuyla paraları saydı. Fakat yaşlı adamın dediğinden eksik çıktı. Hemen cebine davrandı. Yaşlı adama belli etmeden eksigi tamamladı. Adamın eline tutuşturdu.

Yaşlı adam öyle bir sevindi öyle bir sevindi ki!... Dudaklarından dökülen dualarla teşekkür sözcükleri, yüreğinden fişkıran ışık demetleri gibiydi. Asık suratlı adam birden içinin apaydınlık ve sınımsız olduğunu sezindi. Vücudunu tepeden turnağa hiç tatmadığı bir dinginlik sarmıştı. İş yerine doğru giderken yürümüyor, sanki uçuyordu. Asık yüzü ışıklı apaydınlık bir ifadeyle bakıyordu. Dükkân komşuları sormadan duramadılar:

‘Hayrola bey! Sende bir değişiklik var. Bakışların ıslıl ıslıl. Yüzünde güller açmış gibi. Yere göğe sığmaz olmuşsun. N’oldu? Anlat bize de sevinelim.’

Bizimki hiç duraksamadan yanıtladı komşularını:

“Hepiniz, ‘insanlık’ diye, ‘yardım’ diye birbirinizin sıkıntısını gidermeye koşuyordunuz. Bense bu sözcüklerin anlamını bile bilmiyordum. Şimdi öğrendim. Birbirinize niçin yardım ettiğinizi de anladım. Yardımsever insan, bu yolla mutluluğa kavuşuyor.’ dedi, sonra payına düşen yardım parasını çıkarıp din adamının eline saydı.” (Dayıoğlu, 2009: 30-31)

Böylelikle yardımlaşmanın önemini, bir erdem ve mutluluk aracı oluşunu vurgulamak istemiştir

e) Hayvanların İnsanların Çıkarları Uğrunda Kullanılması

İnsanların kendi çıkarları ve güzellik sevdaları uğruna nice hayvanların canlarından edilişi, yazar tarafından romanda işlenmiştir. Dünyaca ünlü bir çiftin gittikleri yerde fok balıklarının kürklerine onların canlarını düşünmeden ulaşmaya çabalamaları okuyuculara eğitici nitelikte iletiler olarak sunulmuştur.

Konuşmalarından anladığım kadarıyla her birinin dünyanın en değerli hayvanlarından postlarından yapılma çiftler çiftler kürk mantoları, ceketleri, pelerinleri, yelekleri vardı. Ama hiçbirinin bu foklarınki gibi seçkin ve göz alıcı postundan yapılma mantosu yoktu. İşte bu nedenle kürk foklarını görünce, içlerini dayanılmaz tutkular sarmıştı. (Dayıoğlu, 2009:107)

“Gezginler kendilerini büyük bir coşku içinde foklar dünyasına kapıp koyuvermişlerdi. Sadece biri, gemi sahibinin, yeşil gözlü, güzel eşi, o dünyanın dışındaydı. Gözlerini foklara dikmiş, sürekli olarak fok postundan yapılma bir manto düşlemekteydi.” (Dayıoğlu, 2009: 108)

‘Foklar ne güzeldi! Onlardan birinin postundan yapılmış bir manto için tüm kürk mantolarımdan vazgeçebilirdim.’ (Dayıoğlu, , 2009:110)

Fokların kürkünün hayalini kuran güzel kadın, Eskimo ya onları parayla satmayı önerdiğinde Eskimo çok sinirlenir.

“Ben para istemiyorum. Gereği kadarını, oğullarımla avlanarak kazanıyoruz. Fokların özgürlüklerini hiçbir şeye değişmem. Lütfen bir daha bu tür sözler etmeyin. Zaten foklar benim malım değil ki! Onlar hiç kimsenin malı değil, doğanın. Onları satmaya hiçbirimizin hakkı yok. Bırakın gönüllerince yaşasınlar!” (Dayıoğlu, 2009: 109)

“Av olayına pek çok kez tanık olmuştum. İnsanlara hiçbir zararları

dokunmadan orman içinde yaşayıp duran aslanların, geyiklerin birkaç mermiyle yere serilmeleri bana çok acı geliyor.” (Dayıoğlu, 2009:116)

Yazar hayvanların da insanlar gibi yaşama hakları olduğunu, onların hayatlarının da en az insanlarınki kadar değerli olduğu iletisini okuyucularına bu cümleleriyle vermiştir.

Yazarın romana ait düşünceleri

Biz çocukluğumuzda pireler ve tahtakurularıyla fazlasıyla içli dışlıydık. Henüz, bu tür böcekleri yok etmeye yarayan DDT adlı ilaç keşfedilmemişti. Pire ve tahtakuruları bizleri öylesine rahatsız ederlerdi ki! Âdeta canımızdan bezerdik. En kötü huyları da gündüz saklanıp gece işbaşı yapmalarıydı.

Çocukluğumda pirelerle böylesine içli dışlı yaşamak, Akıllı Pireler adlı romanımı yazarken çok işime yaradı. O eski, pireli günler, beni böyle bir roman yazmak için tetikledi diyemem. Ama o günlerde edindiğim gözlem ve deneyimlerden çok yararlandım.

Bu romanın bir de bilim kurgu yönü var. Kurguda pireler, insan simgesi olarak kullanılıyor. Onlar, kan emmekle yetinmiyorlar. Bir yandan insanların gülünç, acıklı, şaşırtıcı ya da çapraşık sorunlarına dalarken bir yandan da insanlık adına çok yararlı işler yapıyorlar.

İnsan kanı emdikleri için, pirelerde insanca düşünce, davranış ve tutumların oluşabileceğini varsaymaya başladım. Neden olmasın!

İşte bu neden olmasın görüşü beni Akıllı Pireler'deki fantastik kurguyu yaratmaya yöneltti. Ortaya hem gülünç hem de düşündürücü, sürükleyici bir roman çıktı. Akıllı Pireler'in

kahramanları pirelerden oluşuyor ama insan olarak da bir başkahraman var.

Kısacası pireler, dünyamızı ve insanlığı koruma görevini bile üstleniyorlar. Bu olaylar yaşanırken, gülme krizine giren okurlar romanı bir solukta bitiriyor. (Dayıoğlu, 2010a: 97-101)

3.1.8. ÖLÜMSÜZ ECE (1985)

Özet

Dünyaca ünlü yazar, gazeteci ve bilginlerden oluşan bir gezgin topluluğu Anadolu'ya gezi düzenler. Çok bilgili ve meraklı bayan Kazıbilimci ise onlara rehberlik eder. Gezi sırasında bir çoban kızla tanışır. Onunla konuşur Çoban kız Ece, ona annesinin kraliçe, babasının da Kral Gudin olduğunu, üç bin yıldır ruhunun başka bedenlerde hayat bulduğunu ve babasını bularak ona tüm gördüklerini anlatması gerektiğini söyler. Kazıbilimci çok şaşırır; aklı onda kalır. Ece köydeki herkes tarafından deli olarak bilinir.

Bu olaydan çok etkilenen bayan Kazıbilimci, tüm eski belgeleri inceler. Ruhun üç bin yıl ölümsüzleştirilebildiğini, 'Ölümsüz Ece' adını ve o güzellik abidesi olan kadın başı yontusunu incelemeye başlar ve sonuç olarak da o kadın başı yontusundaki gerdanlıkta 'Ölümsüz Ece' yazısıyla karşılaşır.

Ece gerçeği anlatır. Üç bin yıl önce barışsever, halkına çok iyi davranan, çok sevilen bir kral vardır. Kral Gudin geleceği merak edip ruhunun ölümsüzleşmesini ister ancak bu mümkün olmadığından onun yerine kızı Ece'yi ölümsüzleştirirler. Ölümsüzlük sona ermeden babasının gömüsünü bulup ona üç bin yılı anlatması gerekir.

Kazıbilimci ona inanıp yardım etmeye karar verir. Kazılara başlanır ve dünyanın her yerinden yardım yağar. Bazı ipuçlarından hareketle Ece babasının gömüsünü bulur. Ona babasının merak ettiği her şeyi anlatır ve Ece'nin ölümsüzlük

serüveni de sona erer.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Yöneticilerin Vasıfları

Yazar toplumları yöneten yöneticilerin sahip olması gereken vasıfları eserinde Kral Gudin kahramanı aracılığıyla okuyucularına aktarmıştır.

Kral Gudin'in ülkesinde ise tek bir köle yoktu. Herkes eşit haklara sahipti. Yoksul, aç, umarsız, ezilmiş insanlara rastlamak da olanaksızdı. Ülkede öteki ülkeler de olduğu gibi zindanlar da yoktu. Kral Gudin'in karnı tok, sırtı giyinik, yaşamı güven altında olan ulusu, kuraldışı davranmaya yeltenmiyordu. Gudin, halkın dışında, insanların üstünde değil, halkın yanında yurttaşlarıyla bütünleşmiş örnek bir kraldı. Onların dertlerini dert edinir, sevinç ve mutluluklarına ortak olurdu. Yurttaşları arasında çıkan sorunları kendisi çözerdi. Halk, Gudin'e güvenip inanıyordu. Sorunlar onun insancıl yöntemleriyle çözülüyordu. (Dayıoğlu, , 2008f: 41)

Yazar, bir toplumdaki aksaklıkları, sorunları çözmenin yönteminin şiddet, baskı ve zorbalık unsurlarının değil sevgi, anlayış, birlik olmak olduğu düşüncesini bu iletilerle belirtmiştir.

Kral Gudin, halkına sonsuz söz hakkı tanımıştı. Herkes her konuda düşüncelerini açıkça söyleyebilirdi. Kral, çocukların görüşlerini bile dinlemekten hoşlanırdı. Düşünceler değerlendirilirken, kral ailesinin, din görevlilerinin ya da biliciler kurulunun çıkarları değil de halkın, ülkenin ve insanlığın çıkarları gözetilirdi. Bu düşünceler, halka, ülkeye, insanlığa zarar verecek nitelikteyse, kral durumu düşünce sahiplerine anlatırdı. Bu tür düşünceler, halk önünde açıkça tartışılırdı. (Dayıoğlu, 2008f: 42)

.....

“Sonuç, orada halk oylamasıyla saptanırdı. Düşüncelerini onaylayanlarla onaylamayanlar, birbirleriyle ve kralla el sıkışarak dönerlerdi.” (Dayıoğlu, 2008f: 42)

.....

“İnsanları hiçbir ayırım gözetmeden severdi.” (Dayıoğlu, 2008f:42)

.....

“Kral Gudin, bilime inanır, bilginlere aşırı ilgi ve saygı gösterirdi. Ama atalarından kalma inançları ve gelenekleri de benimsemişti. Onlara aykırı davranmaktan kaçınırdı.” (Dayıoğlu, 2008f: 44)

Toplumu yöneten insanların sevgi dolu, gerçekten tek amaçlarının ülkenin huzuru, rahatının olması, bunu kendi ve ailesinin çıkarları üstünde tutması gerektiği ve gerçek demokrasi ihtiyacı bu cümlelerle ortaya konmuştur. Yazar aynı zamanda okuyucularına ülke başındaki yöneticilerin bilime ve akla verdiği önemin yanı sıra kültürümüzü oluşturan, atalardan gelen gelenek, görenek ve ananelerin de korunması gerektiği iletisini aktarmıştır.

b) Akıl ve Bilginin Önemi

Yazar eserinde aklın önemine, bilginin önemine dair şu cümlelere yer vermektedir:

Akıl insan için en büyük değerdir. Aklımızın bilenmesi için, sürekli olarak okumalı, yazmalı, bilgi edinmelisiniz. Düşünerek, öğrendiklerinizi birbirine bağlamalısınız. Bu yolla yeni görüşler oluşturmalsınız. Az konuşup çok düşünen insan, bilge insandır. Kısacası, insanlığınızın ve aklınızın değerini bilin. Akıllı insanı hiçbir

güç yenemez. (Dayıoğlu, 2008f:114)

Bilgisizliğin insanı kötülüğe götürebilecek kadar kötü bir durum olduğundan bahsetmiştir.

“Kimse, bile bile kötü değildir. Her kötülük bilgi sanılan bilgisizlikten kaynaklanır.” (Dayıoğlu, 2008f: 141)

Eserde, insanı insan yapan bu değerli hazineye, onun en iyi şekilde kullanılması gerektiğine, bununla beraber bilgisiz boş bir aklın da hiçbir önem ihtiva etmediğini belirten iletilere yer vermiştir.

c) Doğruluk

Eserde Sokrateses’in hayatından bahsedilirken doğruluğa ve doğruluğun önemine dair iletiler de yer almıştır.

“Canımı kurtarmak için, yaşam boyu sürdürdüğüm doğruluktan ayrılamam. Ölüm cezasına yasalara göre çarptırıldım. Zindandan kaçarsam yasaları çiğnemiş olurum. Bu da benim değerlendirmeme göre doğruluktan sapmak demektir. Hiçbir koşulda doğruluktan sapmayacağım.” (Dayıoğlu, 2008f: 141)

Doğruluğun her zaman insanı insan yapan en önemli özellik olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

d) Sevgi

Yazar eserde kullandığı iletilerle okuyucularına sevginin gücünü anlatmak istemiştir.

“İnsanlık, insanlar birbirlerini sevdiği sürece var olacaktır. ” (Dayıoğlu, 2008f: 47)

“Sevgili anneciğim, Büyük İskender, kılıçla, kanla dünya imparatorluğunu kuramayacağını anladı. Bu yöntemi denedi. Kılıç zoruyla, zorbalıkla, korku salarak, yabancı ulusları egemenliği altına almayı başardı. Ama bu ulusların baş eğişleri uzun sürmedi. Halklar bir yolunu bulup İskender’in kanlı pençesinden kurtulmayı başardılar.” (Dayıoğlu, 2008f: 150-151)

“Sonunda İskender de durumun bilincine vardı. Egemenliği altına aldığı ulusları, dostluk, sevgi ve akrabalık yoluyla hem kendine hem birbirlerine bağlamaya karar verdi. Baskıyı azalttı. Zorbalığı kaldırdı.” (Dayıoğlu, 2008f: 150-151)

.....

“İskender, keşke bu gerçekleri savaşa çıkmadan önce bilebilseydi. İnsanca yaklaşımlarla önce insanların gönüllerine egemen olmayı deneseydi. Onca suçsuz insan, boş yere canından olmazdı. Onca ülke yangın yerine dönmezdi.” (Dayıoğlu, 2008f:151)

Yazar burada da insanlığın temelinde sevgi olması gerektiğini, sevginin yerini zorbalık, şiddet ve baskının aldığında sonucun her zaman başarısız olacağını okuyucularına aktarmak istemiştir.

e) Türk Tarihi

Yazar eserinde Türklerin geçmişine dair bilgiler ve övgü dolu cümlelere yer vermiştir.. Milletimizin yüceliğini vurgulamak istemiştir

“Ergenekon Destanı, soyumuzun türeyişini anlatırdı. Bu söylenceyi, anamın ağzından dinlemeye doyamazdım. Ergenekon Destanı’na göre Türk soyu dişi bir kurttan geliyordu. Bu dişi kurt bu kutsal mağarada yaşamıştı. Türk soyunu orada oluşturup üretmişti. Mağarada bu nedenle kurbanlar kesilip dualar ediliyordu.” (Dayıoğlu, , 2008f: 181)

Hele bir de Oğuz Kağan Destanı vardı ki onu dinlerken

koltukların kabarırdı. Anamın dediğine göre Oğuz Kağan Türklerin ulu atasıydı. Bozkırlarda şimşek gibi at koşturan, uçan kuşu mızrağıyla yere çakan, gözü pek Türk boylarını, Oğuz Kağan bir araya getirmiş. Bu birlikten giderek büyük bir Türk ulusu oluşmuştu. Bu korkusuz boylara baş olan Oğuz Kağan da öylesine güçlü, yiğit ve yürekliymiş ki adına destanlar düzülmüş. (Dayıoğlu, 2008f:181-182)

.....

“Atalarımız yüzlerce yıl önce Çinlileri öylesine yıldırılmışlar ki!... Daha o zaman büyük Çin Seddi’ni yapmak zorunda kalmışlar. İki bin kilometre uzunluğundaki bu kalın set bile Türklerin Çin’e sızmalarını engelleyememiş.” (Dayıoğlu, , 2008f:182)

.....

‘Annem’ Biz Türkler, dostlarımıza tüm varlığımızla bağlarız. Ama düşmanlarımızı da kolay kolay bağışlamayız.’ derdi. (Dayıoğlu, , 2008f:182)

.....

Obalarımızda atın ayrı bir yeri vardı. Özellikle erkek çocuklar yürümeye başlar başlamaz, tek başına at sırtına oturtulurdu. Biz kızlar da iyi at binicisiydik. Oba içinde herkesin en değerli varlığı attı. Tüm Türkler, ata gözü gibi bakarlardı. Hepimiz atalarımızın atı evcilleştirip insanlığın hizmetine sunmasıyla övünürdük.

Gerçekten atı biz Türkler evcilleştirmiştik. En iyi atı Türkler yetiştirirdi. Türk erkeklerinin üç tane onur simgesi vardı: Atı, silahı, eşi. Bunlara el uzatanı ya da göz koyanı yaşatmazlardı. (Dayıoğlu, 2008f: 184)

.....

“Obamız göçebeydi. Çokluk uzun yolculuklara çıkılırdı. Bu yüzden göç sırasında arabaların üstüne çadır kurulurdu. Aileler yol boyunca günlük yaşamlarını bu çadırlarda sürdürürlerdi.” (Dayıoğlu,2008f: 185)

‘En büyük tanrımız, gök tanrısıydı. Annem onun sonsuz bir güce sahip olduğunu söylerdi.’ (Dayıoğlu, , 2008f: 186)

“Ölen kişi, savaşta düşman öldürmüşse, gömüsünün üstüne düşman sayısınca balbal denen onur taşlarından dikilirdi. Savaşta öldürülen düşmanların, öteki dünyada, ölüye hizmet edeceğine inanırdık.” (Dayıoğlu, 2008f: 187)

Kendi milletimizin geçmişine ve tarihine olan bağlılığımız, bu eserde kültür, gelenek ve göreneklerimizle, değerlerimizle örneklendirilerek aktarılmaya çalışılmıştır.

f) İnsanlığın İyi Hislerden Uzaklaşması

Yazar, diğer romanlarında olduğu gibi bu eserinde de insanî değerlere değinmiştir.

İnsanoğlu gerçekten akıllı , çalışkan, yetenekli ve atılgan. Bu yetenekleriyle onur verici bir uygarlık düzeyine erişti. Ama yine de insanlık yüzyıllardır arayıp durduğu doygunluğu ve erinci, bulabilmiş değil. Etiyle derisinin arasına gizemli bir tedirginlik sinmiş. Sanki güzelim dünyada değil de diken üstünde yaşıyor. (Dayıoğlu, 2008f: 204)

.....

“Bilimde, teknikte, yeni buluşlarda başarılı olduğu ölçüde, insancıl değerlerin gelişip yerleşmesinde başarılı olamadı. Tersine uygarlaşırken bu değerleri savsakladı. Bu nedenle insanlar arasında, sevgi, kardeşlik, hoşgörü, acıma duygusu ve barış isteği, köreldi. ” (Dayıoğlu, 2008f: 204)

Buna karşın, insanın özüne sinmiş olan, sevgisizlik, acımasızlık, açgözlülük, kin ve öç isteği, gelişip güçlenerek, varlığını sürdürmekte. Geçmişte olduğu gibi insanlar hâlâ birbirlerine kin besliyorlar, birbirlerinden kıyasıya öç alıyorlar. Birbirlerinin mallarına, canlarına, erdemlerine göz koyuyorlar.’

“İnsanoğlu; dünyada, doğada, evrende, peşine düştüğü gizleri, çözdü. Uygarlığın doruğuna ulaştı. Ama bu başarıdan kaynaklanan onur, insana insanlığını unutturdu. Bu yüzden giderek yüreği soğumakta, yumruğu katılaşmakta, kişiliği robotlaşmakta. Bu nedenle insanlık, sevgi,,dostluk,barış ve erinç içinde kıvranıyor.” (Dayıoğlu, 2008f: 205)

.....

“İnsanlık nice uygarlaşırsa uygarlaşsın, varlığına insancıl kavramlar egemen olmadıkça, aradığı erince kavuşamayacak. O olağanüstü aklıyla bunu bir kavrayabilse!...” (Dayıoğlu, , 2008f:205)

İnsanlığın gelişen bilim ve teknolojinin de etkisiyle insani değerlerini terk etmesinden yakınmakta ve bunu iletileriyle okurlarına aktarmaya çalışmaktadır.

Yazarın romana ait düşünceleri

Çocukluğumda bir süre köyde yaşadığımı daha önce belirtmiştim. Ölümsüz Ece adlı romanı, bu köy yaşamı sürecinde, tanıma olanağı bulduğum Aizanoi ören yerine borçluyum.

Ölümsüz Ece’yi yazarken, sadece Aizanoi’ye gitmekle yetinmedim. Ankara Anadolu Uygarlıkları Müzesi’ni, Antalya Müzesi’ni, Selçuk Müzesi’ni, Efes, Kütahya, Pamukkale müzelerini de inceden inceye gezdim. Buralardan romanda kullanılmak üzere pek çok bilgi derledim. O zamanlar internet olmadığından, böylesi zorlu bir çalışma yapmam gerekti.

Romanı yazdığım sıralarda, Amerika'ya gezmeye gitmiştik. Orada, New York Metropolitan Müzesi'nde gördüklerimin de romana çok katkısı oldu.' (Dayıoğlu,2010a:105-112)

3.1.9. IŞIN ÇAĞI ÇOCUKLARI (1987)

Özet

İleri Görüşlüler Ülkesi başkanı gelecek zamanlarda çıkacak kıtlık için bazı önlemler alır. Halkını korumayı amaç edinir. Halkının arasından yeni doğan üstün zekâlı çocukları gizlice aldırarak onların her imkânın var olduğu bir çiftliğe toplar. Kaçırılan bebekler farkında olmadan hayatlarını bilime adarlar.

Yıllar sonra savaşın ne kadar kötü bir şey olduğunu anlayan genç dahiler kıtlık için önlemlere girişirler ve bir besin hâpı üretmeye başlarlar. Ancak doygu adı verilen bu hâpın dünyada üretilmesi imkânsız olduğu için uzayda bir tarım küresi oluşturulur. Kıtlık başladıktan sonra insanlar bu doygu ile beslenir. Başkan ise hırs ve egemenlik tutkusuna kapılır. Doygu karşılığında ülkelerden faydalanır. Bebekler için de doygu mama üretilir.

Parçalanan bir yıldızın ışınları incelenir. İnsanları uysallaştırıp sakinleştiren; dinginliğe kavuşturan bir yapısı vardır. Başkanın silah teklifine karşı bunu öneren bilginlerin teklifi kabul edilir. İnsanlar bu ışının etkisindeyken oluşan kabuk yüzünden tarım küresiyle dünyanın bağlantısı kesilir ve bilginler zamanla unutulur. Dünyada ise birçok gelişme olur. Bilginler kendilerini yüz yıl sonrasına uyanacak şekilde uyuturlar ve dünyanın ışın çağına uyanırlar. Bir süre sonra ise solunum aygıtlarının dünya ile uyum sağlayamamasından dolayı hayatlarını kaybederler. Dünya ise sevgi, iyilik, özgürlük ve saygı içinde döner durur.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Savaş

Genç bilginler kutsal amaçları için çalışmaya girişirler. Gerçekleştirecekleri buluşla insanlığa büyük hizmette bulunmuş olacaklardır.

“Genç bilginlere nükleer savaş sonucunda dünyanın ne duruma geleceğini belirten, bilim kurgu türünde filmler gösteriliyordu. Filmlerde o güzelim ormanları, çayırları, bağ, bahçeleri yok olmuş, toprağı küle dönüşerek, göğe savrulan çorak dünyayı görüyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008c: 12)

Yazar, Genç bilginlerin çalışmalarını daha büyük bir şevkle yapmalarını sağlamak amacıyla onlara geçmişteki savaşlarla ilgili bilgiler verir ve bu esnada okuyucularına savaşın kötülüklerini, ne gibi yıkımlara yol açtığını göstermeye çalışır.

“Genç dahiler, birbirlerini yemeye kalkışan insanları görünce, hep birden ayağa kalktılar. Filmin kesilmesini istediler. Sonra, öğretmenlerine şu soruyu sordular: ‘Mademki, sonuç böylesine korkunç olacak, insanlar neden nükleer silahlarla savaşmaktan vazgeçmiyorlar?’” (Dayıoğlu, 2008c: 13)

.....

Sonra insanoğluna özgü kıskançlık, bencillik, açgözlülük, acımasızlık gibi kavramlarla sevgi kıtlığını etkin örneklerle anlattılar. Bu kötü niteliklerin, savaşlarda çıbanbaşı olduğunu vurguladılar.

“İlk insandan bu yana, insanoğlunun yaptığı öldürücü silahları tanıttılar. İnsanı kanına işlemiş olan savaşma tutkusundan vazgeçirmenin olanaksızlığından söz ettiler. İnsanın, insanı yemeye kalkışacağı günler gelmeden, kutsal ereği gerçekleştirmenin zorunlu olduğunu belirttiler.” (Dayıoğlu, 2008c:13)

Genç bilginlerin ülkesinde baş gösteren savaşın ardından romanda şu iletiler yer almaktadır:

Ülkelerin karşılıklı olarak, acımasızca kullandıkları nükleer silahlar, milyonlarca suçsuz ve savunmasız insanı öldürmüştü. Geriye kalanlar ise yaşadıklarına sevinemiyorlardı. Yeryüzü yaşanmaz duruma gelmişti. Toprak kavrulup küle dönmüştü. Ormanlar, korular, kırlar, bahçeler, bağlar... Kara kömür olmuştu. Yer altındaki solucandan, sarp kayalarda yaşayan kartallara değin, hayvanlar da yok olup gitmişlerdi. Rüzgâr estiğinde külleşen topraklar, göğe savruluyordu. Kısa sürede bu kül, bulutları, denizleri, akarsuları, gölleri batağa çevirdi. Oralarda yaşayan canlılar da bu nedenle yok olup gittiler. Sokaklarda hava süzgeçli başlıklar takmadan dolaşmak olanaksızdı. (Dayıoğlu, 2008c: 32)

Yazar yukarıdaki paragrafla savaşın ne kadar insanlık dışı bir tutum olduğunu ve dünyadaki tüm güzellikleri yok edebileceğini okuyucularının gözleri önüne sermiştir.

Sekiz numaralı bilgin ışın alan maymunların değişim gizini çözmeye çalışırken içinden şunları geçirir:

“Tanrı, özenerek yarattığı insanoğlunu, çok sever. Bu sevgi nedeniyle dünyayı onun ayakları altına sermiştir. Üstelik ona akıl ve düşünme yetisi de armağan etmiştir. İnsanoğlu tüm bu olanakları, gereği gibi değerlendirememiştir.” (Dayıoğlu, 2008c: 74)

“Aklını, düşünce yetisini, çokluk, çarpık çurpuk işlerde kullanmıştır. Her çağda, ölüm saçan silahlar kanlı savaşlarla bindiği dalı kesmiştir. Sonunda evrenin gözbebeği olan dünyayı yakıp yıkarak, yaşanmaz duruma getirmiştir.” (Dayıoğlu, 2008c: 75)

Yazar yukarıdaki iletileriyle aslında şu anda mevcut olan insanlığın ve ülkelerin durumunu açık bir şekilde tasvir etmektedir.

İyi ışınlar insana ulaştıktan sonra sekiz numaralı bilgin doyumsuz bir sevinçle arkadaşlarına şu açıklamayı yapar:

Bundan sonra dünyada, pek çok şey değişecek. Artık insanlar, insanları öldürmeyecek. İnsanoğlu tüm yeteneklerini, insanlığın yararına kullanacak. Hiçbir zaman savaşlar çıkararak, yaptıklarını yıkamayacaklar. Kısa sürede, kendilerine, mutluluk içinde yaşayabilecekleri bir dünya kuracaklar. İnsanlar artık insanlığın yüz karası olan sevgisizlik, yalancılık, kıskançlık, bencillik, kendini beğenmişlik, kin, nefret, öfke, düşmanlık, acımasızlık ve cana kıyma... Gibi duygu ve davranışlardan arındılar. Bundan sonra evrenin yüce yaratığı ‘insan’ adına ve yüceliğine yakışan, doyumsuz bir yaşam sürecektir. (Dayıoğlu, 2008c: 83)

Yazar, bu açıklamayla insanların yaptıklarının kendilerine yakışmayan davranışlar olduğunu, insanların aklını ve düşünme yetilerini iyilik barındıran tavırlar yerine kötülüğün, bencilliğin ve sevgisizliğin ele geçirdiğini iletmek istemiştir.

Romanda insanlar iyilik ışınları ile ışınlandıktan sonra yeni bir çağa geçiş yapılmıştır. Bu çağa ‘Işın Çağı’ adı verilmiştir. Işın Çağı’ndan önceki hayat ve dünya romanda şöyle tarif edilmektedir:

Işın Çağı’ndan önceki çağdan kalma kitaplar, filmler, resimler, savaş planları, savaş raporları, soygun, baskın, cinayet dosyaları, çeşit çeşit insan öldürme araçları... Işın Çağı insanlarına tiksinti ve utanç veriyordu. Yakıcı, yıkıcı, boğucu, parçalayıcı bombalar, tüfekler, tabancalar, insan gövdesini delik deşik etmeye yarayan, boy boy, biçim biçim mermilerin bir bölüğü, örnek olarak, müzelere kaldırılmıştı. Arta kalanlarsa yok edilmişti. Yeni insanlar onları müzelerde görünce bile dehşete kapılıyorlardı. (Dayıoğlu, 2008c: 90)

Romanda, Işın Çağı'ndan önceki hayatı ve dünyayı tekrar düzene koymak ve iyileştirmek kolay olmamıştır:

“Göllerde, denizlerde, akarsularda yapılan canlandırma çalışmaları pek kolay olmadı. Oralar geçmiş çağda öylesine hor kullanılmış ve kirletilmişti ki! Daha sonra da nükleer bomba artıkları, rüzgârla savrulup ölü toprak bulutlarıyla kaplanmıştı. Güzelim sular bataklığa dönüşmüştü.” (Dayıoğlu, 2008c: 91)

“Işın Çağı'nda hiçbir ülke, asker besleme, ordu oluşturma gereksinimi duymuyordu. İnsanlar ve uluslar arasında, düşmanlık söz konusu değildi. Zaman zaman yapılan, kara güldürü niteliğindeki savaş gösterilerini ibretle izliyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008c: 116)

“Ülkeler arasında patlayıcı maddelerle, dikenli tellerle, utanç verici duvarlarla oluşturulan sınırlar da kaldırılmıştı. İnsanlar artık ırk, dil, din, renk ayrımı gözetmiyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008c: 90)

Yazar, büyük bir hayal gücü ve yaratıcılıkla eserinde yeni bir çağ açmış ve dünyamızın acı gerçeklerini, savaşların nasıl kötülükler saçtığını okuyucularının gözleri önüne sermiştir.

a) *Annenin Evladına Sevgisi*

Yazarın diğer eserlerinde de olduğu gibi burada da annelerin evlatlarına olan yüce sevgi, bağlılık ve fedakârlıkları ele alınmıştır.

Bilginler daha doğar doğmaz annelerinden gizlice alınarak yetiştirilmiştir. Beş yıl boyunca yapılan bu bebek kaçırma işiyle anneler daha ne olduğunu anlamadan evlat acısıyla yanmışlardır.

Romanda, genç bilginlerin yetiştiği çiftliğin yöneticisi onların anne babalarını davet etmiş ve her şeyi onlara en başından açıklamıştır. Bilginlere ise şöyle bir açıklama yapılmıştır:

Dahi bebeklerin ana babalarını, nice mutlu kıları sak kılalım yine yitirdikleri yavrularını unutturamıyoruz. Yüzlerini kısa bir süre gördükleri bebekleri için hâlâ gözyaşı dökmekten kendilerini alamıyorlar.

Sizleri ana babalarınızdan sadece ulusumuzun çıkarı için değil, insanlığın yararı için ayırdık. Hepinizi özenle besleyip büyüttük. Sağlıklı çocuklar olarak yetiştirdik. Sonra da olağanüstü olanaklarla eğitimden geçirdik. Doğuştan var olan dehanızı, insanlık yararına değerlendirdik. Sizleri hep mutlu kılmaya çalıştık. Ama bu yaptıklarımızdan ana babalarınızın haberi olmadı. Bu yüzden hep acı içinde yaşadılar. (Dayıoğlu, 2008c: 22)

Bir anne dahi bilginlerin ellerinin arasındaki benden tanıyabileceği umuduyla oğlunu aramaktadır.

“Çocuğunu bir kez olsun görmek uğruna, yaşamını seve seve vermeye hazırdı... Oğlunu bir kez olsun görebilse, tüm kaygıları içinden sıyrıp atabileceğini sanıyordu.” (Dayıoğlu, 2008c: 24-25)

Bu eserde de yazar annelerinin evlatlarına olan sevgi, bağlılık ve merhametini aktarmaya çalışmıştır.

c) Sevgi ve İnsanlığa Yararlı Olmak

Yıllar sonra çocuğunu tanıyan ve onun dünya için ne kadar faydalı bir birey olduğunu gören anne çok duygulanır:

“Ana olarak sana birkaç sözüm var. Öncelikle insanları sev. Tüm gücünle insanlık adına çalış.” (Dayıoğlu, 2008c: 26)

“İnsanlık yararına çalışan bir dâhinin annesi olmak beni öylesine mutlu kıldı

ki!” (Dayıoğlu, 2008c: 27)

“Kanımca doğmak, büyümek, sadece karın doyurup rahat etmek için çalışmak ve içgüdülerin buyruğuyla üremek. ‘yaşadım’ demek için yeterli değil... Bir insanın gerçek anlamda ‘yaşadım’ diyebilmesi için insanlığa yararlı bir şeyler yapabilmış olması gerekir.” (Dayıoğlu, 2008c: 12)

Yazar bu cümlelerle gerçekten toplumdaki her ferdin kendini yaşamış sayabilmesi için toplumu ve insanlık adına faydalı işlerde bulunmuş olması gerektiğini iletmektedir.’

d) İnsandaki Kötü Duygular

Yazar romanda geçen paragraflarla insanların sahip oldukları kötü duygulardan bahseder.

İnsanoğlu atom çağına erişmenin verdiği baş dönmesiyle ne yaptığını bilmez bir duruma gelmişti. Atomu parçalamış, aya ulaşmış, uzayda iyiden iyiye boy göstermeye başlamıştı. Bu gelişmeler insanın doğasında var olan böbürlenme, kendini beğenmişlik, kıskançlık, bencillik, acımasızlık... Duygularıyla sonu gelmez iştahlarını şaha kaldırmıştı. (Dayıoğlu, 2008c: 29)

Yeryüzünde artık kimse kimseyi beğenmiyordu. Herkes herkese tepeden bakıyordu. Kişiler böyle olunca, toplumlar da birbirlerini horluyor, birbirlerine üstünlük taşıyordu. Bu gidişin sonunda ortaya çıkan, uluslar arası üstünlük çekişmeleri, akıl almaz boyutlara ulaşıyordu.

Bu didişmelerin, sürtüşmelerin sonu iyiye varmayacak.’ Birbirimize diş bilemekten vazgeçelim. El ele verip insanlık için yaşanması bir dünya oluşturalım!’ diyen bilinçli insanlar yok değildi. Ama onlara kulak veren olmuyordu. Tersine: ben- biz-sen-siz’le

başlayan, karşılıklı öğünme, böbürlenme yanında, sövgü ve aşağılamaları, her geçen gün biraz daha artırarak, birbirlerine meydan okumayı sürdürüyorlardı. (Dayıoğlu, 2008c: 27)

Romandaki bu cümleler insanların kötü duygularının kendilerinde başlamasıyla toplumu da türlü felaketlere sürükleyeceğinin habercisi olmaktadır.

Savaş sonrası insanlığın bir kıtlıkla karşı karşıya kalması üzerine genç bilginlerin ürettikleri besin hapları olan doygularla insanlar açlıktan kurtulacaktı. Ancak genç bilginlerin ülke başkanı yine insanlığın maalesef sahip olduğu çıkarıcılık duygusuna yenik düşerek doygular aracılığıyla ülkelerden yararlanmak istemiştir:

“Yer altı kaynaklarınızdan istediğim gibi yararlanmama izin vermeniz koşuluyla sizlere doygular verebilirim.” (Dayıoğlu, 2008c: 42)

“Doygu karşılığında, insanları kendine tutsak edinmeyi amaç edinmişti. Tek isteği, yeryüzünde görkemli bir dünya imparatorluğu oluşturmaktı. İmparatorluğun başına geçip dünyayı tek başına yönetmeyi düşünüyordu.”

.....

“Sevgisizlik, yalan dolan, düşmanlık, bencillik, kıskançlık, hainlik, kin, nefret, öfke, kendini beğenmişlik, acımasızlık, cana kıyma... Gibi kavram ve davranışlardan arınmışlardı. Bu kavramlar, artık geçmişte yaşayan insanların varlıklarını kanser gibi sarmış, kötü birer hastalık olarak nitelendiriliyordu.” (Dayıoğlu, 2008c: 89)

“İnsanlıklarına köstek olan, saçma saplantıları, önyargıları yok. Birbirlerini kıskanmıyor, birbirlerinin canına, malına göz dikmiyorlar. Kini, nefreti, düşmanlığı, bencilliği, yalancılığı, dolapçılığı, acımasızlığı, sevgisizliği tanımıyorlar.” (Dayıoğlu, 2008c:124)

.....

“Dünyada sevgi, saygı, hoşgörü, özveri, dostluk, barış kavramları evrensel ilkeler durumuna gelmiş olmalı. Kanımca, bu yolla yeryüzünde, evrensel barışa, dostluğa, kardeşliğe ve toplumsal dirliğe dayalı, eşsiz bir düzen kurulmuştur.” (Dayıoğlu, 2008c:124)

Şu anda içinde bulunduğumuz insanlığın bu gibi kötü duygulardan arınıp gelmesi gereken konumu okuyucularına büyük bir imrenmeyle aktarmıştır.

Yazarın romana dair düşünceleri

Bu kitap, İş Bankası Yayınları kurulduğunda yayımlanan çocuk romanlarından biriydi. O zamanki adı Işın Çağı İnsanlarıydı. Roman Altın Kitaplar Yayınevi’nde yayımlanacağı zaman adını Işın Çağı Çocukları olarak değiştirdik.

İnsanlığın yaşamdan kaynaklanan pek çok sorunu var. Çevre sorunları, açlık, susuzluk ve bitmek bilmeyen savaşlar... İnsanlar, tüm bu sorunlarla dünya gezegenine sıkışıp kalmışlar. Üstelik tek yaşam alanımız olan dünya da bu etkenler yüzünden önemli bir biçimde zarar görüyor. Kaynaklar gitgide tükeniyor. İnsanlara, yeni yaşam alanları gerekli.

Bu gereksinim, insanları uzay keşfine yöneltiyor. Bilim insanları, insanlık için uzayda yeni yaşam ortamları yaratmayı düşünüyorlar. Ancak bu düşü, sıradan insanların gerçekleştirmesi çok zor. Olağanüstü zihin gücüne sahip kişilerin, uzay düşüne sahip çıkması gerekiyor.

Roman işte bu ana fikir çerçevesinde gelişiyor. Romanda, başta uzay olmak üzere, her ortamda kolayca yetiştirilebilen Doygu bitkisi var. Hem tam besin niteliği taşıyor, hem de insanı uzun süre tok tutuyor.

Bu doygu ögesini, yeni kuşakları açlık konusunda bilinçlendirmek ve dünya çapında açlığa çare olacak buluşlara tetiklemek umuduyla kurguladım. Çocuk ve gençlere öylesine umut bağlıyorum ki!..” (Dayıoğlu, 2010a:102-104)

3.1.10. PARBAT DAĞI’NIN ESRARI (1989)

Özet

Küçük Bahçıvan altı yaşında ailesinin bahçesinin bir kısmını alarak bitkilere olan ilgi ve merakını uygulamaya dönüştürür. Ailesi kendi bitkilerinin büyümeyip onunkilerin kısa zamanda büyümesine çok şaşırır. Kısa zamanda onun bu sevgisi mahalleyi, semti ve şehri sarar. Bir dergide röportajını okuyan yabancı bilim adamları ona tuzak kurarak kaçırmak isterler. Ama Küçük Bahçıvan son anda vazgeçer.

Onun bu ilgisini gören devlet başkanı ona başkentte tüm imkânları, laboratuvarları sağlar. Bir gün başkan kaçırlır. Küçük Bahçıvan bitkilerden aldığı titreşimler sayesinde suçluyu bulur.

Bir zaman sonra gökyüzünde âdeta güneş gibi bir ateş topu görülür. Küçük Bahçıvan yine bitkiler sayesinde Manga Parbat Dağı’nda insanların var olduğunu öğrenir. O dağın içinde yüzyıllar önceki bir selden kalan insanlar yaşamaktadırlar. Yaşadıkları o yere de Kalanya adını verirler. Gökyüzünde oluşan Alev Şelalesini parçalama sırasında Küçük Bahçıvan -Genç Bilgin- Kalanların yanına düşer ve zamanla birbirlerini çok severler.

Bitkiler sevgisizliğe ve ilgisizliğe karşı insanlara bir ceza vererek üretimi, yeşilliği ve verimi sona erdirirler. Genç Bilgin insanlara bunu çözmenin sırrının sevgi olduğunu anlatır. Bir toplantı için Kalanya’ya dönerken bir bitkiyle özdeşleştiği sırada fotoğrafları çekilir ve o zamandan sonra olağanüstü, yüce bir bitki olarak anılır ve anıtları yapılır.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Bitkilerin Sevgi İhtiyacı

Yazar, doğadaki bitkilerin de birer canlı olduklarını ve sevginin her şeyin anahtarı olduğu gibi bitkilere de sevgiyle yaklaşmamız gerektiği iletilisini okurlarına bu eserinde sunmaktadır.

Romanda Küçük Bahçıvan, bitkileriyle konuşurken, onu dinleyen bitki sever komşusu ona şöyle demektedir:

“İşte böyle yapmak gerek. Bitkiler de canlıdır. Bizleri anlarlar. Hele hele sevmekten, ilgi görmekten öylesine hoşlanırlar ki! Hasta bitkileri sağlıklarına kavuşturmada sevgi ve ilgi çok etkin birer ilaç oluyor.” (Dayıoğlu, 2009ç: 11)

Küçük Bahçıvan diyaloglarının birinde şöyle der:

“Ben bitkileri seviyorum. Onlar da beni seviyorlar. Her zaman onların çok güzel olmalarını diliyorum. Onlar da bu isteğimi kırmıyorlar. Güzelleştikçe güzelleşiyorlar.” (Dayıoğlu, 2009ç:15)

.....

Sevgi öğretilemez ki. Bu duygu insanın içinden gelmeli. Ama bu dediklerimden umutsuzluğa kapılmayın. Bir şeyi ya da kimseyi sevmeyi yürekten isterseniz, bunu başarabilirsiniz. Çiçekleri sevmek mi istiyorsunuz? Sokaklarınızı çiçeklendirirken sadece yarış kazanmayı düşünmeyin. Çiçeklere hizmet etmekten hoşlanmaya çalışın. Bu uğraştan mutlu olun. Bu duygularınızı çiçekler çabucak sezinler. O zaman fideleriniz coşkuyla boy atar. Çiçeklerinizin renkleri daha bir göz alıcı olur. (Dayıoğlu, 2009ç:15)

Bitkiler insanların onlara yaptıklarını, şikâyetlerini şöyle ifade ederler:

Başlangıcı belli olmayan uzun bir geçmişten bu yana insanoğluna hizmet ediyoruz. Bebeğine beşik, aşına kaşık, başına barınak oluyoruz. Ölüsünü bile tahta tabutta bağrımıza basıyoruz. Bin bir çeşit bitkiyle insanı besliyoruz. Üstelik tüm bunları isteyerek, coşkuyla yapıyoruz. Çünkü bitkiler insanları seviyor. Eskiden insanlar da bitkileri sevip sayardı. Öyle ki, yere düşen ekmek parçasını öpüp başına götüren insanlar vardı. Şimdilerde sofraya artığı ekmekler çöplerde sürünüyor. Ya çiftçilere ne demeli! Eskiden insanlar bitkilere yakınlıkduyarlardı. Bitki tohumunu toprağa eken çiftçi gözünü tarladan ayırmazdı. Uzaklardan yolcu bekler gibi, özlemle tohumun yeşermesini beklerdi. Bitkinin gelişmesine canla başla yardım ederdi. Kısacası insan yetiştirdiği bitkiye, çocuğuna gösterdiği özeni gösterirdi. Şimdilerde çiftçiler topraktan ve bitkilerden koptular. Kimileri kentlere göç etti. İnsanlar giderek bizden uzaklaşıyor. Aramızdaki sevgi bağları da yok olmakta. (Dayıoğlu, 2009ç: 82)

Tüm bunlar neden oldu, biliyor musunuz? Sevgisizlikten, insanoğlu bitki dostlarını artık eskisi gibi sevmiyor. Bitkilere çokluk, insana hizmet etmek zorunda olan araç gereç gözüyle bakılıyor. İnsanlar bitkileri gerçekten sevseler onlara böylesine umursamaz davranabilirler mi? Önce içtenlikli sevgi yok oldu. Sonra bitkilere yapılan kötülükler baş gösterdi. (Dayıoğlu, 2009ç:117)

Yazar, bu eserinde bitkileri konuşturarak, insanlığın onlara gösterdiği duyarsızlık ve kayıtsızlığı ele almıştır. Bitkilerin onlarca nimetlerine rağmen insanoğlunun nankörlüğünü çok açık bir şekilde göstermek istemiştir. Okuyucuya bitkilerin de birer canlı olduklarını, onların da sevgiye ihtiyaçları olduğunu, çevredeki canlılara değer vermemiz gerektiği iletisini aktarmak istemiştir.

b) İnsanların Sevgisizliği

Romanda, sevgisizliğin baş gösterdiği dünyadan ve insanlardan şöyle bahseder:

Yeryüzünde uzay çağı yaşanıyordu. İnsanlık uygarlığın doruğundaydı. Ama insan olarak pek fazla bir gelişme gösterememişlerdi. Karanlık çaplardan bu yana zihinleri bilenmiş, bilgileri, artmıştı. Ama gönüllerini kör duman sarmıştı. Yürekleri aydınlatan ‘sevgi’ ışığına sırt çevirmişlerdi. Yarasaların ışıktan kaçışı gibi onlar da sevgiden uzak duruyorlardı. İnsanoğlunun sevmeye yetisi kullanılmaya körelmeye yüz tutmuştu. (Dayıoğlu, 2009ç: 48)

Yazar buradaki iletisinde, insanların çağ içinde her şeyden haberdar olduklarını, en son teknoloji içinde yaşadıklarını ancak sevgilerinin köreltiğini, sevmeye yetilerini kaybetmeye başladıklarını anlatmak ister.

“İnsanlar öylesine katılaşmışlar ki! Sevgi, saygı, acıma, özveri gibi insancıl kavramlar unutulmuş gibiydi.” (Dayıoğlu, 2009ç: 87)

Romanda Kalanya’da yaşayan insanlar dünyadaki insanlardan çok farklıdır. Onlar sevgi dolu, yardımlaşmayı, paylaşmayı seven, içten, güvenilir, dost gönüllü insanlardır. Genç Bilgin dünyadaki insanlar adına utanç yaşamaktadır ve Kalanya’lılara şöyle der:

“Yeryüzünde yüreği sevgi dolu insanlar var. Ama sayıları çok değil. İnsanların neden böyle sevgi ve duyarlılıktan yoksun kaldığını bir türlü anlayamıyorum.” (Dayıoğlu, 2009ç: 73)

.....

Kalanyalı’lar insanları şöyle değerlendirirler:

“İnsanların yüreklerini saran sevgi damarları kurumuş. Kalpleri soğumuş. Bu yüzden duyuları körelmiş. Benliklerini kötülükler sarmış. Sevgisizlik yüzünden birbirleriyle bile iletişime geçemiyorlar.” (Dayıoğlu, 2009ç: 73-74)

Kalanya’da yaşayan insanlar insanın asıl sahip olması gereken özelliklere sahip tek ve son topluluktur. Yazar insanların kaybettikleri bu özellikleri şu şekilde okuyucularına aktarır:

“Kalanlar mutluydular. Barınakları vardı. Vadideki bitkilerden oluşan besinleri vardı. Birbirlerini yürekten sevip sayıyorlardı. Birbirlerine içtenlikle inanıp güveniyorlardı. Her konuda yardımlaşıyor; acılarını, sevinçlerini paylaşıyorlardı. Az konuşup çok düşünüyorlardı. Bu durum zihinsel ve ruhsal yapılarının bilinmesini sağlıyordu.” (Dayıoğlu, 2009ç: 53)

Kalan toplumunda başkan, buyrukçu gibi kimseler yoktu. Kalan’ların en büyük özelliği, tepeden tırnağa sevgi yüklü olmalarıydı. Özlerine işlemiş olan bu yoğun sevgi kaynağı, ilk olarak atalarının benliğinde oluşmuştu. Kalan’lar sadece birbirlerini sevmekle yetinmiyorlardı. Akıllarının alabildiği, gözlerinin görebildiği, kulaklarının duyabildiği, kısacası beyinlerinin algılaya dildiği her şeyi sevmeye hazırdılar. (Dayıoğlu, 2009ç: 62)

.....

Seven canlı sevdiğine kötülük yapmaz. Gerçekten de öyle oluyordu. Kalan’lar hiçbir gün birbirlerine kötülük yapmaya kalkışmıyorlardı. Oysa onlar da insandı.

“Ama insana özgü bencillik, kıskançlık, kin, nefret, öfke ve düşmanlık gibi duygulardan sevgi yardımıyla arınmışlardı.” (Dayıoğlu, 2009ç: 62)

Yazar, okuyucuya Kalan’ların özellikleri ile insanlarda oluşan ve sevginin yerini alan kötü duyguları ve bunların zararlarını iletmek istemiştir.

Kalanya’lılar dışarıdaki insanları gözlerler ve şunları tespit ederler:

“Dışarıdakiler soğuk yürekli, sevgiden yoksun, karmaşık duygu ve düşünce

yüklü, değişik bir insan türü görünümdeydiler. ” (Dayıoğlu, , 2009ç: 69)

Yazar, insanoğlunun giderek sevgiden yoksun bir hale dönüştüğünü ve bunun herkese ve herşeye ne şekilde zararlar verdiğini okuyucularına aktarmak istemiştir.

c) Doğaya Verilen Zararlar

Yazar, romanda Kalan’ların dilinden insanların çevreye ve doğaya ne gibi zararlar verdiğini şöyle aktarmıştır:

İnsanoğlu son zamanlarda iyice azıttı. Fabrika bacalarından, taşıt araçlarından çıkan dumanlarla soluduğumuz havayı nasıl zehirliyorlar bir bilseniz! Kimi bitki kardeşlerimiz bu yüzden ölüp gidiyorlar. Hava kirli de sular temiz mi? Ne gezer! Acımasız insanlar öylesine benciller ki! Hep kendi çıkarlarını kolluyorlar. Fabrikaların zehirli atıklarını derelere, nehir, göl ve denizlere ya da toprağa akıtıyorlar. (Dayıoğlu, 2009ç: 82)

.....

Çiftçilerin toprağa karıştırdığı yapay tozlardan da hoşnut değiliz. Bu yolla boyumuz uzuyor. Meyvelerimiz irileşip etleniyor. Taneler, tohumlar, tombullaşıyor. İnsanlar da bu gelişmelerden keyifleniyor. Ama kendilerini aldatıyorlar. Bu yolla üretilen bitkiler doğal çeşnisini yitiriyor. Bu ürünler güzel ama boş kafalı aptal insanları andırıyor. Her biri bitkiler dünyasına utançla katılıyor. Kimi böceklere yapılan öldürücü ilaçlar da başımızı ağrıttıyor. Bu arada bize yararlı olan canlılar da yok olup gidiyor. Kimi insanlar da tarlalardaki kuru kökleri ateşe veriyorlar. Toprak altında nice canlı varsa, yanıp kavruluyor. Ya ormanları ateşe vereler! Güzelim ağaçları baltayla yere, deviren bitki katilleri!’ (Dayıoğlu, 2009ç: 82-83)

Yazar, okuyucusuna, bitkilerin dilinden insanların havaya, suya, bitkiye, hayvanlara, tüm canlılara; kısaca doğaya verdiği zararları aktarmıştır. İnsanların bir şeyleri engellemek adına yaptıkları oysa bir yarar yanında bin zarar getiren davranışlarını ele almıştır.

d) Savaşların Çirkinliği ve Zararları

Yazar bu eserinde de savaşın zararlarına dair bir kurgu planlamıştır.

“İnsanlar akıl almaz silahlarla birbirlerini yok ederken, bitkiler ve hayvanlar da yok olacak. Bu düpedüz bencillik... Birileri insanları bu doğrultuda uyarmalı. İnsanoğlunu savaştan vazgeçirecek etkin önlemler alınmalı.” (Dayıoğlu, 2009ç: 79)

“İnsanın bize yaptıkları kadar, birbirlerine yaptıkları da gitgide dayanılmaz oluyor. Sayısını bilmediğimiz yıllardan beri dallarımıza insanları asarlar. Gövdemize bağladıkları savunmasız insanları acımasızca kamçılarlar. Ya savaşlar! İnsan kanı karışmış toprak ne denli tiksinti vericidir bilemezsiniz!” (Dayıoğlu, 2009ç: 83)

.....

“İnsanların bin bir emekle yaptıkları son bomba gerçekten dehşet vericiydi.” (Dayıoğlu, 2009ç: 83)

İnsanların yüzyıllardan beri yaptığı savaşların çirkinliğini, doğaya, insanlığa, insan ruhuna verdiği zararları yine okuyucularına aktarmak için bitkilerin dilini kullanmıştır.

Yazarın romana ait düşünceleri

1980’lerin ortalarında ilk kez Amerika’ya gittik. Geniş kapsamlı bir geziydi. Pek çok yer gördüm. Bu arada ilk kez, Disneyland’ı görme olanağı buldum. Orada, gelecekteki yaşamla ilgili

bölümü gezerken, topraksız tarım yapıldığına tanık oldum ve çok şaşırdım.

O zaman uzayda bile yapay yöntemle tarım yapılabileceğini düşünmeye başladım. Ülkemize dönünce, her iki konuda da geniş çaplı araştırma yaptım. O yıllarda, bu konularda pek fazla kaynak da yoktu. Tarımla uğraşan bilim insanlarından yardım istedim. Sonuçta genetiği ile oynanan ve hormonla beslenen bitkilerle ilgili epey bilgi edindim.

Eh, bunca birikimden sonra artık, çevreyle ilgili bir kitap yazma zamanı gelmişti. Ben de oturup Parbat Dağı'nın Esrarı adlı romanın planını yapmaya başladım. Romanın yazımı bir buçuk yıl sürdü. Epey bir yoruldum. Kitap basıldıktan sonra, okurlardan çok hoş mektuplar gelmeye başladı. (Dayıoğlu, 2010a:113-126)

3.1.11. MİDOS KARTALI'NIN GÖZLERİ (1991)

Özet

Adem arkeoloji ve tarihe oldukça ilgili bir çocuktur. Midos koyuna her yıl gelen turistlerle hep o ilgilenir. Onlara rehberlik edip onları gezdirir. Ünlü Argos kalıntıları turistler tarafından ilgi odağıdır ancak hâlâ Midos mezar tünelleri merak edilmektedir. Adem'in bu ilgisi bir zaman önce bir dergiye de röportaj konusu olur.

Adem mezar tünellerine gittiğini düşündüren birkaç bulguya rastlar ancak kimseyi bundan haberdar etmez.

Dünyaca ünlü varlıklı arkeolog olarak bilinen Artur çifti, Adem'in bu röportajını görür. Tünele varmada Adem'in önemli bilgilere sahip olduğunun farkındadır ve buna ulaşmak için bir plan uygularlar. Kris adında zenci bir çocuğu baskı altına alırlar ve Adem'in olduğu yere giderler. Zamanla Kris ve Adem çok iyi arkadaş

olurlar. Adem'i bir oyuna getirerek kaçırlar. Adem bir şekilde ellerinden kurtulur ancak uzun bir süre başına türlü belalar gelir. Ancak mezar tünellerine giden yolu bulma hırsı hiçbir zaman son bulmaz.

Bir gün denize düşüp boğulmak üzere olan birini kurtardığı için ödül olarak yüklü bir para alır. Daha sonra iş bulmak için bir çiftliğe gider. Bir deneyde kobay olarak kullanılacakken kurtulur. Orada Sarah adında bir kızla tanışır. Onu da kurtarır ve Sarah'ın babası tarafından hepsi Amerika'da okula yazdırılırlar ve hafta sonları da onlarda kalırlar.

Yıllar sonra Adem arkeolog, arkadaşı Al bilgisayar mühendisi, Sarah ise gazeteci olur. Adem, Sarah'ın çalıştığı yerde eski arkadaşı Kris'le yeniden karşılaşır. Her ikisi de Artur çiftine olan nefretlerinden dolayı onlardan intikam almak isterler. Al'ın ürettiği bilgisayarı planlarında kullanacaklardır. Gazeteye ilan veren Adem Artur'ların işinde çalışmaya başlar. Al'ın Kama isimli bilgisayarı sayesinde Artur'ların tüm gizli bilgilerini çalarlar ve yapacakları her soygunu engellerler. Artur'lar çöküşe geçer. Adem kazandığı paralarla kendine 'Kızıl Teke' adını verdiği bir yat alır ve kazıya başlamak ister. Adem Kızıl Teke'siyle beraber arkadaşlarını da alıp bir gece Midos' a gider. Düşündüğü her şeye ulaşır ve bu arada da Artur'ları da tuzağa düşürmek için bir plan yapar. Basını,devlet büyüklerini,ünlü arkeologları da davet eder.Böylece Artur çifti yakalanır. Adem kazı sonunda kendisine yazılmış olan yazıyı bulur. Sarah'la da evlenerek köye yerleşirler. Mutlu olurlar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Tarihe Bağlılık ve Vatan Sevgisi

Adem, vatanını çok seven, tarihine ve geçmişine bağlı bir gençtir.Yıllardır Midos Mezar Tünelleri'ni bulma tutkusuyla yaşamaktadır.

Öylesine akıllı, çevik, keçi gibi inatçı, sezgileri güçlü ve alabildiğine korkusuz!. Tıpkı benim çocukluğum... Gel gelelim bunca

olağanüstü yetenek ve becerisine karşın kötü bir yanı var. O da vatanını çok sevmesi. Başka biri olsa, yuvanın yerini öğrenmek için önerdiğimiz parayı tepmezdi. O Türk topraklarında bulunan tarihi hazineyi yabancılara kaptırmak istemedi. (Dayıoğlu, 2008ç: 63)

“Ne istediğini bilen, tarih aşığı küçük Türkün önünde, amacını engelleyen hiçbir şey yok.” (Dayıoğlu, 2008ç: 16)

‘Adem, arkeoloji öğrenimi görme tutkusundan vazgeçmemişti. Düşlerini hep bu tutku üstüne kuruyordu.

“Binlerce yıllık geçmişin görkemli kanıtlarını gün ışığına çıkarıp insanlığın gözleri önüne serme isteği âdeta hücrelerine işlemişti.” (Dayıoğlu, 2008ç: 62)

“Bunun sonucunda geçmişte içinde tomurcuklanan Midos Mezar Tünelleri’ni bulma tutkusu, giderek benliğini saran ulu bir ağaca dönüştü.” (Dayıoğlu, 2008ç:89)

Adem kendi kendine yaptığı çalışmalar sonun da bazı izlere rastlamıştır. Ancak bunlardan kimseye bahsetmek istememektedir.

“Keşfinden kimseye söz etmemekte haklıydı. Çünkü ortaya çıkışlarına tanık olduğu Argos kalıntılarının darmadağın oluşu ona çok acı vermişti.” (Dayıoğlu, 2008ç:26)

“Yer altından bin bir güçlük ve özenle çıkarılan eşsiz eserlerin kimisi depolarda tutsak edilmişti. Kimileri müzelere gönderilmiş kimileriye ortadan kaybolmuştu.” (Dayıoğlu, 2008ç: 26)

“Ayrıca Argos Krallığı’nın başka bölümleri halen toprak altında duruyordu. Parasızlık yüzünden yıllar önce kazılara ara verilmiş, bir daha da arayıp soran olmamıştı.” (Dayıoğlu, 2008ç: 26)

Adem içinde olan bu arkeoloji tutkusuyla vatanına ait kalıntıların çıkarılmasını hem çok istiyordu hem de bu konuda endişeleniyordu çünkü soygunlar yapıyordu. Kendi ülkesinin tarihi güzelliklerinin harcanmasına göz yumamıyordu.

“Soygunlar, özellikle az gelişmiş ülkelerde yapıyordu. Bu ülkelerde henüz tarih ve tarih eseri bilinci oluşmadığından, devletler kaçakçıları pek umursamıyorlardı.

Ayrıca bu tür ülkeler yoksulluk ve bilgisizlik yüzünden, tarihi eserleri ve ören yerlerini pekiyi koruyamıyorlardı. ” (Dayıoğlu, 2008ç: 43)

“Daha sonra, bu tür kazılardan çıkan çok değerli eserler müzelerden ya da depolardan, kasalardan çalınıyordu.” (Dayıoğlu, 2008ç: 96)

Ayrıca efsanevi, Midos Kral Mezarları Tüneli’ni bularak, ülkesine ve insanlığa hizmet edeceğine yürekten inanıyordu. Bu inanç ona her şeyi göze alma gücü veriyordu.

Dünyamızın eski sahipleri, bugün müzelerde, kazı alanlarında eserleriyle insanlığın gözlerini kamaştırıyordu.

Midoslar da geçmişin görkemli vitrininde yerlerini almalıydılar. İnsanlık tarafından ölümsüzlükle taçlandırılmak, onların da hakkıydı. (Dayıoğlu, 2008ç:138)

“İçerdeki göz kamaştırıcı güzellikleri doğal ortamlarında görünce, onların çalınmasına, parayla alınıp satılmasına hiç kimsenin gönlü razı olmayacaktır.” (Dayıoğlu, 2008ç:157)

Bu tür eylemlerin uluslar arası ilişkilerde insanlık suçu olarak değerlendirilmesini, sizler gibi seçkin kişilerin sağlayacağına yürekten inanıyorum.

Arkeolojik kazılarda elde edilen eşsiz eserler, o topraklarda yaşayan insanların

el emeği, göz nuru, gönül coşkusudur. Bu yüzden onlar, yaratıldığı ortamdan alınıp binlerce kilometre uzaklarda bulunan, müze camekânlarına tutsak edilmemelidir.

Kazılardan çıkan eserler, bulundukları yerlerde hatta tam kazıdan çıkış konumlarında insanlığın gözleri önüne serilmelidir.

Ören yerlerindeki eserleri çekip almak, oraları iç organları çıkarılmış kadavralar durumda bırakmak, insanlığın yüz karası bir uygulamadır, inancındayım

“Doğal konumunda sergilenen tarihi eserlerin izleyenlere vereceği coşku ve tadı, hiçbir sergileme yöntemi veremez. Bu doyumsuz coşkuyu duyumsamak tüm insanların hakkıdır.” (Dayıoğlu, 2008ç:158)

“Bu çalıntı eserler, örgütte elden ele geçerek Artur'lara ulaşıyordu. Onlar da bunları dünya zenginlerine ve müzelere satarak akıl almaz kazançlar sağlıyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008ç: 96)

“Dünyaya ayrık otu gibi yayılmış olan kaçakçılık örgütünün çevirdiği dolapları öğrendikçe, gençler dehşete düşüyorlardı.” (Dayıoğlu, 2008ç:100)

Eserdeki bu kahramanla vatana, tarihe bağlılığın bir Türk gencinde olması gereken en önemli değer olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Yazarın romana dair düşünceleri

Bu romanın yazılışını tetikleyen en önemli olay; Bodrum, Marmaris ve Göçek koylarında yaptığımız Mavi Turlardır. İşte bu geziler sırasında, güney kıyılarımızın göz kamaştırıcı güzellikleri, yöre insanları, örf ve âdetler, koylardaki tarihi doku ve ören yerleri, içime işleyip belleğime yerleşiyor.

Böyle yerlerde beni en çok üzen şey, paha biçilmez tarihi

eserlerin, ören yerlerinden çalınarak başka ülkelere kaçırılması. Rehberler, ören yerlerimizden kaçırılan benzersiz eserlerden söz ederken, dertlenmekten kendimi alamıyorum.

Midos Kartalı'nın Gözleri'ni işte bu duygu, düşünce ve gözlemlerin etkisiyle yazdım. Hedefim, çocukların dikkatlerini tarihsel zenginliğimize çekmek, onlarda tarihi eserlerimize sahip çıkma bilinci oluşmasına katkı sağlamaktır. (Dayıoğlu,2010a:127-130)

3.1.12. TUNA'DAN UÇAN KUŞ (1992)

Özet

Osmanlı Devleti'nde o dönemde devşirme sistemi çok önemlidir ve o sıralar bu işlere de Turnacıbaşı Ferhat Ağa bakar.

Boris çok akıllı, zeki ve yetenekli bir çocuktur. Ferhat Ağa onu zorla alır. Yolculuk esnasında Boris kaçsa da yakalanır. Bir bölük atlı tarafından yolları kesilir ve Boris kaçırlır. Çocuklar türlü zorluklardan sonra Habeş sarayına götürülür. Habeş sarayına hediye götürmek üzere giden Ferhat Ağa Boris'i tanır ve kaçmaları için bir plan yaparlar. Zorlu ve akıllıca bir uygulamadan sonra ordan kurtulurlar. Boris tekrar saraya ulaşır. Adı da Behram olarak değiştirilir.

Ülkede baş gösteren bir hırsızlık olayı vardır ve padişah bu olayın çözümlenmesinde Behram'ı görevlendirir. Bu hırsızlar; zamanında padişah'tan bir çocuk sahibi olup saraydan ayrılmak zorunda kalan Canfeda ve kızı Canan'dır. İsimlerini daha sonra tanınmamak için Memnune ve Destegül olarak değiştirirler. Destegül babasından intikam almak için bu işe kalkışmıştır. Behram'ın padişahla konuşması üzerine onlara bir ceza verilmez. Bunun üzerine de Behram Kubbealtı Veziri; sonra da Nişancı olur.

Bir süre sonra Behram evlenmek ister. Aslında padişahın kızı olan ama kendini farklı tanıtan Gülfidan'la evlenir.

Gemi ve maket çizimlerinin çok beğenilmesi üzerine padişahın yaptırdığı geminin seferine çıkan Behram kırk gün geçmesine rağmen dönmez. O arada Tunus'a yardımda bulunur ve oraya bey olur. Uzun zaman ortalarda görünmez.

Behram'ın eşi vefat eder. Mohaç yakınlarında bir çiftliğe yerleşir. Evinin kapısını okuma yazma öğrenmeleri için herkese açık tutar. Bir gezgin olarak tüm hayat öyküsünün yazılmasını ister. Hayat öyküsünün dilden dile dolaşması tek isteğidir. Ününü duyan padişah bir zaman sonra onun Behram olduğunu anlar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Osmanlı Devleti'nin Âdetleri ve Kuralları

Yazar, bu eserinde Osmanlı Devleti'ne ait gelenek ve görenekleri, toplum ve saray içindeki kuralları ele almıştır.

Osmanlı Devleti'nde devşirme eylemi, çok önemli bir konuydu. Ordu ve başta saray olmak üzere, tüm devlet görevlileri bu yöntemle sağlanıyordu.

Padişah gerekli zamanlarda devşirme fermanı çıkarırdı. Bu fermanla Turnacıbaşı denilen görevliler, devşirme işine kalkışırldı. Bu işin baş sorumlusu Yeniçeri Ağasıydı. Turnacılar, Padişah fermanı yanında, Yeniçeri Ağası'nın izin mektubunu da yanlarında bulundurmak zorundaydılar. Devşirme kuralları, yasalarla belirlenmişti. Devşirme, Osmanlı uyruğu altında bulunan, Hristiyan ailelerin çocukları arasında yapılırdı. Yasa, bu çocukların, soylu, güzel, akıllı, zeki, yetenekli ve boylu poslu olmasını buyuruyordu. Devşirilecek çocukların en az sekiz en çok yirmi yaşında olması gerekiyordu. Sekiz-onbeş yaş arası çocuklar, devşirmede çoğunluğu oluşturuyordu. En çok çocuk devşirilen yöre Rumeli yakasıydı. Devşirmeler genel olarak, Acemi oğlan adıyla anılıyordu. (Dayıoğlu,

2008d: 10-11)

Acemi oğlanların çoğu, Anadolu'da Türk çiftçi ailelerinin yanına verilirdi. Yeniçeri Ağası bu çocukları çiftçiye ucuz bir fiyata satardı. Çocuk orada Türkçeyi, İslam dininin özelliklerini, âdetleri, örfleri, töreleri öğrenirdi. Beş ila sekiz yıl, köyde yaşayan bu çocuklar, yeniden devşirilerek İstanbul'da bir araya getirilirdi. O zaman çoğu başta Yeniçeri olmak üzere asker ocaklarına yazılırdı. Geri kalanların kimi, sarayda iç oğlanı olarak görev alır, kimileri de mutfakta, bahçede, bostanda, padişah ahırlarında, yoğurthane, tavukluk vb. yerlerde işe sürülürdü.

Belirgin biçimde akıllı, yetenekli, yakışıklı olan çocuklar köylere gönderilmezdi. Doğrudan saray içinde göreve ya da eğitime başlardı. Seçkin devşirmeler, Enderun denilen saray okulunda öğrenim görürdü. Bunların çoğu sonradan Paşa, Vezir, hatta Başvezir konumuna gelirdi. (Dayıoğlu, ,2008d:23)

Yasalara göre, Padişahın nikâhlı eşinden olan ilk oğlu, Veliaht Şehzade olurdu. Padişah ölünce yerine o geçerdi. Padişahın başka hanımları da vardı. Onlardan doğan erkek çocuklar, çokluk Veliaht Şehzade'den uzak tutulurdu. Padişah öldüğünde yerine geçen Şehzade, kendi öz kardeşi de olsa, tüm Şehzadeleri yok etme hakkına sahipti. (Dayıoğlu, ,2008d:54)

Nişancılık çok önemli bir görevdi. Nişancılar yasaları denetler, Padişah fermanlarını ve hükümlerini yazar, savaşta ele geçirilen toprakların özelliklerini saptardı. Bu topraklar getirdikleri gelirlere göre sınıflandırılırdı. Daha sonra, savaşta yararlık gösteren kahramanlara ve hanedana Tımar, Has, Zeamet adı altında dağıtılırdı. Bu işlerden de nişancı sorumluydu. Yabancı devletlerle olan ilişkileri ve yazışmaları yürüten Reisülküttap da Nişancının buyruğundaydı.

Nişancı odası, Divanı Hümayunun yakınındaydı. Nişancılar sürekli olarak Padişahın yanında bulunurlardı. Bir tür danışman konumundaydılar. Padişahın yanında savaflara da katılmak zorundaydılar. Günümüzde, Meclisin yerini tutan Divanda, Nişancılar, Sadrazamın sağ yanında otururlardı. (Dayıoğlu, 2008d: 93)

Topkapı Sarayı'nın arka bölümünde, şimşirlik adıyla anılan bir alan vardı. Bahçe şimşir ağaçlarıyla çevrili olduğundan burası böyle adlandırılmıştı. Şimşirlikte bir dizi bina yer alıyordu. Bu binalarda, Padişahın öz ya da değişik hanımlardan olan kardeşleri yaşıyordu. Bazen Padişahın yetişkin oğulları da şimşirlikte yaşamak zorunda bırakılıyordu.

Şimşirlik, Hanedan erkeklerine ait bir tutukevi görünümündeydi. Burada yaşayan Şehzadeler gerçekten tutsak gibiydiler. Yanlarında cariyeye kadınlar vardı. Beslenmeleri saray tarafından sağlanıyordu. Ama kesinlikle dairelerinden dışarı çıkamazlardı. Onlarla görevliler dışında, hiç kimse konuşamazdı. Hastalandıklarında, Şimşirliğe ancak Padişah izniyle doktor gelebilirdi.

Bu Şehzadelerin anneleri, yani eski Padişahın kadınları, Beyazıt Camisinin yanındaki eski sarayda yaşarlardı. Onlar da oğullarını görmek için Şimşirliğe giremezlerdi. Padişah bu tutsak Şehzadeleri ancak, bayramlarda huzuruna kabul ederdi. Şehzadelerin anneleriyle karşılaşması da bayramdan bayrama gerçekleşirdi.

Şehzadeler, hücreyi andıran küçük dairelerinde sıkıntı içinde gün doldururlardı. Bazı Şehzadeler, marangozluk, kuyumculuk, bakır, sedef işlemeciliği yaparak, zamanlarını değerlendirmeye çalışırlardı. Böyle bir yeteneği olmayan Şehzadeler, bunalım içine düşerlerdi. Bu konumda aklını yitirenler de az değildi. Tüm bu

önlemler hanedan içinde kardeş kavgalarını engellemek amacıyla alınmaktaydı. (Dayıoğlu, ,2008d:104-105)

“Padişahın elini yabancıların öpmesi törelere aykırıydı.” (Dayıoğlu, 2008d:156)

‘Kılıç kuşanma, Avrupa krallarının taç giyme törenini andıran bir âdetti. Bu tören Eyüp Sultan’da yapılıyordu.

“Kılıç kuşanma günü, Padişah ve devlet büyükleri, gösterişli tören giysilerine büründüler.” (Dayıoğlu, 2008d:160)

.....

“Kılıç kuşanma töreni için Eyüp Sultan’a saltanat kayıklarıyla gidilecekti. Dönüş, at üstünde karadan yapılacaktı. Bu da töre gereği idi.” (Dayıoğlu, ,2008d:160)

Okurlarına devşirme olarak alınan Boris’in yaşadıkları aracılığıyla okuyucularına köklü devletimizin geçmişi hakkında bilgiler vermiştir.

Yazarın romana ait düşünceleri

İvo Andriç’in Drina Köprüsü romanını ilk gençlik yıllarımda okumuştum. Romanda, Osmanlı döneminde uygulanan, devşirme konusu işleniyordu. Konu beni çok etkiledi. Gelecekte, devşirme konusunu içeren bir roman yazma hayalinin tohumu o yıllarda atıldı.

Arabayla Avrupa’yı gezerken, Sırbistan, Bosna-Hersek bölgelerini de görmüştük. Gezi sırasında hep Drina Köprüsü adlı romanda geçen olayları anımsamıştım. İşte bu anı ve düşlerin etkisiyle yıllar sonra, tarihsel içerikli bir çocuk romanı yazmaya karar verdim. Romanın hareket noktası ‘devşirme yöntemi’ olacaktı. Ben de tüm bu

kahramanların yaşamlarından esinlenerek, yepyeni bir tip yarattım. Sonunda, iç rahatlığıyla romanı yazmaya başladım. Her şey su gibi aktı.

Tuna'dan Uçan Kuş romanım, özellikle Balkanlarda yaşayan soydaşlarımız tarafından öylesine benimsendi, öylesine benimsendi, öylesine ilgi gördü ki!... (Dayıoğlu, 2010a:131-134)

3.1.13. GÖKYÜZÜNDE MOR BULUTLAR (1993)

Özet

Çok eski zamanlarda Setime ile Angun adlarında birbirlerini seven iki genç vardır. Yasaklanmış aşkları yüzünden kaçarlar. Kaçarlarken karşılarna görkemli Tuna Dağ'ı çıkar. Oraya ulaşp bir evlilik yapmak isterler. Ancak bunun olamayacağını anlarlar ve bir köşede ölümü beklerler. Bir bölük avcı onları bulup köylerine götürür ve oradaki herkes onların yüce insanlar olduğuna inanır. Jambuna adında bir kızları olduktan kısa bir süre sonra yaşam koşullarına fazla dayanamayıp ölürler.

Jambuna çok akıllı ve zeki bir çocuktur. İnsanlara insanca ilkeleri benimsetmeye ve yaymaya çalışır. Ailesinin köyüne yerleşir ve sevgi, saygı, barış, yardımseverlik gibi ilkeleri daha çok insana ulaştırmaya çalışır. Zamanla bu ilkeler sınır ötelere taşar. Jambuna uzun yıllar yaşar ve arkasında zor bir vasiyet bırakıp ölür. Ondan sonra da Jambuna Ana adıyla anılmaya başlar.

Kaptan Pilot Murat, eğitimi sırasında Amerika'da Rapiki adında bir arkadaş edinir. Jambuna efsanesini merak eden Pilot, Rapiki'yle beraber Jetavani Yaylası'nı görmeye gider. Gezi sırasında Pilot bir taş bulur. Bulduğu taş İşaura taşıdır. Taş büyük öğretmen tarafından ona bırakılır.

Büyük öğretmen ona Jambuna Ana'nın vasiyetini anlatır. Buzula gömülü olan Jambuna Ana, insanlık ilkeleri tamamen yok olduğunda görünmez duruma gelecektir ve

başka bir insanın bedeninde yaşayacaktır. Pilottan bu işte kendilerine yardımcı olmaları istenir. Pilot Murat, işinden istifa ederek sanatçı Nirveda'nın özel pilotu olur. Ancak Pilot sanatçı Nirveda'nın edindiği ölümden hep kıl payı kurtulan çocuklarından hiçbirinde Jambuna'nın ruhuna ait izler bulamaz.

Bir süre sonra gökyüzünde insanlığın geri dönüşü olmayan bir yola girdiğine işaret eden mor bulut kümeleri oluşur. Aynı zamanda gizemli televizyon yayınları da başlar. Bir süre sonra Profesör ve Pilot Murat, gizemli yayınlardan bir görüşme talebi alırlar. Pilot bu görüşmede gizemli yayınları yapan bu üç bayanın Nirveda'nın kızları olduğunu görür. Zamanla Jambuna Ana'nın ruhunun Nirveda'da olduğu anlaşılır. Kaptan Pilot yirmi ikinci yüzyılda açılmak üzere her şeyi bir diskete kaydeder ve Jambuna Ana'nın belgeliğine saklar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) İnsani Değerler

Romanda Jambuna Ana çevresindeki insanlara insanlığı yüceltebilecek tek şey olduklarını düşündüğü insanlık ilkelerini benimsetmeye çalışır. Yazar Jambuna Ana'nın dilinden insanları insan yapan manevi değerlerin zamana yenilmemesi gerekliliğinin üzerinde durmuştur.

“İnsanların insanlarla ve doğayla olan ilişkilerini, bazı kurallara bağlamanın yararına inanıyordu. Gelişigüzel bir yaşamın çevresindeki insanları, acı folu günlere götüreceğini sezinliyordu. Bu sezgiyle benliğindeki, iyi, güzel, doğru temeline dayalı, sevgi, dostluk, barış, kardeşlik ilkeleri oluşmaya başladı.” (Dayıoğlu, , 2008b: 21)

.....

“Ancak Jambuna yılacak gibi değildi. Köy halkına, insanlık ilkelerini benimsetmek için her yolu deniyordu. Onlara her fırsatta sevginin güzelliğini, gücünü, yararını anlatıyordu. Birbirlerini öldürmemelerini, birbirlerinin mallarını çalmamalarını

öğütüyordu.” (Dayıoğlu, 2008b: 21)

O sıralar, Jambuna henüz yirmi yalındaydı. Ama zihinsel ve ruhsal yönden öylesine büyümüştü ki. Ünü kısa sürede yöreyi sardı. İnsanları insanlara karşı kıskırtmıyordu. Kimseyi yargılamıyor, suçlamıyordu. Sevgi, dostluk, barış, kardeşlik, eşitlik, dürüstlük, yardımlaşma, acıma vb. duygu ve davranışların eksikliğini, yaşamı içinde gözlüyordu. İnsanı insan kılan bu kavramları İNSANLIK İLKELERİ adıyla yayarak, çevresindekilere benimsetmeye çabalıyordu. (Dayıoğlu, 2008b: 29)

Jambuna bu kavramların yokluğundan çok rahatsızlık ve üzüntü duyuyordu.

“Gerçekten insanlar, şimdilerde, ana babalarına, eş ve çocuklarıyla kardeşlerine karşı bile sevgi üretemiyorlardı. ” (Dayıoğlu, 2008b: 53)

“Örneğin beslenmek, üremek, barınmak, örtünmek, yedek besin depolamak, yaşam amaçlarının temelini oluşturuyordu. Başka bir deyişle o zamanın insanları içgüdülere dayalı yalın bir yaşam sürüyorlardı. ” (Dayıoğlu, 2008b: 66)

“Bu temel gereksinimleri elde etmek isteği o denli güçlüydü ki... Mal ve besin uğruna birbirlerini gözlerini kırpmadan öldürebiliyorlardı. Bu toplumlarda sevgi, saygı, dostluk, barış, kardeşlik, yardımlaşma gibi kavramların, henüz adı bile bilinmiyordu.” (Dayıoğlu, 2008b: 66)

“İnsanların benliklerini, ayırık otu gibi saran sevgisizlik, bencillik, çıkarıcılık, kin, nefret, öfke... Mikrop gibi çoğalarak, dünyayı kuşattı. İşte bu mikroplar, başta sevgi olmak üzere tüm güzel duyguları, düşünceleri yozlaştırıp çürüterek yok ettiler.” (Dayıoğlu, , 2008b: 67)

“İnsanlığın, insanlık ilkelerini göz ardı ederek yozlaşması, öylesine üzücü, düşündürücü ve ürkütücü ki!” (Dayıoğlu, 2008b: 68)

Zorluğun baş nedeni insan ilişkilerinde görülen yozlaşmaydı. İnsanlar birbirlerine karşı âdeta kör, sağır ve dilsizdiler. Çağa ayak uydurabilmek için hiç durmadan çalışıyorlardı. Çağın nimetlerinden yararlanabilmenin tek yolu buydu. Ancak bu yolu izleyen insanlar giderek robotlaşıyorlardı. Üstelik çoğu bu özrün bilincinde değildi. Ruhsal eğitimsizlik ve insanlar arası iletişimsizlik yüzünden, insancıl değerler unutulmuş, yüreklerdeki sevgi kaynakları kurumuştı.

İnsanın doğasında var olan bencillik, kıskançlık, açgözlülük, saldırganlık, vurdumduymazlık, günün koşullarına daha uygun kavramlardı. Bu nedenle insanların benliklerini ayırık otu gibi sarıyorlardı. Kimi yüreklerde, yeşermeye yeltenen sevgi filizleri de bu yüzden kuruyup gidiyordu.

Sevgisizlik, insanların doğal yapılarını da değiştiriyordu. Dünyada sevgi sembolü olan anneler bile artık yavrularını geçmişte olduğu gibi yürekten sevmiyorlardı. Yaşam ortamının katı koşullarından kaynaklanan bu sevgisizlik, ana sütünün tadını bile bozuyordu. Evlatlar da ana babalarına, kardeşlerine ve çevrelerine karşı öylesine sevgisiz ve duyarsızdılar ki...

Çoğunluğun en belirgin amacı teknolojinin getirdiği yaşam biçimine ve yaşam koşullarına ayak uydurabilmektir. Bu da ancak ve sadece PARA ile sağlanıyordu. Hiçbir insancıl davranışın ödülü paranın sağladığı olanakları sağlamıyordu. Bu nedenle insanlar âdeta paraya tapar olmuşlardı. Tüm çabalar paraya ulaşmak içindi.

Yirmi birinci yüzyıl insanları soluk soluğa amansız bir koşuşturma içindeydiler. Hiç kimse bir an durup da sevgi, iyilik, doğruluk, özveri, dostluk, kardeşlik, yardımlaşma gibi kavramları düşünecek durumda değildi.

Arada bir durup yitip gitmekte olan değerleri dile getirenler oluyordu. Robotlaşmış insanlar, bu tür kimseleri beyinleri örümcek bağlamış fosiller olarak değerlendirip dışlıyorlardı. (Dayıoğlu, 2008b:137)

.....

Bilginler, atmosferde görülen bu yozlaşmanın insanları olumsuz yönden etkilediğini söylüyorlardı. Bileşimi değişmekte olan havanın, tüm insancıl değerlerle duyguları, dişleri görünmez canavar gibi yalayıp yuttuğu ileri sürülüyordu. Hele insanlar arasında yaşanan aşkların yitip gidişi... Gerçekten gizemli yürek titreşimleriyle oluşan aşklar hepten unutulmuştu. Çünkü artık yüreklerdeki sevgi kaynaklarıyla birlikte gizemli titreşimlerin kaynakları da kurumuştı. Yürekler sanki soğuyup katılaşmış et parçalarına dönüşmüştü.

Kısacası insanlar zihinsel yönden nice evrim geçirip yüceldilerse, ruhsal yönden öylesine gerileyip ilkelleşmekteydiler. (Dayıoğlu, 2008b:137-138)

“Çoğunluk sevgi, dostluk, barış, kardeşlik, doğruluk, özveri gibi kavramları yirminci yüzyıl artığı görüşler olarak değerlendiriyordu.” (Dayıoğlu, 2008b:143)

“Amma da matraktı ha! Yok sevgiymiş, iyilikmiş, doğrulukmuş, barışmış, yardımlaşmaymış. Hepsi de palavra.” (Dayıoğlu, 2008b: 144)

Yazar Jambuna Ana ve onun düşünceleri aracılığıyla toplumumuz ve günümüz insanının durumunu okurlarının gözleri önüne sermek istemiştir. Günümüzde de insani değerlerin yok oluşu ve sonuçları aktarılmıştır.

a) Savaş

Yazar bu eserinde de savaşın olumsuz etkilerinden ve nelere yol açtığından bahsetmiştir.

Bu kanlı dövüş sürecinde suçsuz insanların kimi kurşunlarla kimileri de açlıktan ölüyordu. İnsanlar zaten yoksulluktan, kuraklıktan, bilgisizlikten, hiçbir şey üretemiyorlardı. Zengin ülkeler bu aç insanlara ara sıra besin yardımı yapmakla yetiniyorlardı. Uçaklardan atılan besinler kimi yerde insanların ya da evlerin tepesine düşerek zavallılara yeni acılar getiriyordu. (Dayıoğlu, 2008b:91)

Gün geldi sokaklar savaş ve açlıktan ölen insanlardan geçilmez oldu. Gökyüzünü kara bulutlar gibi kaplayan akbabalar sokaklardaki ölüleri didiklemeye başlayınca halkın acısı daha bir katmerlendi. Herkes öylesine bitkin ve bezgindi ki... Ölüleri gömmeye bile güçleri yoktu. Sonunda askerler köylere birer ölü çadırı kurdular. Savaşmaktan zaman buldukça mezar kazıp, çadırlardaki ölüleri gömüyorlardı. (Dayıoğlu, 2008b: 91)

Savaşın insanlığı ve dünyayı son derece olumsuz yönde etkileyen bir olgu olduğu burada da ele alınmıştır.

Yazarın Romana Ait Düşünceleri

Dünyayı gezmek, beni öylesine zenginleştirdi ki! Bu zenginlik tüm eserlerime yansımakta. Hatta bazı eserleri yazmamı, bu geziler tetikledi. Gökyüzündeki Mor Bulutlar, işte bu eserlerden biri.

Hindistan halkı, inançları ve yaşam felsefeleri gereği, yozlaşmadan, doğa ile iç içe kalmayı başarmışlar. Duyarlılıkları ve farkındalıkları çok yüksek. Âdeta, anlatılan efsanelerin ve destanların

içinde yaşıyor gibiler.

Gökyüzündeki Mor Bulutlar, adlı romanın, en önemli ögesi olan efsaneyi de Hindistan'da öğrenmiştim. Elbette, efsaneyi birebir almıyorum. Romanın özüne uygun olarak, bu bilgilerin bazılarını kurguda kullanıyorum.

Romana can veren bir başka önemli öge daha var. Tibet'te Budist rahipler, bu inancın kurucusu olan Buda'nın ruhunun, yeni bir bedende tekrar dünyaya geleceğine inanıyorlar. 1980'lerde, Buda'nın ruhunu taşıyan bir çocuğun İspanya'da dünyaya geldiği saptanıyor. Çocuğun izi sürülüyor. Sonra ne oldu anımsayamıyorum. Bu olayı o yıllarda basından öğrenmiştim.

İşte bu ve bunun gibi motifleri, merak ögesiyle sarmallaşıp Gökyüzündeki Mor Bulutlar, romanımın kurgusunu oluşturdum.

Birbirini izleyen gizemli serüvenlerle örülen roman, hiç beklenmedik bir sürprizle sona eriyor. (Dayıoğlu,2010a:135-137)

3.1.14. GANGA (1996)

Özet

Ganj'a güneş doğmadan yetiştirmeye çalışan insanlar arasında yedinci doğumunu gerçekleştirmek üzere olan bir bayan vardır. Etraftan geçen birinin yardımıyla doğumunu yapar. Ancak bebeğin durumu ürkütücüdür. Bebeğin balığinkine benzer kapaksız gözleri vardır. Ağzı da balığinkine benzer. Annesi kendisinin Tanrı tarafından cezalandırıldığını düşünerek bebeği nehre bırakır. Ancak bebek hayatta kalır ve yaşlı bir nine onu bulur ve sahip çıkar. Onu büyütür ve adını Ganga koyar.

Ganga çok akıllı ve zeki bir çocuktur. Bir gün Ganj nehrinin kenarında

otururken Tuna balığıyla zihinsel iletişime geçer. Çok özel balık hücrelerinin nehre atılan insan cesetlerinden beslenmesiyle yarı insan yarı balık bir yumurta ortaya çıkar ve Ganga’da öyle bir yumurtanın insan rahminde büyümesiyle oluşur. Nehirdeki bu özel balıklardan da tek amaçlarının insan olmak olduğunu öğrenir. Turna balığı Ganga’ya insanlığın olumsuz özelliklerinden ve beyinlerini kullanamadıklarından yakınır. Ganga’ya görevinden bahseder. Ganga insanların beyinlerini tarayacak ve beyin kardeşleri edinecektir.

Ganga ninesi ölünce tapınağa tapınağa yerleşir ve oradan da Hindistan’da zengin bir aileye evlatlık olarak verilir. Sınırsız bir zekâya sahip olan Ganga inanılmaz işler başarır.

Ganga bir gün odasına Pumorililer tarafından bırakılmış Sanskritçe bir yazı bulur. Pumorililer kozmik ışınlarla ilgilenen, gizli güçlere sahip olan ve insanlığın henüz evrimini tamamlamadığına inanan eski bir ülkede yaşayan insanlardır. Ganga’ya ve amacına karşı bir düşmanlık beslerler ve Ganga’yı kaçıırırlar. Ancak Turna balığıyla iletişime geçen Ganga artık Ganjlılar adına insanları tanımayı yaşam biçimi edinerek geleceği beklemeyi başlar.

Romandaki eğitsel iletiler

a) Akıllı Doğru Kullanmama ve Teknolojinin Kötüye Kullanımı

Yazar eserinde insanların akıllarını ve teknolojiyi yanlış yöne kullanmalarından bahseder.

“Çünkü insanları, beyinlerini gereği gibi kullanmayı bilmediklerinden giderek tümünden yok olma aşamasına gelmekte. İnsan konumuna erişip, onların arasına karışarak, insanlığa çok önemli hizmetlerde bulunmak istiyoruz.” (Dayıoğlu, 2009b: 49)

İnsanlar, büyük ve güçlü bir beyne sahipler. Ancak, başlarının içinde taşıdıkları bu hazinenin değerini bilmiyorlar. Bu

hazinenin sadece birkaç odasındaki değerlerden yararlanıyorlar. Öteki bölümlerin kapıları, sımsıkı kapalı kalıyor. Böyle olunca belli alanlarda gelişme gösteriyorlar. Bunun dışında başka boyutları, başka bilinmeyenlerin varlığından habersizler.

Bugüne değin beyin güçlerini kullanabilen az sayıda insan değerli keşiflerde ve icatlarda bulundular. Ancak bunlar insanoğlu için hiç yeterli değil. Üstelik bu buluşların çoğu insanları bazı güçlere tutsak konuma getirdi.

Örneğin, teknolojik buluşlar, insanlara kolaylık sağladı. Ama onları tembelleştirerek, kendilerine tutsak ettiler. Araba, insanı istediği yere hızla ve kolayca götürüyor. İnsanlar bu yüzden arabaya tutsak oldular. Eskiden olduğu gibi ayaklarını bacaklarını kullanarak yolları aşmıyorlar. Korkarım az kullanılmak bu organların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek.

Bu sadece bir örnek. Bu gidişle insanlık, makinelerin egemenliğine girmek üzere. Hele son yüzyılda ortaya çıkan bilgisayarlar, insanların beyinlerini kısıktırak bağlamış durumda. İnsanlar adına düşünen, hesap yapan, hatta resim çizip düş kuran, insansı aygıtlar bunlar. İnsanlar yakında onların buyruğunda, yeryüzünde sığıntı gibi yaşamak zorunda kalacaklar... İnsanoğlu bu koşullarda düşünmeyi, düş kurmayı savsaklamaya başladı. Böyle giderse başlarının içinde taşıdıkları görkemli hazine, yani beyinleri sıradan et topağına dönüşecek. (Dayıoğlu, 2009b:50)

Yazar insanları dolayısıyla toplumu her yönden etkileyen faydalarının yanında zararları da olan teknoloji hakkında okuyucularına böyle bir ileti sunmuştur. Günümüz koşullarında onsuz yapılamayan teknoloji artık çocukluk çağına kadar inmiştir. Yazarımızın da eserinde değindiği gibi teknolojik araçlar bir yandan hayatımızı inanılmaz kolaylaştırırken bu kolaylık insanları bir o kadar da olumsuz etkilemektedir.

.....

İnsanlar beyinlerinin değerini bilmiyorlar. Onu sadece belli konularda kullanıyorlar. Bu da kendilerini kötü duruma sürüklüyor.

“İnsanlar kendilerine eğilip beyin güçlerini kullanarak içsel zenginliklerini keşfetmekle işe başlayabilirler. Bu bilinçle dünyayı bambaşka bir konuma getirebilirler.” (Dayıoğlu,2009b: 50)

.....

Yeryüzünde, zihinsel yönden, çok çeşitli insanlar yaşıyor. Kimileri akıllı, duyarlı, düşünme ve yaratma yeteneği oldukça gelişmiş insanlar. Kimileriye daha az akıllı. Düşünme, yaratma yetenekleri çok az gelişmiş. Yazık ki dünya nüfusunun büyük bölümü, bu az akıllı insanlardan oluşuyor. Bu insanlar hırslı ve buyurgan kişilerin egemenlikleri altında yaşam sürüyorlar. Çok akıllı insanların sayısı da az değil. Ama bu tür kişiler, zihinsel özelliklerini, bazen iyilik bazen de kötülük yapmak için kullanıyorlar. (Dayıoğlu, 2009b: 55)

Yazarın vermek istediği iletilerden biri de insanların beyin güçlerinin farkına varmamış oldukları ve bu gücün neleri ne derece değiştirebilecek etkiye sahip olduğunun bilincinde olmamalarıdır.

.....

“Akıl insanı, her zaman iyiye, güzele, doğruya yönelmiyor. Ya da akıllı insan, kendi iyi, güzel doğrularını çıkarlarına göre kendisi saptıyor. Başkalarına göre kötü olan, yanlış olan pek çok şey, ona doğru geliyor.” (Dayıoğlu, 2009b:55)

.....

Beyin kardeşlerine, insanların beyinsel güçlerini kullanmayı bilmediklerini anlatmakla işe başlayabilirsin. Bu eksiklik yüzünden, insanların neler kaybetmekte olduklarını açıklarsın. Onlara insan olmanın onur ve bilincini yansıtan örnekler verirsın. Teknoloji, para, buyurma gücü gibi, insanı kısıktırak bağlamış olan tutkuların, insanlığı ne duruma getirdiğini belirtirsin. Bu durumlardan sıyrılmak için, kendi özlerine yoğunlaşıp, içsel ve zihinsel zenginliklerini armaları gerektiğini önerirsin. Kısacası, insanların beyinlerinde insan olma bilinci, düşünme, yaratma ve düş kurma dürtüleri uyandırmaya çalışırsın. (Dayıoğlu, 2009b: 61)

İnsanoğlu özündeki yüksek değerleri keşfetmeyi hak etti. Çünkü yaratılalı beri, çok acı çekti. Milyonlarca yıldır süren zorlu yaşam serüveni, insanı zihinsel evrimin doruğuna taşıyacağı yerde, yazık ki yok olma aşamasına getirdi. Oysa insan aklını kullanıp varlığındaki gizil güçlerin bilincine varsaydı, bugünkü duruma düşmezdi. (Dayıoğlu, 2009b: 65)

.....

“Hiçbir dönemde, kendi öz varlıklarına eğilmeyi, içsel zenginlikleriyle varlıklarındaki gizil güçleri keşfetmeyi akıl etmemişler.” (Dayıoğlu, 2009b: 65)

“Bilgi, yaşam savaşında başarıya ulaşmak için en güçlü silahtır. Öteki silahlar gibi öldürücü değildir. Yerinde kullanmayı bilersen her zaman zafer kazanan sen olursun.” (Dayıoğlu, 2009b: 89-90)

Üstün beyinliler paraya önem vermiyorlardı. Çok değişik değer yargıları edinmişlerdi. Zihinsel ve ruhsal zenginlik en büyük övünç kaynaklarıydı. Kimseden korkmuyorlardı. Hiç kimsenin buyruğuna girmiyorlardı. Eşitliğe, özgürlüğe, kardeşliğe ve dünya barışına büyük önem veriyorlardı. Hele doğaya, âdeta tapıyorlardı.

Yeryüzündeki bitki örtüsüne gözleri gibi bakıyorlardı. (Dayıoğlu, 2009b:112)

İnsanlığınızın bilincine varın. Beyninizin bilincine varın. Dış dünyaya böylesine tutsak olmak yerine, kendinize eğilin. İnsan olarak Tanrı'nın üstün yarattığı konumunda bulunduğunuzu düşünün. Öteki canlılar yanında, insanı üstün kılan özellikleri, benliğinize yoğunlaşarak keşfetmeye çabalayın. Bunu başarırsanız, düşe kalka yürümekte olduğunuz yaşam yolunda, içsel dinginliğinize erişebilirsiniz. Bu sizleri özgüven, başarı ve mutluluğa götürecektir. (Dayıoğlu, 2009b:115)

“Beynimiz bize insan olma özelliğini verecek kadar, gizemli bir yapıya sahip. O derinliklerinde akıl almaz işlevler barındıran, olağanüstü zengin bir hazine. Başka bir deyişle beynimizde, henüz gücünün bilincine erişemediğimiz bölümler var. O bölümler işlemeye başladığında bence, insan, insanüstü niteliğe ulaşabilir.” (Dayıoğlu, 2009b:138)

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana faydalı şeylerden çok teknolojiyi, aklını ve zekâsını yapımdan çok yıkım adına ve kötü işler uğruna kullanmıştır. Bunun yerine çok daha iyi keşifler ortaya çıkarılabilseydi insanlık şu anda bulunduğu konumun daha da ilerisinde olacaktı.

.....

“İnsan düşünerek, çalışarak, yaratıp üreterek, paylaşarak, yaşamı, dünyayı, insanları yürekten severek ölümsüzlüğe erişecektir.” (Dayıoğlu, 2009b:177)

İnsanların onları diğer varlıklardan ayıran beyinlerini, düşünme yetilerini kullanmamalarını; iyiye, doğruya gidecek yolda çalıştırmamalarını okuyucularına Turna balığı ile Ganga'nın konuşmaları sırasında iletmektedir

b) Savaş ve İnsanın Kötü Hisleri

Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de kurgu yoluyla savaşın olumsuzluklarına değinir.

Bu insanlar, önce görkemli binalar, saraylar, köprüler, camiler, tapınaklar, gökdelenler yapıyorlar. Sonra birbirleriyle savaşa tutuşuyorlar. Üstün zekâlı olduklarını iddia eden bilginlerin yaptığı bombalarla, her şeyi yakıp yıkarak yok ediyorlar. Üstelik insanoğlu, içine düştüğü bu garip çelişkinin bilincinde değil. Olup bitenleri umursadığı yok. Çünkü insanlar, gerçek anlamda düşünmeyi bilmiyorlar. (Dayıoğlu, 2009b: 51

.....

Savaş, insanların birbirlerini yok ettikleri, anlamsız bir dövüş. Savaşlarda sadece insanlar ölmüyor, ülkeler de karşılıklı olarak yakılıp yıkılarak yerle bir ediliyor. Bu sırada pek çok hayvan ve bitki de zarar görüyor. Hatta hava, su ve toprak bile bu savaşlardan etkileniyor.

Savaşlar türlü silahlarla yapılıyor. Bombalar, toplar, tüfekler... İşte bu silahlar insanları öldürmekle kalmıyor. Dünyanın havasına, suyuna ve toprağına da zarar veriyor. (Dayıoğlu, 2009b: 51)

“Akıllı insanlar arasında, türlü buluşlarla insanlığa hizmet eden, yararlı kimseler var. Bir de yok edici buluşlarıyla, keşifleriyle, insanoğluna büyük zarar verip, acı çektiren akıllılar bulunuyor. ” (Dayıoğlu, 2009b: 56)

Yeryüzünde hem akıllı hem de zararlı insanların sayısı az değil. Aklını kullanarak, türlü silahlar yapanlar. Akıl almaz bombalar icat edenler, bunlara örnek olabilir.

Bir de yeryüzünde, bilinmeyen ülkeler diye nitelendirilen, toprak parçalarını, yeni yerleşmiş gibi keşfeden akıllılar var. Bu insanlar, yeni yaşam ortamları bulduk, diyerek bu ülkelere giriyorlar. Orada yaşayan insanları öldürüp evlerini yurtlarını yerle bir ediyorlar. Binlerce yılda oluşturulan uygarlıklar, bu yüzden darmadağın oluyor. Yeni bir ülke keşfettiklerine inanan bu akıllılar, yerle bir ettikleri ülkelerdeki çok değerli eserleri, kendi ülkelerine taşıyorlar. Kimilerini de yakıp yıkararak tümenden yok ediyorlar. Üstelik yaptıkları bu işler yüzünden kahraman insan konumuna geliyorlar. Onların bu kanlı başarılarından çıkar sağlayan krallar, devlet başkanları, kendilerini madalyalarla ödüllendiriyor. Adları tarihe geçiyor. (Dayıoğlu, 2009b: 56)

İnsanlar, dünyanın havasını, suyunu, toprağın kirlittiler. Yeryüzünü kaplayan ormanları, koruları yok ettiler. Yer kabuğunu oluşturan toprak katmanları, rüzgârla savrulup okyanuslara karışıyor. İnsanlar tüm bunlara seyirci kalıyorlar. Bu yetmiyor gibi, dünyanın dört bir yanında savaşlar var. Bu savaşlar her an tüm dünyaya yayılabilir. Akıl almaz bombalar patlayabilir ve dünya tümüyle yok olabilir. (Dayıoğlu, 2009b: 57)

İnsanlar bu evreyi yaşamaya başladıklarında yeni toplum düzenleri oluşturacaklar. Bu yeni düzen, sevgi, saygı ve eşitlik ilkeleri üzerine kurulacak.

Bu aşamaya gelirken, kanımızdaki DNA'lar, beyinsel etki toluyula değişikliğe uğrayacak. Adem ile Havva'dan bu yana kanımıza işlemiş olan düşmanlık, kıskançlık ve en önemlisi insan öldürme olgusu genlerimizden tümüyle silinecek.

Varlığımız oluşturan hücrelerin, olumlu elektrik yükleri artırılacak. Bu yolla insan, tepeden tırnağa sevgiyle yüklenecek. Bu

sevgi, hoşgörüyü, yardımlaşmayı, paylaşmayı ve sürekli barışı sağlayacak. (Dayıoğlu, 2009b: 175)

İnsanlar arasında sorun kalmayınca, dünya bambaşka bir yaşam ortamına dönüşecek. Dünyayı yamalı bohça gibi bin bir parçaya ayıran sınırlar kalkacak. Yeryüzü, gökyüzü, denizler, okyanuslar, hepimizin olacak.

Savaş, mal, para ve güç tutkusu yok olduğundan, insanlar tüm zamanlarını dünyayı iyileştirmeye, güzelleştirmeye harcayacaklar. İnsanoğlu, dünyanın ve dünyalı olmanın bilincine ve onuruna yeniden erişecek. Bu bilinçle dünyayı akıl almaz anıtlarla bezeyecek.

“İnsanlar birbirlerini mutlu etme yarışına girecekler. Şairler, yazarlar, resamlar, müzisyenler, heykeltıraşlar, bilginler, insanın mutluluğuna katkıda bulunmak için âdeta birbirleriyle yarışacaklar.” (Dayıoğlu, 2009b:176)

Yazar eserde, savaşın insanlık ve dünya adına ortaya çıkardığı olumsuz etkilerine değinmiştir ve okuyucularına yapılmaması gerekenler yoluyla iletiler sunmuştur.

Yazarın romana ait düşünceleri

Bu romanın yazımını da Hindistan gezisi tetikledi. Orada edindiğim bilgilerle hem zengin içerikli bir gezi kitabı yazdım, hem de roman kurgusu yaptım. Ganga adlı romanın kurgusunu Ganj Nehri’ni gezerken teybe kaydettim. Yaşamım boyunca hiçbir romanın kurgusunu böylesine kısa bir sürede yapmamıştım. Romanın girişinde kurguyu etkileyen çarpıcı gözlem ve izlenimleri ayrıntılarıyla anlattım. Ayrıca Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi adlı gezi kitabımda da yolculukta yaşanan ilginç olayları, tadıyla tuzuyla anlatmıştım.

Ganga Hint dilinde Ganj Nehri'ne verilen ad. Ben de roman kahramanımın adını Ganga koydum.

Böyle başlayan roman, özürlü bebeği nehir kıyısında bulup evine götüren yaşlı ve yoksul bir kadının, minik kızla yaşadığı gizemli ve şaşırtıcı serüvenlerle sürüyor. (Dayıoğlu, 2010a:138-139)

BÖLÜM IV

4. Sonuç ve Öneriler

4.1. Sonuç

Çocuk edebiyatı çocuğun zihinsel, dilsel, sosyal ve ahlaki boyutlarını birden geliştirebilen, algılama yeteneğini artıran, kişilik gelişimine yardımcı, hayal gücü ve yaratıcılığına olumlu yönde etkilemeyi hedef edinen bir edebiyat türüdür.

Çocuk edebiyatı ürünleri; çocuğun hayatı anlamasına ve tanınmasına yönelik olarak kendi içinde bir takım kural ve ölçütleri barındırır. Hitap ettiği yaş grubunun özelliklerini de dikkate alarak onun gerçek hayattaki davranış ve tutumlarını geliştirmek amacındadır. Okurlardan, ürünlerdeki gerek olaylardan, gerek karakterlerden yola çıkarak kendilerine pay çıkarmaları, farklı bakış açıları edinmeleri ve bunların gerçek hayatlarını kolaylaştırmaları beklenir. Bu tür bir kazanım ise didaktiklikten uzak, sezdirme yoluyla edebi ürünlerde rahatlıkla işlenebilmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin biçimsel olmakla beraber içeriği de bu amaca uygun iletiler barındırmalıdır.

Çocuklara ve dolayısıyla çocuk edebiyatına olan düşkünlüğü ve başarısıyla tanınan Gülten Dayıoğlu'nun çocuklara sunduğu romanlarında eğitsel anlamda millî ve insani iletiler bulunmaktadır. Araştırmaya alınan 14 çocuk romanının daha önceki niteliklere göre incelenip değerlendirilmesi sonucunda şu kanılara varılmıştır:

1. Gülten Dayıoğlu, çocuk romanlarında, barış, yardımseverlik, sosyal dayanışma, sevgi, insani değerler, çalışkanlık, vatan ve millet sevgisi ve bunlara bağlılık, hayvan ve doğa sevgisi, aile bireyleri arasındaki bağlılık ve

sevgi, savaşın olumsuzlukları, gibi temaları ele almış ve bu konuların aktarımına aracılık edecek olaylarla bunları romanlarında işlemiştir.

2. Yukarıda belirtilmiş olan ve çocuk edebiyatı eserlerinde bulunmaları halinde fayda sağlayacak olan tema başlıklarına göre değerlendirecek olursak bunlardan ‘dinî değerler’ ve ‘misafirperverlik’ haricindeki diğer tümü Dayıoğlu’nun incelediğimiz eserlerinin tamamında yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Eserlerin eğitsel nitelikte ve kurgu içerisinde verildiği gözlemlenmiştir. İletileri millî ve insani olarak ayırdığımızda ise millî iletilerden çok insani iletilere daha çok yer verildiğini gözlemlemekteyiz:

Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Millî ve İnsanî İletiler

a) Millî Nitelikteki İletiler

- Yurda ve Kültüre Bağlılık
- Türk Tarihi
- Osmanlı Devleti’nin Âdetleri ve Kuralları
- Tarihe Bağlılık ve Vatan Sevgisi

b) İnsani Nitelikteki İletiler

- Akı Doğru Kullanamama ve Teknolojiyi Kötüye Kullanma
- İnsani Değerler
- Savaşların Çirkinliği ve Zararları
- Doğaya Verilen Zararlar
- Bitkilerin Sevgi İhtiyacı
- İnsandaki Kötü Duygular
- Sevgi ve İnsanlığa Yararlı Olmak
- İnsanlığın İyi Hislerden Uzaklaşması
- Doğruluk
- Akıl ve Bilginin Önemi

- Yöneticilerin Vasıfları
- İnsanların Hayvanları Çıkarları Uğruna Kullanması
- Barış, Dayanışma ve Sevgi
- Savurganlık
- İnsanlık Hakları
- İntikam ve Sevgisizlik
- Annenin Evladına Olan Sevgisi
- Paylaşıcılık
- Gurbetçilik
- İşe gereken Önemi Vermemek
- Çalışmak ve Boş Zamanları Değerlendirmek
- Tembellik ve Söz Dinlememe
- Barış, Sevgi ve Dedikodu
- Hayvanların Yaşama Alanlarına Saygı
- Kötü Niyetin Kendine Dönmesi
- Kendini İfade Edememe
- Kitap Sevgisizliği ve Armağana Saygısızlık
- Hayvan Sevgisi
- Kitap Okumanın Faydaları ve Tembellik
- Çalışmanın Faydaları
- Özgürlük, Düşmanca Hırslar ve Savaş
- Bencillik
- Sevgi
- Çalışmak ve Zorluklara Alışmak
- Kıskançlık ve Fesatlık
- İnsanların Fiziksel Özellikleriyle Alay Etmek
- Yalan
- Bilinçsizce İş Yapmak
- Hayvanlara Yapılan Eziyetler ve Bilinçsizlik
- Var Olanları Küçümsemek ve Kendini Beğenmişlik
- Aileden Habersiz İşler Yapmak

- Dürüstlük ve Merhametli Olmak
 - Çalışkanlık
 - Yardımseverlik
 - Emanete Sahip Çıkma
 - Kardeş Sevgisi ve Fedakârlık
 - Ebeveynlerin İlgisizliği
 - Savaş
 - Savaş ve İnsanlığın Kötü Hisleri
3. Yazarın romanlarındaki iletiler, aile ortamından, sosyal çevreye, okul yaşantısına dek uzanabilmektedir.
4. İletilerin tamamı duyuşsal alandaki hedef davranışlara yönelik olarak belirlenmiş ve verilmiştir.
5. Yazarın romanlarındaki iletiler çocuğun zihinsel, dilsel, sosyal, kişisel ve ahlaki açıdan gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir. Aile yaşantılarına dair sunulan iletiler çocuğun zihinsel gelişimini; sosyal çevreye dair sunulan iletiler ise çocuğun toplumsal açıdan gelişimini zenginleştirerek doğru yolda ilerlemesine yardımcı olacak niteliktedir.
6. Yazarın romanlarında işlediği temalar, sunduğu iletiler, olay ve kahramanlar gerçek hayatta karşılaşılabilecek, gerçek hayata uygun türdendir. Ancak bununla beraber çocuğun hayal gücü ve yaratıcılığını oldukça geliştirebilecek niteliğe sahip eserler de bulunmaktadır. Eserler, çocuğun gelişimini olumsuz yönden etkileyebilecek iletiler içermemektedir.
7. Yazar, kendisinin de dile getirdiği gibi uyması gereken kuralları, bilmesi gerekenleri, benimsemesi gereken değerleri didaktik bir tutum içerisinde değil, olaylar içinde eriterek sezdirme yöntemiyle vermiştir. Onun düşünmesine ve olaylar arasında karşılaştırma yapabilmesine olanak da sağlamıştır.

8. Yazar aynı zamanda eserlerindeki kahramanları, örnek olmaları için, toplumda kabul gören, istendik özellikteki çocuk tiplerinden seçmiştir.
9. Yazar sevginin gücünü bilerek bunu da okurlarına iletmeye özen göstermiştir.
10. Yazarın eleştirdiği noktalar ise; ailelerin ilgisizliği, yanlış tutumları, insanların çevreye ve birbirlerine verdikleri zararlar, eğitim sorunları, istendik değer yargılarının yerine benimsenmiş olan yanlış değerlerdir. Bunları da olaylar çerçevesinde göz önüne sererek örnek alınmasını amaçlamıştır.
11. Giriş bölümünde aktarılan çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özelliklere göre yapılan bu inceleme ve değerlendirme çalışmasında Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde belirlenen ölçütlere uygun iletiler bulunduğu tespitine varılmıştır.
12. Bu çalışma sonucunda, Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarını oluşturan bu on dört romanının, çocukların eğitime ve çocuk edebiyatı alanına katkıda bulunduğu belirlenmiştir.

4.2. Öneriler

Yapılan tez çalışmasının çocuk edebiyatı açısından üstlenilen eğitici görevine dikkat çekmesinden dolayı yeni akademik çalışmalara kaynaklık edilmesi beklenmekte ve umulmaktadır.

Farklı çalışmalarla çocuğun eğitsel iletileri ne kadar alabildiği; ne kadarını hayatına geçirebildiği bir inceleme konusu olabilir.

Çocuk edebiyatında özellikle ön plana çıkan eğitsellik kavramına gereken

önemin benzer çalışmalarla verilmesi umulmaktadır. Eğitimcilerin ve ebeveynlerin bu gibi çalışmalardan, çocuklar için nitelikli kitap seçimlerinde faydalanmaları mümkündür. Çocuk için yazılan eserlerin eğitsel iletilerinin incelenmesi nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, L. Sami (1966), *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul:Varlık Yayınları
- Aksoy, Tarık (2007), *Doktor Rüştü'nün Nuhbet-ül Etfal İsimli Eserinin Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Alver, Köksal (2005) “Çocuk ve Edebiyat”, *Hece Dergisi*, (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı) 104-105, Ağustos, Eylül:308
- Arseven, Tülin (2005) “Mesaj Açısından Çocuk Kitapları”, *Hece Dergisi*, (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı) 104- 105, Ağustos, Eylül:51
- Atalay, Ali (1992), *Kitaplaştırılmış Edebiyat Nazariyatı ve Türk Edebiyatı Bilgileri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Atalay, Yrd. Doç. Dr. Ali (2008), Çocuk Edebiyatı, Atasözü ve Deyimler. Dr. Erdal Karaman, Dr. Nermin Eliyeva, Dr. Kenan Beşirov (Yayına Hzl.) *Beynelxalq Uşaq Edebiyatı Konqresi (13-15 Noyabr 2008) Türk Xalqları Edebiyatı I* (S.23-26) İçinde, Bakü: Qafqaz Üniversitesi
- Ateş, Kemal (1998), *Gülten Dayıoğlunun Çocuk Romanları*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Aytaş, Yalçın ve Aytaş, G. (2008) *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Baymur, Fuat; Demiray, Kemal (1961), *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi
- Bezirci, A. ve Göker N.(1995), *Türk Dili ve Edebiyatı 3*, İstanbul: Gendaş Yayınları
- Bilgegil, Kaya (1980), *Edebiyat bilgi ve Teorileri I- Belagat*, Ankara: Sevinç Matbaası
- Dayıoğlu, Gülten (2000), Çocuk kitaplarında Eğitsellik. S.Sever (Yayına Hzl.), *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (20-21 Ocak 2000) Sorunlar ve Çözüm Yolları* (S.523-535) İçinde, Ankara: A. Ü. ve Tömer Dil Öğretim Merkezi
- Dayıoğlu, Gülten (2008), *Ben Büyüyünce*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008a), *Dünya Çocukların Olsa*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

- (2008b), *Gökyüzündeki Mor Bulutlar*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008c), *Işın Çağı Çocukları*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008ç), *Midos Kartalı'nın Gözleri*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008d), *Tuna'dan Uçan Kuş*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008e), *Yurdumu Özledim*, , İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2008f), *Ölümsüz Ece*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2009), *Akıllı Pireler*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2009a), *Fadiş*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2009b), *Ganga*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2009c), *Suna'nın Serçeleri*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2009ç), *Parbat Dağı'nın Esrarı*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2010), *Dört Kardeştiler*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- (2010a), *Yaşadıklarım ve Düşlediklerim*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- Dilidüzgün, Selahattin (1996), *Çağdaş Çocuk Yazını-Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Duralı, Yılmaz, (1997) *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Edebiyat Ansiklopedisi* (1991), İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları
- Eliot, T.S. (1983) *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Ankara: Kültür Bakanlığı
- Gander, Mary J. ve Harry W. Gardnier (2001), *Çocuk ve Ergen Gelişimi (Çevirenler: Prof. Dr. Ali Dönmez, Prof. Dr. Nermin Çelen, Prof. Dr. Bekir Onur). Prof. Dr. Bekir Onur (Yayına Hazırlayan)Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi (S. 165-213) İçinde*, Ankara: İmge Kitabevi
- Göktürk, Akşit (1989), *Sözün Ötesi- Yazılar*, İstanbul: İnkılap Yayınları
- Güleryüz, Hasan (2003) *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: PegemA Yayıncılık
- Gürel, Yrd. Doç. Dr. Zeki (2001); *İki Bine Doğru Çocuk Edebiyatımız*, Ankara: Bizim Büro Basımevi
- (1998), *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yayını
- Gürel, Yrd. Doç. Dr. Zeki; Temizyürek Fahri, Şahbaz, Namık Kemal (2007) *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Kitap Yayınevi

- Gürel, Nazlı Rânâ (2009), *Atatürk Devri Dergilerinde Edebiyatla İlgili Kavramlar*, Ankara: Berikan Yayınevi
- Güzel, Prof. Dr. Abdurrahman, Torun (2005), Prof. Dr. Ali, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Kabacalı, Alpay (Yayına Hazırlayan), (1993), *Gülten Dayıoğlu 30 Yıl Çocuklarla Soluk Soluğa*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (1980), *Edebiyat Sanatı*, İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınevi
- (1983), *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*, İstanbul :İnkılap ve Aka Yayınevi
- Kavcar, Cahit (1999), *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara: Engin Yayınları
- Kıbrıs, Yrd. Doç. Dr. İbrahim (2000), *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Ankara :Eylül Kitap ve Yayınevi
- Küçükavşar, Aslıhan (2008), Çocuk Kitaplarındaki İletilerin Önemi ve Mavisel Yener'in Çocuk Romanlarındaki Evrensel İletiler. Dr. Erdal Karaman, Dr. Nermin Eliyeva, Dr. Kenan Beşirov (Yayına Hzl.) *Beynelxalq Uşaq Edebiyatı Konqresi (13-15 Noyabr 2008) Türk Xalqları Edebiyatı I* (S.27-32) İçinde, Bakü: Qafqaz Universiteti
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip (Yayına Hazırlayan)(1973), *Tahir'ül Mevlevî Edebiyat Lügatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi
- Levend, Ağâh Sırrı, (1988), *Türk Edebiyatı Tarihi I. Cild*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Oğuzkan, F. (1981), *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Oğuzkan, F. (2001) *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Oğuzkan, F. Alaylıoğlu, Ruşen (1976), *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları
- Özön, M. Nihat (1971), *Resimli Büyük Türk Dili Sözlüğü*, İstanbul: Arkın Kitabevi
- Özdemir, Emin (2007), *Eleştirel Okuma*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- Wellek, R., Warren, A. (1983), *Edebiyat Biliminin Temelleri*, Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal (Çeviren) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Sağlık, Şaban (2005) “Çocuk Romanları”, *Hece Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı) 104-105, Ağustos, Eylül: 237
- Sever, Yrd. Doç. Dr. Sedat, (2003), “Çocuk Edebiyatı, Ankara: kök Yayıncılık

- Şirin, Mustafa Ruhi (Yayına Hzl.) (2000) *99 soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- (2007), *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Ankara: Kök Yayıncılık
- (2007a), *Çocuk Edebiyatı Kültürü*, Ankara: Kök Yayıncılık
- Tural, Sadık (2003), *Zamanın Elinden Tutmak*, Ankara: Ahmet Yesevî Vakfı Yayınları
- (2004), *Edebiyat Bilimine Katkıları*, Ankara:Yeni Avrasya Yayınları
- (Yayına Hzl.), (2006), *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü Cilt 6*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
- Türk Ansiklopedisi* (1966), 14. Cilt, Ankara: Millî Eğitim Basımevi
- Türkçe Sözlük* (1974), Ankara: TDK Yayınları
- Türkçe Sözlük*, (1988), Ankara: TDK Yayınları
- Zengin, A.Yaşar; Zengin, Nesrin (2007), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Truva Yayınları
- www.tdk.gov.tr
- <http://ttkb.meb.gov.tr>.
- www.gultendayioglu.com